

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DÜZİÇİ FOLKLOR KİTAPLARI - 3

BİR CERENE AV OLMAK

Bekir İŞLEK

Bekir İlkayın Birinci Aşk

Ücretsiz P

Bir Cerene Av Olmak

Düziçi Folklor Kitapları: 3
Mayıs 2010

Bir Cerene Av Olmak
Bekir İşlek

ISBN: 978-605-4337-05-7
Yayıncı Sertifika No: 11803

Kapak Tasarım ve Yayına Hazırlık: Hakan Alpin
Kapak Fotoğrafi: İrfan İşlek

Baskı-Cilt: Şenyıldız Matbaacılık
Tel: (212) 613 82 94

ÇATI KİTAPLARI
Klodfarer Cd. Dostluk Yurdu Sk. 4/1
Çemberlitaş / İstanbul
Tel. - Faks: (212) 458 9772
e-posta: info@catiyayincilik.com.tr

DÜZİÇİ FOLKLOR KİTAPLARI - 3

Bir Cerene Av Olmak

Bekir İŞLEK

ÇATI KİTAPLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

Sunuş	9
Kitabını Şaşıran Önsöz	11
Takdire Şayan Bir Kıymet Bilirlik Örneği	15
Dan Davulu	18
Çocukluk Düğünleri	19
Bir Zenginlik Ölçüsü: Davullu Düğün	21
Acıklı Bir Aydınlanma Dönemi veya Davulun Hayal Kırıklıkları Nasıl Başladı	22
Gemi	24
Gem	25
Buğdayın Delisi	26
Tuluk	28
Tecirlilerin ‘Muhteşem’ Tarihi ve Masumiyeti	32
Kolonizatörlükten Küffarlığa	41
Misafir Çalılama	43
Bebek Ağıtı	47
Ferman, Kitabe ve Camiler	49
Osmanlı’da Oyun Bitmez	61
28 Mart Kurtuluş Bayramı Törenlerinde	61
Biz Padişahı Gâvur Bilirdik	70
Davulun Yaşlı Günleri: Abdallar	78
Şu Bizim Abdallar	79
“Maraş’ın Him Taşını Biz Diktik”	80
Abdalların En Kahramanı, Abdal Halil Ağa’nın Davul Dolusu Altınla İmtihanı	81
Geçmişte Geleceği Aramanın İkinci Yol: Davul Çaldırmak	85
İnanmazsan Say da Bak: Bir Zurnada 490 Şeytan	88
Maraş Davul’unun Özellikleri	90
Tecvid Üzre Davul Çalmak	91

Davul İçin Bir Dua Da Maraş'tan	91
Davullar Susmasın	92
Ceren	94
Abdaldan Sadaka İstemek	96
Bir Cerene Av Olmak	99
Yüzyıllardır Süren Bir Türkmen Düğünü	104
Bir Düğünde Çalınan Parçalar	108
Şaba'da Bir Altın Bahşış Verilmesi ve Âşık Osman İper'in Karayiğit Osman Namını Kazanmasının Beyanındandır	116
İspir Onbaşı Kıyameti Koparıyor	118
Âşık Olmadan Atışmaya Girmek	119
Pertev Naili Boratav Arşivindeki Yitik Seslerimiz	121
Karayiğit Osman'dan Bir Yemen Ağıtı	124
12. Karacaoğlan Âşıklar Bayramı 2009	128
TRT İle Müşterek Yapım: Dadaloğlu Destanı	135
Âşık Gül Ahmet Yiğit Konseri ve 'Anamın Acar Gelini'	137
Anamın Acar Gelini	139
2. Taşlama: Televizyon	143
"Üzümde İki Var, Bir de Sen Söyle" Altın Saz Âşıklar Yarışması	146
2007 Yılı Yarışma ve Atışmaları	147
Karacaoğlan Âşıklar Bayramı Atışmaları	149
2007 Atışmaları	149
Âşık İmami'den Bir Taşlama Örneği	159
Figani Bir Türkü Söylüyor	162
2008 Yılı Âşıklar Yarışması	164
2009 Yılı Yarışmaları	189
Atışma İçin Verilen Ayaklar	191
Atışmaya Katılan Âşıklar	192

Seçici Kurul	192
İneği Danayı Satak, Seni Gurbetten Getirek	199
Buzağı Muskası	200
Cuvara mı Eyi, Türkü Çağırtmak mı?	201
Değirmende Döğüş Neden Olur ki?	202
Çıkırık	203
Düziçi Deyimler Sözlüğü Denemesi Başlangıcı	207
Kocaman'a Rahmet - Döndü Dönmedi	210
Bir İpucu	213
Avşar Musa'ya Niyet, İmami'ye Kısmet	214
Mahmut Taşkaya ile Âşık Feymani Kayıtları	216
Karacaoğlan Antolojisinin Kaynağı	222
Feymani ile Telefon Sohbeti	222
Feymani Külliyyatına Talip Olmak, Âşık Feymani'ye Mektup	224
Hurda Değil, Asıl Teferruat-Zaruri Bir Açıklama	228
Tekeden Teleme Çalmanın Yankıları	229
Şöhret Afetmiş ya da Megalomaniyle Nasıl Başa Çıktım?	230
Bir Başka Teferruat	236
Ekler 1: Yörede Oynanan Halaylar	237
Ekler 2: Aşiret Atışmaları	242
Ekler 3: Bir Önceki Folklor Derlemeleri	244
Ekler 4: Kara Fatma Beyliği	246
Berlin Folklor Müzesi Arşivi	247
Berlin Folklor Müzesi'ndeki Çukurova Kayıtları	248
Ekler 5: Tekeden Teleme Çalmak Adlı Kitabıma Dair Yankılar	252
Tekeden Teleme Çalmak	258
'Yes, I Can' Diyerek Tekeden Teleme Çalan Noter	264
Didim'de Bir Haruniyeli	269

“Bir şehri derin nitelikleriyle tanımanın yolu, o şehrin türkülerinden geçer.” (Bayram Bilge Tokel, Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı: 433 sayfa: 40)

SÖZ BAŞI

Hukuk okudum ama lisede edebiyatçı geçinirdim. Çok okumaya çalışırım. Derlemelerle birlikte yazmaya da başladım. Ama ne yazma!

Öyle hissediyordum ki editörüm her satırımı yüreği ağzında okuyor.

Birinci kitapla birlikte editörüm, ‘bizim Yunus’ demeye başlayınca biraz rahatladım, biraz da cesaretlendim.

Bir yandan derlemelere devam ederken bir yandan da abdallarımızı, düğünlerimizi halaylarımızı ve yine türkülerimizi yazmak istiyordum. Davulu ve abdallarımızı yazarken bizim kim olduğumuza imkânlarım ölçüsünde bakmaya çalıştım. Ahmet Cevdet Paşa’nın Çukurovalılar ve Tecirliiler için yazdıkları görmezden geliniyor; sanki ‘bir suçluyu saklar gibi’ davranılıyor duygusuna kapıldım.

Sonra folklorumuza ve hatıralarıma baktım. Tecirliiler için bir savunma yapmaya karar verdim. Ne kadar başardım bilemiyorum. Temyiz mercii sizlersiniz. Kararanız ne olur bilemem ama ben şimdi ‘döşümü döve döve’ Tecirliyim diyebiliyorum.

Elbette ki, hepsi de Osmanlı mağduru olan Avşarları, Ceritleri, Bozdoğanları ve diğer kardeş aşiretleri de seviyorum.

Ne “ferman padişahın” ne de “dağlar bizim” olaydı! Neylersiniz ki tarihi kader de cilvelerle doludur.

Her kelimesinin, tınısı, vurgusu, yalın samimiyeti, keşifleri bana sanki Çukurova’nın bütün tarihini de yansıtıyor gibi geldiği için Çukurova dili kullanmaktan kendimi alamadım. Esasen Çukurova ağzını İstanbul Türkçesine çevirmek, sanki anlatılan o güzelim hikâyeleri, türküleri, o içli ağıtları eşkıya Deli Durdu’nun dağ başında yolcu soyduğu gibi çırılçıplak soy-mak, içini iyice boşaltmak gibi geldi bana.

Bir türkü ancak dinlenilebilir, asla yazıya aktarılamaz gibi geldi. Ben olsam şu kadar sayfalık bu kitabı okuyacağıma, bir âşıktan döne döne Karacaoğlan türküleri dinlerim.

Ama siz yine de okuyun. Tecirli iseniz mutlaka oku-malısınız. Gerçi A. Cevdet Paşa’ya göre, her Çukurovalı biraz Tecirli’dir. Okuyunca, fakire Tecirli’nin ‘Boğaç Hanı’ unvanı mı verirsiniz, yoksa ‘ulan durup dururken bizi bir kere daha malamat etmenin sırası mıydı’ mı dersiniz, merak ediyorum!

Kitaptan ipuçları vermeye çalışıyorum ama nafile. En iyisi yine de siz kitabı okuyun.

Selâm ile...

Bekir İŞLEK
28 Nisan 2010 Didim

KİTABINI ŞAŞIRAN ÖNSÖZ

Aşağıdaki önsöz, bir önceki kitabım olan *'Tekeden Teleme Çalmak'*ta yer almadı. Kitap, 15 Haziran 2009 tarihinde matbaadan çıkmıştı. Basıldığı matbaadan bana gönderildi, ben de Düziçi'nde ve Didim'de eşe dosta dağıtıyordum. 3 Temmuz 2009 tarihinde Düziçi'nde yeğenimin düğünü vardı, oraya gidecektim. Ayrıca Düziçi'nde basılan yerel gazetelerde de kitabın tanıtımının yapılmasının iyi olacağını düşündüm. O zaman bir tanıtım yazısı yaz dediler. Bunun üzerine, aşağıdaki yazıyı hazırladım. Sonra baktım ki, tam bir 'önsöz yerine' yazısı çıkmış ortaya. Bari bu kitapta yer alsın dedim. Buyurun:

'Tekeden Teleme Çalmak' Kitabı Hakkında

"Bir Fransız edibi, 'ileri ya da geri kültür yoktur, kayıt edilmiş ve edilmemiş kültür vardır', der."(1)

Ben, Düziçi'nin Pirsultanlı köyündenim. 1955 doğumluyum. Düziçi Öğretmen Okulu'ndan sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdim. 1985-1989 yılları arasında Düziçi'nde avukatlık yaptım. 1990 yılında Noterlik mesleğine geçtim. Düziçi'nden ayrıldım. Rahmetli Asaf Ağa'nın, "Demek Almanya'ya gidiyorsun," sözü hâlen kulaklarımdadır.

Bilirsiniz, Düziçililer için, *'Yarbaşı İstasyonu'ndan ötesi,*

(1) Prof. Dr. M. İsen'den aktaran, Fahri Tuna (DERGAH dergisi, Sayı 236, Ekim 2009).

Yemen kadar gurbettir'. Düziçi hasreti gurbette türkülere, davul zurna sesine, bir dakikalık sohbette getirilen birkaç 'mesel'e, arkamızı dayadığımız Düldül Dağı'na dair özlemlere dönüşüyordu. Hani biz kestirmeden, en doğal ve yalın bir ifadeyle, "İtler yese de beni, oralara bir yerlere s.çsa," deriz ya, işte öyle bir hasretti bu!

Artık ben Düziçi'ne taşınamazdım, ama Düziçi'ni gurbete taşımak fevkalâde mümkündü. Ahmet Güzel'in kahvesinde, büyük caminin avlusunda ihtiyarların, "Kelimelerin tadına baka baka," sürüp giden tatlı sohbetlerindeki 'tınılarda' veya Türkiye'de yalnızca bizim abdallarımızın hakkım vererek davul zurnayla çaldıkları bir Ceren'de, 'Hoylu'nun Ölümüne Ağıt'ta, bir Karacaoğlan türküsünde, bir kına gecesinde anlatılan Öksüz Ali Hikâyesi'nde, Düziçi'ni gurbete taşımak...

Bunları derleyip kaydederek, bir yönüyle bunu yapmaya çalıştım.

Bizim de Muharrem Ertaş'larımız vardı, Âşık Veysel'lerimiz vardı. Kır İsmail'den, Âşık Mahmut'tan geriye ne kaldı acaba? Kır İsmail'in sesi bile ancak '*Bizim Radyo*' arşivlerinde vardı. Şimdi o da yok. Belki Berlin'de, belki Meksika'da var, fakat onlara da ulaşamıyoruz. Ama bizde yok. Bütün Düziçi'ni altüst ettim. Âşık Mahmut'tan 'Turna Teli Hikâyesi'nden başka kayıt bulamadım. "Bari yaşayanların, yani Karayiğit Osman'ın, Âşık Mustafa Köse'nin, İspir Onbaşı'nın seslerini ve anlattıklarını kaydedelim," diye düşündüm ve çalışmalarında buna gayret ettim. Elimde -şimdilik- yaklaşık 200 CD'lik azımsanmayacak bir arşiv oluştu.

Bu arada da Eğri Düldül Efsanesi, Düziçi ile ilgili bir kitapta yer almış oldu. İspir Onbaşı bana Haruniye Kaplıcaları

ile ilgili bir efsane anlattı. Üzerinde düşünmekte fayda var, zira bence eğer bu efsane Yunan kültürüne ilişkin olsaydı, som mermer üzerine altın harflerle yazardık.

İşte bu efsane de kitapta yer aldı. Düziçi'nde anlatılıp duran ve herkesin bildiği nice efsane, hikâye ve türkü var ki 'elin gâvuru'na ait olsa, her birini altın harflerle kaydeder. Filmini ayrı, çizgi filmini ayrı yapar. Kitaplarını, CD'lerini ayrı basar.

Biz Düziçililer, gönlümüz olursa Tekeden Teleme Çalışıyoruz.. Karacaoğlan'ı yetiştiriyoruz... Köroğlu'nun yedi kolunu.. Elbeylioğlu'nu.. Âşık Halil'i.. Öksüz Ali'yi.. Hasılıkelam, (dileyen ölçebilir) asırlardır Türkiye'nin bütün sözlü kültürü cesametinde halk edebiyatı ürünleri üretiyor ve söylüyoruz. Lakin sıra zapt etmeye, kaydetmeye gelince umursamıyoruz ve bütün bunlar zaman içerisinde maalesef kaybolup gidiyor.

Elbette ki, benim yapmaya çalıştığım da devede kulak kabilinden! Dileyen daha çok şey yapabilir. Kaldı ki, Karacaoğlan şiirleri antolojisinin en tafsilâtlısını neden Düziçililer hazırlamaz mesela?..

Geçen yıl, '*Çukurovalı Karacaoğlan*' adlı çalışmamız basılmıştı. Bu sene '*Tekeden Teleme Çalmak*' kitabım kısmet oldu. İnşallah devamı gelir.

'*Tekeden Teleme Çalmak*' kitabından 1.500 adet bastırdım. Arkasına da 'Kültür hizmetidir, parayla satılmaz'(2) ibaresini yazdırdım. Eşe dosta, ilgilenenlere -hâlâ- hediye ediyorum.

(2) Bu konudaki bazı açıklamalar için kitabın sonundaki 'Asli Teferruat' bölümüne bakınız (B. İ.)

Şahsen ulaşamadıklarım ve kitabımı edinmek isteyenler ise, Çatı Kitapları, Klodfarer Cad. Dostluk Yurdu Sok. 4/1 Sultanahmet İstanbul. Tel:0212 4589772 adresinden, yani kitabı basan yayınevinden temin edebilirler.

Selâm ile...

Bekir İŞLEK

Didim 1. Noteri, Didim-Aydın

E-posta: didimnoteri@mynet.com

TAKDİRE ŞAYAN BİR KIYMET BİLİRLİK ÖRNEĞİ

‘Tekeden Teleme Çalmak’ kitabı radyoda tanıtıldı

Kitabı üniversitelerin edebiyat bölümü hocalarına ve bazı kurumlara gönderiyordum. Bir gün TRT Çukurova Radyosu ve TRT Radyo-4 Anadolu Kuşağı yapımcılarından Murat Balsızan Bey aradı. Kitabı zevkle okuduğunu ve radyoda bir sohbet programı düzenlemeyi düşündüğünü söyledi.

Programı yaptık.

Program, yüreği gibi kalemi de güzel olan Murat Bey’in yazdığı şu girişle başladı:

“Dedem Korkut vurdu kopuzunun teline. Boy boyladı, soy soyladı. Urallar’da, Altaylar’da başladı bizim türkümüz, türkülerimiz. Yiğitler at bindi, kılıç kuşandı, ama kopuzunu ve bağlamasını elinden hiç bırakmadı. Orta Asya’dan başlayan serüvenimiz kimi zaman Maçin’de, kimi zaman da Avrupa’nın içlerinde son buldu. Maçin’den Avrupa’nın göbeğine kadar uzanan coğrafyada söylendi hep bizim türkülerimiz ve hâlâ da söylenmeye devam ediyor. Kopuzla başlayan, bağlamayla devam eden Türk Halk Müziğimizi hâlâ âşıklar yaşıyor ve yaşatmaya da devam ediyorlar.

Asırlar boyunca bizim ellerden nice âşıklar, ozanlar geldi geçti. Kimilerinin sadece adları kaldı yadigâr, kimilerininse

eserleri hâlâ çalınıp söyleniyor. Aslında kayıt altına alınmadan yitip giden, kaybolan o kadar çok âşık ve türkü var ki, gönlümüz bunu dile getirirken bile burkuluyor.

Sevgili dinleyiciler, âşıklar nasıl yollara düşüp türkü çağıra çağıra ilden ile gezerlerse, bir derviş misali onların peşinden il il, kasaba kasaba, köy köy dolaşan ve onların eserlerini derleyerek kaybolmaktan kurtaran değerli araştırmacılarımız da var. Aslında gönül ister ki, bu araştırmacılarımızın sayısı bir ordu kadar olsun ve Anadolumuzun incelenmedik yer ve yöresi kalmasın. Ama üzülererek belirtelim ki, çok az sayıda insanımızın olağanüstü gayretleriyle derledikleri eserler sayesinde bugün birçok âşık ve eseri günümüze kadar gelebildi. İşte böyle bir gayretle Anadolu'nun yollarına düşerek, dağı taşı kat ederek, âşıklara ulaşan ve onları ölümsüzleştiren bir folklor gönüllümüz var telefonumuzda. Didim 1. Noteri ve gönüllü Türk Halk Kültürü araştırmacısı Bekir İşlek ile 'Tekeden Teleme Çalmak' adlı kitabı ve değerli araştırmaları hakkında konuşacağız..."

Ben Didim'deydim. Telefonla görüştük. Canlı yayın yaptılar.

Programın akabinde ben de Murat Bey'e şu mektupla teşekkür ettim:

"Selam Murat Bey,

Kitabın tanıtımı programı için teşekkür ediyorum. Sohbeta girişteki metin çok güzeldi. Şiir tadında bir metindi. Bir emeğin, beklenti bu olmasa da, takdir edilmesi, hatta sizin programınızda olduğu gibi, göklere çıkartılması, zaman zaman oluşabilecek, "Yahu, ben neyle uğraşıyorum," veya, "Elin tek delisi sen misin," gibi şeytani fısıltıların sesini tamamen kesiyor.

Ayrıca programda ‘türkü çağırttırmanın’, ‘abdal keyfi’-nden öte; okul, köprü, yol, hatta cami yaptırmak gibi ‘mübarek’ bir iş olduğunun anlatılması beni ziyadesiyle duygulandırdı.

Düziçi Deyimler Sözlüğü:

1- ‘Abdal keyfi’, ‘hasbi’ bir keyiftir ki, tarife gelmez. ‘Abdal olup’, yaşanır.

2- ‘Türkü çağırttırmak’ ise, bizim bölgede en az bir davul ve bir zurna eşliğinde kurulmuş çilingir sofrasının başında sabaha kadar rakı içip, arada bir silah atarak türkü söylemektir. Fakat bizimkiler ‘folklor derlemeyi’ de ‘türkü çağırttırmak’ olarak vasıflandırınca ortaya bu hoş gariplik çıkıyor.

Bu arada, “Arakıya (rakı) verip anırmayınca, cuvaraya (sigara) verip savurmayınca, para dediğin ne işe yarar,” vecizesindeki ‘arakıya verip anırmak’ da bizi ‘türkü çağırttırma’-nın başka bir tarifine çıkarır.

Öyleyse, bu keyifli işe, yani türkü çağırttırmaya devam edelim.

Gerçi bu günlerde ‘davul çaldırıyoruz’.

Davul çaldırmak, bir abdal keyfi yaşamak mıdır, yoksa ağır bir hüznün müdür acaba? Buyrun, siz değerlendirin.

Selamlar.”

Az sonra lâzım olacak olan, bir de ‘itler beni yese de, orada bir yerlere s.çsa’ sözümüz var ki, çok derin ‘edebî’ anlamlara sahiptir:

Bu söz Fuzuli'nin:

*"Dest busi arzusuyla ger ölürsem dostlar
Kuze eylen toprağım sunun anunla yâre su."*

Mısralarının Tecirlilerce söylenişidir sanki. Sevgiliye kavuşmak için her şarta razı olmayı anlatır.

Şaka bir yana, ne zaman dinlesem— Dinlemeye gerek yok, hatırlasam; Çukurova davulu beni sarhoş eder, çok etkile-nirim. Bundan dolayı, abdalları ve davulu yazmayı denemeli-yim. Bakalım, bu yolculuk, bizi nerelere götürecekt?

Haydi Bismillah.

DAN DAVULU

"Düğün gecelerinin sabahında dan davullarıyla uyanır-dık. Dan davulları bize sanki uzak, uzaak, çok uzaaaktı. Ağıt mıydı, münâdi miydi, yoksa Sûr'a mı üfleniyordu?"

Issız bir köy seherinde, yorgun ve uykusuz bir abdalın, yine yorgun ve uykusuz davulunun alacakaranlıkta yankılanan sesiyle, uykunuzu en sıcak ve düşlü bir yerinde bölerek uyan-madıysanız, ben size 'dan davulu'nu nasıl anlatabilirim ki?

Ama belki siz onu, Kerkük'ün ılık bir çöl gecesinde veya Bakü'nün rüzgâr uğultuları arasında veya Balkanlar'da bir Melami dervişinin zikrinde ya da yine ıssız ama buz kesmiş bir Altay, Ural veya Issık Gölü seherinin şaman âyininde duyabilir-siniz!

Düziçi - 31 Temmuz 2006"(3)

(3) Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009, s. 23.

ÇOCUKLUĞUMUN DÜĞÜNLERİ

Çukurova’da müzik, hatta eğlence, âşıkların türküleriyle davul zurnadan ibarettir desek hata etmiş olmayız.

Eskiden düğünler genellikle davullu olurdu. Zurna davulun ayrılmaz bir parçası olduğu için davul sözü ikisini birden ifade eder. Davul-zurna tarih boyunca hiç ayrılmayıp, Ceyhun-Seyhun gibi, ikiz kardeşler olarak çağlayıp durmuşlardır.

Biz çocuklar için köylerdeki düğün, yalnızca bir düğünden ibaret değildi. Düğün, evlenenleri başka türlü, biz çocukları başka türlü ilgilendirirdi. Bizim için farklı üç gündü.

Davullu, loş yenilen, halay çekilen (biz çocuklar geriden halaya ‘ayak uydurmaya’ çalışırdık), kıyasıya güreş tutulan, bazen ölümcül kavgalarla da biten bir güreş gecesiydi düğünler. Sinsin oynanan iki gece, dan davuluyla uyandığımız iki şafak vakti, gelin almaya giderken yapılan at yarışları— Hasılıkelam, köyde eğlence adına hangi çağrışımlar varsa onlar demekti. Düğüne gidemeyen biri, davul sesinin duyulduğu mesafede bile, üstelik de adının deliye çıkması pahasına, çiti çubuğu bırakıp çok sevdiği halayı çekerdi.

Eğer kız evine düğüne gidersek, yine Çukurova’da düğün yemeği olan ve dövme pilavıyla yahniden oluşan ‘loş’u yemek, akşam uykumuz gelene kadar türkülü hikâye dinlemek, kınacı gelenlere yapılan eziyet derecesindeki yarenliklerle eğlenmek,

oğlan tarafının, Pazar günü büyük bir şamatayla götürdükleri ablalarımızın arkasından hüznlenmekti.

Bütün bu üç güne ait tartışmasız en büyük kahramanlarımız ise, esmer, yağlı tenleri, özensiz giyimleri, abartılı tevazuları, bütün güçleriyle vurdukları ve her vuruşta derisi yarılacak diye korktuğumuz davulları ve avurtlarını şaşılacak derecede şişirerek çaldıkları zurnalarıyla abdallardı.

Aynı anda, yani kesintisiz hem zurna çalıp, hem de nasıl nefes alındığını hâlâ merak ederim. Güya abdallar bunu başara-bilmek için çocukluklarında ‘genizlerini yardırıyorlarmış’. İlk gördüğümde bu işin doğrusunu Abdal Hayri’den öğrenmeliyim. Davul zurna sesi, duyulduğu en uzak noktaya kadar büyümlü bir bulut gibi bütün atmosferimizi sarar. Huzuru, güveni, hüznü, dirliği, coşkulu halayları ile bizi kuşatır. Ayaz gecelerde bizi iliklerimize kadar ısıtırdı.

Bizim çocukluğumuzda ve köyümüzde ‘sünnet’, sokak-tan geçen bir abdalm, kirli pudra çıkınından çıkardığı çelikten usturasıyla önümüze çömelip canımızı acıtmasından ve bir süre kızlar gibi fistanla gezmemizden ibaretti (Lokal anestezi mi dediniz! Güldürmeyin beni). Sünnet düğünü ve sünnet kıyafeti laflarını en zenginlerimiz bile bilmezdi. Zaten zenginimiz yoktu. Büyüklerimiz insanlara merhametsizce davrananlara, “Onun önüne abdal çömelme-yik, gızıl gâvur o,” derlerdi. Şafağın ‘gâvur bellisiz, Müslüman bellisiz’ alacakaranlık vakti bi-tince; kimlikler, giyim kuşamdan seçilebilirdi. Fakat ‘gılığını uyduran’ biri de ‘gâvur mudur, yoksa Müslüman mıdır’ sorusu da nihayetinde ‘sünnetinden’ anlaşılacaktı!

Günlük yaşantılarında Müslümanlık’tan en küçük bir amellerini göremediğimiz abdallarımız, garip bir tecelliyle

Müslüman kimliğimizi kazanmamızda, en önemli işaretimizi koyar ve bizi en ölümcül hastalıklarda bile bir günlük mesafede olan doktorların yerine ‘sünnet’ ederlerdi. Avukat olduğum zaman öğrendiğim ve otopsi raporlarında kayda geçen ölünün ‘sünnetli’ olup olmadığına dair ifade hep dikkatimi çekmiştir.

‘Kaç Kaç’a kadar Çukurova’da yer yer Ermeni nüfusa/Ellik Gâvuru’na rastlamak pek mümkündü. Bu yüzden de ‘gâvurun veya Müslümanın belli’ olması hayati öneme haizdi.

BİR ZENGİNLİK ÖLÇÜSÜ: DAVULLU DÜĞÜN

‘Abdal tutup’, davullu düğün kuramayacak kadar yoksul olanların veya ikinci evliliklerini yapan ‘dul avratların’ düğünlerine ‘çokuntu’ denirdi. Bu düğünler, biraz ‘okuntusuz düğün’, yani cenaze havasında geçerdi. Biz davulu ne kadar sevmişiz ki, evlilik çağında ‘murad almadan’ ölen gençlerin cenazelerine ‘okuntusuz düğün’, davulsuz evlenmelere de ‘çokuntu’ demişiz. Biz de 1981 yılı güzünde, 18 yaşında vefat eden kardeşim Hacı’nın düğününü ‘okuntusuz’ kurmuştuk. Hacı’ya yakılan ağıtlardan biri şöyleydi:

Gider Ceyhan’a aşağı
Kalm m’attılar döşeği
Okuntusuz düğün kurduk
Toplandı emmi uşağı⁽⁴⁾

(4) Bkz: B. İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009, s. 252.

“Dedem diyor ki, atalarının kim olduklarını unutanlar, kötülük yapmaktan utanmazlarmış. Çünkü o zaman insanın nasıl biri olduğunu ne çocukları bilirmiş, ne de çocuklarının çocukları.”⁽⁵⁾

ACIKLI BİR AYDINLANMA DÖNEMİ:

Veya Davulun Hayal Kırıkları Nasıl Başladı?

Davulu ve davulun hayal kırıklıklarını yazmadan önce, gözlemlerimiz ve ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde, Düziçi ve Çukurova çevresini aşmadan, geçmişe doğru ama-törce bir yolculuk yapmaya çalışalım. Bu yolculuğu biraz uzun-ca, lakin hayli eğlenceli bulacağınızı ümit ediyorum.

“Ceyhan Nehrini takip ederek, Bahçe kazasının Haruniye Bucağına geldiniz mi, karşınıza etrafı Domuzluk, Hödük, Du-manlı, Düldül ile Çatal Dağları ve Sabun Çayı ile çevrilmiş küçük bir yayla ovası çıkar. Bu ovaya Düziçi ismi verilmiştir.

Düziçi ovasında yalnız dokuz köy vardır. Bu köylerden: 1- Karagedik, 2-Ellek, 3- Yazlamazlı, 4-Böcüklü, 5-Çünür, 6- Çer-çiuşağı, 7- PİRSULTANLI ve BOŞNAK, 8-Bostanlı, 9- Boğazu-şağı köyleri dikkat çekicidir.”⁽⁶⁾

(5) C. Aytmatov, Beyaz Gemi, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2008, s. 111.

(6) A. Rıza Yaman, Cenupta Türkmen Oymakları, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1977, Cilt: 2, s. 282-283

Yedinci sıradaki Pirsultanlı ve Boşnak isimlerini büyük harflerle ben yazdım. Çünkü Pirsultanlı, bizim köyümüz ve hatta Boşnak da bizim mahallemizin adı.

‘Tekeden Teleme Çalmak’ isimli kitabımı okuyanların beni Alevî sanmalarında, köyümüzün isminin Pirsultanlı olmasından ziyade, anlattığım Döldül efsaneleri ve Ehli Beyt sevgisinin payı vardır diye düşünüyorum. İlkokulda okurken, Sadık öğretmenimiz, “Köyde Pirsultan Nine isminde bir kadın yaşamış ve köyün adı ondan kalmış,” diye anlatmıştı. Bu açıklama bana daima, köyümüzün adına bir gerekçe bulma amacıyla yapılmış gibi gelmişti.

Velâkin komşumuz Boşnak Ali Emmi’nin ailesinden çok daha kalabalık aileler olmasma rağmen, onların lâkapları isim olarak mahalleye verilmiş, bunu biliyoruz. Boşnak mahallemizden, zaman zaman bulutların arkasına saklansalar da, her iki Döldül Dağı da görülür.

Ceyhan nehri, mahallemizin doğusunu, kuzeyini ve batısını dolaşarak, Çukurova’ya doğru akıp giderdi. Çoğu yaz ayında, yüzmeyi öğrenmeye çalışan akranlarımızdan bazılarını kurban olarak alıp gitse de, Ceyhan’ı severdik. Okula gitmeden ve yaşımız henüz 5 iken Ceyhan’ı yüzerek geçebilmek, ergenliğimizin öncelikli ispatıydı. Ceyhan’da çimmek ise, biricik eğlencemizdi.

Aldığı gencecik kurbanların âhı mı tuttu, kurbanlara yakılan ağıtlardaki dualar mı yerini buldu nedir, baktık ki bir gün Ceyhan, Aslantaş Barajı’nın suları altında kalıvermiş ve kurban aldığı akranlarımız gibi boğulmuş. Ceyhan’ın barajda boğulmasına da, akranlarımızın Ceyhan’da boğulmasına üzüldüğümüz kadar üzülmüştük.

GEMİ

Ceyhan Nehri üzerinde karşıdan karşıya ulaşımı sağlayan ve yörede adına ‘gemi’ dediğimiz sal, değirmenler gibi ilkel de olsa, bir medeniyet göstergesiydi.

50 yaşından sonra, üstelik de aynı mantıkla Batılıların imal ettiği ‘katamaran’ ile yelken basacağımı nereden bilecektim ki? Arkasından sörf yapacağımı da bilemezdim.

O zamanlar gemiye binmek en büyük zevklerimizdendi.

Gemi, iki ayrı teknenin yan yana getirilip, arasmdan su geçecek ve arkada dümenle idare edilecek şekilde tasarlanmış basit bir düzenekti. Nehrin iki yakası arasına gerilmiş çelikten bir halatın tuttuğu gemi, makarası sayesinde hareketini sağlardı.

Öyle hassas bir dengesi vardı ki, dümene suyla bindirilen güç, hem geminin yönünü bulmasını ve karşı tarafa doğru kaymasını, hem de gerektiğinde boşa alınarak durmasını sağlardı. Cipler, hatta pamuk yüklü römorklarıyla traktörler bile bu gemiyle Ceyhan’ı geçerci.

Ancak bazı kış yağmurlarında Ceyhan doğal yatağından taşar, çevresinde ne bulursa süpürüp götürdüğü gibi, gemiyi de götürürdü.

Ayrıca ağır, sağlam kayıklar da ulaşımında kullanılırdı.

GEM

Gemi sözüne yakın bir isim de gem için söylenirdi. Fakat bu at ‘gem’i değil, harman ‘gem’idir. Köyümüze traktör ve patoz 1970’li yıllardan sonra geldi. Biçerdöver ise, 1985’lerden sonra...

Gem, yan yana çakılmış kalm tahtalardan yapılan, yaklaşık 1.20 x 2.20 metre boyutlarında, ön tarafı hafif kalkık, altına keskin çakmaktaşlarının çakılı olduğu bir düzenekti. Varlıklı olanlar geme atlarını, fakirce olanlarsa öküzlerini koşardı.

Harmanı gemle sürerdik. Orakla biçilen ekin, harman yerine hanımlar tarafından sırtta ‘şelek’ (iple bağlanıp sırtta alınan demet) ile taşınır, daire şeklindeki harmana döşenirdi. Üzerinde dolap beygiri gibi döndürülen gemler ekini malağma haline getirirdi. Malağmayı (henüz saman haline getirilmemiş sap-saman-tane karışımı) yaba ile savurarak tanelerinden ayırmak için beklenen ‘garbi yeli’ ise, bir türlü esmek bilmez ve büyüklerimiz harmanı savurup, taneyi samandan ayırana kadar canlarından bezerlerdi.

Türküde, “*Garbi yeli, garbi yeli / Ne esersin deli deli,*” dense de, akıllı akıllı bile esmesine razı olduğumuz garbi, harman zamanı nazlanır da nazlanırdı. Harmanda hazırlanan buğday oracıkta bir yere açılan kuyuya doldurulur ve bütün yaz o kuyuda tutulurdu. Bazen erken yağan yağmurlar, korumasız buğdayların nemlenmesiyle çimlenerek buğdaylıktan çıkardı. Bir yıllık emek de heba olur giderdi. Buğdayın eve götürülmesi yerine kuyuya gömülmesinin sebebi ise, evde, buğday biti (buğday güvesi) ile bitleneceğinden korkulmasındandı. Bu güveler büyüyünce ‘kepeneğe’ (kelebek) dönüşür ve dokunduğu yerlerin saatlerce kaşınmasına yol açardı.

BUĞDAYIN DELİSİ

Herşey yolunda gitse ve buğdayı sağsalim eve taşısanız bile, sizi daha ciddi bir tehlike beklemektedir: Buğdayın delisi.

Eskiden buğday tohumları yabancı bitkilerin tohumlarından ayıklanamadan ekilirdi. Bu yüzden ekin tarlasında buğday kadar yabancı bitkiler boy gösterir; bunları yok edecek ilaçlar da henüz bilinmediği için buğdayla birlikte hasat edilirdi.

Bu yabancı bitkilerin içinde ‘deli’ denilen (=yoksa ‘buğdayın delisi’ miydi), buğdaya benzeyen tohumlu bir bitki vardı ki, bu da buğdayla birlikte hasat edilip öğütülür, ekmek yapılır veya bulgur pilavının içinde yerini alırdı.

O buğdayın ekmeğinden veya pilavından yiyenleri etkiler; insanlar âdeta sarhoş olur, yalpalayarak yürürlerdi. Bir süre baş ağrısı da yapardı. İşte buna da ‘delisi tutmak’ denirdi. Bu yüzden olumsuz etkileyen herşey ‘delisi tutmak’ sözüyle ifade edilirdi. Armut, yemişen gibi bazı meyveler de aç karnına çok yendiğinde delisi tutabilirdi.

Bu açıdan bakıldığında, gereğinden çok dinlediniz mi, (asla tekin değildirler, aman ha) türkünün, hikâyenin, davulun, zurnanın da ‘delisi tutar’. Kitapları çok okuyunca, delisi tutup, şövalyeliğe soyunup yeldeğirmenlerine hamle eden, Don Kışot keferesinin başına gelen de, kitapların delisinin tutmasıdır bizim hesapça.

Beni de arz ettiğim üzere folklorumuzun delisi tuttu. Yoksa aşağıda görüleceği üzere -haşa ve sümme haşa- ben Osmanlı İmparatorluğu’muzun ve de peygamberlerimizin tarihçisi, âlim ve fazıl koskoca Ahmet Cevdet Paşa’ya kafa tutabilir miydim? Paşa’dan sonra, bir buçuk asırdır Çukurova’dan bunca

aydın, yazar, düşünür yetişmiş. Bu iş elbette bir edebiyat heveslisinin işi değildir.

Değildir de; iyi ki öyle oldu. Yoksa belki de siz Tecirlielerin ‘misafir çalılama’ erdeminden haberdar olamayacaktınız. Sadece ondan mı? Görüldüğü üzere daha pek çok atasözü, deyim, gelenek ve benzeri folklor ürünümüz bu sayede kayda geçti.

Haruniye Camisi’ndeki Osmanlı fermanından haberdar olduk.

Karacaören Camisi’nin kitabesinden haberdar olduk.

Folklorumuzun delisi tuttuğu için abdalardan sadaka istedim. Sonra dağlara düştüm, dostlar. Allah düşman başma vermesin, dağlara düşüp bir cerene av oldum.

Keşke sadece delisi tutsaydı ve o kadarla kalsaydı. Ben bir de malamat oldum.

Aklımca kitap yazdığımı zannediyordum; editörüm yazdıklarımı şöyle bir gözden geçirip, “İşim gücüm var, ben Tecirlinin delisi ile uğraşamam,” dedi de, çaresiz şimdi ‘desteksiz’ yazıyorum.

Duam odur ki; sizi de bu kitabın delisi tutmasın.

TULUK

Bizim mahalleye şebeke suyu 1990'lı yıllarda getirilebilirdi. O yıllara kadar evlerin ihtiyacı olan bütün suyu, hanımlar Narlık'taki pınarımızdan, 'şeleklerle' dağdan odun taşıdıkları gibi, 'tuluklarla' sırtlarında taşıdılar.

Bu tuluklar keçi derisinden yine analarımız tarafından imal edilirdi. Bu iş, ('tetiri' adı da verilen) sumak ekşisi bitkisinin yapraklarının kurutularak ve sakızlık ağacının dallarının kaynatılarak suyunun kullanıldığı gerçek bir imalattı.

Keçi derisi içine sıcak bulamaçlar konularak bekletilip yolunacak kıvama gelince kıllar yolunur. Yahut da bir jiletle temizlenir. Sonra sakızlık ağacının bir iki yıllık tazelikteki dalları kesilip kısaltılır. Kaynatıldığı su, siyah ve koyu bir boya kıvamına gelene kadar kaynatılır.

Kılları temizlenen deri, bu boya içinde belli bir süre bekletilince, her türlü kullanıma dayanıklı elastik bir özellik kazanır. Sonra bu işleme safahatındaki kötü koku ve görünüşlerden arındırmak ve kıvamını olgunlaştırmak üzere, somak ekşisi bitkisi yapraklarının kurutulup öğütülerek elde edilen tozla ovularak kurutulur.

Bu suretle imal edilen deri, aynı zamanda evde veya sahrada, yaylada yoğurdun ayran yapılması için yayık olarak da kullanılır. Yayık, bu derinin 'çatma' denilen üç adet çıtanın üçgen prizma olacak şekilde üstten birleştirilerek, yayığın güğümü de göğüs hizasında çıtaların arasına bağlanarak kurulur.

Gerçi bir süre sonra ahşaptan imal edilen silindir şeklindeki 'gümbür'ler yayıkların yerini almaya başladı. Çok sonraları da sevimsiz elektrikli yayıklar türedi.

Hem yayıkta, hem de gümbürde yoğurdu çırpın, ucu daire ve uzunca sapı olan ‘fişsek’ler kullanılırdı. Ayran ikram etmeye üşenenlere kızan komşularımız, “Fişseğin s.ktiği ayrı mı esirgiyon,” diyerek, cimrilik edenleri ‘kıbarca’ kınarlardı.

Barajla birlikte köydeki bütün büyü bozuldu. Hemen herkes akraba idi. İmkânı olanlar ilçeye göçtü. Döldülcük Dağımız, Narlık’taki çift oluklu, başına çifte serviler diktiğimiz ve sularında ‘Avarlık’ (sebzeler) yetiştirdiğimiz pınarımız mahzun oldu. Cinli Mazi, Günyüzü, Karadut, İnceboyun mahsun oldu. Çukurova’nın en güzel pamuklarının yetiştiği Bucak’taki tarlalar ise, barajın altında kaldı. Tepeden tepeye söylenen Karacaoğlan, Dadaloğlu, Koroğlu, Elbeylioğlu türküleri sustu. Kekliklerle, ‘Çukurova’nın öz kuşu’⁽⁷⁾ turaçlar sustu. Davullar da sustu. Köy derin bir sessizliğe büründü.

Hâlbuki Asr-ı Saadet’imizde keklikler zaten azdı, ama turaçlar çoktu.⁽⁸⁾ Baharın ilk günlerinde hemen evlerimizin yakınlarına kadar sokulurlar, kesik kesik ve telaşsız ötüşleri gün boyu sürer, diğer bütün sesler ancak turaç seslerinin fonunu oluşturlardı. Bu ses bizi sarar sarmalar, sıkıntımız ne olursa olsun daima kendi musikisinde ve atmosferinde tutardı.

Aradan kırk yıl geçti.

Birkaç yıl önce, köye gittiğimde turaç seslerini yeniden duydum. Bu kolay anlatılır bir duygu değildi. Âdeta Bilâl-i Habeşi’nin, Resulullah’ın (S.A.V.) vefatıyla kesilen ezanlarını, yıllar sonra, yeniden duyan sahabe kadar şaşkındım. Sahabe gözlerinin Resullullah’ı (S.A.V.) aradığı gibi, ben de o anda yal-

(7) “Çukurova turaç senin öz kuşun

Yaz gelince garip garip ötmez mi” Mahmut Taşkaya.

(8) “Her tarafında kalkıp uçan durraç kuşları ve ceylan sürüleri bu kuş cennetine letâfet verirdi.” Tezakir, 170, Prof. Dr. İsmail Gökem, Dadaloğlu, s. 26.

nızca turaçları değil, türküleri söyleyen amcaları, türkölü halay-ları, ağıtları ve kına türkülerini söyleyen, ısırgan toplarken elle-rini ısırmasın diye köyün en güzel kızlarını ısırganlara vermeyi vaad eden teyzeleri aradım. Adı 'Isıcak' olan ve bin bir huysuz-luk yaparak sütünü sağdırmayan, fakat rahmetli anacığımın söy-lemeye çalıştığı türkülerle uslanıp sütünü sağdıran ineğimizi hatırladım. Turaçlar gelmişse, onlar da gelmiş olmalıydılar.

Şimdi Cin Hasan, Ahmet Kâhya Ali, Halil İbrahim Ağam, Hüseyin Ağabey ve arkadaşları kimbilir hangi düğünde ağır bir halay tutturmuşlardır. Cin Hasan'm halaya ara verip söylediği '*Çamdan Sakız Akıyor*' türküsü tepelerden tepelere yankılanmaktadır:

Çamdan sakız akıyor
Kız nişanlın bakıyor
Koynundaki memeler (de)
Turunç olmuş kokuyor

Vay nerdesin nerdesin
Kaldır camın perdesin
Alacağım ben seni (de)
Kalabalık yerdesin

Kaleden indim eniş
Mendilim dolu yemiş
Yara saldım yememiş (de)
Kendisi gelsin demiş

Vay nerdesin nerdesin
Kaldır camın perdesin

Alacağım ben seni (de)
Kalabalık yerdesin

Aman aman at beni
Şeftaliye kat beni
Kız göğsüyün üstünde (de)
Nenni çal uyut beni

Vay nerdesin nerdesin
Kaldır camın perdesin
Alacağım ben seni (de)
Kalabalık yerdesin

H. İbrahim Ağabey durur mu:
Kozan dağı çatal matal
Arasında aslan yatar
Bir yiğide bir yar yeter
İki seven del'olmaz mı

Kozan dağının yılanı
Akar dolanı dolanı
Küçücükten bir yar sevsem
Yatsam beleni beleni

Bir başkası da Karacaoğlan söyler:
Ela gözlü benli dilber
Koma beni el yerine
Altın kemerin olayım
Bağla beni bel yerine

Ela gözlü benli dilber
Melül m'oldun melü m'oldun
Evvel benim yârim idin
Elin mi oldun elin ımı oldun

‘Ne idim, ne oldum, ne olacağım’m muhasebesini sadece şahıslar yapmamalı, toplum olarak da bu hesaplaşmayı yapmalıyız diyerek, yolculuğumuza devam edelim.

Ancak aşağıda Tecirlilerin yiğitlik ve masumiyetlerine ilişkin anlatılanları fazla ayrıntılı, abartılı ve asabiyetçi (aşiretçi) bulabilirsiniz.

Niyet ve muradımız, toplumu atomize etmek, ayrıştırmak veya belli bir aşireti göklere çıkarmak değildir. Amacımız bunları bahane ederek, folklorumuza, kimliğimize ve kültürümüze mercek tutmaya çalışmaktır. Küresel sermayenin tuz buz ettiği, silip süpürdüğü ve tüketici sürüler haline getirmeye çalıştığı milletimizin, bu kültürel soykırıma karşı direnç gösterme çabalarında karınca karınca üstümüze düşeni yapmaya çalışmaktır.

TECİRLİLERİN ‘MUHTEŞEM’ TARİHİ VE MASUMİYETİ

Neyse, efendim, biz buralara nasıl gelmişiz?

Bin yıllık bir mesele bu...

Hocam Prof. Dr. İsmail Gökem; öncelikle Çukurova, özellikle de Düziçi çevresi Halk Edebiyatı’nı ve dolayısıyla da tarihini çok yakından araştıran bilim adamlarındandır. Onun

kitaplarından ve diğer kaynaklardan yapılan aşağıdaki alıntılar ise, belki size uzun gelecektir. Ama konumuz için önemlidir.

“İslamiyet öncesi dönemde yörede Hitit, Asur ve Perslerle Büyük İskender’in hâkimiyet kurdukları bilinmektedir. Bölgede nüfus yoğunluğu Romalılar döneminde giderek artar ve imparatorluk ikiye bölündükten sonra da burası Bizans İmparatorluğu’nun payına düşer. M.S. 8. yüzyılın başlarına kadar bölgede Hristiyan hakimiyeti devam ederse de, bu tarihte Çukurova Arapların eline geçer.

9. yüzyılda Abbasi Halifesi Harun Reşid, bölgeyi tamamen denetimi altına alır ve burasını, ‘uç beyleri’nin yönetimine terk eder.

1. Haçlı Seferi (1097) sonrasında, 11. yüzyılın başlarında ise, yörede bir Ermeni devleti kurdurulur. Çukurova’da o dönemde Türklerin yaşadığı Ermeni mezâlimi, Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan ile Selâhaddin Eyyubi’yi harekete geçirir. Yöreye daha önce yerleştirilmiş olan Üç Okların da yardımıyla Karahanogulları bölgeye sızmayı dener. Bu harekete Memluk Sultanı da destek verince; Ramazan, Kınık, Bayındır, Salur, İğdir, Varsak, Gündüz ve Avşar Türkmenleri Çukurova’ya iskân edilir. Daha sonraki dönemlerde de yörede Memlûk-Osmanlı mücadelesinin 15. yüzyılın sonuna kadar devam ettiği görülmektedir. Sonunda 1516 tarihinde yöre tamamıyla Osmanlı denetimine girer.

* * *

Ahmet Cevdet Paşa ise, Yukarıçukurova sahasında o yıllarda adım başında 'turaç' kuşlarının uçmakta olduğunu, yörede ceylan sürüleriyle yaban domuzu ve küçük yılanlardan geçilemediğini kaydeder.

* * *

Mecburi iskân sonunda 'tavşan avına bile arabayla giden Osmanlı', top ve tüfeğini kullanarak Çukurova'da yaşanan renkli hayata son vermiştir O devir aşıklarının bu 'renkli ve hareketli' hayatın bitişini anlatan ağıtları bugün bile yörede söylenmeye devam etmektedir

* * *

Tarihi belgelerde, Oğuzlara bağlı Halep Türkmenleri'nden olan Peçeneklerin 16. yüzyılda (şu anda Düziçi'nin nahiyesi olan) Hâruniye kazasındaki Bayındır yöresinde oturdukları Dulkadirli Türkmenleri ile Eymürlerin bir kısmının da burada yaşadıkları ve hatta yerleşmeye başladıkları belirtilmektedir. Çalışmamızın 'Giriş' bölümünde isimlerini saydığımız ve dipnotlarda iskân edildikleri yerlere işaret edilen Avşar, Tecirli ve Varsak (Farsak) aşireti mensuplarının 19. yüzyılın ikinci yarısında, şimdiki Düziçi ilçesinin sınırları içinde kalan bazı köylere yerleştirildikleri bilinmektedir.

Düziçi ilçesi ve köylerinin bir Oğuz/Türkmen bölgesi olduğunu, şu andaki mevcut köy, mahalle ve daha küçük yerleşim merkezi adları ispatlamaya yetecektir. Bayındırlı, Farsak, Yeni Farsak, ve Akça Koyunlu gibi köy isimleri; sırasıyla Peçenek, Bayındır ve Akkoyunlu Türkmen boylarının adlarını; Peçenek ve Kar-

kın gibi mahalle isimleri de, aynı Türkmen boylarının hatırasını yaşatmaktadır. 16. yüzyılda yaşadığı bilinen Pir Sultan Abdal'ın adı, Sünni ve köy olan 'Pirsultanlı', 'Elbeyli' aşireti ve 'Elbeyli-oğlu Hikâyesi de, Elbeyli köyünün isminde yaşamaktadır.⁽⁹⁾

* * *

"Türkmen aşiretleri, 12. yüzyıldan başlayarak birkaç kez iskân edilmişlerdir... Üçüncüsü ise, 18. yüzyılda Türkmen aşiretlerini cezalandırmak maksadıyla yapılan zorunlu iskândır...

Dördüncüsü iskân, 1866 tarihinde Derviş Paşa başkanlığında, Ahmet Cevdet Paşa'nın da dâhil olduğu bir heyet tarafından yapılmıştır. Fırka-i İslâhiye olarak isimlendirilen bu eylemin amacı, Kozan Dağı ve Çukurova'da isyan ve karışıklık yatağı olan, devletin hiçbir zaman nüfuzunun ulaşamadığı Türkmen aşiretlerini tenkil ve sonrasında ise iskân etmektir.⁽¹⁰⁾

Fırka-i İslahiye içerisinde önemli görev ifa eden Ahmet Cevdet Paşa, Çukurova'nın o zamanki durumunu şu cümlelerle anlatmaktadır: "Ne fayda ki, buralar cevelengâh-ı aşair olmak hasebiyle hiçbir yerinde ziraat ve insan emeğine delâlet edecek emare ve alâmet yok idi. Her tarafından kalkıp uçan durraç kuşları ve ceylan sürüleri bu kuş cennetine letâfet verirdi."⁽¹¹⁾

Fındıkoğlu'nun iskânın haklılığını anlatan cümleleri ise şöyledir:

Cevdet Paşa'nın anlattığı bu hâl denebilir ki, ta Selçuk inkırazından beri devam eden feodal bir hayatın tecellisidir.

(9) (10) (11) Prof. Dr. İsmail Gökem, Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Ankara, 2006.

Osmanlı İmparatorluğu, zahiri satvet ve haşmata rağmen, dâhili sükun ve istikrarı, bilhassa idari ve manevi birliği tamamen temin edememiş idi.(12)

Tecirli: Kış aylarında Ceyhan nehrinin doğu yakasında ve Düziçi ovasında otururlar; yazları ise Gâvur Dağlarını aşarak Kahramanmaraş'a, oradan da Kayseri-Uzunyayla'ya çıkarlardı. Aşiretin tamamına yakın bir kısmı kışlak yerlerine yerleştirildiler.(13) (14)

Şimdi de A. Rıza Yalman'a kulak verelim ve Türkmenler/Tecirliiler açısından vaziyet nasıl görülüyor ona bakalım:

Göğşen Kahya, Cerit, Tecirli, Bozdoğanlı, Avşar oymakları hakkında şu bilgiyi vermiştir:

"Eski zamanlarda Çukurova, Cerit, Tecirli, Bozdoğanlı ve Avşarlılarla dolu imiş. Bu aşiretler birbirleriyle hiç doğru yaşamazlarmış. Kan akıtırlarmış. Sonunda Derviş Paşa isminde bir paşa gelmiş ve ona da karşı durmuşlar. Paşa hopurumuzu (Hopurunu çıkarmak: Tarla yapmak için ormanları kökünden yok etmek) çıkarmış, yurtlarımızı dağıtmış da, bir parça burnumuz kırılmış. Yüz elli yıl öncesinden beri bu aşiret kavgaları bizleri ikiye bölmüş. Avşarla Bozdoğanlı, Cerit ile Tecirli birleşmiş, bir eyyamda iki taraf olarak birbirimizi kırmışız. Bir gün gelmiş Avşar kolu yılmış, Sivas'a kaçmış, dağılmış. Bozdoğanlılar da Sis (Kozan) taraflarına sinmişler. Meydan da bizim Tecirli ile Ceritlilere kalmış."

Aşiretler daima kabadayılığı kendilerinde toplarlar. Bu hikâyeyi bir Avşarlı veya Bozdoğanlıya sorarsanız, onlar da

(12) (13) (14) Gökem, Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu, Bütün Şiirleri, İstanbul, 2006.

Cerit ve Tecirlilerin korkaklığından dem vururlar. Bu durum Yörükler arasında daima böyledir. Kahya, "Bizim aşiretler arasında en ünlü savaş Derviş Paşa'dan kırk yıl önce yapılan savaştır," dedi ve onu da ballandıra ballandıra anlatmaya başladı.

Dedi ki:

"O zamanlar Bozdoğanlı ile Avşarlılar, Ceridin ve Tecirlilerin üstüne yürümüşler. Zorlu dövüşler olmuş, davulbaz çala çala bizim yerlerimizi, yurtlarımızı dağıtmışlar. Bizler yine uyanmış ve ayağa kalkmışız. Ondan sonra yüzgeri dönmüşler. Yeni baştan bizden korkup kaçmışlar. Efendi, Cerit ile Tecirli birbirlerine yardımcıdır Öteden beri Cerit, Binboğa'da, Tecirli de Berit yaylalarında yaylamışlardır. Ama bugün buralarda Cerit yurdu yoktur. Ceritlilerin kışladıkları yer Ceyhan kasabası meralarındadır Tecirli çok yiğit bir boy imiş. Derviş Paşa bizimle tam üç sene dövüşmüş ve başa çıkamamış. Bana bak, efendi, şunu da yaz: Zeytin gâvurlarından biri, Tecirli yiğitlerinden birini atına binmiş, çam ağacına tırmanırken gördüm, demiş. Anla bak... Oymağımız gâvurların gözüne nasıl görünmüş. Ama hepsi yalan oldu. Bugün benden başkası kalmadı."

Gögşen Ağa obalarının isimlerini yazdırdıktan sonra derin bir nefes çekti ve söze başladı:

"Efendi, biz vaktinde bugünkü gibi güdük değildik. Ne yapalım, felek böyle etti. Bizi yıldırان paşanın birisi bizden bir ihtiyara bak neyi sormuş:

Tecirli'nin, Cerit'in o kolu kısa atları ne oldu?

Koca ihtiyar cevap vermiş:

Oğlum, onlara beylerimiz bindi, yedi kulaç yerin dibine gömüldü."

Görüyorsun ya, zamanında bizde bir kılık vardı. Biz çok yiğit bir aşirettik. Biz eskiden kurt eniği idik. Şimdi ünümüz kalmadı.”(15)

Bu noktada belirtmek lazım ki, Tecirliiler siyasi tercihlerini uzun yıllardır, ülkedeki en milliyetçi parti olan MHP’ye, il ve ilçeler bazında Türkiye’deki en yüksek oranda ve rekorda tutarak ‘tarihi duruşlarım’ sürdürmektedirler.

“At ayağı külük olur, âşık dili yörük olur,”(16) ya, yazıcı kalemi de kıvrak olsa gerek deyip, gelelim 1980’li yıllara. Ahmet Cevdet Paşa, yukarıda ve aşağıda arz edildiği üzere, gelip yalnızca ‘hopurumuzu çıkarıp’ gitmemiş. Bir takım isnatlar da da bulunmuş.(17)

Yazdıklarımızla, zımnen ve kısmen bunlara da cevap vermeye çalışıyoruz. Bu savunmadaki en önemli dayanağımız ise sosyal hafızamızı teşkil eden ‘folklor’ ürünleri ve bizzat yaşadığım(ız) hakikatlerdir.

(15) A. Rıza Yalman, Cenupta Türk Oymakları 2, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1977, s. 328-331.

(16) Görkem, Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Ankara, 2000, Han Mahmut Hikâyesi, s. 196 (Hatta aynı sözü, 78 numaralı dipnotta belirtildiği gibi, Dede Korkut Kitabı’ndan da bulacaksınız. B. İ.)

(17) “Bu havalideki Türkmen aşiretlerinin en şeriri Tecirli aşireti olup, işleri daima gasb-u sirket idi... Tecirli aşiretinde namaz kaldıracak hoca olmadığından meyyitlerini hemen fevt oldukları yerlerde defn edip, çend mâh sonra bir hoca bulurlar ise, kabri üzere götürüp bir cenaze namazı kaldırır ve iki şahid ile zevc ile zevcenin akd-i nikâhı şer’an sahîh olduğunu bilmeyip, mutlaka akd-i nikâh için bir hoca lâzımdır zannıyla zıfaflarından sonra ne vakit bir hoca bulurlar ise, nikâh kaydırır ve çok kere zevce hâmil iken akd-i nikâh olunur. Şühûru selâse münasebetiyle içlerine bir hoca giderse, birçok cenaze namazları ve hayli nikâhlar kayar Bu vech ile eline epeyce bir para geçer ise de, semt-ü selamete çıkmak güçtür. Ekseriye yine Tecirliiler anı yollarda soyar. Hoca efendi bir yol bulup savuşabilirse ne mutlu. Hırsızlara tutulur ise, kazanmış olduğu akçeden başka yanındaki Mushafî Şerif’i dahi gasb ederler idi. Memâlik-i Devlet-i Aliye, hiçbir devletin memâlikine benzemez. Her köşesinde böyle bir garibe görünür.” Cevdet Paşa, Tezakir 21-29, Ankara, 1991, s. 164.

Cevdet Paşa'nın iddiaları konusuna girmek tehlikelidir. Zira burada merd-i kıptînin secaat arz ederken sirkatini söylemesi durumuna düşmek de var.

Doğrudur. Hocam Prof. Dr. İsmail Gökem de beni bu konuda uyardı. Benim içinden çıkamayacağım bir konu olabilir. Ama konuya girmemek, ne hazretin yazdıklarını, ne de Cezmi Yurtsever'in veya başkalarının ondan aktarmalarını ortadan kaldırıyor.

Bir gün torununuz, "Dedeciğim, bizim için birileri böyle böyle iddialar yazmışlar," derse, onun yüzünü okşayıp, "Boşver, koçum, kara çalmıştır," deyip geçiştirebilecek misiniz? Hadi bu tehlikeyi atlattınız, ya bunca halk hikâyemizde, türkümüzde, ağıtlarımızdaki, (hazreti tekzib eden) hakikatlerin üzerimizdeki hakları n'olacak?

Zaman zaman, "*Şalvarı şaltak Osmanlı / Eyeri kaltak Osmanlı / Ekende yok, biçende yok / Yiyende ortak Osmanlı...*" desek de; Osmanlı İmparatorluğu, milletimizin kurduğu, günahıyla, sevabıyla 'bizim' imparatorluğumuzdu. İmparatorluğumuzu yıkan 'elin gâvurlarının' imparatorluklarının ünvânı hâlen, 'Üzerinde güneş batmayan imparatorluklardır'. Gerçi bunun tam aksini düşünenler de mevcuttur: "*Hülâsa Osmanlı, Anadolu'nun insanını ve servetini görülmemiş bir israfla tüketti... Bu sebepler ile imparatorluğun kaybının Türk milletinin bekası için hayırlı bir netice olduğundan asla şüphe edilmemelidir*" (Prof. Dr. Faruk Sümer, Oğuzlar, İstanbul, 1980, sf:199).

Hemen belirteyim ki, rahmetle anacağımız Ahmet Cevdet Paşa, hem büyük bir tarihçi, hem de büyük bir hukukçudur. Hazretle 'hesabımızın / davamızın' olması bu hakikati değiştirmez. Biz 'savunmamızı' yapalım, davamızı görelim, 'hükmü' de tarih versin.

Hazret, âlim, fazıl ve Tecirli'lere karşı da cengâver olmakla beraber, zaman zaman 'celebileşmekte'dir desek yeridir. Kozanlılar hakkındaki o mübalağaları Evliya Çelebi bile edemezdi. Mesela Kozan'da bir Cuma Namazı tasvir ediyor ki, sanki o yüzyılda Kozanlıların kılabilindikleri tek Cuma Namazı odur (Kozanlıları savunmak ise, Kozanlı tarihçimiz Prof. Dr. Sayın Yusuf Halaçoğlu'nun layıkıyla hakkını vereceği bir iştir):

"Sis Kasabası haricindeki meydanda taş ve kireç ile bir minber inşâ olundu. Cuma günü alay imamlarından biri hutbe okuyup bi'l-cümle ordu halkıyla Cuma Namazı kılındı. Sis'de bulunan yerli ve dağlı ahâli dahi bu namazda bulundu. Kozanlılar mütedeyyin ve sâlih âdemler olduklarından, şimdiye kadar kılmamış oldukları Cuma Namazı'nı kıldıklarından dolayı o kadar memnun ve mübâhi oldular ki, bu namazda bulunan Kozanlıları sair vatandaşları vicâhen ve gıyâben tebrik eder oldular "(18)

Peki, kimler Tecirli ki?

Tecirli: Kış aylarında Ceyhan nehrinin doğu yakasında ve Düziçi ovasında otururlar; yazları ise Gâvur Dağları'nı aşarak Kahramanmaraş'a, oradan da Kayseri-Uzunyayla'ya çıkarlardı. Aşiretin tamamına yakın bir kısmı kışlak yerlerine yerleştirildiler. (Tezakir: 113, 126, 158; Sümer: 1992; Yurtsever: 1983, 83-104)"(19)

Aşağıda arz edileceği üzere, Tecirli'lilerin tanımında, Düziçililer tam 'kapsama alanı' içinde kalırken, Osmaniyeliler de çoğu tanımlamada Tecirli sayılmışlardır.

(18) Tezakir 21-29, Ankara, 1991, s. 172.

(19) Prof. Dr. İsmail Gökem, Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu, Bütün Şiirleri, İstanbul, 2006, s. 23-25..

Bu düşüncelerimin ne kadar isabetli olduğunu, Çukurova tarihini de araştırarak dileyen dilediği kadar tartışabilir.⁽²⁰⁾

“Tacirli aşireti günümüzde Osmaniye ve Düziçi (Haruniye) ilçelerinde yaşayanların çoğunluğunu teşkil eder.”⁽²¹⁾

Şöyle ‘ihtiyatlı’ tespitler görmek de mümkündür:

“Osmaniye kurucu aşiretlerinden nüfus yoğunluğu en kalabalık olan Tecirli aşiretinin, Kınık boyundan kalan Türkmen aşireti olup olmadığı üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.”⁽²²⁾

KOLONİZATÖRLÜKTEN KÜFFARLIĞA⁽²³⁾

Bizim Pirsultanlı köyümüzün 1980’li yıllara kadar dinî hayatı Çukurova’daki diğer köylerden farksızdı. Yani öğrenecek birini bulabildilerse, altmış yaşın üstündekilerden, bir mahallede ancak birkaç kişi düzenli namaz kılar, sadece ve bulunabilirse Ramazan ayında teravih kıldırılmaya bir ‘yarım hoca’ gelir, ahalinin yüzde ellisi teravihe katılır, bayramdan sonra herkes ‘doğal’ yaşantısına dönerdi.

(20) *“Tacirli Araplı’yı yaptılar merkez,*

Bunlardan kuşkulanıya durdu herkes,

Hayvan eti yiyen Darıcı Çerkez,

Hazır ol vaktine varan Tacirli.” Ursula Reinhard, Vor Seinen Hausern Eine Weide... Berlin, 1965, s. 249.

Ayrıca bkz: 62. sayfadaki ‘Biz Padişahı gâvur bilirdik’ başlıklı yazı.

Bu arada bu aşirete verilen Tecirli (Bazı kaynaklarda Tacirli) ismi ise, tüccar sözcüğünün tacir kökünden gelmektedir.

(21) Yurtsever, www.osmaniye.web.tr/editör.asp? (20 Şubat 2009)

(22) Osmaniye Folklor Derneği (OFAD) araştırmalarından. (www.ofad.org.tr) (Ocak 2010)

(23) Bkz: Ömer Lütfü Barkan’ın Kolonizatör Türk Dervişleri adlı çalışması.

Oruç ibadetine ise, çok sıkı bir disiplinle uyulur, hiçbir mazeretle ‘oruç yenmezdi’. Çukurova’nın Ağustos sıcağında, pamuk tarlasında susuzluktan bayılanlar olurdu, fakat oruç yiyen olmazdı.

Boy abdesti için de aynı ciddiyet ve hassasiyet gösterilirdi.

Zekât verecek zenginlikte kimse yoktu.

Köydeki hacı sayısı da bir elin parmaklarını bulmazdı.

Hırsızlık katiyen bilinmediği gibi, köyden kimse dilenmezdi. Çünkü kimsenin dilenecek duruma düşmesine izin verilmezdi. Evet, bunu Tecirliiler yapardı. Paşa’ya kalırsa inanılmaz, ama ben yaşadığım bir olayı anlatayım, siz kime inanırsanız inanın:

7-8 yaşlarındaydım. Köyde evlerin çoğu ‘huğ’(24) idi.

Halil Koca Emmi, 80 yaşlarında beyaz, uzun sakallı, gür sesli fakir biriydi. Bir gün çıkan talihsiz bir yangınla huğ olan evi, içindeki eşyalarıyla birlikte kül oluverdi.

Köylülerden hemen bir ekip kuruldu. Köydeki bütün evler dolaşarak her evden birer ikişer eşya ve erzaklar aldı. Aynı hızla başka bir ekip de yeni bir huğ inşa etti. Bir hafta içinde Halil Koca Emmi’nin yepyeni bir evi ve eskisinden daha çok eşyası oluverdi. Bu işler olup biterken, Emmi, ne eşya toplayanlara katılıp dilendi, ne de huğ inşaatında çalışıp ‘göyündü’.(25)

Sadece çevresini saran ve teselli eden komşularıyla sohbetler etti. Bu yüzden açıklayabilmek için dokuz doğurduğum,

(24) Kitabın 204. sayfasında detaylı olarak açıklandı. (B. İ.)

(25) Göyünmek: Bir şeye için için üzölmek, yanmak. (B. İ.)

“Ekmeğin birini yiyip birini ite atmak,” sözü, kaba bir sadaka vermek şekli değildir. Bu söz, bire bir anlaşılmalıdır.

MİSAFİR ÇALILAMAK

Yolcular, yabancılar ve garipler için köydeki bütün evler, hiç tereddüt etmeden kapısı çalınabilecek ve konaklanacak evlerdi. Kapı çalınıp, “Tanrı misafiri,” sözü duyuldu mu, kapılar sonuna kadar açılırdı. Ekonomik durumu kötü olanlar dahi aynı hassasiyeti gösterir, evde ikram edilecek neyi varsa misafire ikram ederdi.

Yoksulluğa rağmen cömertlik ve ikramda bulunmaya çalışmak bazen tatlı aşnalıkların / yarenliklerin yaşanmasına da yol açar, köydeki yeknesak hayatta gülümsenecek şöyle tatlı anılar oluştururdu:

Fakir mi fakir bir aileye sık sık misafir gelirmiş. Garipler de, neleri var neleri yoksa misafirlere ikram etmeye çalışır, çoğu zaman da kendileri aç kalırlarmış. Bir gün misafirlere yemekten önce mevsimine göre dut, incir ve benzeri ne bulurlarsa ikram edip, misafirleri bunlarla biraz doyurup, çoluk çocuğa da yemek artırmayı düşünmüşler. Kendi aralarında şifrelemek maksadıyla bu işe de ‘çalılamak’ demişler.

Yine bir gün misafirler gelmiş, evin hanımı mevsimine göre incir, dut ne varsa yemekten önce ikram edip, aklınca misafirleri ‘çalılamış’. Gel gör ki, misafirler önlerine ne konsa silip süpürüyor, doymak bilmiyorlarmış.

Ev sahibi, hanımına ters ters bakmış ve sitem etmiş:

“Hanım sen bu misafirleri çalılamadın mı, Allah aşkına?”

Hanım saf ve açık sözlü biriymiş, kocasına bakmış ve şöyle demiş:

“Ben ne yapayım, herif, elin gâvurları çalı mı tutuyor?”

Misafire ikramda aynı durumu yaşayan Sahabenin çözümü, tabii ki ‘çalılamaktan’ daha ‘ciddi’ bir yolla olacaktı: Sizin de aklınıza hemen misafirine ikram edeceği yemeği yetersiz olan sahabenin yemeği karanlıkta sunup kendilerinin kaşığı boş götürüp getirdiği ve aç kaldığı örneği geldi mi? (Şimdi şu güzelim ‘şor’un ortasında -ve editörün de izniyle- bir de dip not düşüp, hadis kaynağı bulmanın sırası mı, bu Tecirli’ye inanınız yarenler.) İnanmadınız mı? Buyurun dipnota.⁽²⁶⁾

Resulullah’ın (S.A.V.) o sahabeyi ‘Allah’ın hoşnut olduğu kullardan’ ilan ettiğini de hatırladınız mı? Bu durum sizi de, Resulullah’ın (S.A.V.) Tecirlileri dahi ‘cennetlik’ ilan ettiği sonucuna götürmüyor mu? Aman tarihçimiz Ahmet Cevdet Paşa duymasın.

Paşa Hazretleri’nin imamını soyanlar da güya aynı Tecir-

(26) Haşr Suresi 98. ayetin sebebi nüzulü olan hadisede, Buhari, Müslim, Tirmizî, Nesai ve daha başkaları Ebu Hureyre’den şu rivayeti nakletmişlerdir:

“Resulullah’a (S.A.V.) bir adam geldi, ‘Ya Resulullah! Bana zaruret isabet etti. Yani açlıktan dermansız kaldım,’ dedi. Resulullah da (S.A.V.) yakınlarına haber gönderdi, ancak onların yanlarında hiçbir şey bulunmadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (S.A.V.), ‘Bu adamı bu gece misafir edecek kimse yok mu? Ki, Allah ona rahmet buyursun,’ dedi. Derhal Ensâr’dan bir zât -ki Ebu Talhâ olduğu zikredilmiştir- ayağa kalktı. ‘Ben, ya Resulullah,’ diye cevap verdi. Ve adamı alıp hemen evine götürdü. Sonra da hanımına, ‘Resulullah’ın misafirine ikramda bulun,’ diye tenbihde bulundu. Hanımı, ‘Vallahi benim yanımda bir kız çocuğumun yiyeceğinden başka bir şey yoktur,’ dedi. Kocası da ona, ‘O halde kız çocuğu akşam yemeği istediği zaman onu uyut, kandili de söndürüver. Resulullah’ın misafiri için biz bu geceyi aç geçiştiriverelim,’ dedi. Ve gerçekten öyle yaptılar. Sonra o misafir, Resulullah’ın (S.A.V.) yanına vardı ve ona, ‘Bu gece Allah falan ve falandan son derece hoşnut oldu,’ dedi. Allah Teâlâ da onların hakkında Haşr süresi 98. âyetini indirdi. “**Kendilerinde bir ihtiyaç olsa bile onları kendilerine tercih ederler.**” (Buhari’nin Sure Tefsirleri bölümü 59/6 ve Müslim, Hac bölümü 475).

liler. Hazrete veya imamına kendilerince aşnalık etmişlerdir mi diyorsunuz?

Yine yanıldınız!

Bakın anlatayım:

Bizim köye böyle bir hoca da gelmiş. Kimmiş, hoca mıymış ve biz nasıl davranmışız bakalım?

Avukat Osman Niyazi Müftüoğlu, bizim Pirsultanlı köyümüzden ve 70 yaşlarındadır.

Ceren Türküsü'nü de kendisinden derlemiştim. Paşa'nın isnatlarını sıraladım ve bir Tecirli olarak ne düşündüğünü sordum. Çok şaşırdı.

Adeta sayıklar gibi anlatmaya başladı:

"Paşa, 1865'lerde gelmiş. Tecirliler, bu kadar kısa zamanda ve bir nesilde nasıl bu kadar bozulabilirmiş ki?"

1950 yıllarıydı. Pirsultanlı köyümüzde huğdan yapılma ilkokuldaydım. Okulumuzun önüne oldukça yaşlı, şivesinden epey uzaklardan geldiği anlaşılan biri çıktı geldi. Türkçesi kıttı. Hoca, yani imam olduğunu ve uygun görülürse makul bir aylıkla çalışmak istediğini söyledi.

Bizim köylüler bu hocaya ellerinden gelen hürmeti gösterip yere göğe sığdıramadılar. Ona da bir huğ yaptılar. Hopur kırıp tarla açtılar. Onun adına ekip biçip ürününü verdiler. Yıllarca hocayı el üstünde tutup bir dediğini iki etmediler.

Bir gün jandarmalar gelip hocayı götürdüler. Herkes şaşırdı. Meğer Hoca, Muş'tan kan davasından kaçan biriymiş.

80 yıl önce bir hocayı mushafına kadar soyan bir aşiret,

bir nesil sonra hoca olduğu bile belli olmayan bir katili, sadece hoca sıfatından dolayı nasıl baş tacı ediyor? Olacak iş mi bu?"

Bütün bu güzel âdetler ve edaya çalışılan ibadetler hakkında ne kadar ilmihâl bilgisi vardı?

Cevdet Paşa ve de Derviş Paşa, Tecirlinin ‘çam ağacma tırmanan atlılarına’ üçüncü hamlede güç yetirebilmiş, gelmiş, vurmuş, almış.

Kısacası ‘hopurumuzu çıkarmış’, ama kitabın başına çöktirmeye vakit bulamamış, geriye unutulamayan, asla unutulamayacak olan, kurşun ağırlığında ve Yemen çölleri sıcaklığında Yemen Ağıtları kalmış.

Bu ağıt örneklerinden Karayiğit Osman’ın söylediği Yemen Ağıtı’nı aşağıda bulacaksınız.

Buna rağmen ilmihâllerde bile olmayan incelikleri yakalamışız.

Kızı kaçırdınız ve dağda kendi başınıza nikâh kıymak zorunda kaldınız? “Canlı olan her şey şahitlik eder,” fetvasını da bastınız buyurunuz nikâh metnine:

*“Çoban artığı, çalı yırtığı,
Ocak başında karga,
Vurdum düşürdüm arga,
Kabûlûs mü?
Kabûlûs.”*

İşte size kaya gibi sağlam nikâh. (Bu kere kaynak da hazır: Bkz: Kirik Ali’nin, ‘Âşık Halil Hikâyesi’, son kısımlar.)⁽²⁷⁾

(27) Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009, s. 101.

Karayiğit Osman'ın dedesinin bütün yoksulluğuna rağmen şabada (düğünde nakit olarak verilen hediye) abdala çobanlık yaparak kazandığı, bütün serveti olan bir altını atıvermesi hazretin isnatları karşısında nasıl izah edilebilir?(28)

* * *

BEBEK AĞITI

Tamamı 10 kıta olan bu Bebek Ağıtı'nı kimin söylediği, söyleyenin hangi köyden, kim olduğu bilinmiyor. Bu ağıtın Çukurovalı bir kadın tarafından yakıldığı da ağıttan belli.

*"Deveyi deveye çattım
Örkünü üstüne attım
Alamadım bebek seni
Kayınbabamdan hicap ettim*

...

Bir bey oğlunun, evlendikten ancak sekiz yıl sonra bir çocuğu oluyor. Oba şenlik şadımanlık ediyor. Çocuk doğduktan altı ay sonra da yaylaya göçülüyor. Yolda bir deveye bağlı bulunan beşik çam dallarından birisine takılıp kalıyor. Beşiğin çam dalında kaldığını da bebeğin anasından başkası görmüyor. O da önünde giden kayınbabasına bu durumu söyleyemiyor. Çünkü onunla konuşmuyor Anadolu'da sürüp gelen bir 'gelinlik' gelenegi vardır Gelin uzun bir süre kocasının yakın akrabalarıyla konuşmaz. Sesini yakın akrabalara duyurmaz. Onların sorularına da baş işaretiyle evet ya da hayır diye karşılık verir.

(28) Bkz: s. 116. (B. İ.)

Neden sonradır ki, gelinin kocası bebeğin dalda kaldığını ondan haber alıyor. Geriye dönüyorlar ki, ne görsünler yırtıcı kuşlar bebeğin gözlerini oymuşlar. İşte bu ağıtı bebeğin anası orada yakıyor.”(29)

‘Gelinlik’ denen bu âdet, bizim köyde çocukluğumda aynen yaşanmaktaydı.

Benzer bir gelenek de gelinin kocasının adını ulu orta söyleyip durmaması ve onu adıyla çağırmasıydı. Rahmetli anam Koca Hayriye ile ilgili Avukat Osman Niyazi Müftüoğlu’nun şahit olduğu örnek şöyledir:

Bizim Isıcak isimli bir ineğimiz vardı. Ormanda kaybolmuş. Babam da ormana ineği aramaya gitmiş. O arada inek çıkıp gelmiş. Anam babamı çağırarak, ama babamın adıyla İsmail diye değil de ağabeyim Hüseyin’in adıyla çağırıyormuş, “Hüseyiiiin,” diye.

Osman Ağabey, “Hüseyin yanında ya, neden öyle çağırıyorsun,” deyince, anam durumu açıklamış.

Tecirli’deki edebin inceliğine bakar misiniz?

(29) Sabahattin Eyuboğlu-Yaşar Kemal, Gökyüzü Mavi Kaldı, YKY, İstanbul, 1995, s. 227.

FERMAN, KİTABE VE CAMİLER

Karacaören Köyü, Düziçi ilçesinin Osmaniye girişinde, ilçeye 10 kilometre uzaklıktadır. Bir okulu ve camii vardır.

İlçe, eskiden kuzeydoğudaki Haruniye Belediyesi ile güneydeki Hacılar Belediyesi'nden oluşmaktaydı. Sonra birleşerek Düziçi adını aldı. İlçenin en eski camii Haruniye Camii'dir. 1969-1976 yılları arasında Düziçi İlköğretmen Okulu'nda okurken Cuma Namazları'na bu camiye giderdim.

2009 yılı yazında, Düziçi Haruniye Camii'ndeki fermanı gördüğüm zaman nasıl da şaşırmıştım. Düziçi'nde bir Osmanlı fermanı, olacak iş değildi.

Üstelik yeni yazıya aktarılmış hali de vardı, biz de aşağıdaki metni oradan aldık:

“Muhammed Reşat Han İbni Abdulmecid Han Tuğrası

Cebel-Bereket Sancağı'nın Bahçe kazasına tâbi Haruniye Karyesi'nden şeraiti sıhhatı selatı cün'ayı cami bulunduğundan, eshabı hayrat tarafından kayra-ı mezkürede müceddedan inşa olunan mescidi şerife minber vaz'ıyla ikame-i salati cünü'a ve i'deyne izni hümayünü şahamın erzen bulunduğu halde ashabı hayrattan Abdülfettah oğlu Hacı Halil Bey İbni Halim'in kayd edilen vakfiyesi mucibince vakf eylediği ma'lümülhududi velmevaki bin iki yüz elli kuruş kıymetli bir bab furun ile iki bin beş yüz kuruş kıymetli bir bab han ve üç adet dükkandan mezkûr han ile dükkânların icarı senevisi olan bin beş yüz kuruşun nisfina mütesarrıf olmak üzere hitabet cihetinin ledeyyil imtihan ehliyeti zahir olan işbu rafî'i tevki'i refî'i şanı hakani Ali Zeyde lalahe ühdesine müceddeden tevcihi iş'arı mahalli ve şûra-ı evkaf kararı üzerine makamı nezareti evkaflı mümayününden telmisi ledeyilarz hitabet ciheti bin üç yüz otuz iki senesi rebi'ül evveli'nin on beşinci günü şeref bunuh ve sudur eden hattı hümayünü şevket mekruni şahanem mücebince hitabeti mezkûre münailyh tevcih olunmanın bu beraatı hümayünümü verdim ve buyurdum ki: Münailyh salıfuzzikir hitabet cihetine bër mücebbi vakfiye vazife-i mevzumesiyle bila kusur edayı hizmet etmek ve terk ve tekasül ederse ref'inden ahara vermek şartıyla mütesarrıf ola tahriren fiilyevmil hari aşer min şehri rebiül evvel sene isna ve selasiyen ve selase mietin ve elf

1332 Senesi.

Evkaflı hümayün hazine-i celilesine mahsus beratı Alişan yazılmak için varakadır.

Yalnız on kuruşdur.”

Haruniye Camisi'ndeki Osmanlı fermânı

Haruniye Camii

Haruniye Camisi'ne ait yapılış tarihi levhası

Haruniye Camii mihrabı

Bu kitaba çalışırken, genç yaşta pek çok Düziçili akademisyen ve araştırmacının mevcudiyetini gördüm. Gerek bu caminin ‘açılış fermanı’ gerekse Karacaören Camisi’nin Osmanlıca kitabesi hakkında bir çalışmaya da rastlamadım.

Karacaören Camisi’nin kitabesinin varlığını ise, Emekli Öğretmen Abdülkadir Durna’dan öğrendim. Gidip fotoğraflarını çektim. Osmanlı kayıtlarında:

“Zevniye (Harabe-i Haruniye) Zaviyesi: Bu zaviye ve camii Alaüddeve Bey yaptırmış ve Haruniye’ye tâbi Bostan Bükü ve Ötlek mezarları ile Karaca Viran mezarasının dörtte birini cami ve zaviyeye vakfetmiştir”⁽³⁰⁾ (Kars-ı Maraş Tahrir Defteri, s. 333 b) dense de adı geçen cami ve vakfedilen yerler neresidir?

Biz hazrete laf yetiştirelim derken:

*Horasandır sizin asıl yurdunuz
İki yüz kırk üçte buradan sürgün oldunuz
Bük ovasında çadır kurdunuz
Derviş Paşa müslümanı Tacirli”*

Diyen Bozdoğanlı, ‘Derviş Paşa müslümanı’ diyerek canımızı sıkadursun, bir de, “Bük ovasında çadır kurdunuz” diyor.⁽³¹⁾ ‘Bük’, Düziçi Sözlüğü’nde böğürtlen, karaçalı gibi çalılardan oluşan ve geçilmesi mümkün olmayan çalılıklara denmektedir. Bu durumda, Bük Ovası da, Düziçi Ovası’nın eski isimlerinden birini mi diyeceğiz? Haruniye Camisi’nin yeniden açılış tarihi fermanda 1332/1916 olarak görülmektedir.

(30) Prof. Dr. Refet Yinanç, Dulkadir Beyliği, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s. 136.

(31) Bkz: Ekler - 2, s. 238.

Bugünlerde ise kapısında açılış tarihi 1912 olarak yazılıdır.

Alaüddevle Bey ise (.../1515) yıllarında yaşamıştır.⁽³²⁾

Karacaören Camisi'nin kitabesinde ise:

"Sultan Abdulhamid Han-i Sani Efendimiz Hazretleri'nin asr-ı âli-i şâhânelerinde(nin) eda-i husul olan meberrât-i (mimber-i şerifine damim olarak) şerifeye damime olarak Ahali-i İslamiye'nin inayeti ve kâim-i makamı Muhammed Yaver (Yavuz) Bey'in himem-i mahsusa (ile) ve delaletiyle müceddeden inşa olunmuştur.

Sene 13 Rebi-ul Evvel 1234" denmektedir.

Not: Metinde nokta nokta olarak bırakılan yerlerin çözümü belgedeki birtakım silintilerden dolayı Osmanlıca'dan yapılamadı. Okunan bazı kelimelerin anlamı ise şöyledir:

Meberrât= Hayır için, sevap kazanmak için yapılan işler

Damime= Ek, ilâve

Înâyeti= Yardımı

Kaimmakam= Kaymakam

Himem-i mahsusa= Özel gayretleri, emek ve çalışmaları

Müceddeden= Yeniden, yeni baştan

Bu arada bir dipnot olarak aktarmakta fayda olacak:

1234/ 1818 tarihini caminin 1996 yılındaki son yenilenmesinde muhtemelen tarih hesaplamasında yapılan yanlışlık

(32) <http://www.marasliyiz.biz/site/kahramanmaras/kahramanmaras-li-onemli-kisiler/> uzantılı internet sitesi (11 Şubat 2010).

neticesinde, 1881 olarak yazılmıştır. Dolayısıyla caminin imar tarihi olan 1818 yılı ile caminin kitabesinde yazılı olan 1881 yılı arasında 63 yıllık bir hata yapılmıştır.

Hatalar için Paşa Hazretleri'nin sesini duyar gibiyim: "Tecirlilerden'den başka ne bekleyecektik ki?"

Hazrete rahmet dileyerek, Düziçi tarihinde açıklanmaya muhtaç pek çok mesele ve araştırma beklemektedir diyebiliriz.

Sizin de dikkatinizi çekmiştir. Her iki camiyle ilgili belgede de camilerin 'müceddeden' yani onarılarak, yeniden yapılmış olduğuna dair kayıt var.

Bu camiler hep Selçuklu ve zamanına aittir. Osmanlı'ya ait değildir. Çukurova çevresindeki Osmanlı eserleri hac yolu üzerindeki Mimar Sinan'ın Payas Camii ile Belen'deki han ve müstemilatından ibarettir diyebiliriz.

Osmanlı fermanının biri cami tamirâtı ve açılış izni iken, diğeri tedip ve iskâna ilişkindir. Birinciye baştacı ederken, ikinciye karşı tercihimizi dağlardan yana kullanmışız. Hani var ya: "Ferman padişahın, dağlar bizimdir."

Bu tercihte de Çukurovalı'nın dine karşı bir duruşu yoktur. Olmamıştır. Çukurovalı dinini tanıdığı kadar yaşamıştır.

Kaldı ki, yaşadığımız coğrafya sanki bir 'araf'tır. Doğru dürüst bir Selçuklu Müslümanlığı yaşayamadan Haçlılar, sonrasında Ermeniler çıkıp gelir. Onlar gider, Karamanlı, Dulcardirli, Ramazanoğlu, Yavuz Sultan Selim ve Mısır'ın Kavalalı Paşası bölgeyi birbiri ardına ele geçirip dururlar. Ancak hiçbiri de bölgede düzeni tam olarak sağlayamaz.

Türkmen boylarının asıl geçim kaynağı hayvancılıktır.

Hayvancılıkta varlığın ve zenginliğin, hatta hayatta kalmanın tek yolu ise, geniş yaylaklar ve kışlaklardır. Bunun doğal sonucu ise göçebelik.

Arafta (hiçbir otoritenin olmadığı bu geniş sahada) otoritenin sağlanması aşiretleri kendi güvenliklerini sağlamaya mecbur etmiştir. Bu ise, bitip tükenmez aşiret kavgalarına sebep olmuştur.⁽³³⁾

Kardeşi bir Tecirli tarafından öldürülen Ceritli kadının şu ağıtı sanki kanlı bir belgedir:

*“Boz Omarım boz dağal mı
Mencilisi düz dağal mı
Tecirlinin yüz atlısı
Gardaşıma az dağal mı”*⁽³⁴⁾

Her aşiret bir beylik gibi davranmak zorunda kalmıştır.

Kara Fatma bile çadır kurar gibi beyliğini kurmuştur.⁽³⁵⁾

Zaten Türkmenler sanki dokuz çadırı bir araya getirince beylik kuruyor.

Kurtuluş Savaşı şehidi, Palah Süleyman'ın dedesi, Palalı Hasan, Binboğalar'dan dönerken, Ermenilerin desteğini alıp, onları da peşine takıp, Osmanlı vilayeti Maraş'ı 'fethedivermiş'.⁽³⁶⁾

Biz, Selçuklu'nun 'kolonizatör dervişleriydik'.

Osmanlı bizi 'küffar' saydı ve üstümüze küffar üstüne gelir gibi geldi.

(33) Bu kavgalardan şiirlere yansıyan iki örneği kitabın Ekler bölümünde bulabilirsiniz.

(34) Türkü Dostları adlı internet sitesinde Yaşar Kemal derlemesi olduğu belirtilmiştir.

(35) Yurtsever, Çukurova Türkmenleri, Adana, s. 130-131.

(36) Yurtsever, Osmaniye Tarihi, Adana, 2009, s. 62.

Karacaören Camii

Karacaören Camisi kapısı

Karacaören Camii kitabesi

‘Ne ferman padişahın’, ne de ‘dağlar bizim’ olaydı.

Osmanlı ve Paşası ile ‘davamızı’ biz dâhi ‘divana’ bırakalım.⁽³⁷⁾

Bırakalım, amma Osmanlı bırakmıyor ki?

Türklerin 15. devleti olan, Osmanlı’nın bir sıfatı ve duası da ‘Devlet-i Ebed müddet’tir ya, bu yüzden, Osmanlı bitmez. (2009-2010’ncu yıllarda bir gün uyandık ki, Karaman ilünden, Davut Paşa nam, Hariciye Nazırı, Suriye, Ürdün, Libya ve sair eski vilayetlerimizle sınırları hâk ile yeksan itmiş).

Osmanlı bitmez.

“Osmanlı’da oyun da bitmez,” demiş bizim Türkmen atalarımız. Aman ha!..

(37) Ben de şu dünyaya geldim giderim
Kalsın benim davam divana kalsın
Muhammed Ali’dir benim vekilim
Kalsın benim davam divana kalsın

Yorulan yorulsun ben yorulmazam
Derviş makamından ben ayrılmazam
Dünya kadısından ben sorulmazam
Kalsın benim davam divana kalsın
Pir Sultan Abdal

OSMANLI'DA OYUN BİTMEZ

Yıl, 1966. Yer, Düziçi.

Osmanlı bu kere, "Tecirli'nin 'ek yerini' (yumuşak karnı) buldum, bu iş tamam," deyip folkloru başvuruyor.

Ve oyununda, edebiyat öğretmeni ve şair (hemi de Avşar) Ahmet Z. Özdemir Hoca'yı⁽³⁸⁾ kahraman olarak seçiyor. Konu şairlerin atışması. Osmanlı'nın ve de Avşar'm şairi âlim ve fazıl, lâkin Tecirli'nin şairi de Karacaoğlan torunu. Gerisini Ahmet Z. Özdemir Hoca'dan dinleyelim:

28 MART KURTULUŞ BAYRAMI TÖRENLERİNDE

"Bir öykülü şiir de benden olsun istedim. 1966 yılında Adana'da Haruniye Öğretmen Okulu'nda öğretemdim. O tarihlerde okulun elektriği Haruniye Belediyesi tarafından karşılanırdı. Okul yönetimi elektrik parasını zamanında ödeyemediği için belediye görevlileri okulun elektriğini kesmişlerdi.

(38) 1969 yılında, ben okumaya başladığım zaman, Düziçi Köy Enstitüsü, Düziçi Öğretmen Okulu olmuştu. O zamanlar Öğretmen Okulları âdeta üniversite gibiydi. O yıllarda fizik laboratuvarı ayrı, kimya laboratuvarı ayrı ve çok donanımlıydı. Bir ibadethâne atmosferindeki kütüphanesinde on bin cilt kitap mevcut olup, belli başlı kültür ve edebiyat dergileri düzenli olarak gelirdi. Orada izlediğim tiyatro gösterilerinden sonra İstanbul'dakileri çok yavan bulmuştum. Okuldaki öğretmenlerimiz de bir profesör kadar donanımlıydılar desem abartmış olmam. Bu sebeple çoğu oradan üniversite mesabesindeki Yüksek Öğretmen Okulları'na tayin olurlardı. İşte böyle donanımlı bir Türkçe-Edebiyat öğretmeni, aynı zamanda güçlü bir şair olan (Avşar) Ahmet Z. Özdemir Hoca da bunlardan biriydi. Ancak benim okula başladığım yıl tayini çıktığı için öğrencisi olma şerefini yakalayamadım. Daha sonra telefonla görüşmelerimiz oldu. Bu aşinalığımdan / yarenliğimden dolayı beni bağışlayacağını umuyor, kendisine buradan saygılarımı sunuyorum. (B. İ.)

Okul müdürü belediyecilerin bu tutumuna çok sinirlendi. Beri yandan elektrik parasını ödeyemediği için de onlara pek bir şey diyemedi.

Bu arada müdür beni yanına çağırarak, "Bak, Özdemir, bu Belediye Başkanı şairlik taslıyormuş. Şuna kurtuluş günü bir şiir söyle de halk huzurunda onu perişan edelim," dedi.

O zamanlar Belediye Başkanı Abdullah Cevdet Yeşil'di. Kendisi ağırbaşlı, efendiden bir adamdı. İşin önemli yanı, Başkan gerçekten iyi bir ozandı. Bir söylentiye göre, Karacaoğlan Sailoğullarındandır ve Sailoğulları da Haruniye yakınlarında, Gökçayır Köyü'nde otururlar. Başkan Cevdet Yeşil de o yöreden, oraya az bir mesafade olan Kurtlar Köyü'nden. Yani Başkan'ın kanında Karacaoğlan bulaşmışlığı vardı.

Ben, "Olur, Müdür Bey," diyerek oradan ayrıldım. Haruniye'nin kurtuluş günü 28 Mart tarihindedir. Daha bu tarihe iki ay kadar bir süre vardı. Bu zaman içinde Belediye Başkanı'nın geçmişini incelemeye başladım. İki kez evlenmesine karşın, üçüncü seferinde de bir kız kaçırmış. Ayrıca ava ve avlanmaya çok düşküncü Başkan. Hatta bir gün Düldül Dağı'nda avlanırken, öğle vakti gelince bir pınar başında namaz kılmaya başlar. İkinci rekattan sonra yan gözle bakar ki, karşıdan iri bir ayı kendisine doğru yaklaşımaktadır. Hemen namazı bozar, tüfeği alıp ayıyı vurduktan sonra namazını yeniden kılar. Bir ara muhtarlık bile yapmıştı. Bütün bunları öğrendikten sonra şiirimi tamamladım.

28 Mart, Haruniye'nin kurtuluş günü geldi. Gün kutlandıktan sonra okulun gazinosunda toplanıldı. Orada pastalar, börekler yendi, kahveler, çaylar, gazozlar içildi. Okul Müdürü ile Belediye Başkanı karşılıklı oturmuşlardı. Söz arasında

müdür, "Ahmet Özdemir, Sayın Başkan aynı zamanda da şairmiş. Başkan'a bir şiir söyle bakalım. Eğer sana cevap verebilirse şair olduğunu o zaman anlayacağız," dedi. Ben hazırlıklıydım, oysa Belediye Başkanı'nın hiçbir şeyden haberi yoktu. Ayağa kalkarak şiirimi kıta kıta okumaya başladım. Her kıtanın sonunda biraz durakladım, başkan yanıt versin diye. Başkan'ın hazırlıklı olmadığı hâlde, aynı ölçüler içinde sorularıma yanıt vermesi beni de, orada bulunanları da çok şaşırttı. Doğrusu Cevdet Yeşil gerçek bir şairmiş. İşte o günden kalan sorular ve yanıtları:

Ahmet Özdemir:

*Umutlar toz oldu gelmez hayale
Dönüş yok geriye bil Yeşiloğlu
Yol yarıyı geçip erdi zevale
Kederden kedere dal Yeşiloğlu*

Cevdet Yeşil:

*Umutlar toz olmaz artar gün günü
Anlamak istersen öğren gel beni
Her zaman bu yolda beklerim seni
Gel bizim meclise bazen Özdemir*

Ahmet Özdemir:

*Gençlik bir kuş idi geçmez ki ele
Neşeyi, aşkı da götürdü bile
Gayri arzuların karıştı sele
Ağlayan kalbini sil Yeşiloğlu*

Cevdet Yeşil:

*O gençlik kuşunu tutmuşum sıkı
Neşe, aşk gitmemiş gönlümde bâki
Günden güne arzuların ilhâkı
Veriyor sazıma düzen Özdemir*

Ahmet Özdemir:

*Duydum ki şimdi de avcı olmuşsun
Dağlara çıkmadan yolda kalmışsın
Tek sinek vurmada geri gelmişsin
Yakışmaz şanına tel Yeşiloğlu*

Cevdet Yeşil:

*Avcılık mesleği çok eski bizde
Kâh dağda avlarsız kâhi de düzde
Eğer ki bu arzu var ise sizde
Gelirsen bizimle gezen Özdemir*

Ahmet Özdemir:

*Şimdi devran arzun üzre gitmiyor
Talih kuşu hasta olmuş ötmüyor
Bozulmuş bahçeden güller bitmiyor
Gayri şansın ile kal Yeşiloğlu*

Cevdet Yeşil:

*Devran arzumdan da gitti ileri
Arzum arkasından ulaşırsa bari*

*Gönül bahçesinin tam ilkbaharı
Dokunmaz bahçeme hazan Özdemir*

Ahmet Özdemir:

*Hatırlarda kız kaçırıp durduğun
Namazı bırakıp ayı vurduğun
Bir zamanlar zevki sefa sürdüğün
Günlerin ardından gül Yeşiloğlu*

Cevdet Yeşil:

*Ben aşkım uğruna yaptım o işi
Bin de bir bulursun böyle er kişi
Nice mahlûklarla yaptım savaşı
Çok oldu canından bezen Özdemir*

Ahmet Özdemir:

*Ahmet der dünyaya gelmişsin erken
Ağarttın saçları yol yarı iken
Evlilik, muhtarlık, reislik derken
Bitiyor iyi bil yol Yeşiloğlu*

Cevdet Yeşil:

*Cevdet Yeşil der ki, bu emr-i Hak'tır
Yolun ölçüsünü bilen hiç yoktur
Kime yakın bu yol, kime uzaktır
Bilirsen bu sırrı yazan Özdemir*

*Anadolu insanının ozanlığını, arifliğini, inceliğini orada
anladım. O tarihten sonra Cevdet Yeşil'le dost olduk, oradan*

ayrıldıktan sonra da haberleşmeyi sürdürdük. Ölmeden birkaç yıl önce gönderdiği şiirin şu dörtlüğü bugün dahi belleğimde durur:

*Nasıl geçti dost gurbette âlemin
Esirgedin benden kuru selamın
Yok muyudu elde kurşun kalemin
Yazıp birkaç satır atamadın mı”*(39)

Yukarıda Özdemir, “Hatırlarda kız kaçırap durduğun,” diyor ve, “Ben aşkım uğruna yaptım o işi,” cevabını alıyor ya; aşağıdaki şiir de A. Cevdet Yeşil’in işte o kız kaçırma mace-rasını anlatıyor:

*Çerçioğlu köyünde de bir savaş açtım,
Döğüşü görünce çağladım coştum,
Bozuldu ordum da konmadan göçtüm,
Düşman konu da mesken oldu yurdumuz.*

*Avcı idik de beyler, yaman kurşun atardık,
Şahin gibi pençe vurur yırtardık,
Her birimiz bir orduya yeterdik,
Can alıcı arslan idik dördümüz.*

*Savaş bitti sandım da alınca avı,
Ses kesildi geçti kavganın tavi,
Baktım dört yanına Çalışkan diye,
Harp ederken esir düşmüş merdimiz.*

(39) Kaynak olarak kullanmak üzere Özdemir Hoca'nın kitabına maalesef erişemedim. Ancak Emekli İlköğretim Müfettişi İsmail Öner, bu metni bana verdiği yerel Güzel Düziçi gazetesinin 1 Nisan 2009 tarihli nüshasında yayınlamış. Metnin de, Özdemir Hoca'nun 'Öyküleriyle Halk Şiirleri' adlı eserinden alındığını belirtmiş. (B. İ.)

*Gitti başkumandan da kaldık üçümüz,
Nice âh eyledik de yandı içimiz,
Şarka doğru çekilince göçümüz,
Vesek⁽⁴⁰⁾ gitti Elbustanlı Kürdümüz.*

*Bir yoldaşım kaldı da şol Gökcan Ali,
Mecnuna dönmüşsün de olmuşsun deli,
Düşman işgal etmiş de sahrayı yolu,
Arttı yine efkârımız derdimiz.*

*Düşme Cevdet Yeşil'im de derde fîrgata,
Daha yol gider mi de ölümden öte?
Bir çift kardeşin var bir aslan ata.
Kan yedirmez de düşmanıma ardıma.⁽⁴¹⁾*

* * *

Dine karşı duruşları dedim de; bizimkilerin içkiyle de arası yoktur. Zira 'bir Tecirli'nin sarhoş olmak için rakı içmeye asla ihtiyacı yoktur, bir Ceren Türküsü onu sarhoş etmeye yeter'.

Kitaba adım veren hikâyedeki Ceren'in avı, elli beş yaşındadır. Hadi tekrar edeyim (Allah affetsin) üstelik 'hacı'dır. (Neyse ki, Mecnunlar, dînen mes'ul ve mükellef değildirler. Kahramanımızın bir Ceren Türküsü'yle ne hâle geldiğini görmediniz mi?)

(40) Vesek: Rehin.

(41) Ursula Reinhard, Vor Seinen Hausern Eine Weide... Berlin, 1965, s. 410. (Daha ayrıntılı bilgi için kitabın sonundaki 'Hurda Teferruat' bölümüne bakınız) (B. İ.)

Tecirlilerin megalomani belirtileri göstermesine de inanmayın. Muhtemeldir ki, o demler bir Ceren türküsü dinlemişlerdir.

Zira bizim oralarda birisinin içki içtiğinden bahsedilecekse, 'içmiş, s.çmış' diye başlar laf. Diğer yandan, arakıyı anırmakla birlikte kullanmışlar. Yani Çukurovalıların da yeğâne muradı, 'dünyada cennet'tir. Pirimiz (muradı cennet olan herkes pirimiz makamındadır) muradımızı ne güzel de işaret etmiş:

"Âlemin muradı dünyada cennet."(42)

O hâlde bizim dahi muradımız 'cennet' ola.

"Yom vereyim Han'ım: Yerli Karadağlarım yıkılmasın! Gölgelece kaba ağacın kesilmesin!.. ... Aksakallı baban yeri Cennet olsun! Akpürçekli anan yeri Uçmak olsun! Allah'ın verdiği umudun kırılmasın! En sonunda arı imandan ayırmasın! Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olunsun! Derlensin, toplansın, günahınızı Kaadir Tanrı adı-görklü Muhammed'in yüzü suyuna bağışlasın! Bu duaya âmin deyenler Tanrı'yı görsün!"(43)

'Ferman padişahın dağlar bizimdir'in ve Dadaloğlu'nun, sosyalizme ne kadar payanda edilebileceğini ise, iddia sahipleri yeterince tartışmışlar.(44)

* * *

(42) Pir Sultan Abdal'ım farz ile sünnet
Hâlden bilmeyene edilmez minnet
Âlemin muradı dünyada cennet
Söyle canım söyle dinlesin canlar

Pir Sultan Abdal

(43) O. Şaik Gökay, Dede Korkut Hikâyeleri, Kültür Bakanlığı, İstanbul, 1976, s. 121.

(44) İsmail Gökem, Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu, Bütün Şiirleri, İstanbul, 2006, s. 36.

Neyse— Biz derdimize / savunmamıza bakalım.

1970’li yıllardan sonra sanki bir ‘aydınlanma’ yaşadık.

Eskiden beri var olan ve Milli Şeflik döneminde dağlarda, bayırlarda, ormanlıklarda, jandarmadan kaçarak, bin bir güçlkle Kur’an, namaz, niyaz öğreten, ‘çalı hocaları’ (bizimkiler, ne kadar da kolay lâkap takarlar), o yıllarda, ‘düze inip’, insan içine çıkmaya, yurtlar kurup kurumsallaşmaya, İmam Hatip mezunu imamlar da yavaş yavaş kadrolarını almaya başlamışlardı. Aydınlatıcıların, ziyâlı, ‘seküler kılıklı’ ve sanki sadece hâvas için din anlatanları ise daha sonraki yıllarda geldiler ama sadece şehre gelebildiler.

Gelenlerden, özellikle bizimkilerin çalı hocası diye tavsif ettikleri, güzelim davullarımızı ve düğünlerimizi bile günah sayarak, o safiyâne ve samimi imammızı ifsâd ettiler.

İmanımız gerçekten safiyâne ve samimiydi:

“Derviş Paşa bir gün iskân ve ıslah ettiği Cebel-i Bereket’in dışına, köylerine doğru atıyla gezintiye çıkmış.

Yetmiş seksen yaşlarında bir neneye rastlamış.

Nene, Cevdet Paşa ile Derviş Paşa’dan da memnunuz musun, demiş.

Nene, nasıl memnunuz oluyum, guzum. Paşalar koskoca Cebel-i Bereket için de namazı beş vakit emrettiler, bizim küçücük, fıkara şu köyümüz için de beş vakit emrettiler, haksızlık değil mi şimdi bu, nasıl memnunuz olurum,” demiş.

Nine, Paşa’ya ‘aşnalık / yarenlik’ etmiş de olabilir. Zira bizimkiler, o kadar ihlâslı Müslümanlardır ki, Halife-i Rûy-i Zemin olan ve daha nice sıfatlarıyla böbürlenlen Padişah

Hazretleri'ni (ve torunlarını) dahi 'gâvur bilirler'.⁽⁴⁵⁾

İşin şakası yok. Buyurun vak'a şudur:

BİZ PADİŞAHI GÂVUR BİLİRDİK

Gâvur dağlarında Alibekiroğlu denilen bir aşiret vardı ki bütün Ulaşlıların idaresini ellerinde tutar, padişahı tanımaz, kimseye boyun eğmezdi.

Maraş tarafından gelen kervanlar Islahiye'de teslim alınarak Mitisine ve Haçbel (Paçbel) yaylalarından geçerek Payas'a gönderiliyordu. Karayolu ile hacca giden Osmanlı Sultanları, beyleri dahi haraç vermek zorunda kalırlardı. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa bile, ordusunu silahlarının namlusu yere bakacak şekilde ve tek sıra halinde dizerek iki günde geçebilmişti.

Kurt İsmail Paşa kumandasındaki Osmanlı Fırka-i Islahiye ordusu bu aşiretin direnen son parçasını ıslah için harekete geçti. Orman içlerinde ilerledikçe karşısında bir kuvvet bulamayan bu orduda bir bezginlik başgösterir. Küllü adı verilen yere yaklaştıkça, nereden çıktığı belli olmayan Alibekiroğlu aşiretinin hücumu güçlkle püskürtüldü. Paşa ordusuna geri çekilmekte olan aşiret üyelerine takip emri verdi. Ama nereden geldiği belli olmayan aşiretin nereye gizlendiği de belli değildi.

(45) "Ben ki, Sultanlar Sultanı, hakanlar hakanı, hükümdarlara taç veren Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, Akdeniz ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Azerbaycan'ın ve Şam'ın ve Halep'in ve Mısır'ın ve Mekke ve Medine'nin... sultanı ve padişahı Sultan Süleyman Han'ım..."

Kanuni'nin 1. Fransuva'ya mektubundan Dr. Erhan Afyoncu'nun sadeleştirmesinden aktaran, Beşir Ayvazoğlu, Zaman, 14 Ocak 2010.

Bir akşam Paşa çadırına çekilmiş, bazı subay ve zabitelerde meydana yakılmış ateşin başında oturuyorlardı.

Birden Kurt Paşa'nın çadırına bir er girdi ve aşiretten beş kişilik bir heyetin kendisiyle görüşmek istediğini söyledi. Kurt Paşa, "Buraya gelsinler," dedi.

Asker ateşin başına bağdaş kurmuş oturan beş aşiret üyesine, "Sizi çadırında bekliyor," dedi. İçlerinden birisi kalabalık ve küçük bir sarayı andıran çadıra bakarak:

"Biz burada sıkılırız ve ateşi daha çok severiz, paşanız geliversin, zaten fazla kalmayacağız," der. Paşa ve yanındakiler usul erkân tanımayan bu dağlıların ayağına giderek karşılarda sıralanırlar, aşiret üyeleri de ayağa kalkar. Kurt Paşa:

"Nihayet teslim olmaya karar verdiniz demek," der.

Alibekiroğlu Mehmet: "Teslim olmak mı? Burada o sözü edenin boynu vurulur. Paşa, biz sizden barut istemeye geldik. Zorlu bir vuruşma istiyorsanız bize barut verin gidelim. Geçenki vuruşmada barutumuz azaldığı için çekildik," deyiverir.

Kurt Paşa hem şaşırır, hem bu doğru sözlü, sâf ve cesur insanlara takdirle bakar ve onları iki katır yükü barutla uğurlar.

Alibekiroğlu Mehmet ve arkadaşları çadırların arasından geçerlerken namaz kılan (büyük ihtimalle yatsı namazı) yedisekiz asker görürler. Namazlarını bitirmelerini beklerler ve ondan sonra bir ere sorarlar.

"Siz Müslüman mısınız? Peki, ya padişah?"

"O da Müslüman elbette. Hiç İslâm'ın halifesi gâvur olur mu? Aşiret üyeleri şaşkınlık içinde birbirlerine bakarlar.

Alibekiroğlu Mehmet, "Biz padişahı gâvur bilirdik," der. (Reşat Gürel, Rahime Hatun, 1972, Ankara, sf. 25-26)⁽⁴⁶⁾

Bu imanin hadislerle dayalı esasları da vardı.

Bizimkiler Hz Peygamberin (S.A.V.) bir düğünde çalgı çalanları seyretmek isteyen Hz. Aîşe (R.A.) annemize izin verdiğini biliyorlar ve bu hadisle davulu savunuyorlardı:

"Resûl-i Ekrem (S.A.V.) bayramlarda def çalıp, İslâm ahlâkına aykırı olmayan bir kıyafetle şarkı söylenmesine izin vermiştir. Bir bayram günü Hz. Âişe'nin huzurunda def çalıp şarkı söylemek suretiyle eğlenen cariyeleri, "Resûlullah'ın evinde şeytan nağmeleri, ha!" diyerek azarlayan Hz. Ebu Bekir'e (R.A.), "Her toplumun bir bayramı var, bu da bizim bayramımız" (Buhârî, 'İdeyn', 3) diyerek müdahale etmiştir. Bazı Müslümanlar, Ebû Bekir'in sözündeki 'şeytan nağmeleri' ifadesine bakarak musikiyi haram sayarken, Hz. Peygamber'in (S.A.V.) iznini gözardı etme gibi bir hataya düşmüşlerdir."⁽⁴⁷⁾

* * *

İç Anadolu'daki abdallar da sanki bizim gibi düşünüyor:

"... Düğünlere abdal çağırın mı var? Biz gâvur olmuşuk haberimiz yok! Bir kısmı Müslüman düğünü yapıyo gayri, çalgısız düğün olur mu babam? Bir kısmı da salonlarda düğün yapıyo. Alentirikli olmuş sazlar, bir makine varmış, sazi, zurnayı, halayı, kırık havayı.. Alayını o makine çalıyormuş. Sen bilin zağar, adı ne ise..."⁽⁴⁸⁾

* * *

(46) C. Yurtsever, Çukurova Türkmenleri, Adana, 2009, s. 378.

(47) T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 8, s. 487-488.

(48) İmdat Avşar, Çiğdemleri Solan Bozkır, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2009, s. 62.

2009 yılı Ağustos ayında sılayırahim için köyümüze kadar gittim. Mahallemizde hâlen caminin olmadığını biliyordum. Bir ara çok yakınlardan gelen bir ezan sesini duyunca iyice şaşırdım. “Hayırlı olsun, ne zaman cami inşa ettiniz,” diye sorduğumda, “Cami falan yok, biz ezan sesine bile razı olduk da, rica minnet bir radyo alıcısıyla 20 kilometre ötedeki Düziçi ilçesinden merkezi ezana bağlandık,” diye sevinçlerini anlattı fukaralar.

Bu aydınlanma o kadar hızlı, hazmedilmeden ve alelacele oldu ki, üç gün önce namazdan, niyazdan haberi olmayanlar, Cevdet Paşa gibi, sakal uzatıp, günaha gireriz diye davullu düğünlere gitmemeye başladılar. Bu ‘aydınlanmaya’ karşı da direndik biz. Osmanlı paşası Derviş Paşa’ya karşı olduğu gibi, silahlı bir direniş değildi bu. Çok tatlı esprilerle oldu direnişimiz:

Köyümüzden dünya tatlısı, hayat dolu, hamarat bir ablanın kocası da böyle üç günde sıkı Müslüman olup, kara ve uzun sakal bırakıp, başında şapka yerine takkeyle gezmeye başlamıştı. (O tarihlerde bizim köyde elektirik n’arasm) Bir gece abla yüzünde dolaşan kılları hissedince, basmış çığlığı: “Keedi, kedi gavvuur... Yüzümde ne arıyon!!!” diye. Yüzündekinin kocasının sakalı olduğunu (güya) fark edince de, “Eee... Gurbanım Hacı, sen miydin,” deyip sarılmış kocasına. Nasıl da eğlenmiştik.

‘Çalı Hocası’ ve ‘yarım hoca’ yakıştırmaları da bal gibi bu direnişin ifadesidir. Biz hamlığa direniyorduk yârenler. Hâşâ, Hazreti Muhammed’in (S.A.V.) sünnetine değil (O’na binlerce selâm olsun.)

Adanalılar ve bizimkiler, yani Çukurovalılar neden,

‘Allah, kitap’ sövüp, dümdüz giderler? Hatta dahasını da yapıp, ikide bir pamuğuna yağın doluya kızıp, kimi vuracaklarsa ‘havaya’ silah boşaltırlar? Veya merhum Coşkun Seyhanlı’nın aktardığı gibi, ‘kafaları fırlayınca’ camiye musallat olurlar?

Şimdi de Seyhanlı’nın olumsuzluklar, düş kırıklıkları üzerine bir çiftçi fıkrasına bakalım:

“Çiftçinin biri koca bir tarla mercimek ekmiş. Mercimek gövermiş, göcek olmuş. Çiftçi başlamış düş kurmaya: Şu kadar ürün kaldıracak, satıp şu kadar para kazanacak, falan filan... O günlerde bir yağmur, bir yağmur başlamış ki, at kuyruğu gibi inen bir yağmurmüş bu... Adam sabahleyin tarlaya varmış ki, ne görsün. Mercimeğin yerinde yeller esiyor, sel silip süpürmüş mercimeği. Çiftçi çift demirini omuzlayıp köye gelmiş. Doğru camiye gitmiş. Cami Allah’ın evi ya, caminin penceresinden şangırt diye saban demirini içeri atmış: ‘Al çiftçiliği de sen yap gayrı!’ demiş.”⁽⁴⁹⁾

* * *

Bizimkilerin kafası da ne çabuk fırlıyor (Seyhanlı yine Poyrazoğlu’na takılıyor):

“Sizin köyden Ahmet Ali Koca, köylülerle birlikte yağmur duasına çıkmış. Yağmurun yağmayışına canı çok sıkılmakta, Tanrı’ya kızmaktadır İşte söyledikleri: ‘Sulu tarlan olacak da, şu Allah’a heç eyvallah etmeyeceksin!’”⁽⁵⁰⁾

Peki de, ‘birlikte yedi adım atanın, biri birinde hakkı olduğunu’ ne zaman öğrenmiştik.

Harmanda ceci sayarken ve ölçerken; “Allah bir, Resul

(49) O. N. Poyrazoğlu, Osmaniyeli Mektuplar, Ankara, 1998, s. 35.

(50) O. N. Poyrazoğlu, Osmaniyeli Mektuplar, Ankara, 1998, s. 18.

Hak, bereketi üç, dört, beş...” diye hamdele ve salve yapmayı nasıl, kimden ve ne zaman öğrenmiştik?

Düldül Efsanesi ile Kaplıca Efsanesi’ni önceki kitapta anlatmıştık.

Bizimkiler inançlarını dağlarla, kaplıcalarla, hatta çınarlarla bile paylaşmışlar.

Karayiğit Osman’ın köylüsü, araştırmacı, şair Bekir Dağsever’in derlediği aşağıdaki secde eden çınar efsanesi bu paylaşıma ne güzel bir örnek. Efsanenin kahramanı Cöbeli’deki Koca Çınar, (Cöbeli’de Koca Çınar / Donun giymiş gelin gibi) dibinde akıp duran pınarıyla halen yaşamaktadır:

“Cöbeli’de hüküm süren Yusuf Ağa’nın kızı gece kalkar suya gelir. İnaniş’a göre, çınarın altındaki sudan sabah kim erken su alır da yoğurduna katarsa, onun yağı daha çok, daha bereketli olurmuş.

Kız bir gün erkenden gelir Bakar ki, koca çınar kibleye karşı yere yatmış. Çınarın kibleye karşı yatığını söyler, fakat kimseyi inandıramaz. Bunu birkaç kez söyler. Bir gün aynı durumu yine görür. Fakat yine kimse inanmaz. O da der ki: ‘Bana inanmıyorsanız çınarın en ucuna yağlıgımı bağladım. Ona bakın der’ Gerçekten de bakarlar ki, kızın yağlıgı çınarın en tepesine bağlanmış. O günden sonra çınarın ulu olduğuna inanırlar.”(51)

Diğer yandan, kimsenin Karacaoğlan’dan haberi yokken, dün, evvelsi gün; bildir değil, kaç yüz yıldır Karacaoğlan’ımızın:

(51) Bekir Dağsever, Düziçi Çitli Köyü Avşar Halk Kültürü, Adana, 2009, s. 18.

“Güzel sevmiş diye bühtan ederler / Benim Hak’tan gayri sevdiğim mi var” türküsünü çağırıyorduk.

Osmanlı’nın medreselerinden okuyup bize göre âlim olanlar ise, lale bahçelerinde:

“İç bade, sev güzel var ise akli şuurun,” diyorlardı.

Padişahı gâvur bilmeyecektik de, ne bilecektik?

Bir güzel görünce hazretle aynı tepkiyi verdiğimiz de oluyordu:

“Görünce cemalin salâvat verdim / Zülüfleri dökülüyor tel gibi” (Elbeylioğlu Türküsü’nden).

Görenlerden bazılarının mertek sandığı o ‘elif’i biz hiç görmedik, ama bizim Elif’i ne zaman görsek, o elife ihtiyaç duymadan hemen bir türkü tuttururduk:

“İncecikten bir kar yağar / Tozar Elif Elif diye”.

* * *

“Horasandır sizin asıl yurdunuz

İki yüz kırk üçte buradan sürgün oldunuz

Bük ovasında çadır kurdunuz

Derviş Paşa Müslümanı Tacirli,”

Diyen Bozdoğanlılar da kendi kılıklarına baksınlar.

Han Mahmut Hikâyesi, Düziçi’nin en ücra köylerinden birinde bile, (Çoğu Farsaklı olan Zindağan Köyü’nde) en az bir asırdır anlatılıp durulur.

Han Mahmut Hikâyesi’ndeki muammaları, Nuh Peygamberin (A.S.) gemisinin ustasının adını dahi (demek ki farzı, sün-

neti haydi haydi biliyorduk) ne zaman, nasıl, kimden öğrenmiştik? (İzninizle, kim anlatıyorsa hikâye de onundur. Bu hikâyenin Düziçi'nde en az 5-6 varyantı anlatılır.)

Düziçi'nde anlatılan ve derlemekten yorulup halen bitiremediğim Türk Halk Edebiyatı'nın şaheserlerinden olan diğer hikâyeler için, kitabın sonundaki ekler bölümündeki listeye bakılabilir.)

Aldı Mahmut Han:

Kadı nedir müftü nedir Al'emmi
Bu dünyanın tadı nedir Al'emmi
Nuh peygamber bir gemicik yaptırmış
Ustasının adı nedir Al'emmi

Ali Emmi soruya cevap veremez. Han Mahmut sorusunu kendisi cevaplar:

Akıl kadı fikir müftü Al'emmi
Bu dünyanın tadı sağlık Al'emmi
Nuh peygamber bir gemicik yaptırmış
Ustasının adı 'Nebi' Al'emmi

Bizim Zindağanlı ve de Farsaklı'nın, şu diğer ince muammasına ve cevabına ne dersiniz?

O neyidi minareyi sallıyan
O kim idi Zülfikârın telliyen
O kim imiş karıncayı nallıyan
Ustayısan bu manamı bil benim

Buyurun cevaba:

O ürüzgâr minareyi sallıyan
O Ali'dir zülfikârın telliyen

O Süleyman karıncayı nallıyan
Onun ustasıym git öğren de gel⁽⁵²⁾

Aşağıda arz edeceğimiz Karacaoğlan Âşıklar Yarışması geleneğinin Han Mahmut Hikâyesi'nde örneğini görmek beni son derece mutlu etti.

Türkmenlerin derdi bir bitse, ana konumuz olan Abdallarımıza da sıra gelecek.

DAVULUN YASLI GÜNLERİ VEYA ZURNANIN ZIRT DEDIĞİ YER

Abdallarımız bizim ağustos böceklerimizdi. Onlar sadece Ağustosta değil, bize dört mevsim konserlerini verirler; biz ise onlara asla karınca gibi muhannetlik etmezdik.

Bizim aynı zamanda 'müzik kolumuz' olan, abdallarımızın birinci hayal kırıklıkları, aşağıda arzettiğim işte bu muhteşem aydınlanma hikâyemizle başlamıştı. Felaketler başladı mı nerede biteceği belli olmaz. İkinci felaket aynı çevrelerin davul zurna yerine düğünlerde mevlidi ikamesiyle baş gösterdi.

Abdallar için üçüncü felaket ise, gümbür gümbür 'orkestra' ile geldi. Fukaralar her felakette biraz daha fakirleşip hüzünlendiler. Davullar her gün biraz daha hüzünlü ve garip çalmaya başladı. ("*Günümüze geldiğimizde ise, Maraş'ta bütün düğün salonlarında davul çalmanın yasaklanmasını anlamakta zorlanıyorum.*"⁽⁵³⁾)

(52) İsmail Görkem, Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Ankara, 2000, s. 200 ve devamı (Kaynak şahıs, Âşık M. Köse. Hikâyeyi aynı ilçenin Zindağan köyünden Âşık Güllü Kâhya'dan dinlediğini ifade etmiştir - İ. G.).

(53) Dr. Gökhan Şen, Beyaz Sessizlik, Kahramanmaraş, 2008, s. 107.

Derslerde zafiyet gösterdiğimizde ailemizin tehdit örneği abdallarımızdandı: “Abdal, davul çalmakta tembellik gösteren çocuğuna Temmuzun sıcağında tarlada çalışan çiftçiye göstermiş de, bu davulu öğrenmezsen, onun aynı senin aynın demiş. Okumaya bak, yoksa bizim gibi çiftçi olup, abdalm dediği gibi çalışır, yoksul, perişan yaşarsın,” derlerdi.

Davul çalamayan bir abdal, sudan çıkmış balık gibi olur. İkinci işleri olan kalbur, elek, hasır (çiğ) dokuma işlerinin ise, modern icatlar karşısında artık esamisi bile okunmamaktadır.

“Davul çalmaya ve davulla düğün yapmaya karşı yörede geliştirilen kültürel muhalefet, abdalları az da olsa başka işlere yöneltmiştir.”(54)

ŞU BİZİM ABDALLAR

Peki, kimdi bu abdallar?

Türkiye genelinde abdallar hakkındaki bilgiler hayli farklılık göstermektedir.(55) Konumuz Çukurova ve Düziçi çevresi abdalları olduğu için, biz bu çevrede yaşayan abdallarla ilgili tespitlerde bulunmaya çalışacağız.

En yakın çevreden olup, doğrudan abdalları konu alan, Dr. Gökhan Gökşen, *‘Beyaz Sessizlik - Kızının Dilinden Abdal Halil Ağa’*, isimli kitabıyla abdallara epey farklı bir yaklaşımda bulunmuş. Kurtuluş Savaşı’nda, Maraş’ta Ermenilere ilk dersi veren, Maraşlı Abdal Halil Ağa’nın hayatını konu almış. Sadece abdalların geçmişini ve günümüzdeki hallerini incelemekle kal-

(54) Asım Erkoçak, *Işık Hele Işık*, Tutubay Yayınlar, Ankara, 1999, s. 237.

(55) Türkiye’deki Abdallar Hakkında, T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 1, s. 62’de yaklaşık bir sayfalık kaynak vardır).

mamış, içimizdeki yerleri, duruşlarını da belirtmiş. Aşağıda arz edeceğim üzere, davullar susmasın diye benden de samimi ve uzun dualarda bulunmuş.

Dr. Gökşen, Abdalları bize 'soylamış'. Görelim Hân'ım ne soylamış':

“MARAŞ'IN HİM TAŞINI BİZ DİKTİK”

“Maraş'a Memluklular Dönemi'nde yapılan akınlarla Avşar, Bayat ve Begdilliler başta olmak üzere, Oğuz Boyları yerleşmeye başlamışlardı.

Abdallar oymağı güney illerine (Maraş dâhil) Begdillilerle beraber Horasan'dan gelmiştir. (Abdallar, Türk Kültürü, Şubat, 1968, Cilt: 6, Sayı: 64, s. 251, M. Şakir Ülkütaşır'ın nakline göre). 13. yüzyılda Maraş'a ilk gelen Oğuz boyları arasında Abdallar oymağı da vardır. Bu da Yeter Davulcubaşı'nın, baban nereden gelmiş soruma, “Maraş'ın him taşını biz diktik,” derken ne kadar haklı olduğunu göstermektedir.”

“Başbakanlık arşiv belgelerine göre, Abdal oymakları ‘Türkmen taifesi’ olarak belirtilmiş. Maraş, Tarsus Sancağı, Çukurova, Zülkâdiriye Kazası, Maraş Sancağı'nın da içinde bulunduğu yerleşim yerlerinde bulundukları belirtilmiştir. (Cevdet Türkay, Başbakanlık Arşiv Belgeleri'ne göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler, Tercüman Yayınları, 1979).

1526 yılı nüfus kayıtlarında Abdallar Eymürlü taifesine kayıtlı bir oymak olarak 74 hane kaydedilmiştir. (Başbakanlık

ABDALLARIN EN KAHRAMANI, ABDAL HALİL AĞA'NIN DAVUL DOLUSU ALTINLA İMTİHANI

Yukarıdaki soylamanın ne kadar haklı ve yerinde olduğunu, Abdal Halil Ağa kahramanlığını, girdiği ağır bir imtihandan yüzünün akıyla çıkararak ispatlamıştır. Şu sahneye bakalım:

Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcıdır. Ertesi gün Maraş işgal edilecektir.

Maraş'ın işgali için gelecek Fransız askerlerini davul zurnayla karşılamak isteyen Ermeni Hırlakyan, Abdal Halil Ağa'dan bu işi yapmasını ister. Hırlakyan, Abdal Halil Ağa'ya:

“Yarın İtürmezin Dağı'ndan Fransız ordusu geliyor, bir davul alıp iki adamınla, zurnayla bunları karşılayacaksın der,” ve elindeki bir kese altını ve atının terkisindeki altın dolu heybeyi gösterir.

İyice hiddetlenen Abdal Halil Ağa:

“Değil bir kese, davulumun kasnağını altınla doldursanız, din gardaşlarımın bağına çomağımı vurmam. Müslüman gardaşlarımın soğanının kabığına muhtacım. Sizin altınlarınıza muhtaç değilim,” der.⁽⁵⁷⁾

(56) Dr. Gökhan Gökşen, Beyaz Sessizlik, Kahramanmaraş, 2008, s. 75-76.

(57) a.g.e. s. 23-24.

Abdallar hakkında, bölgemizdeki yaygın kanaat, Asım Erkoçak'ın tespitleri gibidir:

“Etnik yapısı ne olursa olsun, Çukurova ve dolayısıyla Osmaniye yöresi abdalları, inanç ve kültür yapısı bakımından yöre insanıyla kaynaşmış, kendini özdeşleştirmiştir. Dil bakımından Teberce denilen ve sadece Çukurova yöresine mahsus, dar çerçeveli bir dil yapıları vardır. Eğitim ve okuma-yazma oranları sıfır düzeyindedir. Bu nedenle konuşmaları kaba ve argodur. Kuşaklar boyu kendini, yöre insanı arasında aşağılanmış, ayrıştırılmış, insan yerine konmayan kişi olarak algıladığı için, dilini ve konuşma biçimini bir tepki aracı olarak kullanmıştır. Tüm bunlara karşın, kendini Müslüman Türk olarak kabul etmekte ve hiçbir olumsuzluğun içinde yer almamaktadır. Hırsızlık ve adam öldürme gibi suç davranışlarına pek rastlanmaz. Ancak en büyük problemleri, çadır hayatına bağlı olarak, kendi aralarında çok çabuk kavga etmeleri ve aynı çabuklukla barışmalarıdır ”(58)

Bu arada, Abdallarımızın, Müslümanlık tanımları, âdeta / hâlen Deli Dumrul üslubuyla seyretmektedir.(59)

Özellikle melek Azrail'e iman etmek bir yana, her fırsatta ağır ithamlarda bulunabilmektedirler. Yine Asım Erkoçak'ın abdal fıkralarına dönelim ve anasının ağzından (özetle) Tahsin'in ölümünü dinleyelim:

“... Anaa, ana! Ben bu dertten ölmüye ölürüm, ölmeden evvel şu Gadirli şehrini gezdiriverin bana,” dedi. Boz eşeği çek-

(58) Asım Erkoçak, Işık Hele Işık, Tutibay Yayınları, Ankara, 1999, s. 237-238.

(59) “Bre Azrail aman / Tanrı'nın birliğine yoktur güman / Ben seni böyle bilmezdim / Uğrulayın can aldığını duymazdım...” Dede Korkut Hikâyeleri, O. Şaik Gökyay, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976, s. 125.

tik, Tahsinimi goyduk boz eşeğin üstüne. Şura senin, bura benim gezerken, Tekerek Halil Efendi'nin sarı gonağının ordan geçiyoduk. Eziriyel dedikleri meğerisen orada pusudaymış. Hah, diyen Tahsinimin omzuna vuruncak, yerdeki kömeçleri pançalattı.”⁽⁶⁰⁾

Aynı konuda ikinci abdal fıkrası: “Abdal avradı dizine vururumuş: Azizim, Azizim! Aziriyel'in gücü mü yeterdi sana? Puştluğunun avlıyak besbelli. Hele hele, bakın hele! Yönünü de Düldül'e dönük de, gül gimî şehet gettik, Azizim,” derimiş.⁽⁶¹⁾

Dikkat edilirse, sevgili Düldül'ümüzün kutsiyetinde de Abdallarımız ile hem fikiriz.⁽⁶²⁾

Burada çok önemli bir açıklama yapmadan geçmemeliyiz: Muhterem cemaat, yani sayın okuyucular ve ilgilenirlerse, abdallarımız da bilsin ki: “Meleklerle sövmek, alay etmek ayıplamak, onları küçük görmek küfürdür.”⁽⁶³⁾ Kişiyi dinden çıkarır. Ayrıca Bakara Suresi 98. âyette, “Kim Allah'a, meleklerine, resullerine, Cebrâil'e, Mikâil'e düşman ise, iyi bilsin ki, Allah da kâfirlerin düşmanıdır,” buyurulmaktadır. İşin şakaya gelir yanı yok. Aman haa!..

Merhum Coşkun Seyhanlı'nın da tespit ve kanaatleri aynı yöndedir. Seyhanlı'yı dinleyelim:

“Bilirsin, abdallar bizim burada Türkler'in 'müzik kolu'-dur. Söylentilere göre, bizim bu yöreye gelen seksen bin çadırılık Türk'ün altı bin çadırı abdallardan oluşuyormuş. (...) Abdallar, abdal olmayandan kız alıp vermezler. Bu yönleriyle geleneklerinde kesintisiz sürdürüp giderler. Abdalların konuşmalarını da,

(60) (61) Asım Erkoçak, a.g.e., s. 240 ve 248.

(62) Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009, s. 240.

(63) İbn Abidin, Reddu'l Muhtâr, III, s. 292, el-Fetâva'l Hindiye, II, s. 266; Ahmet Saim Klavuz İman Küfür Sınırı, İstanbul, 1982, s. 132-133.

gölmecelerini de severim. Bir zamanlar gök boncuklu tazıların ceren kovduğu bu uçsuz bucaksız ovada abdalların varlığı hâlâ capcanlıdır.”(64)

Şimdi de yazarın, abdalların Azrail melek ile ilgili imanları hakkındaki fikrasına bakalım:

“Bilirsiniz, bizim yörenin abdalları, her yönüyle başka yörelerin abdallarına benzemezler. Sevgileri övgüleri değişiktir, ilginçtir. Örneğin büyük bildikleri, kendilerinden olan biri öldü mü, “Azrail puşluğunun avladı onu,” derler. Gene o kişinin ölümüyle ilgili olarak, “Adana Valisi duyunca elinden kalemi tırpadanak düştü,” derler

*Geçenlerde bir abdal çocuğu, tomruk yüklü bir kamyon-
dan yuvarlanan bir tomruğun altında kalıp ölmüş. Çocuğun
anası ağlayarak diyormuş ki: “Yavruma Azrail’in gücü yetme-
miş de üstüne tomruk yuvarlayıp öldürmüş, taman!”(65)*

Abdallarımızın kimliği hakkında O. Nuri Poyrazoğlu’nun
şu çok farklı tespitlerini de aktarmadan geçmeyelim:

*“Kökenleri ne olursa olsun, ortada bir gerçek var: Çu-
kurova’da konup göçen, davul zurna çalarak geçimini sağlayan
bir ‘çalgıcı esnafı’ var.*

*Nasıl ki, bir Yunus yok, birçok Yunus varsa; bir Kara-
coğlan yok, birçok Karacoğlan varsa; bir Köroğlu, bir Nas-
reddin Hoca yoksa, birçok Köroğlu, Nasreddin Hoca varsa;
bana göre de, tek kökenden gelen ‘abdal’ yok, birçok kökenden
gelmiş ‘abdal’ vardır. Halkımızın düğün ve derneklerinin bu ‘ol-
mazsa olmaz’ sanatçılarına, ‘eğlence sektörümüzün’ bu vazge-*

(64) (65) O. N. Poyrazoğlu, *Osmaniyeli Mektupları*, Ankara, 1998, s. 240 ve 21.

çilmez esnafına, Çukurova Halk Müziği'ni kuşaktan kuşağa aktaran bu doğal davranışlı, bu güzel insanlara benden kocaman bir merhaba!..."(66)

Şunu da eklemeyen geçmemek lâzımdır ki; Çukurova'da pek az bulunan çingenelerin, davul zurna çaldıklarına pek rastlanmaz. Ama belki klarnet çalanlar vardır.

Ayrıca aşağıda arz edeceğim üzere, tanıştığımız, dostum, Abdal Hayri, abdalların çingenelerle karıştırılmalarına fena halde kızıyor. İkide bir, "Hâşâ biz Çingen değilik, ağa. Abdalık," deyip duruyordu.

GEÇMİŞTE GELECEĞİ ARAMANIN İKİNCİ YOLU: DAVUL ÇALDIRMAK

Allah, Bismillâh.

3 Temmuz 2009 günü Düziçi'ne gittim. Yeğenimin düğünü vardı. Üstelik davullu düğün. Esasen düğünün kime ait olduğu da önemli değildi. "Nerede davul 'tum' dese, ben orada olmalıyım. Fiilen bulunamıyorsam gönlüm oradadır." Bizim Paşa, (daha sonra kim olduğunu anlatırım, Abdal Hayri'ye göre deli de olabilir veli de olabilirmiş) böyle durumlarda derin bir iç çekişle, 'itler yese de beni oralarda bir yerlere s.çsa' der. İşin kötüsü davuldan, düğünden ayrılmak da öyle kolay bir iş değildir. "Ulan bura bizim evden iyiymiş bre, hep burada durak,"(67) der de, ayrılırken biraz 'kışınlarım' (kışınlamak: gönülsüz yürümek). Canınız sağolsun, lafın orijinalini de söyleyelim:

(66) O. N. Poyrazoğlu, Osmaniyeli Mektupları, Ankara, 1998, s. 114-115.

(67) "Osmaniye ağzında günümüz itibarıyla Edirne'nin 'len'ine, İstanbul'un 'lan'ına, Denizli'nin 'ülen'ine, Adana'nın 'ulan'ına, Urfa'nın 'lo'suna ve Giresun'un 'ula'sına rastlamak mümkündür." Asım Erkoçak, a.g.e., s. 2.

“Deliyi düğüne göndermişler, bura bizim evden iyiymiş demiş.” Bu düğünde bir de ‘adamın delisinin düğünde, avradın delisinin ölüde / cenazede belli olacağını’ öğrendim. Bu düğünün benim için bir test olacağını nereden bilebilirdim.

Biz de bu duygularla düğüne gittik. Bir, iki, üç değil, dört tane davulcu ve bir o kadar zurnacı vardı. Düğün de bizimdi, üç gün boyunca abdallar da bizimdi. Artık bol bol ‘Ceren’, ‘Hoylu’nun Ölümüne Ağıt’ çaldıracaktık. Elb’oğlu, Ahmet Bey, Dan Davulu çaldıracaktık. (Meğer bizim ‘dan davulu’nun diğer adı ‘seher’ imiş. Bu düğünde Abdal Hayri söyledi.)

Abdal Hayri ile kısa sürede dost olduk. Fark ettim ki, ‘bizim abdallar’ yukarda sıraladığım ve benzeri parçaları düğünde ‘sırası’ ve ‘havası’ geldikçe, belli bir düzenle ve aralıklarla çalıyorlar. Neşet Ertaş’ın ‘Leylâm Türküsü’ davul zurnayla nasıl bir müzik klasiğine dönüşür, o nasıl bir yorumdur—Dinleyemeyene anlatılamaz. Yine fark ettim ki, ne zaman bunlardan biri çalsa ben, beşlik, onluk cebimde ne varsa hemen zurnanın deliğine yerleştiriyorum. Bizim abdallar ‘durumumu’ hemen fark ettiler. Her fırsatta bunlardan birini çalıyorlar, ben de her fırsatta bir yüzlüğü, beşlik onluk olarak bozukluğa çeviriyordum. Bu ‘tatlı’ ve birazcık da ‘tuzlu’ oyun üç günlük düğün boyunca abdallarla aramızda sürüp gitti. Tabii ki, bizim videocu Ali herşeyi kameraya kaydediyordu.

Bir derlemeci (artık bu sıfatı kullanmama izin vermelisiniz) sıfatıyla bu kadarı bana yetmeyecekti. Hemen bir program yaptım. Bizim Ali, Abdal Hayri ve arkadaşları ile başka bir gün, bir araya gelecekler ve bir düğünde çalınan bütün parçaları, türküleri açıklamalı olarak sırayla kameraya kaydedeceklerdi.

Memleketten yalnız ezan sesi değil, davul sesi de eksik olmasın diye dua ettim. Peki, bir hacı neden davul sesi eksik olmasın diye dua eder?

Davul sesi, oralarda işlerin iyi gittiğine, dirlik düzenlik olduğuna, hâlen sevinilecek ve paylaşılacak şeyler bulunduğuna delalet eder de ondan. Bu yüzden, davul sesi eksik olmasın diye dua etmek, bir bakıma memlekette dirlik düzenlik, birlik beraberlik olsun diye dua etmektir.

Yazdıklarımı okuyan, Düziçili Adnan Hoca, “Özellikle davul için dua,” bahsi çok ilginç, çünkü bazı ‘hacılar’, davullu düğüne gitmek gûnahtır ve davul, zurna da şeytan işidir deyip, ‘okuntuları’ cevapsız bırakıyorlar,” dedi. İşin bu yönünü hiç düşünmemiştim, fakat mevlitli düğünlerin de, Müslüm Baba, Gencebay şarkıları ağırlığında ‘arabeskleşmeye’ doğru gitmesinin yüreğimi acıttığını hatırladım. Bir de rahmetli Mustafa Tabakay Amca’nın, “Düğünümüz var, mendil sallayıp, pabuç eskitmek isteyen buyursun,” yazılı okuntusunun bazı hacılar tarafından cevapsız bırakıldığını.

Son günlerde, Merhum Öğretmen Coşkun Seyhanlı’nın ve merhumun mektuplarından O. Nuri Poyrazoğlu’nun kitaplaştırdığı ‘*Osmaniyeli Mektuplar*’ kitabının adını çok duyuyordum. Kitabın baskısı yoktu. Düziçi’ne gittiğimde Em. Öğrt. İsmail Öner, sağolsun bana kitabın bir fotokopisini verme fedakârlığını gösterdi.

Bizim Hacıların ‘hiç de haksız olmadıklarını’, ‘*Osmaniyeli Mektuplar*’ kitabını okuyunca anladım. Hacıların bir bildikleri varmış meğer.

Merhum ‘gadası’nın (Seyhanlı, dostlarına bir sevgi belirtisi olarak ‘gadası’ diye seslenirdi) bütün mektupları aşnalık /

şaka / yarenlik doluydu.⁽⁶⁸⁾ Sanki yukarıda yazdıklarına cevap verir gibi, bu aşnalığı da yıllar önceden bana yapmış. Bakalım şeytan zurnanın neresinde?

Ve bir zurnada kaç şeytan var?

İNANMAZSAN SAY DA BAK:

BİR ZURNADA 490 (dört yüz doksan) ŞEYTAN

Seyhanlı'yı dinliyoruz:

"Kalkıp zurnasını kucağından aldım. Herkes bana bakıyor. Zurnayı oradakilere göstererek, bunun en iyisini Antep'te yaparlar. Zurnanın en iyisi çağla ağacının özünden olur.

Elimle göstererek: Şurasına zurnanın gövdesi, şurasına nezik, şurasına metem, şurasına avurtluk, şurasına kamış denir dedim. Şu alttaki deliğe de cin deliği denir deyince, abdal itiraz etti:

Şimdiyecek hepsini bildin de onu bilemedin işte ağa! O deliğe, dös deliği denir dedi. Cin deliği hangisi öyleyse dedim. Zurnanın keleşindeki delikleri (yedi tane) gösterdi. İşte bunlara cin deliği denir dedi. Neden cin deliği demişler bu deliklere diye sordum. Bu deliklerin her birinin içinde yetmiş şeytan yatar. Sana, ağa bir türkü söyle desem söyler misin? Utanır söylemezsin. Kalk oyna desem oynar mısın? Utanır oynamazsın. İşte bu zurnaya üfledin mi, deliklerdeki şeytanlar çıkar, seni dürtükler; kalk oyna, türkü söyle diye. Onun için bu deliklere cin deliği denir diye yanıtladı sorumu.⁽⁶⁹⁾

(68) 1- O. N. Poyrazoğlu, a.g.e. s. 8.

2- Gada almak: Dert ve üzüntüyü paylaşmak (Çağbayır, Cilt: 2, s. 1626).

(69) O. N. Poyrazoğlu, a.g.e. s. 68-69.

Bizim hacılar, bal gibi haklı değil mi şimdi? Yedi delik, her delikte yetmiş cin (bizim hacılara göre şeytan), bir zurnada 490 (yazıyla: dört yüz doksan) şeytan eder.

Davul zurna ile ilgili bu kadar güzel bilgileri her yerde bulamayabiliriz. Bari davul için anlattıklarını da aktaralım:

“Zurnanın işi bitince davulu aldım elime. Davul kasnağının en iyisi Gürün’de yaşlı ceviz ağacından yapılır Şu tokmağa çüven denir, şu çubuğa meçik denir (Zırzırı çubuğu da denir. B. İ.).

Deriyi kendine dolayan, kasnağı kenarından dolaşan şu çubuk, kiraz çubuğudur. Çüvenle dövülen davulun yüzündeki deri, iki yaşındaki çebiş derisinden.

Arka yüzündeki deri de yaşına değmemiş oğlak derisinden olmalıdır dedim. Abdal, aboov, ağa, sen bunun hepiciğini biliyon. Yoksa bizden misin diye takıldı.”(70)

3 Ağustos 2009 tarihinde, Düziçi’ndeki abdalların davul derilerinin tamamı plastikten yapılmaydı. Abdallar çiğ yağınca bile gevşeyip, akordu bozulan davullarına, suya sokup çıkarsan etkilenmeyecek plastik derileri taktıkları için çok mutluydular. Abdallar mutluydu, fakat davulun sesi, “Davulun sesi uzaktan koygun gelir,” deyimindeki ‘koygunluğundan’ ne kaybetti, bunu ancak uzmanları bilir.

Şimdi biraz da (bizim Düziçi davuluyla aynı özelliklerde olan) Maraş davuluna Dr. Gökşen’in tespitlerine göre bakalım:

(70) O. N. Poyrazoğlu, a.g.e. s. 69.

MARAŞ DAVULUNUN ÖZELLİKLERİ

"Davul birleştirici, toplayıcı özellikleriyle yüzyıllardır çalınan bir müzik aletidir.

Peygamber Efendimiz (S.A.V.) zamanında insanları namaza nasıl çağıralım diye konuşurken dahi gündeme gelen bir alettir.

Bilinen en eski Türk müzik aleti olması ayrı bir özelliğidir.

Maraş davulu, asma davul olarak bilinen türdendir.

Kasnak, deri ve ip olmak üzere üç parçadan oluşur.

Çevre illerin davuluna nazaran kasnağı daha küçük yapıdır.

Kasnağı başta ceviz olmak üzere ağaçtan imal edilir.

Maraş davulunu bir yüzü tabaklanmış, keçi derisiyle, diğer yüzü henüz bir yaşına gelmemiş oğlak derisiyle kaplanır.

Deri şeritlerle kasnağa bu deriler gerilerek bağlanır.

Tokmağının erik ağacından yapılması makbuldür. Kireçle temas ettirilerek renginin kızarması sağlanır.

Çubuk ise, 30 santim uzunluğundaki bir dal parçasından yapılır.

Deri kayışla omuza asılarak kullanılır.

Abdal Halil Ağa'nın torunlarından İsmail Deniz'den aldığım bu bilgiler, Maraş davulunun, Abdal Halil Ağa'nın davulunun özellikleridir."

TECVID ÜZRE DAVUL ÇALMAK

Destanlarımızın burcu, Türk Edebiyatı'nın en büyük destancısı, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, (davulun rahmaniliği hususunda diyelim) daha da cesur. Abdal Hıdır'a davulu (Kur'an okur gibi) tecvid üzre çalmasını söylüyor.

Şairin '*Destanlar Burcu*' kitabının 172. sayfasındaki dipnotta Davulcu Hıdır Sezgin için, "Davulu tecvid üzre çalan büyük sanatkâr," Mevlûd Canaydın için, "Klarnetle maveradan ses getiren büyük sanatkâr," vasıflandırmasıyla açıklama yapılıyor. Cin-şeytan onu hiç ilgilendirmiyor:

"Ulaştın gökyüzüne yürek atışlarımız
Aslanım tecvid üzre tokmağı davula vur
Destanlar meşalesi Çayda Çıra'dan sonra
Aşkımız Delilo'da kıvamını bula vur⁽⁷¹⁾

DAVUL İÇİN BİR DUA DA MARAŞ'TAN

Abdallar hakkında yazmaya başlamadan önce elimde hiç kaynak yoktu. Başlayınca, bizim abdalların kerametinden midir nedir, pek çok kaynak birden elime geçmeye başladı.

Bunlardan biri de, yukarıdan beri bahsettiğim, Maraşlı Doktor Gökhan Gökşen'in '*Beyaz Sessizlik- Kızının Dilinden Abdal Halil Ağa*' isimli, imzalayarak gönderme lütfunda bulunduğu kitabıydı.

Dr. Gökşen de Maraş'ın Kurtuluşu ile ilgili olarak davulu âdeta kutsamış:

(71) N. Yıldırım Gençoğlu, *Destanlar Burcu*, Türk Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 171-172.

“... *Günlerce çalan davullar, edilen dualarla birleşerek gökyüzüne yükseldi. Saltanatın simgesi bayrak ve davul, şimdi de İstiklâl’in simgesi olmuş, Maraş semalarından, Ahır Dağı’na ulaşıyordu.*

Maraş’ta ezan okununca susar davullar.”(72)

Dr. Gökşen’in de benim gibi davul için dua ettiğini görünce, bu hususta yalnız ve garip olmadığımı anlayıp rahatladım. Belki Dr. Gökşen de ‘hacı’dır (İkide bir hacılığımmı vurguluyorum, çünkü yazdıklarımın beni Alevi zannedenler var. Alevi de olabilirdim, ama değilim. Bu durum pirimizin Pir Sultan olmasını değiştirmedeği gibi, bir çelişki de değildir. Bir dahi ve de biz dahi, aşk ile deriz ki:

“Âlemin muradı dünyada Cennet.”

Bence kim ki bu duaya katılır, ‘mümindir’, katılmaz ‘münkirdir’, vesselâm (Başka türlü nasıl bir olacağız, iri olacağız, diri olacağız ki?). Sıfatı ne olursa olsun, davullar için Gökşen’in duasının benimkinden daha samimi olduğunu da okuyunca göreceksiniz. Buyurun:

DAVULLAR SUSMASIN

“2005 yılı 12 Şubat kutlaması esnasında bir haftadır çalan davullar İstiklal ruhunu, milletin sevincini duyuruyordu. Resmigeçit sırasında bir görevli Sayın Başbakan’ın önünden davulların sessiz geçmesi için eliyle işaret verdi. Bu olay, günlerdir kutlamaları yapan genç çeteler gibi benim de gücüme gitti.

(72) Dr. Gökhan Gökşen, Beyaz Sessizlik, Kahramanmaraş, 2008, s. 61.

Kurallar gereği yapıldığını bildiğim bu davranış karşısında hissettiklerimi aktarmak istiyorum.

Namerdin susturamadığı özgürlük davulları İstiklali kutluyordu.

Bu davullar yalnız işgalde susmuştu.

Devlet olmanın hayal olduğu ilk kurtuluş gününde bile susmazken, nasıl olur da en gür gümbürdeyeceği yerde susturuldu?

Maraş'ın davulları, Abdal Halil Ağa'nın torunları davulları çalmak için bu milletin özgürlüğünü beklemişti.

Gümbürdemek için bu milletin Mehmetçliğini gözlemişti.

İstiklalin, özgürlüğün, inancın temsili olan davullarımız kardeşlerinin önünde çalsın, beyler!

Kahramanmaraş'ın kahraman davullarını Allah bir daha susturmasın...

Her yıl kutlanan 12 Şubat'ta davulların yeri unutulmasın."

Dr. Gökşen, işte tam da burada davulun tarihimizdeki yerini de gösteriyor:

"Bu milletin birliğinin sembolü olan halayların, oyunların nerdeyse tek enstrümanı davuldur.

Güreşin hızına, seyircilerin yüreğine göre çalar er meydanında.

Üç kıtayı titreten Osmanlı ordusunun sesi de davuldur

Davul ve tuğ eski Türklerde saltanat alâmetidir.

Selçuklu sultanı Osman Gazi'ye 1299 yılında davul ve tuğ göndererek onun beyliğini ilan etmiştir.

Davul ve zurna...

Biri kalbi, biri akciğeridir bu milletin.

Kahramanmaraş'ta davul susunca iç çeker, hıçkırarak ağlar, barak olur zurna.

Bizi millet yapan davul sesidir Anadolu'da. "(73)

* * *

Kitabın adının konulmasına da vesile olan Ceren Türküsü'nü kaydedip; davulla ve abdallarımızla yolculuğumuza devam edelim:

CEREN

Ceren çıkmış Eşikli'nin⁽⁷⁴⁾ taşına
Güneş vurmuş kemerinin kaşına
Yeni girmiş on üç on dört yaşma
Seherden uğruma çıktı bir Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren

Bu Ceren'in sulakları kayalı
Kayasında lale sümbül dayalı
Şeker yemiş dudakları boyalı
Seherden uğruma çıktı bir Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren

(73) Dr. Gökhan Gökşen, Beyaz Sessizlik, Kahramanmaraş, 2008, s. 69 ve devamı.

(74) Eşikli: Hasanbeyli Yaylası'nda Fevzi Paşa ve Çukurova'ya hâkim büyük bir kaya.

Şu Ceren'in sulakların gezmeli
Kalem alıp kaşın gözün yazmalı
Şu Ceren'i sevdiğine vermeli
Seherden uğruma çıktı bir Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren

Evleri var Karaman'dan aşağı
İki bacı çifte bağlar kuşağı (Yörük kızı çifte bağlar kuşağı)
Bize derler Gâvur Dağı uşağı
Seherden uğruma çıktı bir Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren

Şu Ceren'nin sulakları yokuşlu
Kaşı gözü kudretten nakışlı
Durama'da erkek keklik bakışlı
Seherden uğruma çıktı bir Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren⁽⁷⁵⁾

* * *

Bazı varyantlarda bir kıta daha vardır:

Şu Ceren'in sulakları sekili
Sekisinde gül ireyhan ekili
Mor belikler birbirine sokulu
Seherden uğruma çıktı bir Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren

* * *

(75) Kaynak kişi: Av. Osman Niyazi Müftüoğlu, 70 yaşında, Düziçi Pirsultanlı köyünden.

Düziçi Sözlüğünde Koyak: Ha Düziçi Sözlüğü, ha Çağbayır Sözlüğü— Çağbayır'ın memleketinde Ceren'e ne denir bilemem, ama 'koyak' kelimesi aynı anlamdadır:

Koyak, ғы [koy-ak] {ağız} is.

1- Bir ucu dağda son bulan iki dağ arasında kalan büyük çukur; akarsular tarafından açılmış, bir yana doğru eğimli uzunlamasına çukur; vadi; dere. 2- Dağlarda ve kayalıklarda oluşmuş doğal çukur. 3- Dağlar üzerinde bol otlı, bitek çukurluklar. 4- Güneş görmeyen kuytu yer. 5- Kuytu, basık yer.⁽⁷⁶⁾

ABDALDAN SADAKA İSTEMEK

Yine 3 Temmuz 2009 ve Düziçi'nde düğündeyiz.

Davul dinlemek için abdallardan sadaka isteyeceğim nereden aklıma gelebilirdi ki? Her sevginin de bir bedeli oluyor.

*“Samur kürklü, ağ cübbeli beylere
Senin için hizmet ettim bir zaman”*

Öksüz Ali.

Abdal Hayri'nin dizinin dibinden ayrılmayan meczup görünümlü biri vardı. Otistik ve engelli olan; yağlı esmer tenli abdalların aksine sarışın, hiç de 'abdal kılıklı' (pejmürde, dağınık kıyafetli) olmayan biriydi.

(76) Yaşar Çağbayır, Ötüken Türkçe Sözlük, İstanbul, 2007, Cilt: 3, s. 2766.

İsmi Engin'di. Abdallara verilen (sadaka değil) bahşişleri büyük bir özen ve saygıyla topluyor ve aynı özenle Hayri'nin yan cebine yerleştiriyordu. Meğer bu genç, davulu eline geçirebilirse, öyle içten, öyle başarılı çalarmış ki, (haydi biraz abartayım) kurt kuş onu dinlermiş.

Kaldı ki, bu benim tanıdığım başarıyla davul çalan ilk meczup değildi. Birkaç yıl önce, yine bir düğünde, böyle bir meczubun abdalları kışkırtan bir başarıyla davul çaldığına hayretle ve hayranlıkla şahit olmuştum. Meczup Engin, Hayri'yi gölge gibi takip ediyor ve kedi ciğere bakar gibi Hayri'nin davuluna bakıyordu. Ben de bir bahane bulup Engin'in 'işini' kapamasam da, nasıl paylaşabilirim diye hayıflanıyordum. Davulu dinledikçe 'durumum' ağırlaşıyordu.

Zaten uzun zamandır uzaktan uzağa bir Melami şeyhine (Sadece uzun boylu ve sakallı olduğunu söyleyebilirim. Hayır, Sivashlı değil, daha geniş açıklamaya da mezun değilim) intisap etmeye çalışıyordum.(77)

Abdal Hayri'ye:

"Bir abdalın sadakası nedir, Hayri, biliyor musun," diye sordum?

"Nedir, ağa," dedi.

"Bir abdalın sadakası böyle bir meczuba davulunu çalması için izin vermesidir. Sadakanı ver de garip bir çalsın. Bir de 'akıllı görünen', fakat bir Ceren Türküsü dinleyince Engin'den beter hâle gelenlere, sevdikleri türkülerini sık sık çalmandır," dedim.

(77) Bkz: s. 233.

Hayri, gözlerime baktı. Yüzünde ‘durumumu’ anladığım belirten acı bir tebessümle tasdik anlamında başını salladı. Hayri, düğünün yoğun telaşı içinde Engin için bir şey yapamadı, ama her fırsatta Ceren çalarak, fakiri fazlasıyla mutlu etti.

Allah, Abdal Hayri’den ebeden razı olsun.

Benim vaziyetim ne ki yârenler?

Siz, asıl O’nun hikâyesine bakın.

BİR CERENE AV OLMAK

Düldül Dağları'nın koyaklarından çıkıp gelmiş, ürkek, zarif bir cerendi o. Gözleri Ceren Türküleri kadar güzeldi. Boynundaki al fuları ne kadar da yakışmıştı. Otobüs hareket etmek üzereyken yetişebilmişti. Hiçbir şey söyleyemedi. Sadece bir dergiyle kitap verebildi. İçinde en hafif ifadesi; *"Kutlu ayaklarıdır değdi diye sevgili / Yalnız senin adına bir kapansam toprağa,"* diye yazan bir kitap.

Bilmiyordu ki, cerenler zariftir, narindir, sevgi yükü de olsa, ağır yükü taşıyamazlar. O, bir şeyi daha bilmiyordu: Sevgisini bir türlü ifade etmeyi. Bundan dolayı yalnızca otobüsün arkasından boynunu büktü.

Okulun bahçesinde de ne kadar garip, zavallı ve çaresiz kalmıştı.

Âh, Düldül'ün yamaçlarından da sarptı bu 'Yedi Tepeli Şehrin' tepeleri.

Nesini anlatmalı ki, bu hikâyenin. Siz 'Düldül'ün Hikâyesi'ni bilin yeter.

Yedi Tepeli şehri terk etti. Düldül'e ve hikâyesine sığınmaya gitti. Zira Düldül âşık bir dağ idi. O da kavuşamamıştı. Öyle acılar çekmişti ki, kendine sığınan âşıkların hâllerini bilir, onları avutur, sarar sarmalar, teselli ederdi.

Çocukluğunda güneş, biri diğerine doğru eğilmiş, iki kocaman dağın ardından doğardı. Dağlar zaman zaman bulutların arkasında karlı tepeleriyle kaybolurlar. O ise, bir daha hiç ortaya çıkmayacaklar diye korkardı. Neden sonra dağların kendisiyle saklambaç oynadıklarını anladı ve sevindi. Bir süre sonra kendisi de oyuna koşuldu.

Ne hoş bir oyundu o!..

Ağustos gecelerinde, Düldül'ün yamaçlarında yanan akşam ateşleri yıldızlara ulaşır, yıldızlar zirvelerde ateşlerle buluşurdu.

Ovadan dağlara doğru, yeşilin her tonunun bezendiği tepelerde, keklik sesleri turaç seslerine karışır, uzaktan uzağa çoban türküleri yankılanırdı.

Ah, bu büyükler neler de anlatmışlardı!..

Çocukluğunda büyükler Boynu Bükük Düldül'e, Eğri Düldül derlerdi. Diğerine de Beşik Düldül. Dağlar için çok tatlı bir de efsane anlatırlardı. Hazreti Ali (R.A.) Efendimiz, atı Düldül ile dilediği zaman dilediği yere uçardı. Bir gün de Beşik Düldül'den diğer Düldül'e uçmak istemiş.

Uçarken diğer Düldül, ola ki bana ulaşamaz da düşer diye hayıflanıp ileriye doğru uzanıvermiş. O günden sonra o hâliyle, âdeta boynu eğri kalmış. İnsanlar da bu dağlara Beşik Düldül ve Eğri Düldül demişler.

Meğer dağlar hakkındaki hakikati öğrenmesi için sadece büyümesi değil, âşık olması da gerekiyormuş.

O'na hakikati, üç telli damdırasıyla ve aynı kaderle Düldüllere sığınmış bir ozan anlattı.

*“Eğri Düldül boynun eğmiş önüne
Galiba dağların yârisin Düldül”*

Bu dağlar birlikte büyümüşler. Eğri Düldül, Beşik Düldül’e âşık olmuş. Sevdasını bulutlarla, rüzgârlarla, tipilerde savrulan karlarla, cerenlerin dağlarda yankılanan türküleriyle anlatmaya çalışmış.

Dağların dilinde boyun bükmek, kara sevdanın ifadesiymiş. Cerenlerin dilinde de öyleymiş. Mor menevşenin de kaderi ve başına gelen aynıymış.

Âşık Düldül demiş ki, “Benim boynum da bükük kalıversin; nasıl olsa mor menevşenin de boynu bükük.” Ama insanlar menevşeye boynu bükük dememişler. Mor menevşe demeye devam etmişler. Âşık Düldül’ün sevdasını, başında dolanıp duran bulutlar bilirmiş, rüzgârlar, karlar, mor menevşeler, cerenler bilirmiş. Ancak insanlar bilememişler. Ve âşık Düldül’e, boynu bükük olduğu için Eğri Düldül demişler.

Aslında, Beşik Düldül de Âşık Düldül’ü seviyormuş. Ama aralarında Ceyhan isminde gürül gürül, kocaman geçit vermez bir nehir akıyormuş. Bu yüzden asla kavuşamamışlar.

Ceyhan nehri kötü kalpli bir nehir değilmiş, ama nehir olarak oradan akıyormuş. Esasen o havalide kuşlar, cerenler, ağaçlar, bulutlar, dereler, nehirler, menevşeler, sümbüller, herşey kendince birine âşıkmuş.

Ceyhan ile Seyhan nehirleri çok çok uzaklardaki Ceyhun ve Seyhun nehirlerinin çocuklarıymış. Onlar da buralara aynı macera ile savrulmuşlar. Ceyhan’ın da bütün düşleri, âşık olduğu Seyhan nehri ile sarmaş dolaş akıp gitmekmiş. Gelin

görün ki, onun yazgısı da, âşık iki dağ arasında ve Seyhan'ından uzaklarda garip garip akmakmış.

* * *

Ozan, ona günlerce sevda hikâyeleri anlattı. Ne de çok sevda varmış, ne de çok türkü varmış. Ayrılık, kadir bilmezlik varmış. Karacaoğlan da, Dadaloğlu da, Âşık Garip de, Elbeylioğlu da, Deli Boran da— Hâsılı bütün âşıklar, yollarını Düldül'e düşürmüşler, ona sığınmışlar. Türkülerini söyleyip, dertlerini, hikâyelerini anlatmışlar. Düdüller ile birlikte asırlar boyu dağ taş, kurt kuş, köylü, çoban bu türküleri, hikâyeleri dinlemişler. Türküler çocuklara ninni, sevdalılara avuntu, dertlilere ağıt olmuş. Burada yaşayanların hepsi kendince ozanmış. Üzülen de, sevilen de bir türkü tutturuyormuş.

O da duyduğu bütün hikâyeleri gidip, ayrıntılarıyla tek tek Düdüllere anlatmaya başladı. Günlerce gitti geldi anlattı da anlattı. Oysa Düdüller asırlardır anlatılanları biliyorlardı.

* * *

Düğündeydi.

Davul-zurna ile, Hoylu'nun Ölümüne Ağıt, Elb'oğlu, Ahmet Bey, Dan Davulu, Bey Mayıl, Âşık Garip, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Ceren türkülerinin biri bitip biri çalınıyordu. Gözleri hep Düldül Dağları'ndaydı.

'Ceren Türküsü' hep çalınsm, bitmesin istiyordu. Abdala, "Bir çalgıcının sadakası nedir biliyor musun," dedi ve devam etti; "Seni bu hâlde dinleyenlere hiç durmadan Ceren Türküsü çalmandır." Sonra sayıklar gibi söylenmeye devam etti: "Bu türküleri Düdüllere de çalmamız gerek, hadi gidelim, Düdüllere de çalalım.

Çocuklar iyi kalplidirler, onlar da gelsinler, turaçlar, keklikler— Koyaklarından çıkıp cerenler de gelirler, belki. Belki ‘Yedi Tepeli Şehrin’ Cerenleri de gelir, kimbilir?” dedi.

Gözleri hep Düldül Dağları’ndaydı...

9 Kasım 2009

Didim

YÜZYILLARDIR SÜREN BİR TÜRKMEN DÜĞÜNÜ

Çukurova'nın çoğu yerinde ve Düziçi'nde davullu düğünler, Cuma günü öğleden sonra başlar ve Pazar günü gelin, oğlan evine inene kadar devam eder.

Bu gelenek belki de asırlardır sürer. Bizim düğün de Cuma günü öğleden sonra başladı.

Evin çevresinde gerekli ışıklandırma ve düzenlemeler yapılmış ve ayrıca komşunun bahçesine bir çadır kurulmuştu. Görevli kadınlar davetlilere akşam yemeklerini pişiriyorlardı. Üç gün düğün demek; üç gün davetlilere yemek vermek, ağırlamak demektir. Asıl yemekler döğme pilavı ve kuru fasulyedir. İkisi de etli olur ve ikisine birden 'loş' denir. Birbirine karıştırılır ise, daha hoş olur. Son zamanlarda bunlara mevsime göre salata veya cacık, dolma benzeri eklemeler de yapılmaktadır.

Bu yemekler sabah erkenden başlanarak öğleye yetiştirilir ve zamanında ikram edilir. Yemek işini 'aşganacı' kadın idare eder. Yüzlerce davetli hiçbir aksama olmadan yemeklerini yerler. Bunların bir kısmına ve abdalları ilgilendiren bütün konulara 'abdal ağası' nezaret eder.

Davullu düğünlerde yardımlaşma için verilen paraya 'şaba' parası denir. 'Şabalamak', abdallarımızın misafirden yardımlaşma parası olan çaba parasını tahsil etmek üzere davul

zurna çalarak ve birtakım (belki de şaman hareketleri) hareketlerle, seremonilerle, tahsil edip abdal ağasma sunmaktır.

Bizim dűđünde de misafir geliyor, bir masaya oturtuluyor, sonra ikram edilen kahveyi içerken kadim dűđün havaları çalınıyordu. İřte bu havalar, yukarıda saydığım ‘*Ceren Tűrkűsű*’ ve saire gibi, geçmiřin her tűrlű tortusunu, çeřnisini tařıyan ađır havalardır. Misafir dilerse abdalın aldığı davul zurna eřliđinde bu tűrkűleri icra eder. Yalnızca o misafir için verilen bu kısa konserden sonra misafir ‘řabalanır’. Sonra diđer davetliler, eř dostla gűrűřmeye bařlar. Dilerse dostlarıyla bir halay halkası oluřturup halay eker.

řaba’da abdal da misafire gűsterdiđi oyunlarda ve tuluat benzeri diyaloglarla önce kendine bir bahřiř koparmaya çalıřır, sonra misafirin dűđűn sahibine olan hediye parasını alır.

Hayretle ve hayranlıkla gűrdűm ki gelenek zenginleřerek bűtűn canlılıđıyla devam ediyor. řabalanırken, yirmi beř yařında bir geç ‘*Ceren*’ sűyledi. Aynı yařta bir bařkası bir bařka ‘bozlak’ sűyledi. Abdallar da yűklű bahřiřler koparmak için olmadık yollara bařvuruyor ve misafiri eđlendiriyorlardı.

Yalnızca benden, yukarda arz ettiđim ‘durumum’ űzere ű gűnlűk dűđűn alma űcretinin űte birini koparmayı bařardılar. Hayri, “Hoca leni, abdal ođlanı sever, ađam,” deyip duruyordu. Ođlu olanın davul zurnayla dűđűn kurması galip ihtimaldir. Bu da abdalların iřlerinin kayađını teřkil etmektedir. Gűsterilerden birinde davuluyla öyle bir gűreř tuttu ki, canlısı o kadar olur. Diyaloglara bűtűn seyircilerin katıldıđı da oluyor, bir atıřmadır sűrűp gidiyordu. Hayri bu atıřma arasında kısa bir sűre sahneyi terk etti, dűđűn yemekleri piřirilen kazanlardaki bűtűn isleri yűzűne sűrűp tanınmaz halde dűndű. Ađzına kadar

dışarı fırlayan dişler eklemiş yüzündeki kazan karasıyla yamyamlara benzemişti.

“Köze basık abdal gibi sıcıyor,”, hangi çocuğa yönünü dönse, çocuk korkudan feryadı basıyordu. Taşın toprağın arasındayken öyle dombalak (taklalar) atıyordu ki, her seferinde bahşişler artıyordu.

Düğünde en ürkütücü yönüyle silah atma geleneği devam etmektedir. Düğünde öyle bir hava oluşuyor ki, o noktada silahı olanlar boşaltmadan edemiyorlar. Bir ‘*Ceren Türküsü*’ ile sarhoş olan yalnızca ben değilim yani. O kadar kalabalığın içinde özel eğitilmiş birinin bile birini vurma riski her zaman çok yüksektir.

Bir ara, oğlum Furkan, “Baba, insanların elindeki iki şey çok dikkat çekiyor; biri silahlar, biri de senin ‘*Tekeden Teleme Çalmak*’ kitabın,” diye aktardı. Düziçi folklor derlemelerimi konu alan, adı geçen kitabım baskıdan yeni çıkmıştı. Mahalli gazeteye haber konusu olduğu için herkes almak istiyordu. Ben de isteyenlere hediye ediyordum.

Bütün bu işler kadim gelenekler çerçevesinde, belli bir düzenle, muntazaman sürüp gidiyordu.

Tandoğan Kaçıra, bu amatörce, ama geleneksel olarak son derece rahat ve kusursuz işleyen düzen ve organizasyonun yabancılar için inanılmaz olduğunu bir örnekle anlattı:

Bir yakını İspanyol bir kızla evlenmek istemiş, düğün tamamen geleneksel olacakmış. Gelinin binmesi için bin bir güçlülle yüze çıkacak bir at bulmuşlar. Eyer yerine semer bula-bilmişler. Davetlilerin gelip belli bir düzenle ağırlanıp, yemeğini yiyip, hatta rakısını bile içip eğlenip gitmesi ve sistemin tıkr

tıkır işleminin ancak profesyonel organizatörlerle yapılabileceğini, bu muntazam organizasyonu hangi organizatörün başardığını ve kaç bin dolar aldığını merak eden kızın annesi, böyle bir şey olmadığını anlatanlara asla inanmıyormuş. Neden sonra bizimkiler yorulup böyle bir organizatörün olmadığını anlatmaktan vazgeçmişler.

Kadın bütün düğünün hiçbir karesini atlamadan videoya çekiyor ve bunu İspanya’da binlerce dolara TV kanallarına satacağını söylüyormuş.

Geleneksel düğünler bir yandan zenginleşirken, bir yandan da pek çok adetlerini kaybetmektedir. Artık eskinin olmazsa olmazı, gelin evine ‘kınaacı gitme’ ve orada yapılan işlere ilişkin adetler büyük ölçüde terk edilmektedir.

Son yıllarda gelin evinde âşıkların halk hikâyeleri anlatması ve benzeri adetler tamamen kaybolmaktadır.

7 Eylül 2009
Didim

* * *

Bazı dostlar veya tanımayanlar bu fakir için ‘araştırmacı yazar’ diyorlar.

Yapmaym yarenler. Daha ‘*Cezayir Türküsü*’nün hikâyesini bile bilemeyen, araştırıp bulamayan bir hevesliye bol keseden o sıfatlarını vermek israftır. İsrâf ise günahdır.

* * *

BİR DÜĞÜNDE ÇALINAN PARÇALAR

Beklediğim davul zurna kayıtları geldi. Abdal Hayri ve (galiba oğlu) davul zurnayla bir saatten fazla süren konserle bir düğünde çaldıkları ne varsa icra etmişler. Konser, Harbiye Açık Hava Tiyatrosu'nda değil tabii. En sakın ve serin yer olarak seçtikleri Sabun Çayı'nın kenarındaki çamlıkta, ağaçların altında icra edilmiş.

Bir gün o, tiyatrodan icra edildiği zaman ABD'de Afrikalı kölelerin, icra ettikleri, hüznün dolu cazlardan çok daha hüznümlü, yürekten ve 'bizden' olduğu görülecektir. Hüznün evrenseldir, ama bizim hüznümüzden, davulumuzdan habersiz, sadece zenci cazlarıyla hüznlenenler ne kadar şanssız ve fukara. Başka bir deyişle, Harbiye'de Afrikalıların cazıyla hüznlenen fukaralarının, bizim davullarla hüznlenmeyi bir tattıklarında, yeni bir Neşet Ertaş keşfetmiş gibi hayret ve hayranlık içinde kalacaklarını düşünüyor ve onlar adına hüznleniyorum.

Çukurova düğünlerinde davul zurnayla çalınan bu türkülerin hepsi ağıt gibidir. Türküler her bölgede genellikle hüznülüdür. Ama bizimkilerin düğünde, üstelik de halayda söylediği türküler acıklıdır. Zira aşağıda görüleceği üzere, bu türküler çok acıklı aşk hikâyelerinden doğmuştur.

Dost olma bahtiyarlığına, eriştiğim Bozlak Ağası Asım Kuzuluk, birkaç yıl önce bizim türkülerin çoğunu geleneksel formuna uygun olarak ve her bakımdan hakkını vererek CD'ye okudu. Asım Hoca'nın baraklarını dinleyenlerden biri, "Arkadaş o nasıl 'uy' deyiş öyle! Sen benim anamı ağlattın, bir büyük rakı bitirdim, halen kendime geledim," diyerek baraklardaki yürek burkan acıları ve hüznü vurgulamış. Düğün, halay ve bu acılıkta bozlaklar...

Düğünlerde abdallarımızın neler çaldıklarını, Karayığit Osman'a da sordum. İşte söyledikleri:

*“Düğünde ağırbaşlı insanlar abdalların gözüne çarpar-
sa, eskiden çok bahşiş vermiş insanlar orada olursa, bunların
ekibi, kaç kişi ise, kaç tane ise hepsi toplanır. Onların hoşlan-
dığı parçaları biliyorlarsa, hemen o makama geçerler, onu ori-
jinal çalmaya, üstün çalmaya başlarlar. Bir saat kadar çalarlar.*

*Düziçi'nde bir düğünde, Ali Paşa, Ahmet Bey ile Güher
Hanım, Dadaloğlu, Garip gibi türküler çalınır. Hurşit, Elbey-
lioğlu... Makamları bizim makamlarımız. Ben Âşık Kır İsmail'in
talebesiyim. Öldüğünde 17 yaşındaydım. 1950 doğumluyum. O,
1967 yılında öldü. Çağırdığı makamları kafama yazdım. Kır
İsmail de gençliğinden beri aynı söylüyor. O zaman demektir ki,
100 yıldır bu türküler aynı makam ile söylenir.*

*Biz de o makama sadık kalmak zorundayız. Düziçi'nde
yaşlı, türküye meraklı bir dinleyicinin yanında bu türküleri
kadim makamlarıyla söylemez isen, seni rezil eder. Olmadı
oğlum, der. Sen makama katma yapıyorsun, diye uyarır. Âşık Kır
İsmail gibi söyle, der. Adam makama bir türkücü kadar merak
sarmış. Öyle ilgiyle ve dikkatle dinliyor. Haşa sümme haşa,
Kur'an okusan o kadar dinlemez. Biri bir ses yapsın, pat diye
türkü kesilir. Düziçi ilçesi olarak bizim makamlarımız en oriji-
nal makamlardır Kanunu değiştiriyorlar, amma bizim makam-
larımız değişmez.*

*Sadece Karacaoğlan türküleri her makama çevrilebiliyor.
O, nasıl yazdıysa her makamda söylüyorlar. Ama Dadaloğlu
öyle değil. Her makama çeviremezsin.”*

* * *

Kayıttaki birinci eser Neşet Ertaş'ın '*Leylam*' türküsü idi.

İkinci kayıt, '*Ham Meyvayı Kopardılar Dalından*'.

Aşağıda sunulan ve sunulmayan bütün türkülerimizde ağır bir hüzün görmek mümkündür.

'Ceren' türküsünün sözlerini yukarda yazmıştık. "*Şeker yemiş dudakları boyalı,*" mısrasından, türkünün söylenme zamanının 'boyalı şeker'in icadından sonra olduğu çıkarılabilir.

Öksüz Ali Hikâyesi'ni, Mehmet Ova anlatımından '*Teke-den Teleme Çalmak*' kitabımda arz etmiştim.⁽⁷⁸⁾ Görüldüğü gibi, türkünün hikâyesi sözlerinden anlaşılabilir.

Öksüz Ali:

(Ah,) ala gözlerini sevdiğim dilber
Sen gülünü kime sundun evvela?
(Ah,) kirpiklerin ok olmuş da batar sineme,
Kömür gözlüm uçlarını iyale oy, iyale. (eyele)
(son iki mısra tekrar)

(Ah,) düven derler, telli turnam düvene
Asil yerden, karakuşlar soyuna.
(Ah,) sahibi değilsin sen bu mayanın,
Şahan gerek, pençe vura av ala.
(son iki mısra tekrar)

(Ah,) Leyla'nın bekçisi Mecnun ben oldum
Kırıldı gemim de deryada kaldım.

(78) Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009, s. 129.

(Ah,) söylen o yâre de işte ben geldim,
Ağlamanın kına yaksın ağ ele oy, ağ ele.
(son iki mısra tekrar)

Öksüz Ali'm avlağında avında
Zalim düşman, gayretinde govunda.
Aman, Kırşehir elinde, müşir evinde
Kör gözlere hımz⁽⁷⁹⁾ ediyor göğ ala.
(son iki mısra tekrar)

Asım Kuzuluk, Âşık Garip türküsünü, tam da davul zurna
ile söylemiş. Sadece fonda silah sesleri eksik:

(Aman) gitme garip, gitme yollar çamurdur
Senin kara bağrın da (Garip, amman) taşdır demirdir
Yedi yıl dediğin hayli ömürdür
Kölen olam (Garip, amman) kal bizim ellerde

Gitme Garip, gitme yollar Harami
Biri vurur, biri alır paranı
Sen gidersen kimler sarar yaramı
Kölen olam (Garip, amman) kal bizim ellerde

Garip bu sözlerin de (Garip, amman) Hakka yaramaz
Sözünde durmayan da (Garip, amman) adam olamaz
Elde güzel çoktur bize yar olmaz
Kölen olam (Garip, amman) kal bizim ellerde

(79) Hımz etmek: Cimri aç gözlü, dedikoducu, söz taşıyan fitneci. Çağbayır: a.g.e., 1946, cilt 2, s. 107.

Hoylu'nun ölümüne ağıt ise, adından anlaşıldığı üzere düpedüz ağıttır.

'Köroğlu Hikâyesi'nin 'Turna Teli' bölümünde Hoylu savaşta ölür. Köroğlu da savaş meydanında Hoylu için bir ağıt söyler.

Hoylu'nun ölümüne ağıt, savaştan dönen Köroğlu ve arkadaşlarını karşılayan Şirin Döne ve Mavili'nin ağıtlarıyla devam eder:

Şirin Döne:

Aslanlarım temiz huylu
Hepi de asıllı soylu
Gadan alam Koç Köroğlu
Hoylu'ya n'oldu gelmedi

Köroğlu:

Delik delik oldu sinem
Nice bir ataşa yanam
Ya ne deyim de Şirin Döne'm
Hoylu da küstü gelmedi.

Aldı Şirin Döne:

Su vermedim altın tasta
Hasiretli(k) kaldım dosta
Aslan Hoylu da nerde hasta
Hoylu n'icoldu gelmedi

Aldı Koroğlu:

Benden istediniz teli
Çok söyletmen oldum deli
Gösterdiniz (de) müşkül yolu
Hoylu da kaldı gelmedi

Şirin Döne:

Evvelten bahtım karalı
Küçükten başım belalı
Yoksa ağar mı yaralı
Gardaş nic'oldu gelmedi

Koroğlu:

Merhem sürem yarasına
Karşı koyam belasına
Dönemedi Şirin Döne'm sılasına
Hoylum da kaldı gelmedi

Aldı Mavili:

Depeledin Bağdat Mısır
Affeyle babam eyledim kusur
Yoksa verdiniz mi esir
Hoylu nic'oldu gelmedi

Aldı Koroğlu:

Koroğlu'yum gam yemezdim
Düşman halından bilmezdim

Esirde adam koymazdım
Hoylu da kaldı gelmedi

Aldı Şirin Döne:

Söyleyin Abbas'a gelsin
Gardaşm haberin versin
Canım ona (da) kurban olsun
Gardaş nic'oldu gelmedi

Aldı Köroğlu:

N'olsam Koç Köroğlu n'olsam
Hoylu'mu düşümde görsem
(N'olaydı da) Hoylu'munan ben de ölsem
Hoylu'm da öldü gelmedi

Elbeylioğlu Türküleri de aynı iç burkucu acılıktadır.

Elbeylioğlu beş günlük evliyken, padişah kellesini ister.
Sabahleyin yola çıkacaktır kelleyi vermeye. Oturur türküsünü söyler:

Yüce dağlar sizden bir sualım var
Hani size konar göçer elimiz
Arap at üstünde kargı sallayan
Gediyor ha gözü kanlı deliniz

Kara çadır altında şarkı dövenler
Oturup onlarla taam yiyenler
Sen ölme de ben ölürüm diyenler
Ben giderim kimler olur beyiniz

Uçtu gönül kuşu havada döner
Ciğerimin başında bir ataş yanar
Daha kömür gözlüm eskisin sanır
Emir Hak'tan ayrı düştü yolumuz

İlgıt ılgıt bir yel esti Urum'dan
Esti esti de oynattı yerimdem
Elbeoğlum (da) ayrı kalmış elinden
Kimbilir ki nerde kalır ölümüz

Türkülü halaylar, türkü isimleriyle aynı ismi alırken diğerlerinin isimleri müstakildir. Âşık Karayiğit Osman'ın da belirttiği gibi her halk hikâyesinin, türkünün bir havası olur. Halayda bu hava çalınır ve arada durulup türküsü de söylenerek halay devam eder. Bunlara 'ağır hava' denir. Diğerlerine de 'kırık hava' denir. Abdal Hayri, 'ağır hava' olarak: Ceren, Garip, Ali Paşa, Köroğlu, Elbeylioğlu, Ala Gözli Benli Dilber'i (Karacaoğlan'dan) saydı. Kırık havaları ise Kaba, Şirvani, Solak (Halebi), Üç Ayak, Bar Üçayağı, Adana Üçayağı, Kırıkhan, Sarhoş, Avşar olarak saydı. "Hangi birini sayayım ki," sözünden daha ekleyeceklerinin olduğu anladım. O anda aklına gelenler bunlardı...

Bütün bölgelerimizin halk oyunları tespit edilip, yarışmalarda boy gösterirken; Çukurova Halk Oyunları'nın, halaylarının esamesinin okunmaması hep dikkatimi çekmiştir. Kültür Bakanlığımızın kayıt ve tespitlerinde nelerin olduğunu bilmiyorum. Ama şimdi bize düşen iş, Düziçi'nde 50 yaşın üstündeki oyuncular tarafından oynanmak üzere halaylarımızın türküleriy-le birlikte tek tek videoya kaydedilmesidir.

‘ŞABA’DA BİR ALTIN BAŞIŞ VERİLMESİ VE ÂŞIK OSMAN İPER’İN KARAYİĞİT OSMAN NAMINI KAZANMASININ TARİHÇESİ BEYANINDANDIR

Bu bahsi yukarıdakinden başka başlık kurtarmaz. Bu bahis, Karayiğit Osman’ın nam alma bahsidir. Say ki, Dirse Han Oğlu Boğaç Han’ın nâm alma hikâyesi.

Efendim, bu bizim Âşık Karayiğit Osman, ‘analık çocuğu’⁽⁸⁰⁾ mudur nedir, lafı gıdım gıdım verir de; adeta ağzından sözü kerpetenle sökersiniz desem yeridir.

‘At ayağı külük, ozan dili çevük olur’muş,⁽⁸¹⁾ o laf Dede Korkut’ta kalmış. Biz âşık ne biliyorsa anlattı, iki yıldır bütün bildiklerini kaydettik deyip duruyoruz, ama nerede? Kendisi söyledi:

“Bekir Bey ile 21 gece kayıt yaptık,” diye 2009 Karacaoğlan Şenliği’nde söze girip, “Bekir Bey kızacak, ama ben Altınkoza Film Festivali’nde bir Karacaoğlan türküsü daha söylediydim,” demez mi?

‘Cinim başıma çıktı’.⁽⁸²⁾

O ise, bu lafın arkasından türküyü çalıp söyledi. Hadi Karacaoğlan Şiiri Yarışması’na girdiğin şiiri kaybettin, kayda geçemedik (Tekeden Telemek Çalmak, s. 97) bari ikinci türküyü kaydettirsene.

Kitapta bu türkünün yeri bomboş duruyor. Ayrıca biz, “Karacaoğlan hemşerimizdir, aha size yörede söylenen türkü-

(80) Analık çocuğu: (Çukurova bölgesinde) Cimri, eli sıkı.

(81) Dede Korkut Hikâyeleri, O. Ş. Gökyay, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976, s. 6.

(82) Cini başına çıkmak: Çileden çıkmak, sinirden aklı başından gitmek, çok kızmak (B. İ.)

ler,” deyip ne bulursak kitapta yerini yapıyoruz, bizim aşğın umurunda değil (Bu arada aşağıda anlatacağım, Düldül Efsanesi atışmasından dolayı, bana asla kızmadığını ve hoş gördüğünü söyledi, elhamdülillah).

Gelelim Karayiğitliği iktisabı meselesine:

Değme Osmanlı Padişahında görülemeyecek bir kasıl-mayla konuyu şöyle anlattı:

“Dedem, öksüz ve yetim, gariban, kara kuru biriyimış. Adı da Osman’mış. Daha sekiz, on yaşındayken geçim derdine düşmüş. Davar güttürmek isteyen birinin davarlarını, yıllığı bir altuna gütmek üzere anlaşmışlar. Bir yıl davarları gütmüş. Bir altını cebine koymuş. Çocukluk bu ya, davetli olmasa da bir düğüne gitmiş. Üstelik şabalananların sırasına da oturmuş. Şaba yapan abdal, davetliler sırasında böyle gariban, üstelik de çocuk birini görünce, abdallığına bakmadan (abdallar, her ihtiyaçlarında kapılarına koştukları aşiretin çocuklarına bile saygısız davranmazlar ve aşağıdaki fıkra, dipnota gidecek bir fıkra değildir, ha. Editör öyle yazılır diyor, okumadan geçmeyiniz. B. İ.)⁽⁸³⁾, senin ne işin var orda diyerek, dedemi kaldırmak istemiş.

Yanında oturduğu köylümüz, yerinde kalmasını emretmiş ve dedem sırasında oturmuş. Tabi dedem buna çok üzülmüş. Sonra ısrarla ben de şabalanaacağım demiş ve şaba yapan abdalın önüne bir yıllık kazancı ve bütün varlığı olan cebindeki tek altını fırlatmış. Abdal son derece mahcup ve şaşkın, kusura

(83) Burada yine merhum C. Seyhanlı’nın şu abdal fıkrasına bakmamız lazım: “Abdalın birine demişler ki, bre oğlum, bir avrat nerene yetmiyor da üç avrat aldın? Bre ağa, demiş abdal, kapınıza un deyin, bulgur deyin varıyok, eşeğin samanı bitiyor, yem deyin varıyok, bir de avrat deyin mi varak? Evde bolamadı bulunsun bari, demiş.” O. N. Poyrazoğlu, A.g.e. s. 51.)

bakma karayığit, yiğidimissin, diyerek dedemden özür dilemiş. O günden sonra dedem, 'Karayığit Osman' namıyla çağrılmaya başlamış. Sonra da bu nam, bize miras kaldı."

İSPIR ONBAŞI KIYAMET KOPARIYOR

Yukarıda arz ettiğim üzere, *'Tekeden Teleme Çalmak'* kitabının baskıdan çıktığı günlerde ben de Düziçi'ne düğüne gittim. Üç günlük düğün telaşı ve arz ettiğim minval üzere, davul dinlemenin sarhoşluğu içinde, artık dostlarımdan olan, 1. ve 2. kitabın kahramanlarından, İspir Onbaşı Emmi'm ile Karayığit Osman'ı ziyaret edemedim (İspir Onbaşı, 85 yaşında olup, teyp yaygınlaştığından beri, pek çok türkü ve hikâye kaydetmiş bir folklor meraklısı ve emektarıdır. *'Çukurovalı Karacaoğlan'* kitabındaki *'Karacaoğlan Hikâyesi'*ni ve *'Tekeden Teleme Çalmak'* kitabımdaki üç hikâyeyi anlatmıştır).

İspir Onbaşı, Düziçi'ne geldiğimi nasılsa duymuş. Kendisine uğramadığımı öğrenince de kıyameti koparmış. Bari telefonla gönlünü alayım deyip, masumâne aradım. Bana hâlâ kızgındı. Bizimkiler gerçekten dost ve samimi bulduklarına kırgınlıklarım çok 'rahat' anlatırlar. İspir Emmi de bizi, "İtin g.tüne soktu soktu çıkardı arkadaş:

- Alo, İspir Emmi, ben Bekir.

- Bekir mi? Ulan sen eşşek misin bre. Ulan bana işesen ulaşır, taman, işesen ulaşır. Niye bana uğramıyorsun?

- İspir Emmi, kusura bakma sadece 3 gün kaldım. Düğün telaşından uğrayamadım. Sonra da Didim'e döndüm. Sana kitap göndereceğim. Resimlerin basılı... Sonrasını dinleyemedim.

İspir Emmi ‘garanmasına’ (azarlamak, kötü söz söylemek), “Ulan, adam okumayman (okuyunca) eşşek mi olur bre,” mealinde devam etmiştir.

Kayıt ve çekimleri yapan Ali’ye talimat verdim. Ali 3 adet ‘*Tekeden Teleme Çalmak*’ kitabı, beşer kilo mevsim meyve ve sebzelerinden hediye alarak, İspir Emmi’ni benim adıma Karacaoğlan Mahallesi’nde ziyaret edip elini öptü. Kitaplarda ailesiyle birlikte fotoğraflarını görünce çok mutlu olmuş. “Osmaniye Kültür Müdürlüğü kitaplarında adımlı bile anmıyor, sağolsun Bekir Bey resmimizi bile basmış,” diyerek beni affettiğini ifade etmiş.

ÂŞIK OLMADAN ATIŞMAYA GİRMEK

İspir Emmi’nin affına ‘kolayca mazhar’ olduk, ancak bakalım Karayiğit Osman ile sonumuz ne olacak?

Mesele kısaca şudur: Düziçi Ovası birdenbire yükselen Amanos Dağları’yla biter. İlçe, sırtını Dumanlı, Beşik Düldül ve Eğri Düldül dağlarına dayamıştır. Hepsi tamam da, Eğri Düldül’ün boynu neden eğridir? ‘*Tekeden Teleme Çalmak*’ kitabında fakir (elhamdülillah hacıyız ya), Düldül Dağı Efsanesi’ni yana yakıla ve de ballandıra ballandıra mistik bir olaya bağlıyordum (Buna göre, Hz. Ali, Düldül’den, Eğri Düldül’e bineği Düldül’le uçarken, Eğri Düldül, hazret yetişemez de düşer diye hayıflanıp, yakınındaki diğer dağ olan Düldül’e doğru eğilmiş ve boynu eğri kalmıştı).

Karayiğit Osman ise, (âşık olduğundan) olayı lirik bir efsaneye bağlıyordu. Eğri Düldül, Beşik Düldül’e âşık olmuş ve aşkının kabulü için boynunu bükmüş, Eğri Düldül’ün boynu bu yüzden eğri kalmış.

Âşık:

*“Eğri Düldül boynun eğmiş önüne
Galiba dağların yârisin Düldül”* diyordu.

Ben de Karayiğit Osman'ı bu harika buluşu sebebiyle takdir edip, arkasından kıskanıp, benim efsanenin sonunu buraya getirdiği veya onardığı için, Molla Kasım'a benzetip, *'Teke-den Teleme Çalmak'* kitabımda atıp tutmuştum. Aynı kitapta aşığın anlatımına göre, bir 'hacı emmi' kendisini neredeyse zındık ilan etmiş ve âşık oracıkta bir türküyle cevabım vermişti.⁽⁸⁴⁾

2009 Temmuzunun başındaydık ve Ağustos ayının 14-15-16'sında Karacaoğlan Şenlikleri vardı. Aşığı arayıp, kitapta yazdıklarımdan bahsedip, “Âşık, sana bir kitabımı gönderiyorum, benim için haksız yere atıp tutmuşsun, benim cevap hakkım n'olacak deme. Kitabı oku. Eğer 'hacı emmi'ye söylediğin gibi, bana da bir cevabın var ise, şenlikte, herkesin içinde, sen de bana dilediğini söyle,” dedim. Şimdi ise:

‘İnşallah âşık beni elin günün içinde malamat etmez’ diye gece gündüz dua etmekteyim. Lütfen, siz de fakir için dua ediniz.

2 Ağustos 2009
Didim

(84) Bkz:Bekir İşlek, a.g.e. s. 117.

PERTEV NAİLİ BORATAV ARŞİVİ'NDEKİ 'YİTİK SESLERİMİZ'

İkide bir Düziçi kültürüyle ilgili derleme ve denemelerden oluşan ve bir önceki çalışmam olan *'Tekeden Teleme Çalmak'* kitabıma göndermede bulunmak zorunda kalıyorum. Çünkü o kitapta, bu kitabı yazmaktaki muradımız ve maceralarımız en geniş şekliyle anlatılmıştı.

Ruhi Su'nun Düziçi ve Çukurova'da yaptığı derlemelerin peşindeki maceramız ve bu husustaki Prof. Halet Çambel Hanımefendi'nin yardımlarını o kitapta uzun uzun anlatmıştım (Gerçi Ruhi Su arşivinde Düziçi'nden kayda değer bir şey bulamadım). Halet Hanıma kitabı bir teşekkür mektubu da yazarak sunmuştum. Beni arama lütfunda bulundu, kitabı beğendiğini ve kendisi hakkındaki övgülerimden dolayı mahcup olduğunu ifade etti.

Daha sonra Pertev Naili Boratav'ın arşivinin de peşine düştüm ve o konudaki maceramı da Halet Hanım ile aşağıdaki mektupla paylaştım:

"Selam Halet Hanım

Saygılar sunuyor, sağlığını için dua ediyorum.

Biliyorsunuz, siz ve arkadaşlarınız Çukurova'da sadece ilkçağ kültürünü araştırmadınız. Aynı zamanda, 'bizim' kültürümüzü, bizim 'türkümüzü' arayıp, bulup, derlediniz.

Yine bildiğiniz gibi, arkadaşlarınızdan Ruhi Su'nun arşivi peşindeki macerayı büyük ölçüde birlikte yaşadık. Size o konudaki yardım ve gayretleriniz için (siz mahcubiyet duyduğunuz ifade etseniz de) çok minnettarım.

Şahsen benzeri bir macerayı arkadaşınız Pertev Naili Boratav arşivi peşinde de yaşadım.

İnternette geniş hacimli bir otantik müzik sitesi de bulunan C. Volkan Kaya isimli bir Edebiyat Fakültesi öğrencisiyle tanıştım. Boratav arşivinin sesli kayıtları için Volkan Beyi Tarih Vakfı'na yönlendirdim. (İstanbul'da oturan) Volkan Bey, defalarca vakfa gitti geldi. Sonunda Çukurova dâhil, Türkiye'nin pek çok bölgesinden yapılmış derlemelerin, pek de düzenli olmayan bir şekilde, halen makara kasetler halinde vakıfta bulunduğunu tespit etti.

Ben de geçtiğimiz Kasım ayında İstanbul'a gitmiştim. Kasetlerin varlığını ve yerini öğrenince durulur mu? İşe, Ruhi Su kasetlerini aktarttığım, Taksim'deki makara kasetleri, dijital ortama aktaran işyerini ziyaretle başladım. Bu işi yapmaya devam ettiklerini memnuniyetle öğrendim. Sonra Tarih Vakfı'na gittim.

Beni hiç vakti olmadığı hissi uyandıran bir aceleyle dinleyen 'arşivci' hanımefendiye derdimi anlatmaya çalıştım: Düziçili olduğumu, Boratav arşivinin en azından Çukurova Bölgesine ilişkin olanlarının vakıfta bulunan makara kasetlerden dijital ortama aktarılması için bana düşen ne varsa yapmaya hazır olduğumu, hatta bu aktarımı yapabilen kişilerle görüştüğümü, fiyatını dahi öğrendiğimi (saati 100. TL.), bu arşivde neler olduğunun ortaya çıkmasını ve ne olur ne olmaz diye (bu kayıtlar, sizce de 60 yıllık değil mi?) bir an önce aktarımının yapılmasını, gerekli bütün masrafları karşılayacağımı, yegâne muradımın Çukurova'dan ve Düziçi'nden hangi sanatçılardan neler derlendiğini öğrenebilmek olduğunu, kayıt, kopya ve benzeri hiçbir talebimin olmadığını söyledim.

Görevli bayan şimdilik böyle bir programlarının olmadığını, dışarıya kaset çıkarılamayacağını, yapılacak hiçbir şeyin olmadığını söyledi. Bense kaset aktarımın vakıfta yapılması gibi bir yol bulunabilir belki dedim, ama o Nuh bile demedi.

Sizi üzmem istemiyorum. Âcizane sizinle aynı heyecanla folklor derlemeye çalıştığım ve böyle güzel bir 'müştereki' paylaştığım için 'yoldaşınız' (ifa ettiğiniz iş vadisinde bu kelime bence hâlâ kutsaldır), Boratav'ın ve elbette ki sizin de olan arşivin peşinde geçen bu maceramı aktarmak istedim.

Türkülerini derlediğiniz, Âşık Ali Altun'un oğlu demirci Ömer Usta'nın, Halet Hanımlar babamı bir ciple Karatepe'ye götürüp günlerce hikâye anlattırır ve türkü söyletirlerdi, sözü beni size ve vakfa ulaştırdı.

Bildiğiniz yollarla ulaştığım Ruhi Su kayıtlarının mevcutları aradan geçen 60 yıla rağmen çok iyi durumdaydı. Boratav kayıtlarının da hâlâ sağ ve salim olduğunu umuyor ve umudumun doğru çıkması için dua ediyorum.

Saygıyla.
27 Aralık 2009

KARAYİĞİT OSMAN'DAN BİR YEMEN AĞITI

25 Kasım 2009 günü yine Düziçi'ndeydim. Oğlum Furkan'la Düziçi folklorunun piri İspir Onbaşı Amca'ya 'ziyaret tavafımızı'(85) yapıp, oradan Âşık Karayiğit Osman'a uğradık.

İlgili bölümde aktardığım üzere Karayiğit Osman'ın düğünlerde çalman havalar ve söylenen türküler hakkında ne düşündüğünü ve neler söyleyeceğini merak ediyordum. O arada söz döndü dolaştı 'Yemen Ağıtı'na geldi. Ancak asıl konu, ikinci Yemen ağıtıydı ("*Havada bulut yok bu ne dumandır,*" mısralarıyla başlayan ağıta birinci dersek, ikinci ağıtla neyi kastettiğimiz daha iyi anlaşılır).

Zülfü Livaneli bu ikinci ağıtı bestelemişti ve çalıp söylüyordu. Çok hoş bir besteydi. Beş yıldır dinliyordum. Meğer o ağıt bizim ağıtmış. Tecirli hangi konuda kimden geri kalmış ki! Karayiğit Osman da en az Livaneli kadar güzel çaldı ve söyledi. Hem de üç telli 'damdıra'sıyla.

Biz de büyük bir mutlulukla bunu kaydettik.

Âşık İmami de aile büyüklerinden birinin yaktığı 'Sarıkamış Ağıtı'nı çok güzel söylüyordu.

(85) "Haccın ikinci rüknü ziyaret tavafidır. Ziyaret tavafi yapmaksızın hac tamam olmaz." <http://www.hikmet.net/content/view/55480/14>

Çukurovalı iki âşık... ve ailelerinin yaktığı, bugün kendilerinin çalıp söylediği iki ağıt...

Hadi Mehmet Göl Hocamın, o meşhur vecizesini uyarlayalım:

“Çukurovalı her üç kişiden beşi ağıt söyler.”

Getme Yemen'e Yemen'e
Garişın toza dumana
Yazıver de kağıt gönder
Koyma kalbimi gümana

Bu zaman asker mi gider
Zahmerinin kış gününe
Babam oğlu Memmed Ali
Benzer dalm ışığına

Sığıra gönlüm sığıra
İnce sararlar cığıra
Yüreciğim yandı gardaş
Uğrama savuş pınara

Cöbeli'de Koca Çınar
Donun giymiş gelin gibi
Vay gardaşın nişanlısı
Gaşı gözü kömür gibi

Yemene ısıcak derler
Çiğ yumurta pişer imiş

Zabitler talime çıkınca
Acemiler şaşarımış

Kırıldı Meleğin beli
Yok olsun Yemen'in yolu
Gocam Kara Mehmet, Kayanım Osman
Gara Memmed, gayanım Osman
Yaktı beni Memmed Ali

Karayığit Osman, ağıtın tamamını kardeşi Durmuş İper'in söylediğini belirtmişti. Bekir Dağsever de aynı ağıtı Durmuş İper'den derlemiş.⁽⁸⁶⁾

Gitme gardaşım Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Kalk borusu er çalınır
Sen cahalsın uyanaman

Karayığit Osman, ağıtı çalıp söyledikten sonra ağıtın hikâyesini şöyle anlattı:

"Bu türkünün kaynaklaşması, söylenmesi, sebep olması (şöyledir): Öz be öz babamın ebesinin kocası Kara Memmed, Yemen'e seferberlik zamanında askere gider. Sonra büyük kaynı ve peşinden ikinciye, senin de yaşın doldu diye ikinci gardaşı Osman'ı da götürürler ve bunların öldü haberi gelir. Künye deniliyormuş gelen habere.

Ebem, babamın annesi, bunlara acısa da o kadar etkilen-

(86) Bekir Dağdeviren, a.g.e. s. 55-56.

miyormuş. Mehmet Ali isimli gardaşı da gedip de Yemen'e onun da öldü haber gelince dayanamaz.

İşte o zaman ağlar ve bu okumuş olduğum ağıtı böyle söyler. Babamdan duymam; babam diyordu ki:

Ebem gallin içiyor Pipo içiyor. Bittiğinde avcuna vuruyo pipoyu, acıyı ateş keserimiş diye ağzına atıyordu. O kadar etkilmiş işte nenem. O kadar ki, acı günler yaşamış.

Üçüncü oğlu da bizim neslimiz bitiyor diye almış başını gitmiş. Nere gittiği belli değil. Babam öldü gitti ağlardı. Emmim belki yaşıyor, ama kimbilir nerde diye."

Cöbeli, Karayığit Osman'ın köyünün bir mahallesi. Cöbeli'deki Koca Çınarsa, hani şu yukarıdaki efsanede secdeye gidip duran ve keramet gösteren çınar. Ağıtın kahramanları Gara Memmed'in, Osman'ın ve Mehmet Ali'nin akrabalıkları da yukarıda arz edildiği gibi.

12. KARACAOĞLAN ÂŞIKLAR BAYRAMI (2009)

Önce, 2008 yılı bayram izlenimlerimizi bir görelim; sonra 2009 yılı bayram izlenimlerine geçelim:

Bayram Yürüyüşü mü, Malamatlık mı?

“22 Ağustos 2008 günkü Cuma Namazı'ndan sonra, program gereği bayram yürüyüşünü üç davul, üç zurna, bendeniz edebiyat heveslisi noter, hemşeri bir kaymakam, bir edebiyat profesörü, Karacaoğlan sevdalısı birkaç öğretmen, dernek görevlileri ve kültürü adına yürüdüğümüz halkımızın ancak binde birini oluşturan ve ‘nerde davul tum dese orda biten’, düğüne gidince ‘bura bizim evden iyiymiş bre, hep burda durak’ deyip duran birkaç Düziçili ile -Elleklileri sayamadım- ‘Gören bizi sanır veli / Usludan yeğdir delimiz’ misâli ilçe meydanından başlattık.

Bizim kültürümüzde ‘yürüyüş’ kavramı boşlukta kalır. Karşılığı yoktur Babama evden her çıkışında toplantıya gittiğimi söylüyordum.

Sonunda: “Üç gündür toplanamadınız mı bre?” dedi.

Biz önde, pankart ve afiş arkada, gümbür gümbür davullarla yeri göğü inleterek yürüyoruz.

Ben 18 yıl önce, beş yıl avukatlık yaptığım ilçeyi noter olmak için terk etmiştim. Avukatlığını yaptığım zamanın belediye başkanının, "Demek Almanya'ya gidiyorsun," sözü hâlâ kulaklarımda!

Gümbürtüyü duyan hemşerilerimiz dükkânlarından fırlayıp anlamsız anlamsız bize bakıyorlar Diyaloglarının yaklaşık olarak şöyle olduğundan eminim:

- Uşak, 28 Mart Kurtuluşumuz Ağustos'a mı taşınık?
- Yok bre, bunların dışılığı gelmemiştir (=yani, can sıkıntısındalar.)
- Ulan, gudurdular mı Temmusun sıcağı 40'a çıkmış.
- Ulan, elin delisi tükenir mi bre! Şimdi bu tütün hakiki Gökçayır mı değil mi, sen onu söyle?
- Yahu şu beyaz saçlısı, az biraz bizim Avukat Bekir'e benziyor, 20 yıl sonra üç davul, üç zurna ile hasret gidermeye mi gelmiş fıkara!
- Bunlar okumuş adamlar, Karacaoğlan türküsü çağırırttırmadan önce böyle üç davul üç zurna ile yürümeden olmazmış, gardaşım, senin anlayacağın.
- Adam okumayla, adamlıktan çıkmaz ama, canları sağ olsun, gardaş!"
- Okumuş adam Karacaoğlan türküsünü böyle çağırırttırır, babaaa!.."

Profesörü kimse tanımıyor, o sıkıntısız yürüyor Biz gördüğümüz her tanıdığı 'tamam birader, malamat oluyoruz ama idare edin' bakışlarıyla selâmlıyoruz. Çarşıyı bu sıkıntı ve

gerçekten 40 dereceyi aşan Ağustos sıcaklığında kan ter içinde, bir uçtan bir uca yürüdük.”⁽⁸⁶⁾

2009 yılı Karacaoğlan Aşıklar Bayramı, 14-15-16 Ağustos günleri yapıldı.

Benim bayrama hazır olmam, her yıl bir kitap hedefini gerçekleştirmem demektir. *‘Tekeden Teleme Çalmak’* kitabı çoktan hazırды.

Bu sene TRT’nin canlı yayın yapması kuvvetle muhtemeldi. Ama biz ne kadar hazırды?

‘Bıldır bu zamanki’ bayram tam bir Türkmen Göçü seyrinde geçmiş, her adımı gide gide düzelmişti. Vaiz belediye başkanımızın bile, misafirhânedede su akıtmaya gücü yetmemiş ve memleketin en büyük kurumlarından birinin başkanı dâhil misafirlerimizi şenlik boyunca abdestsiz gezdirmiştik. Bu yüzden organize edenlere, “Aman TRT’deki müdür hemşerimize rica edin, canlı yayın olmasın, sadece ele güne değil, âleme, bütün dünyaya malamat oluruz,” diye hayıflanıyordum.

Şenliğin birinci safhası yürüyüşle başlayacaktı. Bayram yürüyüşünün başlayacağı alanda, Düziçili okur yazarlar daha bir çoğalmış, dışardan gelen bürokrat, yönetici, zengince işadamları ve avukatlar halay çekmeye, hasret gidermeye başlamışlardı.

Bunlardan *‘Döne Döne Karacaoğlan’*⁽⁸⁷⁾ adını verdiği kocaman bir kitap da yazan, Farsaklı Avukat Ali Ozan Emre ile

(86) Bekir İşlek, *Tekeden Teleme Çalmak*, İstanbul, 2009, s. 74.

(87) Ali Ozan Emre, *Döne Döne Karacaoğlan - Araştırma-İnceleme*, Ankara, 2007.

telefonla tanışıyor ve ona şenliğin sahihsizliğini ve organizeinin perişanlığını yazıyordum. Bir ara, “Bana davetiye gelmiyor ki,” demez mi, ‘cinim başıma çıktı’.

Bir ‘ulan’ı eksik olmak üzere, “Ne davetiyesi, birader, dedesinin şölenine davetiye ile gelen ilk Farsaklı ünvanını almak istiyorsan, buyur hayrını gör. Geleceksin, bildiri sunmak ne ağzma, artık su mu taşırsın, geçen sene kapısı bile olmayan tuvaletin hali nedir diye mi bakarsın, şansın varsa sinsin (geceleyin yakılan alevli bir ateşin etrafında dönerek oynanan bir oyun) oynayıp Farsaklılar’dan şaplak mı yersin, bilemem,” diye sayıp döktüm. Fukara Farsaklı yüzünü bile görmediği, sadece telefonla tanıştığı, bu patavatsız adamın 1.000 kilometre öteden ağzma geleni söylemesine şaşırmıştı.

Yürüyüş alanında Ali Beyle tanıştık.

Alanda Düziçili sade vatandaş yine yok denecek kadar azdı. Ama biz okumuşlar bu sene göğsümüzü gere gere yürüyebileceğimiz bir sayıya ulaşmıştık. Ağustosun sıcağında, yukarıda arz ettiğim minval üzere, yine davul zurnalar ve pankartlar önümüzde çarşayı bir baştan bir başa yürüdük. Bizler bol bol fotoğraf, Farsaklılar halay çekti.

TRT’nin canlı yayını için Haruniye’ye gittik. Orada, canlı yayımda, Belediye Başkanı ve Kaymakam kısa konuşmalar yaptılar. Dursun Yeşiloğlu bir Karacaoğlan türküsü söyledi.

Aynı akşam bazı mahalli âşıkların konseri icra edildi.

Cumartesi günü sabah 10.00’da Karacaoğlan Kültür Merkezi’nde Bilgi Şöleni başladı. Bir masanın etrafına Dr. Halil Atılğan, Doç. Dr. Ayten Kaplan, Av. Ali Ozan Emre ile emekli öğretmenlerden Mehmet Göl, Mehmet Karababaoğlu, İbrahim

Pataz ve ben toplandık. Şenliği organize eden dernek başkanı her yıl programın bir kısmını davetiyeye ve afişlere yazıyor, bir kısmını ise, kendi aklında tutuyordu. Şenlik konusunu her yıl, ‘Karacaoğlan’ın Gençlik Üzerindeki Etkisi’ olarak belirliyor, biz ise ‘bildiğimizi okuyorduk’.

Bu sene de öyle oldu.

Kaplan, Karacaoğlan bestelerini anlattı. Atılğan, Karacaoğlan’ın dili konusunu duygulu ve tam bir hâkimiyetle sundu. Emre, benden övgüyle söz ettikten sonra, kendi kitabı *‘Döne Döne Karacaoğlan’*’ı tanıttı.

Mehmet Göl Hocam, patentli kendisine ait olan, “Düziçili her üç kişiden beşi Karacaoğlan türküsü söyler,” vecizesiyle söze başlayıp, Düziçi kültüründe Karacaoğlan’ın yerini anlattı.

Düziçi’nde o kadar çok Düziçi Sözlüğü hazırlayan varmış ki, her adımda biriyle karşılaştık. Şair Bekir Dağsever, yapımcı Ö. Faruk Yılmaz, öğretmen İbrahim Pataz bunlardan sadece birkaçıydı.

İşte bu İbrahim Hoca da, merakla basılmasını bekleyeceğim bir Düziçi Sözlüğü’nden bahsetti. Elinde bir çeşit mahalli başörtüsü olan şaş ile örnekleme yaptı.

Bense, konuşmak için şu metni hazırlamıştım:

“Saygıdeğer Misafirler,

Ben biraz Düziçi kitaplarından bahsetmek istiyorum:

Bu mütevazı Çukurovalı Karacaoğlan kitabını çıkarırken, Ali Ozan Emre’nin bu kocaman ‘Döne Döne Karacaoğlan’ kitabından haberimiz yoktu. Koca Farsaklı’ya nasıl haset ettiğimi bilemezsiniz. Halil Atılğan’ın ‘Gel Vur Dağlarından Gâvur

Dağlarına' kitabının da ayak seslerini yıllardır duyuyoruz. O da 'Döne Döne Karacoğlan' kitabı gibi kocamanmış. Bu ayak seslerinden ürkersek, ben de el çabukluğu göstererek bu kitapla tekeden teleme çaldım. İsmail Görkem Hocam ise, bu 'Çukurova Ağıtları', Mustafa Köse ve Dadaloğlu kitaplarıyla Düldül'ün tepesine çoktan kurulmuştu.

Elimde Düziçi'ne ait bunlar olduğu için, ancak bu kitapları gösterebiliyorum.

Elli bin nüfuslu bir ilçe için bu kadar kitap çok mu zannediyorsunuz?

Sadece fakirin derlemelerinin yazıya aktarılması hâlinde oluşacak kitaplar bunların en az on katı olacaktır Ayrıca Mustafa Köse'nin ikinci kitabı baskıya hazır vaziyettedir Seneye kismet olursa, buradan sunmak isterim. Yrd. Doç. Kürşat Mehmet Korkmaz'ın Mehmet Demirci anlatımı olan 'Koroğlu Kitabı' da baskıya hazır vaziyettedir. Baskı talebimiz değerlendirilmektedir.

Genç ve yakışıklı Belediye Başkanımızın çalışkanlığı ve gayretkeşliği genetikdir. Çünkü yıllarca avukatlığını yaptığım ve her zaman rahmetle andığım Asaf Ağam'ın oğludur.

Düziçi Belediyemizin bütçesi belli...

Masaların çekmecelerinde bir yanardağ gibi kaynayan, Halil Atılğan üstadımın 'Gâvur Dağları'ndan Gel Vur Dağlarına' kitabının maliyeti ise beş bin liraymış.

Ben Düziçililere, bundan sonra siyasetçilerimizden 'yol, köprü, su yerine, Düziçi kitapları ve CD'leri isteyelim' kampanyasını çoktan başlattım. Buradan herkesi bu kampanyaya katılmaya davet ediyorum. 'Köprüden Geçti Gelin' türküsü olmayan bir köprü, ne işe yarar, Allah aşkına?

O köprüden geçilir mi?

Adana'nın yolları som altından yapılsaydı, adı 'Adana'nın Yolları Taştan' türküsündeki kadar anılır mıydı acaba? Neden anılsın ki? Hâlen ekiliyorsa, pamuğun kilosu sekiz yüz kuruş. Geriye Dadaloğlu'nun belâlısı üvez kalıyor.

Karacaoğlu'nın nereli olduğu kadar, ona hemşeri olmayı ne kadar hak ettiğimize de bakmamız lâzım! Hani bizim hemşerimiz Karacaoğlu'a ithaf edeceğimiz, hakkı verilerek hazırlanmış antolojisi kitabımız?

Hemşerimiz Karacaoğlu'nın türkülerinin Düziçi'nde anlatılan ve seslendirilen şekilleriyle bir antolojisinin hazırlanması için neler yapmamız gerektiğini, yavaş yavaş değil, hızla düşünmeliyiz ve hemen işe koyulmalıyız! Keşke bu seneki şenlik konusu, Düziçi'nde hâlen âşıklarımız ve halkımız tarafından yaşıatılan Karacaoğlu olsaydı!

Hepinize saygı ve sevgiler sunarım."

* * *

Öyle bir hava oluştu ki, bunun yerine, derlemeleri özetledikten sonra, Düziçi'nde yalnızca Karacaoğlu'nın yaşamadığını, en az onun kadar Köroğlu, Dadaloğlu, Âşık Halil, Elbeylioğlu ve diğer türkölü hikâyelerin çalınıp söylendiğini, ayrıca Düziçi'nde söylenen türkülerıyla derhal bir Karacaoğlu Türküleri Antolojisi çıkartılması gerektiğini anlatmaya çalıştım.

TRT İLE MÜŞTEREK YAPIM: DADALOĞLU DESTANI

Ruhi Su ve Zülfü Livaneli'nin, Nazım Hikmet'in şiirlerinden uyarladıkları '*Kurtuluş Savaşı Destanı*' ile '*Şeyh Bedrettin Destanı*'nın, sazlı sözlü yorumlarını her zaman hayranlıkla dinlerim. Bizim türkölü hikâyelerimizin bire bir anlatımı saatleri bulur, ama hikâyeye özetlendikten sonra şiirlerin, türkülerin sazlı sözlü yorumları âşıklarımız tarafından yapılsa ne güzel bir çalışma olur diye hayıflanıp duruyordum. Bunu gerçekleştirmek üzere, (elbette ki) Karayiğit Osman ile Dadaloğlu'nun son kolu olan yegâne türkölü hikâyesini uyarlayacaktık. '*Tekeden Teleme Çalmak*' kitabımda zaten bu türkölü hikâyenin tamamı vardı.

TRT Çukurova Radyosundan (TRT - 4) Murat Balsızan Bey ile radyo programı vesilesiyle telefonda konuşmuş, ancak yüz yüze tanışmamıştık. Murat Bey de tam bir halk kültürü ve folklor sevdalısıymış. Şenlikte yüz yüze de tanıştık. Murat Bey de TRT Çukurova Radyosu için ses kayıtları yapıyor, zaman zaman canlı yayına da bağlanıyordu.

Biz kaydı bizim Ali'nin gariban kayıt cihazlarıyla yapacaktık. TRT'nin mükemmel ses kayıt cihazları ise, ayağımıza gelmişti. Murat Bey, '*Dadaloğlu Destanı*' fikrime çok sevindi ve hemen başlayalım dedi. Karayiğit Osman da hemen yanımda-

da idi. Karayiğit Osman, bu sıcakta türkü mü söylenir ki, diyerek ‘sıkıntısını’ anlattı.

Murat Bey şimdi nereden ödenek çıkaracak? Ben de, “Âşık seni memnun ederiz, canım sıkma,” dedim. Anlaştık.

Bu, bir yevmiye ödeyeceğim anlamına geliyordu (Âşık, hayatını halen -davet eden olursa- türkü çağırarak kazanmaktadır; yegâne geliri de budur).

Bu kere çekimi yapacağımız sessiz ve serin bir yer neresi olacaktı? Tam Karacaoğlan Kültür Merkezi’nin içindeydik. İlçe Millî Eğitim Müdürü de yanımızdaydı. Öğleden sonra burada çekim yapıp yapamayacağımızı sorduk.

Burada çalışan görevli özel geliyor; bir ücret ödemek lazım dedi. Her ne kadar burası bir Kültür Merkezi, yapılacak olan iş de bir kültür işi dediysek dahi derdimizi anlatamadık. Karayiğit Osman’ın iki katını da görevliye söz verdik. Öğleden sonra Murat Bey önce canlı yayma bağlanarak Karayiğit Osman ile âşıklık geleneğini konuştu.

Karayiğit Osman, Karacaoğlan’dan örnek bir türkü söyledi. Arkasından ‘*Dadaloğlu Destanı*’ndan başka, Köroğlu’nun üç havasından örnek üç türkü ile Karacaoğlan havalarından örnek bir türküyü kaydettik. Ücretleri ödedim. Ayıldık.

TRT ile yapımcılığımın hikâyesi de budur.

ÂŞIK GÜL AHMET YİĞİT KONSERİ VE 'ANAMIN ACAR GELİNİ'

Aynı akşam Farsakların yayla göçü temsili ve türkülü halayları eşliğinde sandalye ile güreş örnekleri verildikten sonra, mahalli sanatçı Gül Ahmet Yiğit konser verdi.

Her zaman olduğu gibi, Düziçililer Bayram Yürüyüşü'ne ne kadar mesafeli iseler, bu akşam da o kadar yakın ve ilgiliydiler. Öğretmen Okulu'ndaki anfitiyatronun (aslında şahsen 'basamak tiyatrosu' deyimini tercih ederdim) oturma basamakları eksiksiz doluydu.

Karacaoğlan göçünü yöneten hariç, oyuncular ve temsil edenlerde okumuş hiç kimse yoktu. Farsaklar bütün Farsaklılıklarıyla üzerinde beşik olmak üzere denkleri yüklenmiş atları, kondukları yaylada çırtıkları yünler ve yünleri eğirdikleri kirmenleri, yayık yayan kızdan ayran isteyen Karacaoğlan figürü, bazlama ve ayranlarıyla temsillerini sundular. Karayiğit Osman Karacaoğlan'ı temsilen bir türkü söyledi. Saçta pişirilen börek ve bazlamalar ayran eşliğinde misafirlere ikram edildi.

Folklor ekibinin sahneye çıkacağı anonsu edildi, fakat halay çekenler de tamamen şalvarlı, mahalli, günlük giyimleri ile Düziçililerdi. Halayda türküler de hakkıyla söylendi. Ortak istek, hemen yan tarafta bir 'sinsin ateşinin' tören boyunca yan-

ması ve sinsin oynanmasıydı. Seneye bunu kesinlikle ihmal etmemek üzere söz birliği ettik.

Cumartesi günü program, mahallî Âşık Gül Ahmet Yiğit'in konseriyle bitecekti. Çukurova'da, bu aşığın '*Anamın Acar Gelini*' türküsü yıllardır sevilir ve aynı heyecanla dinlenir. Gül Ahmet türküyü anons ettiği zaman seyirciler adeta yeri yerinden oynattılar. Sanki Orhan Gencabay, '*Batsın Bu Dünya*'sını anons ediyordu.

Âşık bu türküyü ve bazı hamasî türkülerini söyledikten sonra, oğlunu sahneye çağırarak birkaç türkü de onun söylemesini sağladı. Bir de türkülerinin CD yapılamadan internette çalınmaya başladığını, Amerika'dan bile bir hayranının birkaç gün önce bir düğünde söylediği türkü için telefon edip tebrik ettiğini ve bu yüzden kazancından olduğundan yakındı. Böylece Çukurovalıların arabeski de canlı yayında bütün dünyaya dinletildi. Gece bitti. Yaklaşık üç saatlik bir canlı yayımla gösterildi ve TRT - 5 / Anadolu TV'de yayınlandı.

Peki, '*Anamın Acar Gelini*', Çukurova'da neden bu kadar seviliyor?

Âşığın bu hikâye ve türküsünde, bir yönüyle milletimizin yabancılaştığını, geleneklerden uzaklaşmasını, aşırı gidenlerin yerilmesini işlemesi; diğer yönden ise, herkesin yaşadığı evlenme serüvenini, üstelik komik bir hikâyeyle ve Çukurovalıların günlük dilleriyle ifade etmesi bu sevgiyi doğurmaktadır. Bu günlük dili, yani '*oricinal Gâvurdağı ağzını*', İstanbul Türkçesine çevirirseniz geriye bir şey kalmaz. Bu yüzden biz de Gâvurdağı ağzıyla yazıya aktarmaya çalıştık.

Madem bu kadar seviliyor, buyurun '*oricinal*' haliyle türkü ve hikâyesi:

ANAMIN ACAR GELİNİ

Şimdi sizleri öyle hamasi veya öyle ağıtlarla üzmemek istemem. Yeri gelir azıcık da tebessüm ettirmemiz gerekiyor, değil mi?

Yıllardır söylüyorum bunu, otuz yıldır, amma Gül Ahmet ile özdeşleşmiş hale geldi o türkü. Acer gelin, evet. Hepiniz bekliyorsunuz. Biliyorum, acer gelini söylemeden beni Düziçi'nden çıkarmazsınız, evvel Allah biliyorum.

Efendim, Eğitim Enstitüsü'nden yeni mezun oldum. İki veya üç aylık öğretmenim. Daha çiçeği burnunda cıncık gibi böyle acenta. Anacağızım dedi ki rahmetli:

- Ahmedim, oğlum, Allah'a şükür devletimiz beş on gurus maaş veriyö. El kızını geçindirir; seni everiyim dedi.

- Ana, dedim şu askerliğimi de ediyim geliyim, ondan sonra evleniyim. Şimdi el kızına bir de asker yolu gözletmeyek, doğru değil mi?

- Yook, oğlum dedi rahmetli. Belki ölür m'ölürüm, ölmeden bir gelin yüzü görüyüm.

- Allah Allah... Ana etme dutma, anam diyor ki, ille everiyim. Yalanı Allah sevmez, işin açığı, biraz da iştahım var; işi sağlama alıyım diyom. Anam zorluyo ki. Sen bilin ana dedim. Anacağazıma bir baktım rahmetli, sandıktan yeni fistanını geymiş, biz şeş derik. Ucu boncuklu tülbent var ya, tülbenti, şeşi de bağlamış başına, anama baktım gediyo.

- Gız ana dedim, nere gediyon?

- Oğlum, dedi, sana gız aramaya gediyo dedi.

- Bismillah! Ana dedim; davar mı yitirdin, goyun geçi mi yitirdin, aramayınan kız bulunur mu dedim?

- Oğlum akıllı ol dedi, ben bu kadar düğünlere, nişanlara, şenliklere gedyiom; kaç tanesine bellik godum dedi işaret. Onları yoklayıcım dedi. Hakikaten değerli hemşerilerim, bizim Türk milletinin bir ananesi, töresi de bu. Ninelerimiz torununa, analarımız oğluna, yengelerimiz gayınına böyle düğünlerde şenliklerde kız beğenirler. Acaba şunu istesek mi şunu, filan diye. Töremiz bu değil mi? Neyse lafı uzakmıyak, anam getti, ikindin vakti geldi.

- Ahmeet!

- Hıı?

- Gözün aydın, oğlum dedi. Maşallah, bir kız buldum sana dedi.

- Ana, dedim; kimin gızı?

- Oğlum, dedi; filan köyde Davşan Emine'nin gızı dedi. Aynen böyle; Davşan Emine'nin gızı dedi.

- Ana, dedim. Allah yazdıysa ben bişe diyemem, amma yahu şu gızı gedyim bir görüyüm dedim. Belki beni beğenir, belki beni beğenmez.

- Oğlum, dedi; kız evi de öyle söyledi. Haydi, üstünü başını gey dedi. Gız seni görecektir, sen de gızı göreceksin, Allah da yazdıysa, bu iş olacak dediler dedi. Amma oğlum, dedi; gız mı ki baba yiğit böyle yürürken dedi, dam sallanıyo dam dedi. Sanki çite goşucuk kendini çit sürücük. Bir de iş belletmiş ana-ma, şu milinen gızlar örür ya; tentene, oya. İyi de iş biliyo gız maşallah dedi. Haydi, haydi üstünü gey.

Arkadaş, gençlik de var ya, yemin ederim heyecandan şu dizlerim zangır zangır titiriyo. Gız görmeye getmek çok zormuş ya. Hele genç olursan.

Üstümü başımı geydim, gılavlandım (süslenmek) şöyle. O zaman gencim baba. Bir Hacı Murat'ım var. Murat 124, külüstür bişe. Ona bindim; doğru gettim gız evine. Selam, aleykümselam. Hoş beş, on beş yirmi beş. Otuz beşe varmadı oturdum. Bizim bu Gâvurdağı'nda da, düşünün otuz yıl evvel, hoşgeldin demek yeni yeni moda. Ben böyle sandalyeye oturdum. Sustalı maymun gibi, gız bana hoşgeldine geldi. Elini uzattı şöyle, hoşgeldin dedi, amma yemin ederim yüreğimin başı cassst etti arkadaş. Yahu gızın öyle galın bir sesi var ki, bu dünya işi değil. Ayvah dedim. Ben töbe bununla evlenemem. Allah'ın yarattığına çirkin denilmez; gurbanım Rabbime de arkadaş, gızın bir burnu var, aha şu mikrofon gadar. Böyle sallanıyo baldırcan gibi. Otuz sene evvel o kadar ücra bir köyde, o kadar cilayı, boyayı, allığı, parfümü ruju, nerde buldun ocağı batmayasica. Gızın yüzündeki boyayı, çok afedersiniz, bir it mit, köpek yalasın, eğer veteriner hekime yetiştirmeyin, boyadan zehirlenir ölür. Bir kilo boya var gızın yüzünde. Neyse, neme gerek, vızıla garip ben geldim eve. Anamgil benden haber bekliyorlar ki, akşama istemeye gediciler, düğürcülük yapıcılar.

- N'ettin oğlum, dedi? Benim acer gelinimi. Yani yeni gelin, yeniye acer derik ya. İnşallah akşama Allah'ın emri, peygamberin kavliyle gedi yok istemeye deyince sazi elime aldım:

- Anaa, dedim, saçını sevdiğim, gurban olduğum. Şu sazım söylesin senin acer gelinini, eğer beğeniksem akşama gedin isteyin, amma sazım yok diyorsa hiç seslenme dedim.

*Otuz yıldır söylüyök; gocagarı oldu torunlu morunlu hâlâ acer
gelin, elbette ki acer gelin, bir daha söyleyelim bakalım:*

*Dokunmayın hiç hatıra
Gören salâvat getire
Burnu tam yarım metire
Anamın acer gelini*

*Sular hendeğine akar
Güneş doğar bizi yakar
Sesi beygir gibi çıkar
Anamın acer gelini*

*Bakmadım gözü gaşına
Kaşık vuramam aşına
Dost değil düşman başına
Anamın acer gelini*

*Sevmeyenin gülü solur
Kötüler arkada kalır
Müzeye hediye olur
Anamın acer gelini*

*Gül Ahmet sazın telletir
Maşuka bahçe gülletir
Kaynanaya iş belletir
Anamın acer gelini*

* * *

Daha inanın en az üç kasetlik, CD lik cıncık gibi tertemiz eserler yaptım, amma gardaşım, devir, zaman teknoloji, bilgi çağındayız. Daha biz üç tane CD piyasada yokken, Améri-ka'daki adam:

- Alo gardaş, internetten indirdim, çok güzel olmuş sağol diyo. İnanın ki, bu CD işi, kaset işi artık parası olan yapıyo."

İKİNCİ TAŞLAMA - TELEVİZYON

"İki yıllık mı ne öğretmenim. Türkiye 'de daha renkli televizyon yeni yeni moda. Bizim de siyah beyaz televizyon, gara. Gara televizyon. Arkadaş her okuldan gelmeye hanım diyo.

- Ahmet!

- Ne var?

- Utanmıyon mu diyo. Gonu gömşu herkes renkli televizyon aldı.

- Eee?

- Bir de Gül Ahmedim, öğretmenim diyon, daha biz gara televizyon seyrediyok. Ulan arkadaş, iki yakamız gravatlı bir araya geliyo, akıllı ol, alırlık inşallah.

- Yook, ben annamam. Alacaksın.

Şimdi evde hanımın dediğini yapmazsan inanın ki huzur kaçıyor. Yani gılibik mılibik değilim de fakat. Yani hanımdan gorkuyo demeyin. Mecbursun gardaşım, huzur kaçıyor. Olur dedim, amma yalanı Allah sevmez. Biraz unutturacağım.

Aradan üç dört ay geçti gene. Amma bu sefer ses tonajı yükseldi:

- Ahmet!

- Hu?

- Hani ulan dedi, televizyon?

Ayağamın birini havaya galdırdım:

- Vallahi billahi aldım hanım dedim, gürpeden geri indirdim ayağımı. Nerde ya dedi. Sazımın içinde dedim.

- Bismillah, herif guduruk mu ne dedi. Sazın içine televizyon sığar mı?

- İnan ki dedim, hanım Japonlar bunu yeni icat edik. Üç buçuk ekran, güccüçük, saza sığıdı dedim.

- Allah Allah, ne gâvur televizyonumuş dedi. İnandı fıka-ra. Hele getir bakak rengi mengi görüntüsü, sesi nasıl dedi.

Dedim ki:

- Televizyondan başka, bir sürü öteberi aldım; onları da çıkarıyorum. Hepsine bir bak dedim. Amma önce televizyona bak dedim.

Bakalım nasıl bir televizyon, inşallah hoşunuza gider:

Ne istersen iste ey bre hanım

Yemin olmasın ya vallah alırım

Yeter ki sağ olsun benim bu canım

İki gözüm çıksın billâh alırım.

Renkli televizyon, müzik seti, vido, mido hepisini alırım.

Oğlumun ... alırım. Alırım alırım. Merak etme alırım

Ne istersen liste çıkar demem kes

Gurban olam poyraz yeli biraz es

*Gırmızı renk bir son model Mercedes
On üç artı biri bildim alırım*

*Yedi buçuk metire zencir Altı çeşit küpe, bir de boynu
boncuklu fino. Hepisini alırım. Oğlumun ... alırım. Merak etme
alırım.*

*Dün düşümde gördüm piyango çıktı
Paralar elimi yüzümü yaktı
Bu hayaller Gül Ahmet'i tez yıktı
Avrupa'ya geder gene alırım*

*Aslan derisinden kürk, yılan derisinden ayakkabı, cila,
boya parfüm, boya sandığı, fırça hepisini alırım. Oğlumun ...
alırım. Alırım alırım merak etme alırım."*

“ÜZÜMDE İKİ VAR BİR DE SEN SÖYLE” ALTIN SAZ ÂŞIKLAR YARIŞMASI

Üçüncü günün tek programı yarışma idi. Program yine canlı yayımla aynı kanallarda gösterildi. Bilgi Şöleni’ne katılanlar, Ayten Hanım ile İbrahim Hoca hariç, seçici kurulu oluşturduk. Önce âşıkların atışacağı ‘ayakları’ tespit etmemiz gerekiyordu. Bu tespit çok zevkli, ama bir o kadar da ustalık isteyen, zor bir iş. 6. ayağı ben hazırladım.

Canlı yayının başlamasına 20 dakika kala, sahnede seçici kurul (program boyunca jüri lafı hiç kullanılmadı) için bir masa yoktu. İki masa ve apar topar bir örtü getirildi. Masanın birinin örtüsü yoktu. Ortalıkta dolanıp duran bir Farsaklının kirli, beyaz kuşağı gözüme ilişti ve hemen adamı soyup, kuşağı örtü niyetine masaya serdim.

Hem tarihi seyrine uymak, hem de yapılan açıklama ve yorumlardan faydalanmak için, atışma ve yarışmaların yazıya aktarılmasına 2007 yılından başlayarak, 2008 yılı ve sonra 2009 yılının atışma ve yarışmalarını ve gözlemlerimi yazıya aktarmak istiyorum.

2007 YILI YARIŞMA VE ATIŞMALARI

Atışma:

“‘Kayıp Masallar Projesi’ için ön çalışma yapmak üzere Kazdağları’nda Edremit Körfezi manzaralı bir Yörük köyünde misafirdik. Evin on yaşındaki oğlu adaşım Çağlar’a, “Biz yakında tekrar geleceğiz. O zamana kadar ninelerinden masal bulur musun,” dedim. Çağlar’ın cevabı şöyleydi: “Tamam, Çağlar ağabey, ben internetten indiririm hemen...”(88)

Atışma konusuna girerken ben de küçük Çağlar’ın yaptığını yaptım. Atışma terimi hakkında biraz bilgi sahibi olmak üzere, kaynak kitaplar yerine internete baktım.

Wikipedia’nın ilgili bölümünde atışma hakkında hayli açıklama ve örnekler vardı (Kasım 2009):

“Atışma, halk edebiyatında âşıkların karşılıklı şiir söylemesidir Deyişme de denir. En az iki âşık kendi kendilerine ya da bilirkişiler ve dinleyiciler karşısında belli kurallar çerçevesinde şiir yarışı yaparlar. Birbirlerini denerler, ustalıklarıyla öne çıkmaya çalışırlar.

Deyişme şu sırayla yapılır: Merhabalaşma, giriş bölümü-

(88) H. Çağlar İnce, Kayıp Masallar, Atlas/Doğan Yayıncılık, İstanbul, 2009, giriş yazısı.

dür. Âşıklar, birbirlerini ve dinleyicileri 'Hoşgeldiniz', 'Sefa geldiniz', 'Merhaba' gibi sözcüklerle rediflerine bağlanan kafiyelemlerle dörtlükler kurarak selamlar. İkinci bölümde âşıklar kendi ustalarının şiirlerinden örnekler söyler.

Tekerleme denilen üçüncü bölüm asıl deyişme bölümüdür. Ev sahibi ya da yaşlı bir kişi düz veya geniş ayakla deyişmeyi açar. Âşıklar konu ve bend sınırlaması olmaksızın verilen oyun üzerinden deyişmeye başlar. Âşıklar asıl ustalıklarını ve sanatçılıklarını burada göstermeye çalışır. İlk ayak bitince diğer âşık yeni bir ayak açar. Deyişme sürdükçe ayaklar dar ayak halini alır. Deyişme karşılıklı soru-yanıt şekline döner. Âşıklar böylece birbirlerinin bilgi ve sanatlarını ölçer. Bir şekilde karşısındakini söz söylemez haline getiren âşık deyişmeyi kazanır."

Sonra Çukurova Üniversitesi Öğretim Üyelerinden, Prof. Dr. Erman Artun'un ('Âşık Edebiyatı Araştırmaları') kitabında atışma konusunda ayrıntılı açıklamalarını gördüm.⁽⁸⁹⁾

Prof. Artun atışma kavramı için benzeri tanımlamalarda bulunduktan sonra, Ayak-Ana Kafiye, Ayak Uydurmak, Ayak Açma, Ayak Alma, Ayak Arama, Ayak Beyiti, Ayak Değiştirmek, Ayak Düşürme, Ayak Hazırlama, Ayak İkileme, Ayak İsteme, Ayak Kurma, Ayak Söyleme, Ayak Tekrar Etme, Ayak Tüketme, Ayak Uydurma, Ayak Verme, Ayaklı Koşma, Ayaklı Saya, Ayaktan Çıkma, Çift Kafiye, Ayak, Dar Ayak (Zor Ayak), Devirli Ayak (Tek Ayak) gibi pek çok terimi de açıklamış.

(89) Prof. Dr. Erman Artun, *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul, 2008, s. 211 ve sonrası.

KARACAOĞLAN ÂŞIKLAR BAYRAMI ATIŞMALARI

Sonrasında, aşağıda yazıldığı üzere, Âşık Feymani, Âşık İmami, Abdullah Gizlice ve Prof. Dr. İsmail Gökem Hocamın yaptığı açıklamalardan⁽⁹⁰⁾ halk edebiyatında bu atışma dalının çok ciddi kurallarının ve ölçülerinin olduğunu bir kere daha gördüm. Ayrıca bunlar yaşayan halk edebiyatındaki uygulamayı, günümüz pratiğini anlatması bakımından bana çok önemli geldi. Kolay olmasa da video / görüntü kayıtlarından bunları aşağıda arz edeceğim üzere yazıya aktardım. Anlaşılamayan sesleri yazabilmek içinse ilgili âşıkları aradım. Yine de bazı şiirlerde anlaşılamayan yerler boş kaldı.

Bizim bayramlardaki atışmaları üç yıllık tarihi seyri içinde, 2007 yılından başlamak üzere yazıya aktarmak istedim. Atışmalar hakkındaki açıklamalar ve atışmaların seyri açısından da bu yerinde olur diye düşündüm.

2007 YILI ATIŞMALARI

2007 yılı Karacaoğlan Şenliklerine maalesef katılamadım. Video kayıtlarından seyrettim ve bu kayıtlara göre atışma ve yarışmaları takip edebildim. Yazıya da bu mihvalde

(90) Bkz. 2007-2008-2009 yıllarındaki yarışma safahatı.

aktarıyorum (Yarışma Düziçi Öğretmen Okulu'nda açık hava tiyatrosunda, kalabalık bir seyirci grubu huzurunda yapılıyor):

Dursun Yeşiloğlu yarışacak âşıkları tanıttı.

Yarışmacılar Âşık İmami, Âşık Eyyubi, Âşık Öksüz Ozan, Âşık Süphandereli, Âşık Vuslati, Âşık Bulut, Ozan Nuri, Ozan Zeki, Ozan Firgani, Âşık Feymani, Âşık Karayiğit Osman'dan oluşuyordu.

Seçici kurula ayrılmış olan Âşık Feymani, atışma geleneğiyle ilgili güzel ve tarihi açıklamalarda bulundu. İşte o açıklamalar:

“Karacaoğlan Âşıklar Şenliği yarışmasını başlatıyoruz. Biz Türkiye’de yapılan birçok âşıklar yarışması şölenine, şenliğine katıldık. Katıldığımız yerlerde çok geleneklerimizi de öğrenmiş olduk.

Kars’ta böyle ilk açılıшта gelen misafirlere hoşgeldin deme usulüne at üstü diyorlar. Onlar Sümmani’den bir türküyle açılış yapıyorlar. Erzurum’da da hemen hemen ona yakın, onlar da at üstü diyorlar. Onlar da Âşık Sümmani’den bir türkü söyleyerek açılıшта bulunuyor Sivas’a vardığımızda onlarda da Âşık Veysel’den okunuyor ilk açılıшта bir türkü. Böyle gidiyor.

Bizim Çukurova’da da bu gelenek, ben çocukken de böyle yaparlardı. Bir sohbeta başlarken, Karacaoğlan türküsü çağrılarla açılış yapıldı. Biz de şimdi bu geleneğimizi sürdüreceğiz. Bir de şunu hatırlatmak istiyorum: Âşık nereye giderse gitsin, ev sahibidir. Ev sahibi ise, misafirdir. Öyleyse âşık ev sahibine, işte at üstü dediğimiz hoşgeldin, merhaba yerine bir Karacaoğlan türküsü söyleyerek bu iş gelenekleştirilmiştir. Böylece geleneğe uyarak Karacaoğlan türküsü söyleyeceğiz.”

Sonra âşıklar birer Karacaoğlan türküsü söylediler.

Bu arada programın başında Karacaoğlan yayla göçü temsilinde türkü söyleyerek herkesi şaşırtan ve hayran bırakan eli bastonlu, başı şeşli (yani, mahalli başörtülü), yetmiş yaşın üstünde bir nine de Karacaoğlan'dan *'Ela gözlü benli dilber'* türküsünü en az usta âşıklar kadar güzel olmak üzere bir daha söyledi.

Sonra, jüri üyelerinden Abdullah Gizlice yarışmanın şartlarını açıkladı:

"Yarışma dallarından biri, Karacaoğlan'dan türkü çığırma geleneği olacak. Bu çığırma geleneğe uygun olacak. Karacaoğlan'ın söylediği aslına uygun olacak. Karayiğit Osman'ın söylediği gibi söylenecek. Karacaoğlan'ın yörede yaygın olarak bilinen makamıyla okuyacaklar. Okunan eserlerde Karacaoğlan'ın sesi kullanılacak. Yani ağız Düziçi'nde olduğu gibi kullanılacak.

Âşık bağlamaya hâkim olacak. Yani Karacaoğlan'ın havasında çalabilecek bağlamasını. Bu geleneği yaşatmak kolay değil. Karacaoğlan'ın Gâvurdağı, Çukurova dilini okuyorsa bunların ölçülerine uyacaklar.

İkinci dalımız, türkü çığırma geleneği. Yine bu Karacaoğlan'da olduğu gibi kıstaslara uyacak, eğer TRT repertuarından bir türkü seçmişse âşık, o ağza, diline, formatına uyacak. Burada tabii ki bağlama hâkimiyetine ve sahne hâkimiyetine dikkat edeceğiz. Seçtiği türküyü okurken, arkasından bir hikâye anlatmaya kalkıyorsa ve yahut da çok garip hareketler yapıyorsa, o türkü söylerken sizin dikkatiniz başka yere gitmişse, sizin dikkatinizi dağıtmışsa, çocukla ilgileniyorsanız, o zaman aşığımızın sahne hâkimiyeti yoktur.

En can alıcı dal atışma dalı arkadaşlar. Verilen ayak doğru işlenmiş mi? Adam işte, 'Yaz bahar ayında Düldül Dağı'nın / Eksilmez başının boranı karı' öbür tarafta âşık di-yorsa 'Maraş'ta gördüm yâri', alakasız bir ayağa gitmişse, sa-pıtmışsa, ilk dörtlükte ayak, puanlamayı ona göre yapıyoruz.

Müzik kalitesine bakıyoruz yine atışmada.

Atışmada bir de üstünlüğüne bakıyoruz. Saz hâkimiyeti sağlıyor mu? Makam üstünlüğü sağlıyor mu? Söz üstünlüğü sağlıyor mu, müzik üstünlüğü sağlıyor mu?

Bir de atışmada sözün ustalığına bakıyoruz. Bu kıstasları istiyoruz.

Âşık arkadaşlar! Sahneye geldiniz, burada protokol konuşması yapmıyorsunuz. Sayın Valim, Sayın Kaymakamım, Sayın Yarbaşı Belediye Başkanım, Düziçililer demiyorsunuz. Takdimci sizi tanıtacak. Siz sazınızı, fişinize takıp doğrudan türküye başlıyorsunuz. Bitiriyorsunuz ve gidiyorsunuz.

İlk türkümüz Karacaoğlan çığırma. Karacaoğlan çığır-mayı yapıyorsunuz. Duruyorsunuz. Hemen peşinden türkü dalı. Okuyorsunuz, geçiyorsunuz. Size iyi eğlenceler, yarışmacı arka-daşlara başarılar diliyorum. Jürideki arkadaşlarıma da sabır ve kolaylıklar diliyorum."

Bunun ardından çekilen kurayla eşleşen âşıklar atışmaya başladılar:

1. AYAK:

*"Kendin çalış kendin kazan kendin ye
Arastadan gelen kâra sevinme"*

Öksüz Ozan:

Kendin çalış kendin kazan kendin ye
Arastadan gelen kâra sevinme
Hazırda olmazsa biter ha dostum
Bu dünyada gardaş vara sevinme

Âşık Eyyubi:

Geldiği gibi de gitmesi olur
Kolay geliyorsa para sevinme
Sen önce topluma iyilik dile
Komşuna bulaşan şere sevinme

Öksüz Ozan:

Ne yaparsan dostum iyilik eyle
Ne söylediyse doğruyu söyle
Hazreti Musa'yla öğrenme söyle
Musa'ya sevin de Tur'a sevinme

Âşık Eyyubi:

Seni bir çırpıda döken bulunur
Burda temelinden söken bulunur
Bu gün bileğini büken bulunur
Mazluma denediğin zora sevinme

Öksüz Ozan:

Öksüz Ozan söyler hep dolu dolu
İşte de ortada görülür hali

Eyyübi sen gardaş şaşırma yolu
Boşa uğraşyon bre sevinme
(Kırkından sonra azıp da yolu
Boşa uğraşyon bre sevinme)

Âşık Eyyubi:

Eyyubiyim sanma burdan kaçarım
Ben rakibi güçlüsünden seçerim
Amma yine seni ezer geçerim
Kazandım diye boş yere sevinme

2. AYAK

*“Arkadaş benimle boşa uğraşma
Seni dozer gibi ezer geçerim”*

Âşık Eyyubi:

Arkadaş benimle boşa uğraşma
Seni dozer gibi ezer geçerim
Fırsat bulup er geç elime düşme
Ya yoksa derini yüzer geçerim

Öksüz Ozan:

Sakın ola gardaş büyük konuşma
Seni gara deftere yazar geçerim
Bilire bilmeze akıl danışma
Teftiş edip söyler bozar geçerim

Âşık Eyyubi:

Sen kusur ararsan kendinde ara
Gurura kapılma burda boş yere
Küllüğe girersen bulaşır pire
Ben seni dôm doma dizer geçerim

Öksüz Ozan:

Bazen insan gardaş boğuşur dostum
Hem boğuşur hem de döğüşür dostum
Hiç bilmezsin zaman değişir dostum
İnc'elekten seni süzer geçerim

Âşık Eyyubî:

Eyyubiyim sanma dosta atarım
Öfkelensem bir orduya yeterim
Benim huyum zalımlara çatarım
Sanma ki Öksüz'ü yüzer geçerim

Öksüz Ozan:

Öksüzüm diyor ki sözlerim haktır
Benim bu sözlerde hiç şüphem yoktur
Böyle boş sözlere bu karnım toktur
Çok geçmezsem azar azar geçerim
(Çok geçmezsem seni azar azar geçerim)

3. AYAK:

*"Dinle sözlerimi âşık arkadaş
Gücün yetmediği daşa sarılma"*

Âşık İmamî:

Dinle sözlerimi âşık arkadaş
Gücün yetmediği daşa sarılma
Erinde gecinde yalnız koyar
Kıymetini bilmez eşe sarılma

Âşık Süphandereli:

Eğer uğraşırsan doluynan uğraş
Gafillik edip de boşa sarılma
Kuş dediğin uçar gider arkadaş
Yerdekine sarıl kuşa sarılma

Âşık İmamî:

İster uyanık ol istersen uyu
Herkes ok atar feleğin yayı
Çirkin yerinmesin çirkinim deyi
Elma yanak kara kaşa sarılma

Âşık Süphandereli:

Bakınca gözleri farıyam bul
Oturanı değil yürüyeni bul
Dişçiysen ağzımda ağrıyanı bul
Gelip de sağlamca diş sarılma

Âşık İmamî:

Burada yüreğini dağla İmamî
Özünü Mevla'ya bağla İmamî
Ağlıyorsan Hak de ağla İmamî
Boş boşuna akan yaşa sarılma

Âşık Süphandereli:

Süphandereliyim bu işler zordur
Zora karşı yardımcımız hep birdir
Daha Yaradan'm çok emri vardır
Sıkıştığın zaman beşe sarılma

TAŞLAMA BÖLÜMÜ

Âşık Feymani ayağı verirken âşıklara bir de uyarıda bulunuyor:

“Taşlama, taşlama gibi olacak. Yarışma bu. Benim kuralım değil bu. Âşıklığın kuralı bu. Hatırlatmak istiyorum.”

Aşağıda görüleceği üzere, Âşık Feymani ile Âşık Hacı Karakılçık arasındaki 2008 yılı taşlamalarında, usta âşıklar, Çukurovalıların deyimiyle, “Ulan bunu da Allah yarattı demeyip,” kıyasıya atıştılar.

İşte o atışmadan hamle örnekleri:

Dinle sözlerimi Âşık Feymani,
Kediler aslana ferman okur mu
Altını götürüp samana katma
İmansız olanlar kurban okur mu

...

Tarladan anlamaz dağda ormancı
Ekini biçmeyen harman okur mu

...

Kâmiller cahilden dilemez aman
Merd olan merd olur gardaş her zaman

* * *

Biz tekrar yarışmaya dönelim.

Verilen ayak:

*“Arkadaş benimle sakın güreşme
Senin icabına bakar geçerim”*

Âşık Süphandereli:

Arkadaş benimle sakın uğraşma
Senin icabına bakar geçerim
Pehlivanım diye çıktın meydana
Bu meydanda seni yıkar geçerim

Âşık İmamî:

Aslantaş'ta tekir sazan bol olur
Dişine bir olta takar geçerim
Karga kartalınan cenge giremez
Hışmınan başına çöker geçerim

Âşık Süphandereli:

Senin sözlerinin kilosu kaç
Bilmem aklın erer mi ki heç maça
Karnın büyük çıkar bir kazan paça
Ayağını başını yakar geçerim

Âşık İmamî:

Mahlasına ben koymuştum adını
Şimdi burda niye bozdun dadını

Deli inek döker derler südünü
Südünü başma döker geçerim

Âşık Süphandereli:

Sözün Süphandereli'yi güldürür
Alkışların halkı böyle kaldırır
İmam gelir cenazeni kıldırır
Ben de teneşirde yıkar geçerim

Âşık İmamî:

İmami'yim Yaradan'a taparım
Ham kelâma kulağımı kaparım
Hürmet eder gözlerinden öperim
Ben seni sineme çeker geçerim

Ses kayıtlarından bu yarışmanın sonuçları anlaşılamadı.

* * *

ÂŞIK İMAMÎ'DEN BİR TAŞLAMA ÖRNEĞİ

Âşık İmami, Karacaoğlan'dan birkaç örnek türkü söyledikten sonra bir taşlama örneği verdi. Müziği kendisine, sözleri Eskişehirli emekli bir öğretmen olan Rasim Köroğlu'na ait olan bu taşlamayla Âşık İmami, son yıllarda halkın yabancılaşması, kötü alışkanlıkları ve günlük sıkıntılarını iğneleyerek sıralıyor.

TAŞLAMA

Adı Rasim; Rasim'in bir gün bir şeye kafası bozulmuş. Rasim'in anası da ulu bir kadın. Ziyaret çalısı gibi herkes onu ziyarete gelir, duasını alırlar. Dilek dilerler. Öyle herkes ziyaret taşı gibi yüzünü sürerler ona. Bir gün Rasim'in kafası bozulmuş bir şeye. Ekranda mı bir şey dinlemiş, çarşıda ım birine kafası bozulmuş neyse? Geldi dedi ki anasına, ben de evlerinde misafirim.

- Anaa, ana dedi.

- Hıı, yavrum, dedi.

- Allah aşkına, şuna bir beddua et de, intizar et de dedi, inşallah tutar dedi. Rasim gızgınlığının söylüyo ya, anası dedi ki:

- Amanın yavrum, Allah belasını versin ben ne deyim.

- Anaa, ana dedi. Allah belasını versin diye ben de derim dedi. Şöyle iyi bir intizar et, eyi bir beddua et de dutar inşallah dedi. Anası da hiddetlendi, şiddetlendi:

- Amanın yavrum, dedi. Ben elin dürzüsüne ne deyim dedi. Öyle deyince Rasim'in dilinden dedim ki; Rasim, sen de otur, anan da otursun ben deyim ikiniz de âmin den dedim, inşallah tutar dedim. Siz de âmin dersiniz inşallah tutar. Hoşunuza giden yerde tempo tutarsınız, hoşunuza gitmeyen yerde, patırtı, kütürtü edersiniz, öksürürsünüz, tıksırırsınız, yıldızlar, ne de yok görünmüyor ya onlara da bakarsınız, ışıklara bakarsınız, ben hemen keserim. Tamam mı?

Haydi bakalım:

Ağlattığın için yetimi dulu

Senin de hiç yüzün gülmesin düzü

Ceplerin görmesin parayı pulu
Derin diktikleri dolmasın düzü
Seni gidi seni düzü
Vay seni seni düzü

Eyice anlayamadınız, durumu 3'üncü, 4'üncü dörtlükte anlarsınız.

Malını mülkünü kumarda satsın
Biriçte kazansın pokerde batsın
Kafelerde gezsın otelde yatsın
Avradın heç eve gelmesin düzü
Seni gidi seni düzü
Seni seni seni düzü

Her gün sabah banyo yapsın sütünen
Dolaşsın çarşıda elde itinen
Goca arasın hep internetinen
Kızını kimseler almasın düzü
Seni gidi seni gidi düzü
Vay seni seni düzü

Ne söyleyim senin gibi hıyara
Felek işini koymasın ayara
Evde virüs girsın bilgisayara
İçinde program kalmasın düzü

Sen var iken niye garibi dutsun
Dilerim Hindistan guş gribi dutsun
Tedavi edecek tabibi dutsun
Derdiyin dermanı olmasın düzü

Telefonda sapık biri arasın
Gapatır gapatmaz geri arasın
Heç ara vermeden seri arasın
Gözlerin uykuya dalmasın düürzü

Defterini dutan deyyus saf çıksın
Vergi kaçakçısı diye laf çıksın
Ne taksit yapsınlar ne de af çıksın
Maliye borcunu silmesin düürzü

Hastalık imamı yatağa dıksın
Müezzin senelik izine çıksın
Musalla taşını ürüzgar yıksın
Namazını kimse kılmasın düürzü

Rasim sana derin bir çukur açsın
Onun da altından fay hattı geçsin
Her sene sallansın her sene göçsün
Mezarını kimse bilmesin düürzü
Seni gidi seni düürzü

Ardından Âşık İmami, kendi bestesi olan ve dedesi için söylenen Sarıkamış ağıtını okudu.

FİRGANİ BİR TÜRKÜ SÖYLÜYOR

Nakaratları Yunus Emre'ye ait olan aşağıdaki türkü, belki de çok bilinen bir türküdür. Hz. İsa'nın (A.S.) katilini yeni öğrenen saf Müslüman'ın dediğı gibi, "Ama ben yeni öğrendim."

Döndüm baktım kabristana
Gidenler geri dönmüyor
Evvellere bir göz attım
Gidenler geri dönmüyor (hey)

Mal sahibi mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi
Mal da yalan mülk de yalan
Gel biraz da sen oyalan (hey)

Nefsin yenen hakkın eri
Hıfzı'nm zor günde nuru
Hazreti Âdem'den beri
Gidenler geri dönmüyor (hey)

Mal sahibi mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi
Mal da yalan mülk de yalan
Gel biraz da sen oyalan (hey)

Ah Firgani vah Firgani
Emeline bak Firgani
Kendin aldatma Firgani
Gidenler geri dönmüyor (hey)

Mal sahibi mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi
Mal da yalan mülk de yalan
Gel biraz da sen oyalan (hey)

2008 YILI ÂŞIKLAR YARIŞMASI

2008 yılı yarışmasında hazır bulundum. Yağmur yağdığı için Öğretmen Okulu'nun büyük yemekhane salonunda yapıldı. Âşıklar Bayramı'ndan biz (en heyecanlı kısım olduğu için) hemen atışmaları anlıyoruz.

Jüri üyeleri şunlardı:

Erciyes Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. İsmail Görkem, Adana İl Kültür Eski Müdürü ve Emekli Öğretmen Mehmet Göl, Âşık İmami, âşık ve yazar Abdullah Gizlice, Âşık Karayığit Osman.

Görkem Hoca önce bazı açıklamalarda bulundu:

“Âşıklar, belli başlı üç konuda yarışacaklar. Bunlardan birincisi Karacaoğlan çığırma alanında yarışma. İkincisi, türkü dalı yarışması.

Buralara kadar gelen, devam eden bir gelenek. Bu gelenğin diğer adı ozan-baksı geleneği. Yani bugünkü örneğini gördüğünüz, sahnede gördüğünüz âşıklar, hem usta malı şiirler söylüyorlar, hem de kendilerine ait olan şiirleri söylüyorlar.

Bunu ozanlık adı altında değerlendirebiliriz. Âşıkların bir özelliği daha var O da baksılık geleneği. Baksı-bakşı nedir? Destan söyleme ya da halk hikâyeleri söyleme. Yani eskiden âşıklar bu iki özelliği bir arada yapıyorlardı. Fakat kâh

şehirleşmenin etkisiyle, kâh yazılı kültürün etkisiyle gelenek git-gide zayıflamaya başladı. Ve âşıklar türkölü hikâye anlatma özelliklerini yavaş yavaş kaybettiler.

Ama bu yörede, Düziçi yöresinde, âşıkların bu özelliğiyle yaşadıklarını biliyoruz. Bunların yaşayan örnekleri var, bunları biliyorsunuz. En çok görünen özellikleri ise, ozanlık dediğimiz özellikleri, yani doğaçlama şiir söyleme yetenekleri. İrticalen şiir söyleme yetenekleri.

Şimdi bu toplantıda bu tarz bir yarışmayı izleyeceğiz. Burada âşıklarımız Karacaoğlan söyleyecekler. Karacaoğlan türkülerini seslendirecekler. Ve biz jüri üyeleri onları değerlendireceğiz. Biraz sonra kura çekeceğiz ve kurada çıkan sıraya göre önce Karacaoğlan çıkıracaklar.

O bittikten sonra ikinci dal, türkölü dalı. Ve burada kendilerine ait türkölüleri, besteleri söyleyecekler.

Ve üçüncü kısım, en heyecanlı kısmı atışma kısmı. Bizler ayak vereceğiz, onlar da bu ayaklarla şiirler söyleyecekler ve bu şekilde yarışma devam edecek.”

Sonra Abdullah Gizlice de şu açıklamalarda bulundu:

“İsmail Hocamın da açıkladığı gibi, geleneği en iyi icra eden, kusursuz icra eden, yani hatayı en az yapan birinci olacak. Çok güzel bağlama çalan, çok güzel türkölü söyleyen değil. Özellikle edebî konulara, edebiyatla ilgili konulara çok dikkat ediyoruz gelenekte.

Dolayısıyla şimdiden söyleyeyim, sizin birinciniz yarışmada birinci olmayabilir. Birinciniz birinci, ikinciniz ikinci de olabilir. O yüzden arkadaşlarıma da söylüyorum, âşık arkadaşlarıma bir kere daha söylüyorum, sahneye, mikrofona geldiği-

miz zaman kesinlikle hiçbir konuşma yapmıyoruz. Türkülerimizi söylüyoruz. İlk dalda Karacaoğlan çığırma geleneği ve herhangi bir türkü, kendi türküsü veya başka bir türkü olabilir. Peşpeşe iki türküyü söyleyip, ondan sonra atışmaya kadar bekliyoruz. Bütün arkadaşlara başarılar diliyorum.”

Çekilen kurada Âşık Vuslati ilk sırada yer alarak, Karacaoğlan’dan şu dörtlükle başlayan türküyü söyledi:

Hasta düştüm hey ağalar
Halim bilmez dağlar şimdi
Düşman gibi dost karşımda
Zülûflerin bağlar şimdi

İkinci türküsü şuydu:

Gurbet ele giden yolcu
Geldi amma benden geçti
Arzum muradım yerini
Buldu amma benden geçti

Ben felekten umut kestim
Hayal âleminde estim
Çile pınarından destim
Doldu amma benden geçti.

Geçirdim gençlik çağımı
Yedim hasret bıçağım
Aşk, Ferhat’ın destanını
Deldin amma benden geçti

Feymani'yem kıymetimi
Bildin amma benden geçti

Bu arada âşıklar üçer dörtlükten fazla okumamaları hususunda uyarıldı.

Sıra için çekilen kurada Âşık Süphandereli ikinci sırada yarıştı. Karacaoğlan'ı şu türküyle yâd etti:

*"Bizim yaylaların başı
Pare pare duman şimdi"*

Sonra kendi bestesi olan şu türküyü söyledi:

Gurbet elde yollarıma çıkmadan
N'olur ölüm n'olur benden uzak dur
Yeni kurduğum yuvamı yıkmadan
N'olur ölüm n'olur benden uzak dur

Bahara ermeden gülüm solmasın
Dost ağlayıp düşmanlarım gülmesin
Küçük yavrularım yetim kalmasın
N'olur ölüm n'olur benden uzak dur

Süphandereliyim vezir değilim
Elbette ölürüm Hızır değilim
Huzura varmaya hazır değilim
N'olur ölüm n'olur benden uzak dur

Üçüncü sırada Ozan Bulut vardı ve Karacaoğlan'dan şu türküyle yarışmaya katıldı:

*“Kulak verdim dört köşeyi dinledim
Ardımızdan gaybet eden çoğumuş”*

Sonra kendi bestesini söyledi:

Ehli Beyt'tir on ik'imam bize yar
Gurban olmam mı ben gurban olmam mı
Ali'nin elinde çatal Zülfikâr
Gurban olmam mı ben gurban olmam mı

Biz bakmayız insanlarda kâhıra
Elbet bir gün göcecektir ahire
Efendimin sırtındaki möhüre
Gurban olmam mı ben gurban olmam mı

Ozan Bulut'uma vermeyin zahmet
İsraf olsa dahi etsinler himmet
En son gelen Peygamber'dir Muhammed
Gurban olmam mı ben gurban olmam mı

Dördüncü sırada Âşık Mustafa Fındıklı yarıştı. O da Karacaoğlan'dan şu türküyle katıldı:

*“Ela gözlü benli dilber
Goyma beni el yerine”*

Ardından da kendi bestesini icra etti:

Dostlar dinlen anlatayım
İşte budur halim benim
Sazım çalsın ben söyleyim
Böyle dertli dilim benim

Gurbet ömrümü bitirir
İşim zay eyler götürür
Sunbas elinde oturur
Anam babam elim benim

Yanma ey aşığım yanma
Her ağlayan dertli sanma
Her yanı vatanım amma
Osmaniye ilim benim

Beşinci sırada Âşık Bekir Karacaoğlu'nın 'Atım' türküsünü söyledi.

Altıncı sırada Selami Mengillioğlu Karacaoğlu'dan şu türküyü okudu:

*"Şu dünyada sevdiğine sarılan
Ahirette sual sorulmazımış"*

Kendi bestesi olarak da aşağıdaki uzun havayı söyledi:

(Ay dost) sana derim sana ey Kartal Paşa
Dost ellere varmamıza ne kaldı efendim ey
Al kana bulandı Kafkas dağları
Hallerini sormamıza ne kaldı efendim ey

(Ay dost) gönlümüz buruktur gam ile yastan
Afganistan Tataristan Pakistan
Özbekistan Kazakistan Türkistan
Birlik olup vurmamıza ne kaldı

(Ay dost) Yeşil Ali'm korkum yoktur cihandan
Ermeni ders alsın bizim her candan
Bir şahin misali Azerbaycan'dan
Moskova'ya girmemize ne kaldı

Yedinci sırada Âşık Eyyubi, Karacaoğlan'ın *'İncecikten Bir Kar Yağar'* türküsüyle yarışmaya katıldı.

Kendi bestesi ise şu türküydü:

Bizim memlekette olup biteni
İsteyen köyüme gitsin de görsün
Kaynanalar esir düştü geline
Hizmetinde hata etsin de görsün

Şimdi kızlar oğlanlara saldırır
Kaçak diye yatağından kaldırır
Sabahın olduğun tavuk bildirir
Horoz ondan önce ötsün de görsün

Eyyubi bu şekil yaşanmaz hayat
Yeninin yerinde olur mu bayat
Babam analığa yeminli av(u)kat
Gelip bizim eve yatsın da görsün

Sekizinci sırada, çok genç bir âşık olan, Âşık Yusuf Ali şelpe usulüyle, elle, yani mızrapsız çaldığı sazıyla, Karacaoğlan'dan *'Ey felek senin elinden / Hem yanarım hem ağlarım'* türküsünü söyledi. Bu Alevi deyişleri tarzında ve çok hareketli bir söyleyişti.

Ey felek senin elinden
Hem yanarım hem ağlarım
Gece gündüz ağlar gözüm
Başma döner ağlarım

Çağırırım Gani deyi
Gel ağlatma beni deyi
Kimi görsem seni deyi
Yüzüne bakar ağlarım

Fikri yüreğim ırandır
Gözümün yaşı barandır
Kaygılı gönlüm virandır
Hicrini çeker ağlarım

Karacaoğlan düştü derde
Gece gündüz yanar narda
Hak sadır olduğu yerde
Kabirden çıkar ağlarım

Kendi bestesi ise şuydu:

İş olacağına varır
Yorulma boş yere gönül
Gider mezarda savurur
Yoktur buna çare gönül

Kurumadan bağla bostan
Yıkılmadan Arabistan
Vefa yoktur eşten dosttan
Gel ezaya sıra gönül

Sen sana eyleme zulüm
İki gözüm nazlı gülüm
Herkes var ise ölüm
Hiç aldırma bre gönül

Meçhuli dostun yâridir
Nuh ile gemi yörüdür
Zenginlik bir el kiridir
Nene gerek para gönül

Dokuzuncu sırada Kahramanmaraşlı ve Kahramanmaraş
Halk Ozanları Derneği Başkanı Öksüz Ozan vardı ve Karaca-
oğlan'dan '*Seher yıldızı*' türküsünü, kendi bestesi olarak da aşağıdaki türküyü söyledi:

Arı namusu satanlar
Alın dünya sizin olsun
Hırsıza çanak tutanlar
Alın dünya sizin olsun

Sizin olsun sizin olsun
Alın dünya sizin olsun

Kemaline erdi yaşın
Bitirdin mi dünya işin
Göklere mi değdi başın
Alın dünya sizin olsun

Sizin olsun sizin olsun
Alın dünya sizin olsun

Öksüz Ozan dedi dama
Kalp kırıldı tutmaz yama
Bana hayr etmedi ama
Alın dünya sizin olsun

Sizin olsun sizin olsun
Alın dünya sizin olsun

Onuncu sırada Âşık Hacı Karakılçık, Karacaoğlan'dan
'*Sultan Süleyman'a kalmayan dünya*' türküsünü söyledi:

Ardından da kendi bestesini okudu:

Bir gün gelir ömür dağistan olur
Bahara güvenme yaza güvenme
Çekilmez bu yaşam hayat zor olur
Kabuğa güvenme gardaş öze güvenme
Çekilmez bu hayat yaşam zor olur
Kabuğa kurt düşer düşer öze güvenme

Ne istersen iste o yüce Haktan
Ancak o malumdur var ile yoktan
Kocarsın düşersin bir gün elden ayaktan
Bakmazlar oğlana kıza güvenme
Kocarsın düşersin bir gün elden ayaktan
Bakmazlar geline gardaş gıza güvenme

Hacım bu dünyaya eyleme heves
Gördüğün tamamı bir anlık nefes
Ruh cesetten uçar (dostum) boş kalır kafes

Çaldığın türküye saza güvenme
Ruh bedenden uçar (gardaş) boş kalır kafes
Çaldığın türküye (Hacım) saza güvenme

Onbirinci sırada Âşık Feymani Karacaoğlan'dan bakalım ne söylemiş: '*Gamlanma gönül gamlanma*'.

Kendi bestesi ise şu türküdü:

Tabibim Lokmanım sevgim ilacım
Yaralarım sarmaya mı geldin yar
Sevdiğim sultanım başımın tacı
Hatırımı sormaya mı geldin yar

Bir dem şu âlemi gezdim perişan
Ayrılığa giden göster bir nişan
Ölüm döşeğinde perme perişan
Beni böyle görmeye mi geldin yar

Bizi kınayanlar şimdi ne diyor
Felek yine bildiğini ediyor
Feymani vazgeçti göçtü gidiyor
Kefenimi sarmaya mı geldin yar

Onikinci sırada Âşık Dermeni, Karacaoğlan'dan '*Ben güzele güzel demem*' türküsünü söyledi. Kendi bestesi ise kayıttaki silintiden dolayı anlaşılmadı.

Sonra Abdullah Gizlice, Karayiğit Osman'ı sahneye çağırdı. Âşıklığını ve uygulamasını şöyle anlattı:

“Karacaoğlan diyarından söyleyen çok değerli bir arkadaşımız var. Jüri heyetinde kendisi: Osman İper. Sizin yörenizin tabiriyle nam-ı diğer Karayiğit Osman.

Enteresan bir saz çalışı var. O diyordu ki, benim bir programımda çelpeşik çalıyor hocam, çelpeşik diyo. Sayın Hocam, şelpenin adı meğerse çelpeşikten gelirmiş, çelpeşik, hani bizde derler ya, karışıkça çelpeşik derler. Ya bu işte Elif Teyze var ya, çok çelpeşik bir garı.”

Ardından Karayiğit Osman sahneye gelerek bir açıklama da o yaptı:

“Burada gördüğünüz Sayın Profesör (Görkem Hoca’yı kast ediyor) diyor ki bana, Karacaoğlan’ın öz makamı yöreye göre bu mu? Ben de yaklaşık yarım asır öncesine giderek yörenin Âşık Kır İsmail Tabak adına, onun sözüne dayanarak, elde bir disk vardır. Bu CD’deki makamlar hiç böyle değildir. Ve hocamız benden o makam üzerinden bir Karacaoğlan türküsü okumamı arz etti. Benim sahneye gelmem ondan kaynaklandı. Bakalım Karacaoğlan, Âşık Kır İsmail makamına göre nasıl söyleniyor.”

Sonra da:

“Dinleyin efendim zamana azgın

Yiğidin başına da dönüyor guzgun,” türküsünü söyledi.

Taşlamalar böylece bitti ve atışma faslına geçildi:

Önce Hacı Karakılçık ile Âşık Feymani arasında ‘mübalâğa cenk olundu’.

(Âşıklar en fazla 3 dörtlük söylemeleri konusunda uyarıldılar.)

Hacı Karakılçık:

Dinle sözlerimi Âşık Feymani
Kediler aslana ferman okur mu
Gönül hastayım bilirsin beni
Tabip olmayanlar derman okur mu

Âşık Feymani:

Dinledim sözünü ey Karakılçık
Aslı damla olan umman okur mu
Altım götürüp samana katma
İmansız olanlar kurban okur mu

Karakılçık:

Kötü söz insanın kalbine sancı
Hepimiz yolcuyuz değiliz hancı
Tarladan anlamaz dağda ormancı
Ekini biçmeyen harman okur mu

Âşık Feymani:

Kamiller cahilden dilemez aman
Merd olan merd olur gardaş her zaman
Her ismi Süleyman olmaz Süleyman
Süleyman olsa da lisan okur mu
(Her Süleyman olan lisan okur mu)

H. Karakılçık:

Eyleyen dünyada kendine eylemiş hele eylemiş
Arif olan olgun kelim söylemiş

İbrahim İsmail'i kurban eylemiş
Hacım her İbrahim kurban okur mu

Âşık Feymani:

Feymani kendimiz olmamız gerek
Bu kötü kaderi silmemiz gerek
Evvela biz bizi bilmemiz gerek
Türkün tarihini düşman okur mu

Âşık Mustafa Fındıklı Âşık Ozan Bulut ile yarıştı:

Ayak:

*"Haruniye Düziçinde
Eli Karacaoğlan'ın"*

Âşık Fındıklı:

Haruniye Düziçi'nde
Eli Karacaoğlan'ın
Kutlanır böyle biçimde
Teli Karacaoğlan'ın

Ozan Bulut:

Kahramanmaraş'tan geçer
Yolu Karacaoğlan'ın
Gençleri hep gürbüz gürbüz
Dölü Karacaoğlan'm

Ozan Fındıklı:

Derin sulara dalıyor
Dosta haberin salıyor
Bak burda sazı çalıyor
Teli Karacaoğlan'ın

Ozan Bulut:

O bize gösterdi çaba
Bellidir oymağı oba
Türküleri nağme nağme
Dili Karacaoğlan'm

Ozan Fındıklı:

Fındıklı'm candan geçilir
Gerçekler burda seçilir
Her sene böyle açılır
Gülü Karacaoğlan'ın

Ozan Bulut:

Sürerim sürerim getmez
Bunlar Ozan Bulut'a yetmez
Hiçbir zaman gardaş bitmez
Pili Karacaoğlan'ın

Âşık Selami Mengillioğlu (uzun bıyıklı, iri yarı bir âşık),

Âşık Eyyubi ile atıştı.

Ayak:

*“Âlemi yaratan Hazreti Mevla
Bence en kutsal din insan sevgisi”*

Âşık Eyyubi:

Âlemi yaratan Hazreti Mevla
Bence en güzel din insan sevgisi
Nakış nakış gönlümüze işliyor
Tamdır inancımız Kur'an sevgisi

Selami Mengillioğlu:

Bu yaratıkları yaradan Mevla
Şu kalbe dolanlar bir can sevgisi
Olsa idi şayet âllemi cihan
Yiğitlik mertlikte er can sevgisi

Âşık Eyyubi:

Şehit kılıcım kana batıran
Düşman sinesine çöküp oturan
Şehitleri o makama yetiren
Bunu unutmayın vatan sevgisi

Selami Mengillioğlu:

Daima gözümde eylerim seyran
Ben aşığım gardaş olmuşum hayran
Ben ona olmuşum çok güzel hayran
Bayrağın üstünde bir kan sevgisi

Âşık Eyyubi:

Eyyubi ben buna parmak basarım
Sanmayın ki rakıbime küserim
Selami'nin bıyığını keserim
Eğer olmasaydı orman sevgisi

Selami Mengillioğlu:

Selami'yem benim hiç sözüm bitmez
Âşıklığım biter aşığım aşkım bitmez
Daima kovarım buradan gitmez
Eyyubi'nin derdi harman sevgisi

Âşık Süphandereli ile Öksüz Ozan atıştı:

Ayak:

*"İncecikten bir kar yağar
Demiş bizim Karac'oğlan"*

Süphandereli:

İncecikten bir kar yağar
Demiş bizim Karac'oğlan
Bir güzel dünyaya değer
Demiş bizim Karac'oğlan

Diyerek dörtlüğünü bitirince Abdullah Gizlice, bir açıklama bulundu:

“Âşık, demiş bizim Karacaoğlan dedik ya, tekrar geri al, anlamadın ayağı, redif işleme demiş bizim Karacaoğlan, oradaki bizimi kafiye yap. Anladın mı? Haydi bakalım.”

Bunun üzerine Süphandereli baştan aldı:

İncecikten bir kar yağar
Demiş bizim Karac’oğlan
Ben de onun torunuyum
Benim sözüm Karac’oğlan

Öksüz Ozan:

Hepsi bir kökten geliyor
Oğlum kızım Karac’oğlan
Şimdi üç telli çalıyor
Elde sazım Karac’oğlan

Süphandereli:

Bu gönül neyi arıyor
Gönül hep güzel sanıyor
Her yerde onu görüyor
İki gözüm Karac’oğlan

Öksüz Ozan:

Atadan geldik ham idik
Bunca seneler uyuduk
Onunla biz bir büyüdük
Benim özüm Karac’oğlan
Türküleriyle büyüdük
Benim özüm Karac’oğlan

Süphandereli:

Bu sözleri çekmeyin siz
Derdi derde katmayın siz
Hiç elime bakmayın siz
Asıl adım Karac' oğlan

Öksüz Ozan:

Dizdir üstat daha dizdir
Az gelirse daha yazdır
Bizi bu âlemde gezdir
Bak Öksüz'üm Karac' oğlan

Süphandereli:

Süphandereliyim dağım
Bugünler perişan halım
Her an onu anar dilim
Tadım tuzum Karac' oğlan

Finale kalanlar:

Âşık Feymani, Âşık Eyyubi, Öksüz Ozan oldu.

Çekilen kurada Âşık Feymani'ye 'yaşına göre olmasa da, dişine göre' olan Âşık Hacı Karakılçık'ın düştüğünü Âşık İmamî açıkladı.

Âşıklara iki kafiyeyle bir ayak verildi:

*"Bu âşıklar kervanının
Yoluna bak izine bak"*

Âşık Feymani:

Bu âşıklar kervanın
Yoluna bak izine bak
Acep töreye uygun mu
Haline bak özüne bak

Âşık H. Karakılçık:

Güzel seçmek istiyorsan
Diline bak yüzüne bak
Yürüyüşü güzel olsun
Beline bak dizine bak

Âşık Feymani:

Badeler içip kanınca
Aşka pervane dönünce
Öyle yürekten yanınca
Külüne bak közüne bak
Âşık aşk ile yanınca
Külüne bak közüne bak

Âşık H. Karakılçık:

Sabır taşında piş Hacı'm
Eyler isen olmaz acın
Meyve veren bir ağacın
Dalına bak özüne bak
(Gardaş) meyve veren bir ağacın
Dalına bak özüne bak

Âşık Feymani:

Feymani yazı yabanın
Sürüye sahip çobanın
Meydana çıkan babanın
Oğluna bak kızına bak
Böyle öğünen babanın
Oğluna bak kızına bak

Âşık H. Karakılçık:

Hacı'm yanmalı ışığın
Âşıktan gelir maşuğun
Güzel söyleyen aşığın
Teline bak sazma bak

* * *

Âşık Eyyubi - Öksüz Ozan Atışması:

Ayak:

*"Söyleyişi başka mânâsı aynı
Kafa da bir kelle de bir baş da bir"*

Öksüz Ozan:

Söyleyişi başka mânâsı aynı
Kafa da bir kelle de bir baş da bir
Daha fazla demenin olur mu hayrı
Eşarp da bir türban da bir şeş de bir

Âşık Eyyubi:

Bilemezsen aç kalırsın azizini
Bulgur da bir pilavda bir aş da bir
Burda başlamasın kavgamız bizim
Kaya da bir çakıl da bir daş da bir

Öksüz Ozan:

Duyarsın Eyyubi beni duyarsın
Allah'ın emrine öyle uyarsın
Aynı yastığa sen başm koyarsın
Avrat da bir zevce de bir eş de bir

Âşık Eyyubi:

Avratlar erkekler şere karışmış
Kimi melek gibi yâre karışmış
Akar gözlerimden sele karışmış
Islak da bir nemli de bir yaş da bir

Öksüz Ozan:

Öksüzüm der ayrılma ha süründen
Sana vefa olmaz artık gerinden
Ey Âşık Eyyubi arın kirinden
Banyo da bir çimme de bir duş da bir

Âşık Eyyubi:

Eyyubi özümden sızar geçerim
Senin tuzağını bozar geçerim

Deli poyraz gibi ezer geçerim
Yağmur da bir dolu da bir gış da bir

Görkem Hoca söz alarak:

“Çok büyük bir dikkatle izliyorsunuz. Bizler de izliyoruz. Burada neyi görüyoruz biliyor musunuz? Sözün gücünü görüyoruz. Sözün gücünü. Hani Yunus Emre söylüyordu:

*Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Bal ile yağ ede bir söz*

Şimdi, ayakların uygun geldiği an, yani son mısralarda dikkat ediyorum herkes nefesini tutuyor. Acaba ne diyecek, nasıl diyecek diye.

Bu atışmaları daha gerilere gittiğimiz zaman, iki ordu, ordunun başında padişah, padişahın ordusunun içinde âşıklar, pehlivanlar, silahşörler görev alıyorlardı. Ama bu arada bir şey daha yapılıyor. Hani biliyorsunuz, bilmeceleri biliyorsunuz. ‘Bilmece bildirmece’, dil üstünde kaydırmaca gibi. Bu tarz bilmeceleri soran sanatkârlar da vardı. Yani âşıklar atışıyor, ama bilmeceler de soruluyor.

Yani A Takımı, falan padişahın askerlerinin içinden falan kişi bilmece soruyor. Bilmeceyi karşı taraf bilemezse soran taraf kazanıyor. Bunun tabii bir psikolojik üstünlüğü var, biliyorsunuz. Nedir? Yani iki güreşçinin güreştiğini, bizim takımın güreşçisinin yenildiğini düşünün. Bizde moral kalır mı, Allah aşkına? Kalmaz. İki aşığın yarıştığını düşünün. Tuttuğunuz, sizin olan âşığın kaybettiğini düşünün, savaşsanız bile siz de

kaybedersiniz. Yüzde seksen böyle olur yani. O bakımdan, sözün gücü, tekrar sözün başına geliyorum, sözün tesiri burada çok önemli."

Açıklamalardan sonra Âşık İmami, iki türkü söyledi.

Görkem Hoca, sonuçları açıklamadan önce, dinleyicilerin de adına olmak üzere, ikinci ile birinci arasında bir atışma istedi. Sonra, üçüncüden başlamak üzere sonuçlar açıklandı:

3. Âşık Feymani

2. Âşık H. Karakılçık

1. Âşık Eyyubi

* * *

Son atışmaya geçildi:

Hacı Karakılçık:

Bana bir ülkü de Âşık Eyyubi
Vatan olsun bayrak olsun yurt olsun
Bana bir adam de Âşık Eyyubi
İnsan olsun yiğit olsun mert olsun

Âşık Eyyubi:

Ben yiğit isterim ey Karakılçık
Mazluma dost zalımlara sert olsun
Öyle bir nesili yetiştirelim
Bu topluma çok faydalı fert olsun

Hacı Karakılçık:

Bitsin bu akşamlık bu sohbet bitsin
Uykusuz kalanlar evine gitsin
Hacı'm hayat gerek başkasın netsin
İlaç olsun merhem olsun dert olsun

Âşık Eyyubi:

Eyyubi'yim rakibimi yoklarım
Kusurunu örter yüzün aklarım
Ben atışmamı başka güne saklarım
Bugün ellerini öpmem şart olsun

Hacı Karakılçık da, “Ben de senin gözlerini öpmem şart olsun o zaman,” diyerek yarışmayı bitirdiler. Eyyubi ve âşıkların çoğu kırk yaş civarında idiler. Bu da bize halk âşıklarımızın neslinin devam ettiği konusunda ümit verdi ve sevindik.

2009 YILI YARIŞMALARI

Yukarıda arz ettiğim üzere, üçüncü günün tek programı yarışma idi. Program yine canlı yayınla aynı kanallarda gösterildi.

Bilgi Şöleni'ne katılanlar, Ayten Hanım ile İbrahim Hoca hariç, seçici kurulu oluşturduk. Önce âşıkların atışacağı, 'ayakları' tespit etmemiz gerekiyordu. Bu tespit çok zevkli, ama bir o kadar da ustalık isteyen, zor bir iş. 6. ayağı ben hazırladım.

ATIŞMADA VERİLMEK ÜZERE HAZIRLANAN AYAKLAR:

8'liler:

1- Karacoğlan bir çiçektir ($4+4 = 8$)

Açar solmaz bağımızda ($4+4 = 8$)

2- Taşa çalsan deler geçer ($4+4 = 8$)

Gâvurdağı uşakları ($4+4 = 8$)

11'liler:

1- Sıra sıra / gönlümdeki / yaralar (4+4+3 = 11)

Usul usul / gider iken / gör beni (4+4+3 = 11)

2- Gönlümdeki / yaraları / sen açtın (4+4+3 = 11)

Gözündeki / kılıç mıdır / ok mudur (4+4+3 = 11)

3- Ok da benden / yay da benden / sadak da (4+4+3 = 11)

Kül de benden / dal da benden / dudak da (4+4+3 = 11)

4- Çift başlı kartalı / beklerken kilim (6+5 = 11)

Yürek gergefine / elif tığ düştü (6+5 = 11)

5- Ben bilirim / bu dünyanın / fendini (4+4+3 = 11)

Yıkar bağ bahçeyi / tarumar eder (6+5 = 11)

6- Önünde ovası / ardında Düldül (6+5 = 11)

Biz hepimiz birer / Karacoğlanız (6+5 = 11)

7- Sabunçayı / Gökçayır var / önünde (6+5 = 11)

Kuşlar öter / mor sümbüllü / dağında (6+5 = 11)

8- Karacoğlan / dilde telde / dokunur (4+4+3 = 11)

Sevdası acısı / sözü bizdedir (6+5=11)

9- Arılar bal yapar / çiçek özünden (6+5=11)

Kekikte iki var (iki k) / bir de sen söyle (6+5=11)

10- Şehir bizim / kaza bizim / köy bizim (4+4+3 = 11)

Takada iki var (iki a) / bir de sen söyle (6+5 = 11)

11- Her âşığın gönlü / bülbül yuvası (6+5=11)

Üzümde iki var (iki ü) / bir de sen söyle (6+5=11)

ATIŞMA İÇİN VERİLEN AYAKLAR:

Yarışmada değerlendirme; ölçü-uyak-durak başarısı 25 puan, söz ustalığı / anlam zenginliği 25 puan, buluş / yenilik, özgünlük (orijinalite) 25 puan ve ses güzelliği 25 puan olmak üzere toplam 100 üzerinden yapıldı. Hazırlanan ayaklardan sadece aşağıdakiler verildi ve âşıklarca işlendi.

1- Arılar bal yapar / çiçek özünden (6+5=11)

Kekikte iki var (iki k) / bir de sen söyle (6+5=11)

2- Şehir bizim / kaza bizim / köy bizim (4+4+3 = 11)

Takada iki var (iki a) / bir de sen söyle (6+5 = 11)

3- Her âşığın gönlü / bülbul yuvası (6+5=11)

Üzümde iki var (iki ü) / bir de sen söyle (6+5=11)

ATIŞMAYA KATILAN ÂŞIKLAR:

1. Âşık İmami (Altınsaz ödülü ve cumhuriyet altını)
2. Âşık Hacı Karakılçık (2 cumhuriyet altını)
3. Âşık Feymani
4. Âşık Eyyubi
5. Âşık Tanrıkulu
- (6. Âşık Eyyubi / yedekleme için)

SEÇİCİ KURUL:

- 1- Halil ATILGAN
- 2- Mehmet GÖL
- 3- Ali OZAN EMRE
- 4- M. Demirel BABACANOĞLU
- 5- Bekir İŞLEK

Âşıkların bazısı sadece türkü söyledi. Bazıları hem türkü söyledi, hem de atışmaya katıldı.

Atışmalarda beş yarışmacı katıldı. Genel değerlendirme için Dr. Halil Atılğan Hoca söz alarak genel değerlendirmede bulundu:

“Efendim, âşıkların atışması bu yarışmanın en önemli bölümlerinden birisidir. Biz âşıkların ustalığını dört bölümde değerlendiriyoruz. Birinci bölüm, durak, uyak ve ölçü. İkinci bölümde söz ustalığı, anlam zenginliği ve işlenen tema. Efendim, üçüncü bölümde buluş, aşığın dörtlüklerde söylediği yenilik. Dördüncü bölümde de icra.

Her bölüm 25 puan olarak değerlendirilecek. Toplam 100 puan üzerinden aşığın çalıp söylemesi ve ustalığı değerlendirilmiş olacak. Burada âşıklarımıza şunu da hatırlatmak istiyorum. Her aşığımız üçer dörtlükle karşıdaki hasmına cevap verecek. Âşıklarımız hazır ise, biz ayak vereceğiz âşıklarımıza. Âşıklar bu ayakları çalarak, okuyarak ve de irticalen birbirine cevap verecekler.

Efendim şimdi âşıklara vereceğimiz ilk ayak şöyle. Âşıklar bu ayakları gönlünce işleyecek ve karşıya işlediği cevaba uygun cevaplar vererek yarışmayı devam ettirecek. Efendim, ayağımız şu:

“Arılar bal toplar çiçek özünde
Kekikte iki var, bir de sen söyle.”

Değerli konuklar, takip ederseniz bu bölümün ayağı gerçekten çok zor bir ayak. Öyle usta âşık ister ki. Ancak eminim âşıklarımız bu ayağı en iyi şekilde işleyeceklerdir. Çünkü iki usta âşık karşı karşıya.”

İlk ayağı, Âşık İmamî açtı:

Arı çiçek toplar bal peteğine
Kekikte iki k bir de sen söyle
Ben kurmuştum soframın otağına
Kabakta iki k bir de sen söyle

Âşık Hacı Karakılçık:

Ayrılan kokar ama bal kokmaz imiş
Kokukta iki k bir de sen söyle
O arılar sulanacak su ister
Kaklıkta iki k bir de sen söyle

Âşık İmami:

Öyle temaş'et ki göz altın olsun
Gözünden ziyade öz altın olsun
Sen üç k söyledin söz altın olsun
Hakikte iki k bir de sen söyle

Âşık Hacı Karakılçık:

Yemekler tabakta öğün oluyor
Sanma bu âşıklar avın oluyor
Biraz büyüyünce kavun oluyor
Kelekte iki k bir de sen söyle

Âşık İmami:

Ah İmami'yem bülbul gibi şakırım
Bilmem ne olacak burda ahirim
Hacı senin ben kalbini okurum
Hacı senin ben metahm dokurum
Mekikte iki k bir de sen söyle

Âşık Hacı Karakılçık:

Hele garip Hacı'm cahile uymaz
Senin sözlerini cebine koymaz, (yanına koymaz)

İmami sağırdır ne desem duymaz
Kulakta iki k bir de sen söyle
Bu İmami sağır ne desem duymaz
Kulakta iki k bir de sen söyle

İkinci sırada Âşık Eyyubi ile Âşık Feymani yarıştılar. Dr.

Atılğan ikinci ayağı vermek üzere söz aldı:

“Değerli konuklar, âşıkların atışmasında gerçekten biz ayağı zor tuttuk. Söylemek gerekirse her yiğidin karı değildir burada yarışmak. Şimdi bu da aynı kategoride bir ayak. Önceki âşıklarımızdan, bir sözcükte iki k olduğunu bir de kendisinin söylemesini istemiştik. Bu da yine aynı özelliklere sahip ayak.

*“Her aşığın gönlü bülbül yuvası
Üzümde iki var bir de sen söyle.”*

Âşık Eyyubi:

(Ah) her aşığın gönlü bülbül yuvası
Üzümde iki var bir de sen söyle
Aynına yansıyor kulun havası
Yüzümde iki var bir de sen söyle

Âşık Feymani:

Bizim burda sonbaharın adıdır
Güzümde iki var bir de sen söyle
Torosların önü Çukurova'dır
Düzümde iki var bir de sen söyle

Âşık Eyyubi:

O üstad ki açar benim önümü
O inacım yasaklıyor kinimi
Hocalarım belletirken dinimi
Cüzümde iki var bir de sen söyle

Âşık Feymani:

Hak yolundan sa.ıma beni saparım
İnanmışım birliğine taparım
Su yoluna onla arık yaparım
Düzümde iki var bir de sen söyle

Âşık Eyyubi:

(Ah) Feymânî üstadım buna dikkat et
Eyyubî çırağın eyle nasihat
Bana konuşurken dudaktan söz at
Düzümde iki var bir de sen söyle

Âşık Feymani:

Feymani olmazsa bak ondan çarem
Gittikçe azacak durdukça yarem
İki ellilik var cebimde param
Yüzümde iki var bir de sen söyle

Üçüncü sırada Âşık Eyyubi ile Âşık Hakkı Tanrıkulu yarıştılar. Dr. Atılgan üçüncü ayağı verdi. Ustalar haksızlık yapmadık. Yine aynı şekilde ayak açma devam ediyor:

*“Şehir bizim kaza bizim köy bizim
Takada iki var bir de sen söyle.”*

Âşık Eyyubi:

Şehir bizim kaza bizim köy bizim
Takada iki var bir de sen söyle
Jüri bizim verdikleri oy bizim
Şakada iki var bir de sen söyle

Âşık Tanrıkulu:

Sıkışınca gelir beni tutarsın
Yakada iki var bir de sen söyle
Neden böyle durmaz çalım satarsın
Cakada iki var bir de sen söyle

Âşık Eyyubi:

Bu aşığı benden kimler alırlar
Bunlar benden belâsını bulurlar
Çiftçiler bu işi iyi bilirler
Sakada iki var bir de sen söyle

Âşık Tanrıkulu:

Benden kaçıp gideceksin bak Şam’a
Sıkışırsan varır girersin dama
Sonuna t koysan manası amma
Sakada iki var bir de sen söyle

Âşık Eyyubi:

Eyyubi'de bugün kalır mı keder
Korkarım ağlaya ağlaya gider
Benim korkumdan altına ...
Kakada iki var bir de sen söyle

Âşık Tanrıkulu:

Tanrıkulum iyi bilir bu işi
Eyüp sevmedim (bu) sendeki gidişi
Atasözü derler sözün gelişi
Şaka makada iki var bir de sen söyle

(Eyyubi'nin ikinci çıkışını, seçici kurul olarak puan dışı olarak değerlendirdik).

12. Karacaoğlan Altınsaz ödülleri türkü dalında şu âşıklara verildi:

4. Âşık Nuri
3. Âşık Karayiğit Osman
2. Âşık Hacı Karakılçık
1. Altın saz ödülü Âşık İmami

Belediye Başkanı Ökkeş Namlı, ödül verirken umut verici açıklamalarda bulundu:

"Âşıklarımıza teşekkür ederim. Emeği geçen bütün arkadaşlarımıza ve jürimize teşekkür ederim. Sizlere nasip olursa gelecek yıl Karacaoğlan'ın evini açmak istiyoruz. Döşeyip

dayayıp evini açmak istiyoruz. Karacaoğlan'ımızın eserlerini seslendiren, bunların tamamını toplayıp, düzenleyip CD haline getirip bu ev tarafından uluslararasına taşımak istiyoruz. Bu yıl ufak tefek noksanlarımız olmuşsa da, gelecek yıl bunu telafi edeceğiz."

İNEĞİ, DANAYI SATAK, SENİ GURBETTEN GETİREK

Pazar günü, âşıklar yarışması saatine kadar program yoktu. O günü, Çukurova kültürü sevdalılarından Asım Erkoçak'a mektupla şöyle anlattım:

"Asım Bey,

Kınık gazetesindeki yazılarınız için tekraren teşekkür ederim.

Yazmışken bir de yarenlik etmeden olmaz:

12. Karacaoğlan Şenlikleri'ne katılmak üzere 13 Ağustos 2009'da yine Düziçi'ne gittim. Düziçi'ne gidilir de, sorun / folklorun / türkü çağrıtırmanın peşine düşülmez mi?

Şenlik programının sekinleştiği bir demde bizim sevgili Pirsultanlı Köyümüze gittim.

Ablam orada oturuyor. Teleme kitabındaki bazı ağıtları, ablamdan derlemiştim. Onun halen, kendi ifadesiyle, "Sanki kitaptan okur gibi," rahatlıkla sabahlara kadar ağıt söyleyen tanıdıkları vardı. Tanıdığı ağıtçı kadınlara ulaşmak için durmadan sıkıştırıyordum. Israrımı çok da anlamlı bulmadığı ve canının sıkıldığı belliydi (Bilirsiniz, Düziçi Sözlüğü'nde 'ineği, danayı satmak' ancak hayati konularda yapılacak bir fedakâr-

lıktır. Yani 'kapıyı kırıp odun etmek'ten bile acil durumları anlatır).

Ablam ümmîdir. 'Tekeden Teleme Çalmak' kitabını da gözyaşları içinde okutmuş. Benim derleme yapma gerekçelerimden olan Düziçi hasretime ve maceralarımdaki perişanlığa öyle acıymış ki: "Bre edem, saçın sakalın ağarmış, deli danalar gibi köy köy dolanıp şor topluyon, türkü çağarttırıyon, bu sefillik arasında bir de şu kadar paralar harcıyon, ineği danayı satak da bari seni gurbetten bura getirek. Yazık değil mi, genç yaşında..." diyerek söylenmeye başladı, bir ağlamadığı eksik.

Evet, türkü çağırttırmak hüznünlü bir iştir vesselam. Selam ve saygıyla.

Bekir İşlek."

BUZAĞI MUSKASI

Ablamın anlattıklarını kaydedip duruyordum. Bir ara şöyle bir olay anlattı:

"Bizim bir inek vardı. Buzağısı öldü. Komşumuzun da ineği öldü. O ineğin buzağısını 'buçuklu'⁽⁹¹⁾ aldık. Ölen buzağının derisini yüzdük, aldığımız buzağının sırtına bağladık. Fakat inek buzağıyı kabul edip emzirmede.

Kayınvalide dedi ki: 'Gidin Molla Mustuk Ahmet'e bir muska yazdırın.' Eşim gitti. Mulla Mustuk Ahmet, şöyle ufak bir taş almış, Kötü Köyün taşından. Bunu demiş, yere koyun, üstüne bir ataş yakın, bu gızdıkça o inek buzağıyı emzirir demiş.

(91) Düziçi Sözlüğü'nde 'buçuklu' deyimini, bir mala yarı yarıya ortak olmayı ifade eder (B. İ.)

Şöyle bir ataş yakiverdim. Daşı oraya goydum. İneği de şuradaki eğrelti ağacına bağladık. İnek buzağıyı emzireceğim diye öyle zorlatıyor ki, neredeyse bağlandığı ağacı kökünden sökecek. Buzağıyı yanına emzirmeye götürdük, emmeye başladı. İnek emzirmeye tepki göstermediği gibi, buzağının üstündeki deriyi öyle bir yalıyor ki, deriyi bağladığımız yerden çıkardı. O günden sonra kendi buzağısı gibi şefkatle emzirmeye devam etti.”

CUVARA MI EYİ, TÜRKÜ ÇAĞIRTMAK MI?

Bağ-Kur’dan emekli Hüseyin Ağabeyim ile de ablamın kinin benzeri bir sohbette bulunduk. O da folklor derleme heves, çaba ve maceralarımın çok masraflı olduğunu düşünüyor-du.

- Ede, bu iş biraz fazla masraflı olmuyor mu bre, dedi?

Ben de:

- Ede, günde kaç paket sigara içiyorsun dedim.

- En az bir paket dedi. Hesapladık. Yılda yaklaşık bin beş yüz lira. Benim yıllık ‘türkü çağırttırma’ ve kitap baskı masraflarımın üçte biri ‘cuvaraya verilip savruluyor’.

Ağabeyim düşündü.

Sonra:

-Sen bilin ede dedi.

Konuyu kapattık.

Çünkü Düziçi sözlüğüne göre, “Sen bilin deyince, değirmende döğüş olmaz.”

DEĞİRMENDE DÖVÜŞ NEDEN OLUR Kİ?

Çocukluğumda köyümüzde, yegâne medeniyet sembollerinden olan iki adet su değirmeni vardı. Aşağı Değirmen ve Yukarı Değirmen (diğer adı Hoca'nın Değirmeni). Bunlar da, her mahallesi bir köy çapında olan köyün en uç mahallesinin bittiği yerde, hani şu Karacaoğlanımızın kenarında teleme yiyip, türkü çıkırdığı Sabun Çayı'nın Ceyhan Nehri ile birleştiği yerin yakınlarındaydı. Değirmen, Sabun Çayı'nın suyuyla 'dönüyordu'.

Bir başka türlü tarif edersek meşhur Sarı Ahmet'in Ermeniler tarafından şehit edilip, ağdının yakıldığı Metlilerin bucağındaydı bildiğiniz su değirmenleri.

Buğdayın ekilmesinden, ambara konulmasına kadarki emeklere denk bir zor iştir buğday öğütmek. 7-8 yaşlarındaydım. Komşumuz Osman Ağabey'e emanet ederek, atımıza sardıkları buğdayları değirmene götürme işini bana verdiler. Ben dokuz kardeşin üstten dördüncüsüydim. Komşumuzun oğlu, akranım Hakkı ile birlikte üç atlıydık. Güzdü. Sabahın 'gâvur bellisiz, Müslüman bellisiz' bir vaktinde yola çıktık. Değirmen yukarıda arz ettiğim üzere on kilometre mesafede. Galiba önce 'Aşşağa Değirmen'e gittik. Gittik ama 'değirmende sıra' üç günde anca gelir dediler. Üç gün. Bu yüzden değirmende sıra meselesi çok önemlidir. Büyük tartışma ve kavga sebebidir. Değirmende sırayı tartışmayıp, "Sen bilin deyince, dövüş olmaz."

"Sen bilin deyince değirmende dövüş olmaz" sözü başka bölgelerde var mıdır bilemiyorum.

Atasözü bitti, ama daha 'Hak kaşığı' var, 'değirmen bazlaması' var.

Yükleri çözdük mü, çözmedik mi hatırlamıyorum. Atları yukarı değirmene sürdük. Değirmenciler de değirmenler kadar telaşsız ve sabırlıdılar. Ya da çocuklar değirmenin sabır ve tevekkülüne asla tahammül edemezler. Bu değirmende buğdaylarımız una dönüştüğünde gece yarısını bulmak üzereydi.

Ama geceyi bulmak o kadar kolay olmadı. Öğleye doğru acıktık. Azığımız yok muydu, ilk oturuşta bitirdik mi hatırlamıyorum. Demek ki, değirmen bazlaması akşamdan önce yapılmıyormuş. Biz Hakkı ile incir yiyerek karnımızı doyurmak üzere bir kilometre yukarıdaki taşlı tarlaya iki kere gidip gelmek zorunda kaldık. Birkaç yıl sonra, okulla geldiğimiz bir piknikte Kötü Köyün gözü kara çocuklarının, yakınlardaki Karageçek Suyu'nu bulandırıp, bulanık sudan, taşların altından balıkları elleriyle avlayıp, kendilerine ziyafet çekmelerine hayranlıkla şahit olmuştuk.

Değirmencinin bazlama için harekete geçmesi bize bir asır kadar uzun geldi. Hava kararırken ağır hareketlerle 'Hak kaşığını' alıp 'uğra'sı⁽⁹²⁾ da içinde olan unlardan yeterince alıp, hamur edip oracıkta pişirdiği 'değirmen bazlamasının' tadı unutulacak gibi değildi. Meğer bu bizim gariban değirmen bazlaması, (kepeği alınmamış undan yapıldığı için) kırk yıl sonrasının en zenginlerinin bile ulaşamayacağı lüks bir ekmekmiş.

ÇIKRIK

Paşaların iskânına direncimizin bir şekli de 'meskenlerimiz' uydurukludur. Dokuz direkli çadırlarınla, dilediğin

(92) Hak kaşığı, değirmencinin öğütme payını almak için kullandığı kaşıktır. Uğra ise, kalın unun karşılığıdır. (B. İ.)

zaman dilediğın yaylanın yamacına, dilediğın pınarın başma kurup yerleştığın ve hemen bir türkü tutturdugun çadır hayatını bırak, Çukurova'nın kurtlu sularına ve üvezine razı ol ve sabit bir yere mesken kurarak yerleş. Kendine özene bezene bir ev yap...

Tecirli işte buna tahammül edemez.

Çadırın biraz uzatmalısı (biraz daha fazla süreli konaklama niyeti ile yapılanı) uzun, ince dallar bükölüp, üstüne çadır örtölerek kurulan evcik, 'alaycık' imiş.

Gönüllü gönülsüz yapılıp biraz daha eve benzetilen 'huğ'da doğdu bizim nesil. Bu kere duvarlar çalıdan örme ve çamurla öylesine sıvanmış, tek oda, üstü kolay kolay su geçirmeyen otlarla örtölmüş evcik... İşte: 'huğ'.

Haydi bir adım daha: Duvarlar taşlarla yükseltilmiş. Sıvasız. Üstü tavan yerine sıralanmış 'merteklerin' üzerine su geçirgenliği az olan toprakla örtölmüş (dam) ev. Üstelik bu dam, yağmurda çatısı akmasın diye, bütün kış 'loğlanmalı'dır.

Çoğu tek göz olan evin bir kenarından 'ocaklık' çıkar.

Ocaklık kaba bir 'şömine'dir. Isınma, sacayağında yemek pişirme ve eğer 'idare lambası' yoksa çoğu zaman aydınlatma görevi görür. Ayrıca yarım dairelik bir çemberle çevresinde bütün ailenin bir araya geldiğı oturma yeridir. Çocuklar için, oynayıp duran kızıl alevlere dalarak, ilk mektepten sonra nasıl okunacağını, şehrin, lisenin (henüz üniversite bilinmez), otomobillerin, cansız atın (yani bisikletin), somun denen şehir ekmeğinin, deniz denen büyük suyun, alfabe kitaplarında resimleri görölen yabansı şeylerin ve daha bir çok düşün göröldüğü yerdir ocak başı. Meşe palamutlarının ocaklığın külüne gömölerek ve patır patır patlayarak pişip, palamut kebabı olduğı yerdir.

Sayılar ‘abaküs’ yerine mertekler sayılarak öğrenilir.

Ocaklığın ayrılmaz ve vazgeçilmez avadanlığı çıkıktır.

Henüz Amerikan pamuk tohumu gelmemiştir.

‘Yerli’ pamuk şehirde kütlüsü alınarak ‘mahlıç’a dönüştürülür.

Sonra ‘çekiç’ ve ‘yay’ ile ‘atılarak’ kabartılır. Şehirlerde hallacların yaptığı bu işi köylerde bazı becerikli kadınlar yapar.

Anam ‘Koca Hayriye’ bu becerikli kadınlardan biriydi.

Kabartılan pamuk, oklavalarla dövülerek ‘bedirik’ haline getirilir. Bedirik ip olmaya hazır oklava kalınlığında yuvarlanmış pamuktur.

Çıkıık denen düzenekle bedirik ipe dönüştürülür.

İp sarılır ve sömek olur. Sömek oluştaki bu zorluk ise atasözüne dönüşür: ‘*Emek olmadan, sömek olmaz.*’

Bu aletlerin çoğunun resimlerini ‘*Cenupta Türkmen Oymakları*’ kitabında bulmak mümkündür.

Her şey öyle hızlı değışti ki, köyden çıktık. Üniversiteye kadar okuduk. Köye geri döndük ve baktık ki, anlatmaya çalıştığım hayattan geriye hiçbir şey kalmamış.

Bunlardan geriye kalabilen ender şeylerden olan türkülerle, ağıtların birazı ve davul zurna ile avunmak zorundaydık. Onların başına gelenleri de biliyorsunuz.

Gönülsüz iskân kültürüne ilişkin her şey, alaycık, huğ, dam ev... Yani ne kadar baştan savma ve belki sövüp sayılarak uydurukça yapılmışsa; ‘yörük kültürü’ne ait her şey de, kilim, heybe, ‘işlemeler’ (yastık yüzü, mendil, minder yüzlerine renkli

ipliklerle işlenen nakışlar), türküler, atasözleri, ağıtlar... o kadar zevkli, seviyeli ve sanat şaheseridir.

Bu ip henüz pamuk ipliğidir.

Daha yolun yarısına gelmedik. Kolan, örme, pandıl, çul, çuval, heybe, namazlağa (seccade), halı, kilim, çanta ve her türlü 'çeyiz' imal etmek için, ayrıca keçi kılından benzeri bir emekle imal edilecek olan diğer ipe ihtiyacınız var.

Koyun ya da keçi kırkılır. Kırkılan yünleri oklavayla dövülerek kabartılır. İşlenecek şekilde yuvarlanıp, 'kirmen' ile kıl ip haline getirilir (Kirmenin fotoğrafını da adı geçen kitaplarda bulmak mümkündür).

Bu işler dokuz çocuklu bir ananın günlük işlerinin çok küçük bir ayrıntısıdır.

Su, yarım kilometre uzaklıktaki bir dereden 'tuluk' ile; odun ise, daha da uzaklardan 'şelek' ile yukarıdaki işleri yapan kadınlar tarafından taşınırdı...

DÜZİÇİ DEYİMLER SÖZLÜĞÜ

DENEMESİ BAŞLANGICI

Düziçi, Türkmen kültüründe, göçebe kültüründe de diyebiliriz, 'it'in önemli bir yeri vardır. İt ile ilgili benim tespit edebildiğim atasözü veya deyim sayısı 30 civarındadır.

İtin tikene koduğu: İt pisliği, hiçbir işe yaramayan anlamında.

İti ite kırdırmak: İki kötünün biri birini öldürmesini sağlamak.

İt dişi domuz derisi: Kötüye layık olam, layık olduğuyla başbaşa bırakmak.

İtin gıcını (ayağını) taştan mı esirgememek: Yukarıdaki anlamda.

İtin hatırı yoksa sahibinin de mi hatırı yok: Şartlar ne olursa olsun, dostunu kırmamaya çalışmak. Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır deyimi benzeri.

At izi it izine karışmak: Haklı ile haksızın, değerli ile değersizin ayırt edilememesi durumu.

Beni itler yese de oralarda bir yerlere s.çsa: Sevgiliye kavuşmak için her şarta razı olmak.

(Nasıl olsa) bir it bir deriyi sürür: Evlenen birinin bir şekilde geçinebileceği, bunun hayatın doğal akışı olma durumu.

İt ürür kervan yürür: Doğru yolda olanların engellere rağmen yollarına devam etmeleri.

Eli it çanağında yunmak: Yapılan hiçbir iyiliğin takdir edilmemesi.

İt gıcı (ayağı) yemiş gibi gezmek: (Boş yere) durmadan gezmek.

İtin gıcına sokup sokup çıkarmak: Birinin hak ettiği üzere kötülüklerinin sayılıp dökülmesi, itten rezil etmek.

İtten irezil olmak: (Bir önceki deyimde belirtilen hale düşmek) Malamat olmak.

Kör itin öldüğü yer: İlgisiz, uzak bir yer.

İte dalanacağına çalıya dolanmak: Kötüye bulaşacağına işini uzun yoldan görmek.

İt yesin, ciğer: Anaların iyiliğe ve şefkate güç yetiremedikleri çocukları için kullandıkları bir deyim.

İtler de ana olmasın: Ana olmanın çok zor ve çileli bir iş olduğunu anlatmak için kullanılır.

Kurt kocayınca itin maskarası olur: Kadir bilmezlik.

İt iti ısırmas: (Hasım olanlar kullanır) Bir kötü başka bir kötüye kötülük etmez.

İt os.rdu, yel götürdü: Boş bir işti, geldi geçti.

İt yedi, püsük (kedi) duasını okudu: Bir meta hesapsız olarak kullanıldı ve hiçbir bereketi olmadı.

İt boğuşturmak: Boş, gereksiz ve sevimsiz işlerle uğraşmak.

İtin sdğ / İtin dl: Bir küfür nidası.

İt oturumunda durmak: Bir çeşit çömelme hareketi.

Babam bana nasihat ederken ben itin kuyruğunda kırk sinek saydım: Verilmeye çalışılan ğtleri dinlememek, kulak arkası etmek.

İt ite buyurur, it de kuyruğuna buyurur: Yapması talep edilen bir işi, kendisi yapması gerekirken başkasına havale etmek.

İti öldürene srtmek: Yapılan sevimsiz bir işi sonuna kadar götürmek ve sonuna kadar katlanmak.

İğnelik yemiş ite dönmek: (İğnelik, otsu bir bitki) Başına gelen bir işten dolayı çok zayıf düşmek.

İt enik taşır gibi taşıyıp durmak: Perişan bir vaziyette, bir şeyi taşıyıp durmak.

Evin ayısı, itin dayısı olmaz: Tabiata, hakikate aykırı iş olmaz. Tecirliilerin ‘Herkes sütünün hükmünü işler’ sözü de bu sözü biraz aıklar.

(O kadar çok ki) **İtine de dk:** Bir şey için çok miktarda olmak.

İti duası kabul olsaydı, gökten yağmur yerine kemik yağardı: Anlamsız ve gerçekçi olmayan talep ve çabalar bir netice vermez.

Ekmeğın biri yiyip birini ite atmak: şkrn edası olarak, insana en yakın canlılardan olan it ile ekmeğini paylaşmak. Bir fakirin, lutf kabilinden zeginleşmesi üzerine, gösterişsiz, sessiz sedasız iti ile ekmeğini paylaşması.

(Bir işi, verilen bir sözü) **Sabahleyin it s.çmadan yapmak:** Verdiği sözü tam zamanında yerine getirmek.

İt çanağında ekmek ufağı bulunmaz: İhtiyaç dahilinde olan şeyler her zaman ve hemen tüketiliverir.

* * *

KOCAMAN'A RAHMET

Yukarda görüldüğü üzere âşıklarımızın irticalen (doğaçlama) söyleyişlerindeki ustalığa hayran olmamak mümkün değil. Bu ustalığı en iyi gösterenlerden ve bunun hem farkında olup hem de hak ettiği üzere bununla öğünen Âşık A. Vahap Kocaman'ın '*Döndü Dönmedi*' şiiri de kaydedilmeden geçilmesinin gereken bir şiirdir.

Hikâyesiyle birlikte şiire geçelim ve sözü, Çukurova'nın kocaman şairi A. Vahap Kocaman'a bırakalım:

DÖNDÜ DÖNMEDİ

"Sevgili dinleyenlerim. Şimdi sizlere bir güzel şiir takdim ediyorum. Güzelliği şu: Halk Edebiyatı'nın dokuz kolu var. Birisi de cinaslı kafiyeli şiir. Yani cinas, Halk Edebiyatı'nda sözcüğü bir, mânâsı iki olan sözcüklere denir. Demeli ki, bu şiiri okuyunca, 65 yaşındaki A. Vahap Kocaman, on beş yaşında Döndü isminde bir kıza âşık olmuş demeli. Size on bir dörtlük olarak okuyacağım şiirdeki on bir dörtlükte on iki adet döndü var On iki döndünün de anlamı ayrı. Bak şiiri okuyorum size:"

Döndü Dönmedi

Yaylaya getmişti yayla zamanı
Gülüzar döndü de Döndü dönmedi
Demek ki unutmuş ahdi âmanı
Yaylacılar geri döndü dönmedi

Ben baktıkça o yıldıı yüz verdi
Aşkımıza ümit verdi hız verdi
Yemin etti sapasağlam söz verdi
Demek ki sözünden döndü dönmedi

Aşkıma inansa beni arardı
Sevda çeke çeke benzim sarardı
Tansiyonum düştü gözüm karardı
Sevdasından başım dönü dönmedi

İsmiini andıkça âh çekerim âh
Sevende mi sevilende mi günah
Yepyeni bir gündüz başlar her sabah
Akşam oldu güneş döndü dönmedi

Bir of çektim dağ sallandı daş düştü
Âhımdan cihana bir ataş düştü
Bulutlar ağladı gökten yaş düştü
Guru çöller göle döndü dönmedi

Ben gönlümü o sunaya bağladım
Aşkı ile ciğerimi dağladım

Gözlerimden kanlı yaşlar ağladım
Selinden değirmen döndü dönmedi

Ah çektikçe gözlerimden yaş geldi
Ümitlerim dolu getti boş geldi
Yaz da getti, güz de getti, gış geldi
Zaman geçti devir döndü dönmedi

Şu zalim engeller bize n'ettiler
İki âşık arasına gettiler
Kaş göz oynattılar fis gos ettiler
Arada bir dümen döndü dönmedi

Kokusunu arıyorum yellerde
Boynu bükük bekliyorum yollarda
Aşkı ile ölüyorum çöllerde
Üzerimde guşlar döndü dönmedi

Şu halime ne söylüyem ne diyem
Bana dönse bir canım var hediye
Ham kelâma izin vermez terbiyem
Bedduadan dilim döndü dönmedi

Gara sevda çekmek zor gardaşım zor
Bana inanmazsan çekenlere sor
Benim sonum tımarhâne ya doktor
Gocaman ölümden döndü dönmedi

* * *

“Sevgili dinleyenlerim, bu aynı zamanda 1994’te Adana Belediyesi’nin Altın Koza Şiir Yarışması’nın Türkiye çapının ödülünü kazanan âcizane A. Vahap Kocaman’ın şiiridir. 1994 yılına ait şaheser bir şiirdir ”

BİR İPUCU

Anlatılagelenlerden sonra, bir sonraki bölümü de okuyunca, “Sen kimsin ve derdin ne ki?” diyenler çıkabilir. Bu sorunun ‘makul’ bir cevabı yoktur.

Şâni ‘Dünya durdukça durası Kemal Paşamız’, ‘bir Türk dünyaya bedeldir’ buyurmuş ya, bu Türk, Türkmen ve de bir Tecirli ise, nelere kadir olur düşününüz (Megalomaniyi nasıl yendiğim hususu için lütfen 227. sayfaya bakınız).

Ama ipucu için buyurun:

“Tokat’a, bir edebiyat kongresine katılamaya giden Necdet Kurt Bey’e, katılımcılara iletmesi için Karacaoğlan kitapları vermiştim.

Katılımcı bir doçent, bir derlemeci derleme yaparken kaynak kişilere para da ödüyormuş diye hayret etmiş.

Fakir de bu hayrete hayret ettim. Her konuda yarı argo, yarı Adana ağzı bir tekerleme getiren bizim Düziçililerimiz ‘arakiya -raki- verip anırmayınca, cuvaraya -sigara- verip savurmayınca, para dediğin ne işe yarar, bre gardaşım’ demezler mi?

Hacılığını iki de umreyle taçlandırmış Düziçi’nin Pirsultanlı köylüsü, heyecanlı bir edebiyat heveslisinin arakısı ve

dahi cuvarası 'türkü çağarttırmaktan' başka ne olacaktı ki? (Düziçi 'nde derlemenin adı tabii ki, türkü çağırttırmaktır).

14 Ekim 2008”(93)

AVŞAR MUSA'YA NİYET, İMAMİ'YE KISMET

Kitabın girişinde kadirbilirliğinden bahsedip, Karayiğit Osman'ın söylediği '*Dadaloğlu Destanı*'nın yapımcılığını birlikte gerçekleştirdiğimiz TRT Çukurova Radyosu yapımcılarından Murat Balsızan Bey'in programlarını o günden sonra yakından takip ettim.

Ayrıca 2009 yılı Karacaoğlan Şenlikleri'nde elini kulağına atıp (bozlak) türkü söyleyen Avşar Musa'nın (Musa Bozdemir) türkülerini nasıl kayda geçirebiliriz diye düşünüp duruyordum (Yarışmada Avşar Musa sahneye çağrıldı. Saz çalamadığını söyleyerek, seçici kuruldan H. Atılğan'ın saziyla kendisine eşlik etmesini talep etti. Ancak bu talebi reddedildi. "Sen elini kulağa at söyle, biz değerlendirmeyi yaparız," tavsiyesi üzerine de söyleneni yaptı. Söyleyişi çok doğal ve mahalli idi. Ben de bu aşığa bir mim koymuştum). O an aklıma Murat Bey geldi. Âşık İmami'nin, Avşar Musa ile tanıştığını biliyordum. İmami'yi aradım ve Âşık Avşar Musa'dan kayıt yapmak istediğimi kendisini nasıl bulacağımızı sordum. Meğer Avşar Musa, Âşık İmami'nin ağabeyi imiş. Masrafları konuştuk. Gerisi kolaydı. Murat Bey'e, âşıklar radyoya gelebilirlerse kayıt yapıp yapamayacağım daha önceden sormuş ve olumlu cevap almıştım.

Bu sebeple Murat Bey'i aradım. Avşar Musa ile Âşık

(93) Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, Çatı Kitapları, İstanbul, 2009, s. 78-79.

İmami Mersin'e gittiler ve TRT Çukurova Radyosu'nda iki günlük bir çalışmayla kayıtlar yaptılar. Kayıtların birçoğu canlı yayında olmak üzere radyoda yayınlandı. Fakat talihsiz bir tecelliyle Avşar Musa rahatsızlandı ve ancak dokuz türkü okuyabildi. Bu türküler şunlardı:

'Her Nereye Baksan Parlayıp Gezer', 'Vermen Beni Develiye' (Gelin Ağıtı), 'Ağ Gelin', 'Bahçemizde Açtı Çiçek', 'Sabahleyin Erken Kalktım Ezanda', 'Kız Anası', 'Ötme Turaç Ötme Eşin Var Senin', 'Kırat Gemin Almış Yol Mu Dayanır'.

Daha çok Âşık İmami'den kayıtlar yapıldı. Böylece Âşık İmami'nin TRT repertuarına girme fırsatı bulamayan eserlerine kapı aralanmış oldu. Avşar Musa'dan da birçok türkü alacağımız kaldı.

Âşık İmami'den kaydedilen 27 türkü ise şunlardı:

'Çok Göresim Geldi Binboğa Seni', 'Çoban Ali'nin Ağıtı', 'Gardaş Acısı', 'Sümbül Saçlım', 'Ali Beyin Ağıtı', 'Sarıkamış Ağıtı', 'Dostlara Vasiyetim', 'Ala Gömlek Kanlı Yakan', 'Haçın (Saimbeyli) Ağıtı', 'Gene Tuttu Gâvurdağın Dumanı', 'Balında Sen Yoksan Ela Gözlü Yar', 'Göğ Ala Gözünü Sevdığım Döndü', 'Sarı Sultanım', 'Şavo Gelin', 'Gülüver Ayşem Gülüver', 'Savcı Beyim', 'Havan Batsın Kız Senin', 'Koz Belinden Aşarken', 'Ağ Gelin', 'Bir Gömleğin Kalmış', 'Bir Gömleğin Kalmış - 2', 'Eğer Türkü Dinleseler', 'Senem', 'Velet Bey', 'Osman'ın Ağıtı', 'Cümle Alem Güzel Diyor' (Ayşe), 'Adana'ya Vardım', 'Şehit Mezarı', 'Alevi de Benim Sünni de Benim' ve Karacaoğlan'dan 'Kurban Olduğum' türküsü.

MAHMUT TAŞKAYA İLE ÂŞIK FEYMANI KAYITLARI

2008 yılında Düziçi çevresindeki yaşayan âşıklardan derlemeler yaparken, Âşık Feymani ile Âşık Mahmut Taşkaya'yı da buna dâhil etmek istiyordum. Telefonunu temin ettiğim, Kadırlılı (artık daha çok düğünlerde video çekimi yapmaya başlayan) bir fotoğrafçıya, Kadırlı'nın Azaplı Köyü'ne giderek, bahsettiğim âşıklardan yapabildiği kadar kayıtlar yapmasını istedim.

Kendisine ve âşıklara verilecek ücreti tespit ettik. Bana birer saatlik video kayıtları gönderdi. Bu kayıtlardan birinde Âşık Feymani, '*Deli Boran Hikâyesi*'ni anlatmıştı. Fakat hikâyenin türkülerini saylaştırma yapmış, saz çalarak türkülerini söylemişti. Ayrıca hikâyeyi tez yapmak için kaydettirdiğimi zannediyormuş. Sadece bir hevesli olduğumu nereden bilsin. Bir de uyarısı vardı: "Bu hikâyeyi kitaba aktarma, ben kitaplaştıracam."

Üstadın tembihine uydum.

Mahmut Taşkaya'nın kaydında ise, Dadaloğlu'ndan (söylenme sebebi anlatıldıktan sonra) türküler vardı. Taşkaya'nın anlattığı Dadaloğlu maceralarından Rakka'dan Çukurova'ya dönen Ceritlerin Kanlıgeçit'te karşılanması ve orada karşılıklı söylenen türkülerle meydan okumaların ardından çıkan kavga ve sonrasını anlatıyordu. Yirmi dakikalık bir anlatımdan sonra

da bu hususta bildiğim çok şey var, fakat şimdilik bu kadar anlatalım diyordu. Yani Taşkaya, bizim Karayiğit Osman'ın Dadaloğlu'nun yakalandıktan sonra Payas'ta, kendi deyimiyle 'sur duvardan uçup' kaçıp kurtulduğunu ve sonrasını anlatması gibi bir türkölü hikâye çıkarabilir.

"Ey, folklor heveslisi kardeş, hikâye çıkarılmaz varsa vardır," buyrulabilir.⁽⁹⁴⁾ Lakin bence Taşkaya'da böyle bir hikâye var. 'Hevesliler' neyse de, 'hakikatin peşinde' olanlara duyurulur.

Benim yapmaya çalıştığım işin bir kısmım ve daha güzelini, Murat Balsızan Bey, 2009 yazında canlı yayınlı TRT Radyo - 4'te yaptı. Âşık Feymanî'nin köyüne gitti. Orada hem sohbet etti, türkölü söyledi, hem de radyodan canlı yayımla âleme dinletti.

Âşık Feymanî, bu sohbetinde âşıklığa nasıl başladığını, Feymanî mahlasını nasıl aldığını ve kısaca hayatından bahsettikten sonra, *'Yaralarım Sarmaya mı Geldim Yar'*, *'Arama Gayri'*, *'Şu Benim Ömrüme Nasıl Benziyor'* türkölülerini söyledi. Daha sonra da bir türkölü, hayır bir Hoyrat söyledi ki, buraya yazmaktan kendimi alamadım. Kerkük Hoyratı gibi bir Çukurova Hoyratı idi bu (Cehaletim hoş görüle, ben bu türkölüye hoyrattan başka vasıf bulamıyorum).⁽⁹⁵⁾ Bestesiyle dinleyemeseniz bile, güftesinden bana hak vereceğinizi düşünüyorum. Buyrun, Âşık Feymanî'nin Çukurova hoyratına:

(94) "Yamru yumru söylerim her sözüm kelek gibi
Ben avare gezerim sahrada leylek gibi,"

Kaygusuz Abdal, P. N. Boratav, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Tarih Vakfı, İstanbul, 2000, s. 39.

(95) "Bu marifet ilminden haberim yok cahilim
Benden mânâ sorsalar sözlerim sürçek gibi,"

Kaygusuz Abdal'dan a.g.e. s. 40.

Hışmınan uçarsa şahin yuvadan
Vay gele durnanın başına oy oy
Pençe vurup kanat çarpar yaralar
Uğradı kaderin kışına oy oy

(Aman) ok değdi geçti benden
(Vallah) çok değdi geçti benden
Merde köprü olmuş idim
Namert de geçti benden (ey)

Düşer bir gün düşer bir gün
Yıkılır düşer bir gün
Felek sana düşen fırsat
Bize de düşer bir gün

Feymani cahilin olmaz pazarı
Tembelin kendine değer nazarı
Garibin künyesiz olur mezarı
Baykuş bile konmaz taşına (oy oy)
Garibin künyesiz olur mezarı
Sinek bile konmaz daşına (oy)

Kazan ağlar kazan ağlar
Su kaynatır kazan ağlar
Ben öldüğüme yanmam
Mezarımı kazan ağlar (ey)

Dil yarası dil yarası
Derin olur dil yarası

Kurşun değse iyi olur (da)
Hiç iy'olmaz dil yarası (ey)

Taşıyana taşı yana
Buğdayım taşıyana
Belki bir gün gerek olur
Kaldır da koy taşı yana ey

Murat Bey bununla da kalmadı ve Âşık Eyyubi ile Âşık Feymani'yi buluşturdu.

Âşıklar, geleneğe uyarak hoş geldiniz ile lafa başlayıp, atışma niyetine, sazla sözle tatlı bir sohbet daldılar:

Âşık Feymani:

Ne cahillik kalır ne de cehalet
Kemale erince kul başkalaşır
Gönülden gönüle başlar muhabbet
Dost dostu bulunca hal başkalaşır

Âşık Eyyubi:

Cahilden kurtulup tabip gelince
Yarama uzanan el başkalaşır
Feymani üstadım kul yaşlanınca
Bastonu alsa da yol başkalaşır

Âşık Feymani:

Dertliler sevinir deva aşkına
Rüzgârlar sevinir ova aşkına

Kuşlar şarkı söyler yuva aşkına
İlkbahar gelince dal başkalaşır

Âşık Eyyubi:

Üstat fazla girme yerin derine
Ümit ile çıkmak gerek yarına
Belki de atarlar kurşun yerine
O dostun attığı gül başkalaşır
İşler yüreğime kurşun yerine
O dostun attığı gül başkalaşır

Âşık Feymani:

İnsan ki nefsinı duşamış ise
Gönül odasını döşemiş ise
İmanla ikrarla yaşamış ise
Cesedin bindiği sal başkalaşır
İmanla ikrarla yaşamış ise
Cesedi götüren sal başkalaşır

Âşık Eyyubi:

Huy çıkmazmış derler kişi ölse de
Verilen bu nasihati alsa da
Bu toplumda her ne aksi olsa da
Ustaya düşünce kul başkalaşır

Âşık Feymani:

Feymani yaşarsa kendi çağında
Dolaşırsa muhabbetin dağında

İnsanlar insanca yaşadığında
Asır başkalaşır yıl başkalaşır

Âşık Eyyubi:

Eyyubi de size misafir gelmiş
Bilmem ki üstadım size ne olmuş
Başında saçının rengi mi solmuş
Süt beyaza dönmüş kıl başkalaşır

* * *

KARACAOĞLAN ANTOLOJİSİNİN KAYNAĞI

Üstad Feymani, Osmaniye’de düzenlenen ‘*Karacaoğlan’dan Feymani’ye Karacaoğlan Şenlikleri*’nde yapılan 15 Eylül 2009 tarihli sohbette, Karacaoğlan’ın beş yüz türküsünden üç yüzünü bildiğini söylüyordu.

Devamla da, “*Köyde çoğu insan hikâyeler anlatırdı. Yarısından çoğu bilirdi bu hikâyeleri. Karacaoğlan şiirleri söylenirdi hep. Babadan dededen duyar öğrenirdi herkes. Yazılı bir şey yoktu, kulaktan kulağa geçerdi. Karacaoğlan’ın bütün şiirlerini ezberleyen âşık olur derlerdi. Karacaoğlan’ın 500 şiirinin 300 tanesini rahat ezbere okuyordum. Diğer 200 şiirin de kiminin birkaç mısrasını kiminin nakaratını bilirdim. İçimde âşıklık var ya, ezberliyordum hepsini. Ama şimdi kitaplardan bakıyorum çoğu daha farklı. Bizim dededen toruna aktarılıp gelen türküler, şiirler daha doğru,*” diye ekliyordu.

FEYMANİ İLE TELEFON SOHBETİ

Âşık Feymani’nin ‘*Çukurova Hoyratı*’ beni o kadar etkiledi ki, yemedim içmedim, hemen üstadı telefonla aradım. Hoyratla ilgili duygu ve düşüncelerimi anlattım.

“*Çok doğru tespit etmişsin. O türkü için bir edebiyatçı bana, “Sadece Kerkük Hoyratı’na benzemez, o türküde Türk dünyasındaki bütün ağızların izleri vardır demişti,*” dedi.

Dadaloğlu hakkında da beni yanıltmadı. Amcası oğlu Mahmut Taşkaya gibi Âşık Feymani de saatlerce Dadaloğlu'ndan türkölü hikâyeye anlatabilirmiş.

Karacaoğlu'nın on ayrı makamını biliyor ve söylüyor-
muş.

Elli kadar, 'âşık hikâyesi', 'türkölü hikâye' biliyormuş.

Yüz kadar hikâyesiyle birlikte ağıt biliyormuş.

Sıkı durun, bunların çoğu da tespit ve kayıt edilmemiş.

Nasıl hayıflanmaktasınız?

Çukurova'da daha yapılacak ne çok iş varmış meğerse.

* * *

Sonra ne mi oldu?

Bir teki bile 'dünyaya bedel' olan Türk'ün, Türkmeni ve Tecirlisiyik ya, bakalım ne olduğunu aşağıdaki mektupla anlatabilecek miyim?(96)

(96) Gökem Hocam beni bu deryaya niye attı ki? Bu Türkmen kültürü deryasına düşene Allah yardım eylesin. Pek bir kötülüğüm olmamıştı, lakin hak etmişim demek ki. Doğru dürüst yüzme bilsem yine de gam değil. (B. İ.)

FEYMANİ KÜLLİYATINA TALİP OLMAK ÂŞIK FEYMANİ'YE MEKTUP

“Selam Üstadım,

Ben Düziçi Pirsultanlı Köyü'ndenim. Aydın ili, Didim ilçesinde noterlik yapmaktayım.

Saim Sakaoğlu'nun kitabını bulamadım.

Size Düziçi çevresinden yaptığım derlemelerden oluşan iki kitap gönderiyorum.

Bunlardan:

1- 'Çukurovalı Karacaoğlan' kitabındaki iki Karacaoğlan hikâyesini, Karayığit Osman ile İspir Onbaşı'dan derledim. Bu derleme maceram ve başkaca kimden neleri derlediğim aynı kitabın 7. sayfasındaki Sözbaşı başlıklı yazımda var. Derlemeyi üniversiteden hocalar kitaplaştırdılar.

2- 'Tekeden Teleme Çalmak' kitabını ise, âcizane ben yazdım.

Bu kitabın 179. sayfası ve devamında bir 'Dadaloğlu Hikâyesi' göreceksiniz. Ama iyi, ama kötü... Ne anlatıldı ise onu yazdım.

Biliyorsunuz, sizden de 'Deli Boran'ı derlemiştim. Uyarınız üzere kitapta kullanmadım ve kullanmayacağım. Keşke o

kayıttaki türküler sazlı sözlü olsa ve saylaştırma olmasaydı. Siz benim tez yazmak için talep ettiğimi zannettiğinizden öyle olmuş galiba. Fakir, talebe veya hoca değil, sadece bir hevesliyim.

Sizi de 1970'li yıllardan beri severek ve takdir ederek dinlerim.

Allah C.C. sağlık ve uzun ömürler versin.

Gönül ister ki, bütün bildikleriniz ve söyledikleriniz kayıt altına alınsın. Bütün bildiklerinizin ve söylediklerinizin Kültür Bakanlığı veya TRT tarafından kayıt altına alınmasını beklemek zordur. Hatta onlar için imkânsızdır. Çünkü bu aylarca sürecektir bir kayıt demektir. Buna Türkiye'de hiçbir kurum ödenek ayırabilir mi, zaman ayırabilir mi, gönül ayırabilir mi, fedakârlık ayırabilir mi, kadirbilirlik gösterebilir mi?

Ayırda da, bizim gibiler bu çeşit 'kahramanlıklara' başvurmasa ne iyi olur.

Peki, sen kimsin ve ne yapmak istiyorsun dersiniz.

'Ben bir garip Keloğlanım.'

Kimilerinin 'arakıya verip anırdığı, cuvaraya verip savurduğu' parayla ben de türkü çağırttırmaya çalışıyorum.

Söylediklerim işin şakası, Üstat. Ben de bu işi, memleketimizi, âşıklarımızı ve türkülerimizi seviyorum.

Sizden sonra bir daha Türk dünyasına ve dünyaya bir Feymani'nin daha gelmeyeceğini, bunun da nasıl bir kayıp olduğunu biliyor ve üzülüyorum. Sizi, âşıklarımızı vadenin elinden alamayız, ama zamanın elinden böylece alırız belki. Siz dağarcınızda kayda girmemiş 50 türkölü hikâyeye, 100 civarında olayıyla, hikâyesiyle birlikte ağıt olduğunu söylüyorsunuz.

Bunların kayıt edilmemesinin Türk edebiyat dünyası için nasıl bir kayıp olduğu ortada.

Bu arada hiçbir aşığımızın düzenli arşivinin olmadığını gördüğümü de söyleyebilirim. Yani bir gün çocuklar babasından ne kaldığını arasalar, her türküyü bir başka arşivde bulurlar Mesela biz sizlere ait doğru dürüst bir fotoğraf bile bulamıyoruz. Bundan dolayı bizim yaptığımız çalışma ile düzenli bir arşiv de oluşuyor.

Karınca kararınca, bu işe ayıracak para buldukça yapmaya çalışıyorum.

Ben, Düziçi'nde yaklaşık 200 CD lik derleme yaptım. O günlerde işlerim iyiydi. Şimdi biraz kötü.

Sadece Karayiğit Osman'nın 21 gece sürdü. Bunun gibi 3-4 âşıktan, 3 yıl süreyle derlemeler yaptım.

Sizin anlatacaklarınız en az 100 saat sürer diye tahmin ediyorum. Bu işi sizden kimse 'beleş' isteyemez. Hakkı da değildir.

Biz bu işin hesabını Karayiğit Osman ile şöyle yaptık:

Diyelim ki, bir gecede, düğün geleneğinde olduğu üzere, birkaç yoz türküden sonra 1.5-2 saatlik bir hikâye Elbeylioğlu veya Han Mahmut gibi anlatıldı. Ben de aşığa o gece için belli bir ücret ödedim. Ayrıca video kaydı yapan kişiye de kaç anlaşırsak onu ödedim. Böylece 4 ayrı âşıktan kayıtlar yaptık.

Lafı uzattım, biliyorum.

Üstadım, ben derim ki, Dadaloğlu'ndan bir başlangıç yapalım. Mümkünse türkölü hikâye şeklinde olmak üzere, yani hikâyesini de anlatarak Dadaloğlu'nu bir kayıt yapalım.

Siz şu yazdıklarımı okursunuz. Sonra sizi ararım. Ayrıntıyı, sizin görüş ve tekliflerinizi de söylersiniz. Sizce de uygun olursa, daha önce Deli Boran'da yaptığımız gibi bir videocu gelir ve kaydı yapar. Bu kayıтта bulunmayı çok isterim, ama 100 saatlik kaydı kimse hazır bulunarak yapamıyor diye yukarda arz etmiştim.

Bir de şunu arz etmek isterim. Bizim görevlendirdiğimiz videocuların kayıt çözünürlükleri yeterli değil. Yani ulusal kanallarda gösterilebilecek kalitede olmayacak. O yetenekteki aletler de 50-100 bin dolar. O zaman ya kaliteli kayıt ya da asla kayda geçirememek gibi bir seçimle başbaşa kalıyoruz. Hiç yapılmamasındansa, gücümüz yettiğinin eksiksiz yapılması iyidir deyip mevcut aletlerle kayıt yapıyoruz.

Kayıt yapabilir miyiz, kaç kayıt yapabiliriz, anlatacaklarınızın tamamını bitirebilir miyiz, ne kadar sürer? Bunları zaman gösterecek.

Tutarsız olmamak için şunu arz edeyim. Sizce de uygun olursa şimdilik ayda iki kayıt yapabiliriz. Temmuzdan itibaren istediğiniz zaman istediğiniz kadar yapabiliriz. Benim mali durumum yaz aylarında daha müsait oluyor.

Sürçülisan edip sizi üzecek, yanlış anlaşılacak bir laf ettiysem affınızı dilerim.

Sağlık ve saadetler diler, saygılar sunarım.

*13 Ocak 2010
Bekir İşlek"*

HURDA DEĞİL, ASIL TEFERRUAT ZARURİ BİR AÇIKLAMA

'Tekeden Teleme Çalmak' ilk kitabımdı. Kitabın serüveni, o kitapta teferruatıyla, bu kitapta da yer yer görülecektir. Bilinen yazarların bile kitaplarının en cesur adımıla 1.000 adet basıldığı ve kitabın esamisinin okunmadığı günümüzde, taşralı bir folklor ve edebiyat heveslisinin ilk deneme kitabını hangi yayınevi basabilirdi? Sağolsun yayıncı dostum anlayış gösterdi. Ben de matbaadan çıkıştan kargosuna kadar her safhadaki masrafları üstlendim, kitap öyle çıktı.

Bu arada da kitabın arkasına 'bedelle satılmaz' yazıp, bedelle satın almak isteyenlerin basan yayınevine başvurmalarını belirtmem çelişki gibi algılandı. 'Bedelle satılmaz' yazmaktaki muradımız, derlediklerinden para kazanıyor zannını önlemek içindi. Allah yanlış anlaşılmaktan ve riyadan korusun. Böylece 1.500 adet kitabı teslim aldım ve kitap bedelinden de yüksek olan kargo ücretlerini de ödeyerek ilgileneceklerini düşündüklerime ve bazı dostlarıma hediye olarak göndermeye çalıştım.

Peki, kitaba ilgi duyup da, benim gönderemediklerime kitap nasıl ulaşacaktı?

Kitabın piyasada da bulunabilmesi için yayıncıya, dilediği kadar basıp, uygun bir fiyatla okuyucuya ulaştırmasını sağlamak üzere ve telif talep etmeksizin izin verdim. Sonra ne kadar bastı, ne kadar sattı ilgilenmedim. Çelişki gibi görünen durumun hikâyesi budur.

2009'daki 12. Karacaoğlan Şenlikleri'nde kitabı takdim ettiğim Kültür Bakanlığımızın Genel Müdür yardımcılarında bir hanımefendi, "Neden bizim haberimiz olmadı," diye sordu. Ben de beğenirlerse bundan sonraki baskılar için durumu değerlendirebileceklerini söyledim.

TEKEDEN TELEME ÇALMANIN YANKILARI

Osman Özkan sinemaya, eğitimini de görerek gönül veren Düziçili gençlerdendir. Kaç zamandır Düziçi ile ilgili bir belgeselin çok iyi olacağından bahsedip duruyordu. Seneye Karacaoğlan Şenliği'nde bir de belgesel hazırlanıp sunulsa ne iyi olur diye düşündük. Osman senaryo deneyecek, maliyet çıkarmayacak. Sonra bakacağız.

Benim de Düziçi Efsanelerini çocuk kitabı olarak hazırlama fikrim vardı. İlk Eğri Düldül Efsanesi olmak üzere başlamak istiyordum.

Didim'de 'İstanbul kaçağı' karı-koca Özlem - Hakan Alpin'lerle bu konuyu görüşmeye başlamıştık. Asıl mesleği hekimlik olan Özlem Alpin'in bilimkurgu edebiyatıyla ilgili önce tercüme, sonra telif eserleri olmuştu. Çoğu doktor gibi onun da hobileriyle ilgisi mesleğinin önünde gidiyordu. Ben ona 'iyi saate olsunların / ecinnilerin muharriresi' diye takılıyor, o da beni hoş görüyordu. Hakan Bey ise, Türkiye'deki sayılı çizgiromanlar ve çizgiroman uzmanlarındandı. Yalnızca incelemiyor, çizgiromanlar da hazırlıyordu. 'Tuğla cesametindeki', renkli 'Çizgiroman Ansiklopedisi' isimli çalışması İnkilap Kitabevi tarafından 2007 yılında yayınlanmıştı. Halen çalıştığı konu ise, 'Dünyada Sinema - Çizgiroman Etkileşimi' konseptli yeni bir kitapla şekilleniyor.

Dolayısıyla onunla da çocuk kitapları konusunda yardım-
laşabilirdik. Koroğlu'su ile, Dadaloğlu'su ile, Uykucu Öksüz
Ali'si ile bütün türkölü hikâyelerimiz filmlerin ve çocuk kitap-
larının konusu olmalıydı. Birinci hedef, Eğri Döldölün Boynu.
Düziçi ile ilgili yapılacak ne çok şey varmış? Haydi, hayırlısı.

20 Ağustos 2009
Bekir İşlek

ŞÖHRET AFETMİŞ YA DA MEGALOMANİYLE NASIL BAŞETTİM?

*"Megalomani, bir kimsenin kendi bedensel, cinsel, top-
lumsal ve zihinsel yeteneklerine aşırı değer vermesidir. Bu ruh
hali kişinin kendi olanaklarına övünürcesine aşırı değer ver-
mesinden büyüklük hezeyanına kadar uzanır. Megalomaniye,
paranoya ve mani vakalarında ya da bunama süreçlerinde rast-
lanır. Bu son durumda çoğu kez saçmalama biçimini alır."*(97)

'Tekeden Teleme Çalmak' kitabı baskıdan çıkarken çok
heyecanlıydım. Epeydir, "Benim ne zaman bir kitabım çıkacak,
abi ya," diye Alpinlere takılıyordum. Onlara müstakbel kitabım-
dan heyecanla ve taciz edercesine bölümler okuyor, beni dinle-
sinler diye yemeğe götürüyor ve böylece 'taşrada edebiyat soh-
betleri' yapıyorduk. Ama bunlar gerçekten (en azından benim
için) keyifli sohbetlerdi. İki de bir Hakan Bey'e, "Özlem Hanım
ilk kitabı çıktığı zaman nasıl oturup kalkıyor, nasıl yürüyordu,"
diye soruyordum.

(97) Bkz. www.donusumkonagi.net/makale.asp/ (31 Ocak 2010).

O da, “Hiç oturmuyordu ki,” diye cevap verip, bana yardımcı olamıyordu.

Kitap baskıdan çıktı. Tabii ki, iş bu kadar sade değil. Kargo servisinin önünde İstanbul postasını doğum sancılarıyla bekledim. Kargo paketini tahmin edeceğiniz üzere heyecanla açtım. Nur topu gibi bir ‘torun’, yani kitaptı. Evet, kitap güzeldi. Eli ayağı yerindeydi. Bazen son forma baş tarafa veya iki forma halinde sona basılmıştı, ama o kadarı kadı kızında da bulunurdu.

Eşe dosta imzalamaya başladım. Keyifli bir işti. Görkem Hoca’nın verdiği yaklaşık elli kişilik listedekilerin tamamına, yani değişik üniversitelerin Halk Edebiyatı Bölümü hocalarına da (tabii ki imzalayıp) kargoyla gönderdim. Acaba çalışmam hakkında ne diyeceklerdi?

Pek çoğu telefonla arayıp teşekkür etti.

Belli başlı ‘Karacaoğlan kitabı’ yazarlarından, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu Beyefendi oturup mektup yazmış. Çok duygulandım.

Baştaki ‘Kitabım Şaşıran Önsöz’ yazım, www.haberakademi.net sitesinde yer aldı. Ayrıca Dr. Mustafa Aksoy Bey ise, kapağını da basarak kitabı tanıttı.

İnternette ‘arabul’a adımı soyadımı yazıyor, bir sürü site-de kitaptan bahsedildiğini, bazı satış sitelerinde arka kapak yazısıyla reklamının yapıldığını görüyordum.

Bu sitelerden birindeki ‘benzer kitaplar’ bölümünde ‘*Saraydan Kız Kaçırarak*’ operasını görünce çok eğlendim. Derviş Paşa’nın, Ahmet Cevdet Paşa’nın ve de bütün Çukurova’nın belalı Tecirlilerin, -elbetteki edebi- eserlerinin anlatıldığı bi-

zim garip '*Tekeden Teleme Çalmak*' kitabının algılandığı makama bakar mısınız?

Almanya kaynaklı www.kanalkultur.com sitesinde kapağıyla, muhtevasıyla çok geniş bir tanıtım yer aldı.

Bu internet işi ne acayip bir iştir. Bir kitabın baskı ücreti yaklaşık 2 lira, kargo ile gönderme ücreti 4 lira. Velakin internet sayesinde, hem de anında, Almanya'ya Kanal Kültür sitesine gönderilmesi beleş...

Üstelik koskoca kitap, dosya dediğiniz bir santimetrelik karede saklı olup ileti ekinde Almanya'ya birkaç saniyede gidiyor. Bir gün kitabınız olur da gönderirseniz aklınızda olsun. Kitabın bütün masraflarının dörtte biri kadar da kargo ücretleri tuttu.

Türkiye Gazetesi Koordinatörü Aydoğan Kaçıra, sadece hısımım değil, aynı zamanda Düziçi Folkloru ile ilgilidir. Üç ciltlik bir roman serisi ile Düziçi belgeseli hazırlamaya çalışıyor. Bu vesileye Türkiye gazetesinde kitabımı ve beni '*Türkmen Kültürünün Noteri*' diye yarım sayfa haber yaptı.

Ö. Faruk Yılmaz Bey de pek çok sitede ve internet ortamında kitapla ilgili övgü dolu yazılar yazdı.

Hakan Alpin, Didim'de münteşir Mavi Didim gazetesindeki köşesinde '*Yes, I Can.. Diyerek Teleme Çalan Noter*' başlığıyla güzel bir yazı yazdı.

Asım Erkoçak, Osmaniye Kınık gazetesinde kitabı ve fakiri göklere çıkardı.

Halen çok sevdiğim ve saygı duyduğum, yukarıda, 97. sayfada intisap etmeyi düşündüğümü belirttiğim şeyh namzedim ise anlattığı bir mesel ile fakiri derinden sarstı

Mesel ve kanaati şuydu: “*Kitabı okudum. Adamın biri, Harun Reşid’in huzuruna çıkmış ve benim çok ilginç maharetlerim var demiş. On metre mesafeden iğneyi okla vurarak maharetini göstermiş. Padişah, buna 100 altın verin, 100 de değnek vurun diye emretmiş ve eklemiş, zor bir işi başardığın için altınları alacaksın, boş bir işle uğraştığın için de sopayı yiyeceksin demiş.*”

Şeyh namzedim, ‘Eylül öncesi’ndeki cinnet günlerimizde ‘Cebeci Canavarı’ unvanıyla, derlemeye ve korumaya çalıştığım kültürümüzün Ankara’daki en meşhur müdafilerindendi. Gençliği de bu kültürü müdafaa ile geçti.

Esasen ben de zaman zaman 100 sopayı hak ettiğimi düşünmüyor değilim. Hele şu ifşaatlarımdan sonra dergâhın kapısından adım atamayacağım gibi, atabilirsem de ayrıca 100 sopa yemekten beni kimse kurtaramaz. Medet ya Pir!..

Ne de çok ‘pir’im varımış, değil mi? Neylersiniz, artık vird-i zebunu olduğum dörtlük şudur:

*“Urfa bir yana düşer
Zülûf gerdana düşer
Bu nasıl baş bağlama
Her gün bir yana düşer”*

Kayseri’de olanlar ise evlere şenlikti:

Görkem Hocamın dostlarından Burhanettin Akbaş, Kayseri Akın gazetesindeki köşesinde, değişik internet sayfalarında eklerde okuyabileceğiniz uzunca ve kitabı yere göğe sığdıramayan bir yazı yazmış. (Bkz. Ekler -5, sf. 249)

Konu bununla da kalmadı. Sayın Akbaş’ın yazdıklarını okuyan Şaban Özdemir Bey çok duygulanmış ve adeta Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın altını üstüne getirmiş. Genel müdür-

lükten özel kaleme derken, Burhanettin Bey'in yazısının Bakan Bey'e ulaşmasını sağlamış. Onlar da cevaben ekteki yazıyı iletmışler.⁽⁹⁸⁾

Şaban Bey, Burhanettin Bey'e yazdığı mektupta bakın, başka ne demiş:

" ... Mutlu oldum, çünkü Türk kültürünün, halk edebiyatının ve folklorüne gönül vermiş Bekir İşlek gibi saygıdeğer beyefendileri bizlere tanıttığınız için... "

* * *

Her kesimden kitabı okuyanlar vardı. Elli yaşm üstünde olup da gurbette olan ve memleketini özleyen çoğu okuyucu kitabın bir yerlerinde kendilerini buluyorlardı. Müsterek kanaat, dilin işlek ve son kısmın acıklı olmasıydı.

Aman Allahım, hiç beklemediğim bir ilgi sağanağı olmuş, malamat olurum derken, 'meşhur' mu olmuşum? İsmailiye Dergâhı⁽⁹⁹⁾ da olsa, dergâhta 'şöhret afettir, aman ha' denip durulurdu. Allah kul başına vermesin.

'Şöhret afettir' fısıltıları kulaklarımda uğuldamaya başladı. Bana bir haller oluyordu.

Diğer taraftan Görkem Hocam zaman zaman, "Derleme ve kitap çalışmaların ne büyük bir hizmet, Düziçililer nasıl bir şanslı insanlar ki, senin gibi bir evlat yetiştirmişler. Ne mutlu onlara. Bir gün Düziçililer senin heykelini dikecekler," deyip duruyordu. Hocama göre taltif olan bu tehlike beni iyice bunaltmaya başladı.

(98) Bkz. Ekler - 5, sf. 254.

(99) Bekir İşlek, a.g.e. sf. 79-80.

Hayır, tehlike Düziçi'nin girişinde kocaman bir Karaca-oğlan heykelinin yıllardır mevcut olduğu ve benim heykelim için yer bulunamaması değildi. Beni bunaltan— ah, bu nasıl anlatılır yarenler, deli olmak işten değil— Beni bunaltan kuşlardı. Evet, o melun kuşlar.

Yıllar var ki, bir şey dikkatimi çekiyor ve bir gün benim de 'başıma' gelir mi diye hayıflanıyordum: Gördüğüm bütün heykellerin başında kuş pislikleri vardı. Kuşlar bunu 'kuş beyinli' olduklarından değil, taammüden yapıyorlardı.

Evet, bilerek, isteyerek ve planlayarak heykellerin tepesine pisliyorlardı. Siz bilmezsiniz yarenler, bana mâlum oldu. ('abdal'a malûm olur, 'aptal'a değil).

Kuşlar, halen İbrahim Peygambere müntesiptirler. Bense turnalar hariç kuş milletini hiç sevmem. Ulan, İbrahim Peygamber'den sonra, peygamber sıfatlı şu kadar torunu geldi geçti. Bre imansızlar, İbrahim Peygamber'den başka peygamber mi yok da, onun sünnetiyle amel edip, şu kadar asır sonra bile, ısrarla heykellerin tepesine pisliyorsunuz? Ümmet-i Muhammed hiç mi büyüklerine saygı ifadesi olarak heykel dikemeyecek. Ümmet-i Muhammed'in uluları bilinip, tanınıp izinden gidilse kötü mü olur, ne kötülük var bunda? Kuş beyinliler işte canım!

Hâsılı dostlar, bu heykelimin dikilmesi ve o imansız kuşların gelip tepeme pislemeleri tehlikesi uykularımı bölmeye başladı. Zaman zaman, "İstemiyorum, benim heykelimi dikmeyin, kahrolsun kuşlar," diye bağırarak uyanmaya başladım.

Çaresiz bir vaziyette Doktor Özlem Hanımı bulup, "Amanı bilir misin, Doktor Hanım, megalomani (Doktor Hanıma, mesele sadece megalomani değil beni Düziçi folklorun delisi tuttu, desem derhal tımarhaneye göndermez mi? Elin

İstanbulusu, Tecirlinin delisi tuttu lâfım ne bilsin?) beni bitirmeye başladı ki, olursa o kadar olur, kimi kimseyi tanımaz ve de evin yolunu bulamaz oldum; aman bir çare,” diye kanlılar gibi dövünmeye başladım.

Dr. Özlem Hanım, bildik doktor soğukkanlılığı ile, “Yok bir şey. Sizin durumunuz tedavi önerecek derecede değil. İlk kitabı yayınlananlarda görülen tipik vakalardandır. Takip ediyorum, tedavi önerecek duruma gelerseniz müdahale ederiz,” dedi de biraz rahatladım.

Biraz rahatladım, ama aramızda kalsın, hâlen müstakbel heykelimi ve ulularımızın mevcut heykellerini o sapık İbrahîmîlerden korumak için büyük şemsiyeler üretmek gibi tasarılar üzerinde de çalışmıyor değilim.

Şimdi şu anlatılanlar sizce de asıl teferruat değil midir?

BİR BAŞKA TEFERRUAT

Bu kitabın adını ‘*Zurnanın Zırt Dediği Yer*’ olarak düşünüyordum. Oğlum Furkan bu isimden çok rahatsız olmuştu. Kitabın ‘*Abdaldan Sadaka İstemek*’ bölümünü Muğla Üniversitesi Profesörlerinden Namık Açıkgöz’e göndermiştim. Namık Hoca, bu yazıyı hikâyeleştiren iyi olur, bunu yapacak durumdasın gibi tavsiyelerde bulunmuştu.

Yazmayı denedim. Adım da ‘*Bir Cerene Av Olmak*’ koydum. Hikâyenin yazılmasını, kitabın adını ve oğlum Furkan’ın rahatlamasını dostum Namık Hoca’ya borçluyum.

EKLER 1

YÖREDE OYNANAN HALAYLAR

Abdullah Gizlice'nin bölge ve Osmaniye halk oyunları ile ilgili tespitleri ise şöyledir:

Gaba, Üçlü Gaba, Avşar Gabası, Ağır Şirvani, Şirvani, Ağır Üçayak, Üçayak, Öteyüz Üçayağı, Halebi, Solak, Kırıkhan, Temurağa; Lorke, Bedri, Hadedi, Demnirci, Hoşbilezik, Üçlü, Adanalı, Dokuzlu, Topalkız, Zerhoş, Acem Halayı, Ceza-yir, Rungala, Kızlar Halayı, Yağlıkenar, Kartal, Serçe, Horoz (Kelle), Kereboz, Eşgide Gavun Dilimi, Işgın, Kozanoğlu, Garip (Urum Garibi), Ceren, Ali Paşa, Öksüzdoğan, Beymayıl, Arabi Çiftetelli, Çiftetelli, Dağlı, Çaylı, Kız Anası, Tamzara, Hadedi, Dama Vurdum Bir Depik...

Sadece Kadınların Oynadıkları Oyunlar

Kızlar halayı:

Yaylaya çıkıldığında ve sadece obanın genç kızları tarafından oynanan oyundur.

Kız anası:

Yörede düğünlerin ikinci günü kına töreninde gelini ağlatmak üzere kına yakma merasiminde yalnızca gelin olan kızın akranları tarafından türkü eşliğinde oynanan bir oyundur. Bu oyunda söylenen türkülere bir örnek:

Evimizin önü kavak
Dalın kırdım ufak ufak
Sanki ben de gelin m'oldum
Elim kına yüzüm duvak
Kız anası kız anası

Hanı bunun öz anası
İşte gelin gidiyorum
Ağlamasın öz anası
Elimi yuduğum arklar
Belimi verdiğim dutlar
İşte gelin gidiyorum
Silip süpürdüğüm yurtlar

Çiftetelli:

Yörede en yaygın olarak oynanan kadın oyunudur. Genç kızlar kendi aralarında oynamaya bu oyunla başlar. Çiftetelli, son yıllarda kadın erkek birlikte oynanan bir oyun halini almıştır.

Sadece Erkeklerin Oynadığı Oyunlar

Gabalar, Şirvani gibi oyunlar, erkeklerin aktif olarak oynadıkları oyunlardır. Figürlerinin ağır olması ve uzun süreli oynanması nedeniyle kadınlar tarafından tercih edilmez.

Zerhoş:

Zerhoş oyunu sadece erkekler tarafından oynanan bir oyundur. Oyun düğünde sarhoş olmuş birinin taklidi ekseninde oynanmaktadır. Verilmek istenen mesaj ise, alkol alanın sarhoş olacağı; bu durumun ise, kötü bir davranış olduğunun vurgulanmasıdır.

Garip, Ceren, Beymayıl, Alipaşa:

Bu gruptaki oyunlar, yörede aslen 'oturak havaları' olarak bilinen oyun grubundandır. Bunların farkı, oyun esnasında halay durdurularak, bir dörtlük türküsü okunduktan sonra halayın kaldığı yerden devam etmesidir. Bu oyunların ritim yapısı Halebi veya Şirvani; ezgisi ise, türkünün makamındadır.

Kadın ve Erkeklerin Birlikte Oynadıkları Oyunlar

Gabalar, Zerhoş, Kartal, Horoz, Kızlar Halayı, Garip, Ceren ve Beymayıl gibi oyunların dışında kalan bütün oyunlar birlikte oynanan oyunlardır.

Yörede Birbirine Bağlantılı Oynanan Oyunlar

Yağlı kenar oyunu:

Bu oyun Kereboz, Şirvani oyunlarının figürlerinden türemiş bir oyundur.

Solo Niteliğinde Oynanan Oyunlar

Yörede oynanan halk oyunlarının hemen, hemen tamamı Halay formunda oynanmaktadır. Halayların karakterinde bazı oyunların solo oynanan bölümleri vardır. Osmaniye yöresinde de bu tür oyunlara sıkça rastlanmaktadır.

Örneğin, Gaba'nın çökme figürleri solodur ve ekip başındaki oyuncu tarafından oynanır. Aynı tarzda solo, Şirvani, Halebi, Kırıkhan oyunlarında da vardır.

Horoz, Serçe ve Kartal gibi oyunlarda ise, karşılıklı iki kişinin solosu şeklinde icra edilmektedir. Bu oyunlarda hayvan ve kuş taklitleri yapılmaktadır.

Zerhoş ise, tek kişinin solosu şeklinde icra edilmektedir.

Oyunların Geleneksel Oynanış Formu

Bütün oyunlar halay formunun varyantları şeklinde icra edilmektedir.

Oyunlarla İlgili Hikâyeler:

Yörede oynanan türkölü halayların tamamının çok uzun yaşandığı söylenen hikâyeleri mevcuttur.

Ceren, Gâvur Dağları'mn köylerinin birinde yaşanmış bir halk hikâyesinin varlığı anlatılır. Sevdığı tarafından Ceren mahlası verilmiş bir genç kızla sevgilisi Yetim Ali ekseninde yoğunlaşan bir hikâyesi mevcuttur.

Alipaşa, Garip, Beymayıl, Öksüz Oğlan gibi türkölü halayların saatler süren halk hikâyeleri mevcuttur.

MÜZİK

Yöredeki Geleneksel Çalgı Adları

Yörede bütün oyunlar davul zurna eşliğinde oynanmaktadır. Davul orta boy bir davuldur. Zurna ise, si bemol ve la karar zurnalardır.

Kadın Oyunlarında Çalınan Çalgı Adları

Kadınlar genellikle davul zurna eşliğinde oynarlar. Kendi aralarında odada yaptıkları eğlencelerde ise, tef ve teş eşliğinde türküler söyleyerek oynarlar. Ancak bu müzik aletlerinden teş çalma tamamen bırakılmıştır.

Erkek Oyunlarında Çalınan Çalgılar

Erkekler davul zurna eşliğinde oyunlarını icra ederler.

Not:

Diğer halay yörelerinde olduğu gibi son yıllarda çok sesli özellikle yarışmaya yönelik hazırlanan topluluklarda çok sesli

müzik yapılmaktadır. Osmaniye yöresinde, bu halaylarda davul, zurna, bağlama, keman, çömlek, def, kaval, mey gibi müzik aletleri kullanılmaktadır.⁽¹⁰⁰⁾

(100) Araştırma: Abdullah Gizlice, Osmaniye Folklor Araştırmaları Derneği'nin internet sitesi (8 Şubat 2010).

EKLER 2

AŞİRET ATIŞMALARI

ALDI BOZDOĞANLI:

Dinleyin bu aşiretin methin edeyim,
Nasıl soysa birim birim söyleyim.
Aslı çingenedir yemin eyleyim,
Davulu omzunda gezen Tacirli.

Horasan'dır sizin asıl yurdunuz
İki yüz kırk üçte buradan sürgün oldunuz.
Bük ovasında çadır kurdunuz,
Derviş Paşa müslümanı Tacirli.

Aslen Kadirliyim, köküm Bozdoğan
Bozdoğan'dır ufuktan güneş gibi doğan
Tacirli aşiretini meclisten kovan
Aslı Çingene'dir apdal Tacirli

ALDI TACİRLİ:

Dinleyin ağalar, tarif edeyim,
Safları bozarak yaran Tacirli.
Padişahın bilmediği Bozdoğan,
Onların haracı alan Tacirli.

Avşar atlısın bölük bölük kovar,
Yakaladıklarını bir bir boğar.
Kırılmadan gönderirler mal da var,
Avşarın malını süren Tacirli.

Tacirli gibi görmedin zaplısın,
Düşmanına sert, dostuna tatlısın,
Kacerin höyüğünde Cerit atlısın,
Denk denk edip bir kağına vuran Tacirli.

Tacirlidir safları bölük bölük bozan,
Kendilerine verirdi çeki düzen.
Kulaşlının kaynayan katıran kazan,
Tekmeyi vurunca kıran Tacirli.

Tacirliler Araplı'yı yaptılar merkez,
Bunlardan kuşkulanmıya durdu herkes.
Hayvan eti yiyen Darıcı Çerkez,
Hazır ol vaktine varan Tacirli.

Ömer Arık aşiretleri tartar,
Bu aşiretler Tacirli'den korkar.
Yozgatlılar bile bunlardan ürker,
Çapanoğlu'na nota veren Tacirli.⁽¹⁰¹⁾

(101) Kurt Reinhard-Ursula Reinhard, Musik Der Türkei, 1984, 2007, Almanya, s. 464.

EKLER 3

BİR ÖNCEKİ FOLKLOR DERLEMELERİ

Bendeniz bu derleme ve kayıt çalışmasını iki yılda bitirebildim. Derleme yapılan âşıklar ve anlattıkları türkölü hikâyeleri şöyle listeleylebiliriz:

Âşık Mustafa Köse:

1- Han Mahmut Hikâyesi, 2- Âşık Halil Hikâyesi 3- Beyoğlu Hikâyesi, 4- Güheri Hikâyesi, 5- Hurşit Hikâyesi, 6- Körezek Ağıtı, 7- Köroğlu Kolları (İlk Kol, Bolu Beyi, Gürcistan Seferi, Turna Teli, Revan Seferi, Şam Seferi), 8- Âşık Hacı 9- Gündeşlioğlu, 10- Bey Böyreğ, 11- Elbeylioğlu, 12- Yoz türköler.

Âşık Karayiğit Osman:

1- Hüseyin'in Hikâyesi 2- Âşık Garip Hikâyesi 3- Elbeylioğlu Hikâyesi 4- Erzurumlu Güveye Ağıt 5- Deli Boran 6- Ahmet Bey 7- Güheri 8- Ali Paşa 9- Öksüz Ali 10- Köroğlu Kolları (İlk Kol, Turna Teli, Gürcistan Seferi, Moskova Seferi, Güzel Ayvazı Kaçırması, Kıratın Kaçırılması), 11- Yazıcıoğlu, 12- Bey Böyreğ, 13- Han Mahmut 14- Esmahan 15- Hurşit, 16- Karacaoğlu, 17- Gündeşlioğlu, 18- Güzel Ahmet, 19- Dadaloğlu, 20- Yoz türköler, 21- Âşık Halil Hikâyesi.

İspir Onbaşı:

1- Kan Kalesi Cengi, 2- Âşık Bekir'in Hikâyesi, 3- Yazıcıoğlu'nun Hikâyesi, 4- Karacaoğlu, 5- Bezirgân'ın Hikâyesi, 6- Sonu Gelenin Hikâyesi.

Âşık Mehmet Öztürk:

1- Kamberoğlu, 2- Gündeşlioğlu, 3- Esmahan.

Âşık Mustafa Çabuk:

1-Güzel Ahmet Hikâyesi, 2- Köroğlu Kolları (Şam Seferi, Turna Teli, Horasan Seferi, Yemen Seferi, Moskof Seferi, Dağıstan Seferi, Köroğlu'nun Ayvazı Kaçırması, Köroğlu'nun Esir Düşmesi,) 3- Helvacı Güzeli, 4- Esman ile Zeycan, 5- Öksüz Ali, 6- Elbeylioğlu, 7- Paşaoğlu Necip, 8- Hurşit, 9- Bey Böyrek, 10- Âşık Halil, 11- Esmahan, 12- Kamberoğlu, 13- Güheri, 14- Han Mahmut, 15- Mail, 16- Genç Osman. (Bekir İşlek, Tekeden Teleme Çalmak, sf:70)

EKLER 4

KARA FATMA BEYLİĞİ

“Osmanlı Arşivi’nde Çukurova Tarihi ile ilgili araştırmalarımı sürdürürken ‘Kara Fatma’ şöhretiyle bilinen bir kadının Padişah Abdülmecit’e ‘Kahramanlık Madalyası’ almak için dilekçe verdiğini ve kabul edildiğini öğrendim. Sonra Kara Fatma’nın yaşadığı coğrafyada 30 yıl gibi uzun süre araştırmalarda bulundum. Anadolu tarihinde örneğine hiç rastlanmayan bir olayla karşılaştım. Bozdoğan Türkmen Aşireti Beyi’nin kızı Asiye Hatun’un Maraşlı Bayazıt beylerinden Kalender Paşa ile evlenmesi ve onun ölümünden sonra 1820–1865 yılları arasında Çukurova ve Toros Dağları’nı yöneten bir hükümdar olduğunu öğrendim.

Bölgede eşkıyalık, hırsızlık ve derebeylerin zulmünü ortadan kaldırmak için kendine özgü yasaları uygulamaya koyan Kara Fatma, yönetim merkezi olarak Andırın’ın Beylik köyünü seçmişti. Vergi ve asker alımı dâhil kendi yönetimini kurdu. Adana ve Maraş Valileri ile çatıştı.

Binlerce gönüllü askeri vardı. Yörükler ve Türkmenlerin yaylaya göç olayını kontrol etti.

Kara Fatma, Osmanlı’yı kurtarmak için 1854 yılında askerleri ve bayrağı ile birlikte Kırım Harbi’ne katıldı. Cephede savaşırken yaralandı. Ve madalya aldı. Yeniden Çukurova’ya, Andırın’ın Beylik köyüne döndü. Namık Kemal onun mücadelesinden etkilenerek ‘*Vatan Yahut Silistre*’ piyesini yazdı. Türk ve dünya tarihinin en enlü kahramanları arasında bulunan ve Toroslar’da 45 yıl hükümdarlık yapan Kara Fatma efsanesini anlatan köylüleri dinleyerek yazdım ‘*Andırın Tarihi*’(102) kitabını.

BERLİN FOLKLOR MÜZESİ ARŞİVİ

4 yıl önce derleme maceralarım başlarken, Prof. Dr. İsmail Görkem Hocam, Meksika’da ve Berlin’de de Düziçi Folkloru’ndan kayıtlar bulunduğunu bunların da peşine düşülmesi gerektiğini söylemiş ve bana yazının sonundaki listeyi de göndermişti.

Berlin Folklor Müzesi’ndeki ses kayıtlarını alabilmek için pek çok kişi ile görüştim. Gerekli masrafı fazlasıyla vereceğimi vaat ettim, ancak hiçbir netice alamadım.

Ora senin bura benim derken, bir gün Berlin’de yaşayan Profesör Korkut Osman Ünsal Bey’in varlığını öğrendim. Haberleştik, bir yaz Didim’de karşılaştık. Folklorumuza ne kadar da hayrandı. Tecirli olduğumu nerden bilsin; bana, ‘ayran’ın diğer isimlerini de biliyor musun, diye sordu. ‘çalkama’ ve ‘katık’ dedim. Almanlar bunları bile biliyorlar dedi de şaşırdım kaldım. Elin gâvurları nelerimizi de öğrenmişler. Onlar mı ‘gâvur’, biz mi gâvuruz bir daha düşünelim! Folklorumuzu, kültürümüzü koruyup, öğrenemezsek Almanlar’dan daha da gâvur olmamız mukadderdir diyen âlimler varmış, amanı bilir misiniz; doğru mu yarenler?

Kayıtlar için çabalarımı anlattım ve ne yaptımsa ses kayıtlarını alamadığımı söyledim.

“Alamazsın, Almanlar ses kaydı vermezler. Biz olsak kayıt da veririz, rakı da içirir, kebab da yediririz. Ama Almanlar vermezler. Ama ben sana iki kitap göndereceğim. Onlara bakarsın,” dedi ve sağolsun gönderdi.

Kitaplardan biri Almanca idi:

Musik Der Türkei, Kurt Reinhard-Ursula Reinhard, 1984, 2007, ISBN 3-7959-0889-2 Almanya, 464 sayfa.

Diğeri, bir sayfası Türkçe, diğer sayfası Almanca şeklinde düzenlenmişti:

Vor Seinen Hausern Eine Weide..., Ursula Reinhard, Berlin, 1965, Büyük boy, 472 sayfalık kitabı verdi. Bu kitaptan dipnotlardaki alıntıları yaptım.

BERLİN FOLKLOR MÜZESİ'NDEKİ ÇUKUROVA KAYITLARI

İsmail Hocamın gönderdiğinden bahsettiğim, Berlin Folklor Müzesi'ndeki Düziçi / Çukurova Arşivi'ne ilişkin liste aşağıdadır. Bu listenin '*Türkische Musik, Museum für Völkerkunde, Kurt Reinhard, Berlin 1962*' isimli kitaptan alındığı belirtilmiştir.

'Veröffentlichungen des Museums für Völkerkunde', Berlin. Neue Folge 4.

Musikethnologische Abteilung (Ehemals Phonogramm-Archiv) 1

Herausgegeben vom Museum für Völkerkunde, Berlin, 1962.

Düziçi / Çukurova Kayıtları:

Nr.	Aufnahmeort	Aufnahmedatum	Archiv-Signatur	Seite
E 1, 2	Haruniye	10.11.1951	B 171 I 1-4	54
E 2, 2	Haruniye	10.11.1951	B 172 II 1-10	54
E 5 1 a	Haruniye	Kasım 1951	B 174 I 4	40

E 5 1 b	Haruniye	Kasım 1951	B 174 I 5	53
E 5 1 c	Haruniye	Kasım 1951	B 174 I 6	48
E 5 1 d	Haruniye	Kasım 1951	B 174 I 7	55
E 5 1 e	Haruniye	Kasım 1951	B 174 I 8	54
E 5 1 f	Haruniye	Kasım 1951	B 174 I 9	48
E 5 1 g	Haruniye	Kasım 1951	B 174 II 1	50
E 5 1 h	Haruniye	Kasım 1951	B 174 II 2 a	(gedicht)
E 5 1 i	Haruniye	Kasım 1951	B 174 II 2b	34
E 6 1 a	Haruniye	Kasım 1951	B 174 II 3	53
E 6 1 b	Haruniye	Kasım 1951	B 174 II 4	58
E 6 1 c	Haruniye	Kasım 1951	B 174 II 5	59
E 6 1 d	Haruniye	Kasım 1951	B 174 II 6	57
E 6 1 e	Haruniye	Kasım 1951	B 174 II 7	58
E 6 1 f	Haruniye	Kasım 1951	B 175 I 1	58
E 6 1 g	Haruniye	Kasım 1951	B 175 I 2	58
E 6 1 h	Haruniye	Kasım 1951	B 175 I 3/4	60
E 7 1 a	Haruniye	8.11. 1951	B 175 II 1	48
E 7 1 b	Haruniye	8.11. 1951	B 175 II 2	45
E 7 1 c	Haruniye	8.11. 1951	B 175 II 3	48
E 7 1 d	Haruniye	8.11. 1951	B 175 II 4	33
E 7 1 e	Haruniye	8.11. 1951	B 175 II 5	43
E 7 1 f	Haruniye	8.11. 1951	B 175 II 6	38
E 7 1 g	Haruniye	8.11. 1951	B 176 I 1	46
E 8 1 a	Haruniye	8-11. 1951	B 176 I 4	63
E 8 1 b	Haruniye	8-11. 1951	B 176 I 5	63
E 8 1 c	Haruniye	8-11. 1951	B 176 I 6/7	63
E 9 1	Haruniye	9.11. 1951	B 177 I 5	54
E 9 2	Haruniye	9.11. 1951	B 177 I 6-8	
		ile B 177 II 1-2 (epos)		54
E 10 1	Haruniye	9.11. 1951	B 177 II 8	54
E 10 2	Haruniye	9.11. 1951	B 177 II 8	
		ile B 177 I 1-5		54
R 217	Haruniye	1.4.1955	B 316 II 7	55
R 218	Haruniye	1.4.1955	B 316 II 8	55
R 219	Haruniye	1.4.1955	B 316 II 9	51
R 219	Hacılar bei Haruniye	1.4.1955	B 316 II 10	41
R 219	Hacılar bei Haruniye	1.4.1955	B 316 II 11	55
R 219	Hacılar bei Haruniye	1.4.1955	B 317 I 1	51

R 223*	Haruniye	2.4.1955	B 317 I 2	54
R 224*	Haruniye	2.4.1955	B 317 I 3	54
R 225*	Haruniye	2.4.1955	B 317 I 4	54
R 226*	Haruniye	2.4.1955	B 317 I 5,	
			ile B 317 II 1	55
R 227*	Haruniye	2.4.1955	B 317 II 2	43
R 228*	Haruniye	2.4.1955	B 317 II 3	36
R 229	Haruniye	2.4.1955	B 317 II 4	44
R 230	Haruniye	2.4.1955	B 317 II 5	31
R 520	Haruniye	8.4.1956	B 165 II 4	50
R 521	Haruniye	8.4.1956	B 165 II 5	32
R 522	Haruniye	8.4.1956	B 165 II 6	48
R 523	Haruniye	8.4.1956	B 165 II 7	49
R 524	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 8	43
R 525	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 9	49
R 526	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 10	45
R 527	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 11	41
R 528	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 12	34
R 529	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 13	49
R 530	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 14	49
R 531	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 15	51
R 532	Haruniye	9.4.1956	B 165 II 16	61, 62
R 573	Küçük Karacaören	15.4.1956	B 350 II 7	41
R 574	Küçük Karacaören	15.4.1956	B 350 II 8	38
R 575	Küçük Karacaören	15.4.1956	B 350 II 9	36
R 576	Küçük Karacaören	15.4.1956	B 350 II 10	45
R 578*	Haruniye	16.4.1956	B 168 II 7	53
R 578*	Haruniye	16.4.1956	B 169 I 1	53
R 579*	Haruniye	16.4.1956	B 169 I 2	54
R 580*	Haruniye	16.4.1956	B 169 I 3	54

Diğerleri:

Nr.	Aufnahmeort	Aufnahmedatum	Archiv-Signatur	Seite
B 3159 b	Karaisalı	20.11.1936	B 251 II 9 (Üç Göz Oğlu Ağzı)	
R 422	Veysiye	1.4.1956	B 344 II 5	43 (Aşık Hacı)
R 98	Yüzbaşı (Karataş)	14.3.1955	R 307 I 3	39, 42, 52 (Çuhadaroğlu Ağzı)

R 173	Kesmeburun	24.3.1955	B 314 II 1	48 (Dadaloğlu)
R 180	Cevdetiye	28.3.1955	B 314 II 8	49 (Dadaloğlu)
R 403	İmran	31.3.1956	B 343 II 1	48 (Dadaloğlu)
R 407	İmran	31.3.1956	B 343 II 5	38 (Dadaloğlu)
R 411	İmran	31.3.1956	B 343 II 9	40 (Dadaloğlu)
R 429	İmran	1.4.1956	B 345 I 2	35 (Dadaloğlu)
R 432	Azizli	1.4.1956	B 345 I 4	32 (Dadaloğlu)
R 444	Kösreli	1.4.1956	B 346 I 4	38 (Dadaloğlu)
R 458	Altıgözbekirli	3.4.1956	B 347 I 4	52 (Dadaloğlu)
R 487	Kozan	6.4.1956	B 164 II 4	34 (Dadaloğlu)

**TEKEDEN TELEME ÇALMAK
ADLI KİTABIMA DAİR YAZILANLAR**

“16 Temmuz 2009, Perşembe

‘Tekeden Teleme Çalmak’ (Düziçi Folklor Kitapları 2)

Kıymetli Hocam İsmail Görkem, telefonla müjdeli bir haber verdi ve Akabe Kitapevi’nde beni bir kitabın beklediğini öğrendim. Büyük bir heyecanla rüzgâr gibi uçup kitabıma kavuştum ve o akşam da kitabımı okudum. Bekir İşlek Beyefendi’nin *‘Tekeden Teleme Çalmak’* isimli kitabıydı bu. Kitabın kapığında *‘Bir folklor gönüllüsünün derleme macerası’* ibaresi de yer almış. Bu anlatım, kitabın büyük başlığı ile ilgili... Hani biz *‘tekeden süt çıkarmak’* deriz ya zor işleri başardığımızda, bu da onun bir çeşitlemesi... Bir Halk Edebiyatı araştırmacısının, bir folklorcunun hangi sıkıntıları çektiğini anlamamız açısından bu başlık konmuş. Kitabın ‘Söz Başı’ bölümünde sevgili hocam İsmail Görkem de bu tür derlemelerin ne güçlüklerle yapıldığına işaret etmiş ve anılarını nakletmiş. Şimdi ben de oldukça çok hayıflananlardanım işin doğrusu. Bir zamanlar ses kayıt cihazlarımız yoktu, fotoğraf makinelerimiz yetersizdi, kameralarımız yoktu; birçok kaynak kişinin anlattıklarını kayıt altına alamadık. Şimdi ise her türlü imkâna kavuştuk ama bu sefer de birçok insan Hakk’ın rahmetine kavuştu. Hayıflandığım o kadar çok insan vardır ki... Keşke seslerini kaydedebilseydim, keşke görüntülerini almış olsaydım dediğim.

Bekir İşlek Beyefendi, Halk Edebiyatı alanında yetişmiş biri değil, bir hukukçu... Osmaniye’nin Düziçi ilçesi Pirsultanlı Köyü’nde halk kültürünü iyi gözlemlemiş, sonradan bunların kaybolmaması için mücadele etmiş bir insan... Türk Kültü-

rü'nün gönüllü bir neferi... Kitabın yayınlanmasında ve hazırlanmasında İsmail Görkem Hocamın büyük emekleri olduğu belli... Hatta şöyle bir durum da söz konusu: Erciyes Üniversitesinde görevli bir akademisyen olarak Prof. Dr. İsmail Görkem'in bu bölgeyle ilgili bir dizi araştırması kitap olarak çıktı. Bunlardan hatırladıklarım şunlardır:

1- Düziçili Aşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı

2- Çukurova Ağıtları

3- Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu: Bütün Şiirleri

Bekir Bey, bu kitapları okuduktan sonra İsmail Bey'i telefonla aramış ve tebrik etmiştir. Kendisinin neler yapabileceğini İsmail Bey'e sorduğunda İsmail Bey, vakit kaybetmeden işe başlamasını söylemiş. Zaten çocukluğu halk hikâyeleri ve Karacaoğlan türküleri dinleyerek geçen Bekir Bey için uzun ince bir yol başlamıştır artık.

Derleme yapmak, sahada çalışmak öyle kolay işlerden değildir. Bunu bilenler bilirler. Bazılarının bu tür derleme çalışmalarına dudak büktüklerini görünce içimden gülerim. Kendileri rahat koltuklarında oturanlar için ahkam kesmek öyle kolaydır ki... Neyse burayı geçiyorum.

Sadece şunu belirtmek isterim ki... Türk Kültürü'nün, Türk Halk Edebiyatı'nın, Türk Folkloru'nun Bekir Bey gibi gönüllü insanların bu işi yapmış olmakla elde ettikleri kazanç nedir? Hiçtir. Onlara bir paye mi verilmiştir? Asla... Onların masrafları mı karşılanır, gönülleri mi alınır? Hayır. Kitabın arkasında 'bedel ile satılmaz, kültür hizmetidir' yazısını gördüm.

Artık burada Osmaniye Valiliği, Osmaniye Belediyesi,

Düziçi Kaymakamlığı ve Belediyesi, hatta Kültür Bakanlığı devreye girmelidir. Artık Türk Kültürünün bu gönüllü elçileri 'marifet iltifata tabidir' mantığı ile ödüllendirilmelidir. Kitapları satın alınıp okullara ve kütüphanelere, araştırmacılara dağıtılmalıdır. Yazarına şiltler takdim edilmeli, hediyeler verilmeli ve onurlandırılmalıdır. Maalesef ki bizde böyle adetler yerleşmedi. Hâlâ saha araştırmacıları kimsesizdir. İsmail Gökem gibi hocalarımız var da onlara yardımcı oluyorlar ve ellerinden geleni yaparak bu tür çalışmaları öne çıkarmaya çalışıyorlar.

Kitabın içindeki anılar, geziler ve derlemeler, hiç şüphesiz ki çok önemlidir. Çukurova yöresi ise tam bir hazinedir halk edebiyatı açısından... Özellikle derlemelerde Çukurova ağzının metinlerini görünce, bizim Avşar yöresi Türkmenlerinin dili ile Tomarza ve Bünyan yöresi Türkmenlerinin diline çok benzediğini gördüm. Zaten Kayseri'yi çözümleyebilmek için, her zaman söylerim bunu, Maraş Yöresini ve Çukurova'yı tarihiyle ve kültürüyle iyi anlamak gerekir. Bugün Develi, Tomarza ve Sarız bölgelerimizin Çukurova ile bağlantısını rahatça kurabiliriz. Hatta Kayseri merkeze kadar Çukurova'dan gelip yerleşmiş Türkmen oymaklarının varlıklarını biliyoruz. O yüzden Türk Kültürü'nün unsurlarını bütünlemek lazım. Türkmenlerin hikâyelerinde, türkülerinde, ağıtlarında büyük ortaklıklar mevcuttur.

Bekir İşlek, Düziçi'nde Âşık Mustafa Köse'den on bir halk hikâyesiyle pek çok 'yoz türkü'; Âşık Karayiğit Osman'dan yirmi halk hikâyesiyle, onlarca 'yoz türkü'; İspir Onbaşı'dan beş halk hikâyesi; Âşık Mehmet Öztürk'ten üç halk hikâyesi; Âşık Mustafa Çabuk'tan on altı halk hikâyesi derlemiştir. Kitapta ifade ettiğine göre, derleme çalışmaları da devam ediyormuş ki bundan mutluluk duydum.

Türk Kùltürü öyle sahipsiz ki, yıllardır bu makus talihi değiştiremedik. Halk Kùltürümüze ait halk hikâyelerini anlatan âşıklarımızın, kaynak kişilerimizin geliri yoktur. Rahmetli Mehmet Kaplan Hocamız, Behçet Mahir gibi bir büyük deryaya Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde bir iş verdirmek gibi akıllıca bir işi başarmıştır.

Behçet Mahir'in keşfiyle başlayan süreçte Mahir'in Atatürk Üniversitesi'ne alınması derlemelerin sağlıklı yapılmasını sağladığı gibi, şahsın geçim derdi çekmesine de mani olmuş ve bugün her biri birer hazine değerinde olan Kirman Şah, Şah İsmail, Yaralı Mahmut, Davutoğlu Süleyman, Hüthüt Kuşu, Zaloğlu Rüstem gibi hikâyeler derlenmiş ve bugün birçoğu profesör olan nice hoca, bu derlemeleri inceleyerek bu konumlarına gelmişlerdir.

Üniversitelerimiz, Kùltür Bakanlığımız, TRT'miz, devletimiz Türk Halk Kùltürü'nün gerçek aktarıcıları olan bu kişilere sahip çıkmakta çok gecikmişlerdir. Bu iş, İsmail Gökem gibi Türk milletine gönül vermiş hocalarımıza ve Bekir İşlek gibi Türk Kùltürü'ne, Türkmen Kùltürü'ne hayran gönüllülere kalmıştır.

Gönülden kutluyorum Bekir İşlek Beyefendiyi ve kıymetli Hocam İsmail Gökem Beyefendiyi... Büyük Türk Kùltürü deryasına yağmur olup yağdığınız için... Bu aziz millete gönül verdiğiniz ve Türk Halk Kùltürü'ne sahip çıktığınız için.

S. Burhanettin Akbaş”

* * *

“Sayın Şaban ÖZDEMİR

Bakanlığımız internet sayfasına gelen elektronik mektubunuz ve S. Burhanettin Akbaş'a ait yazı incelenmiştir.

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), kültürlerarası barışçıl diyalogun geliştirilmesi ve kültürel çeşitliliklerin korunması, desteklenmesi için 17 Ekim 2003'de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Söz-

Ursula Reinhard'ın kitabındaki fotoğrafıyla Âşık Kır İsmail

leşmesi'ni kabul etmiştir. Ülkemizin de 27 Mart 2006 tarihinde resmen taraf olduğu sözleşme kapsamında İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne âşıklık geleneğimizin de eklenmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nce 'âşıklık geleneği dosyası' hazırlanarak UNESCO'ya sunulmuştur. İlgili dosyanın koruma tedbirleri bölümünün 27. maddesinde 'hikâyeci âşıkların teşvik edileceği' belirtilmiştir.

UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi kapsamında, 2009 yılı Yaşayan İnsan Hazine adaylarının tespiti ve âşık edebiyatının özgün yapısını kazanmasında önemli rolü olan halk hikâyeciliğinin; günümüz değişen koşullarındaki durumunu ve yaşayan âşık hikâyelerini belgelemek amacıyla Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından 'Yaşayan Âşık Hikâyeleri' projesi yürütülmektedir. Proje kapsamında hikâye taşıyıcısı olan âşıkların katılımıyla başlatılacak bir 'Türkiye Gezici Halk Hikâyeleri Festivali'nin düzenlenmesiyle ilgili çalışmalara devam etmektedir.

Bekir İşlek'in '*Tekeden Teleme Çalmak*' (Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Maceraları) kitabına kaynaklık eden ve kaynak kişilerin yaşadığı Osmaniye'ye bağlı Düziçi İlçesinde gerçekleştirilen '12. Altın Saz Karacaoğlan Âşıklar Bayramı' etkinliklerine Bakanlığımız maddi katkıda bulunmuştur. Etkinliğin uluslar arası arenaya taşınabilmesi içinde sürdürülen çalışmalara da destek sağlanmaktadır.

İlginize teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.”

* * *

“Sevgili Kardeşim Bekir Bey

‘Tekeden Teleme Çalmak’ isimli kitabınızı zevkle okudum.

Bu kitap bitmez dönüp dönüp yeniden okumak gerek.

Günlerdir şehrin ekzoz dumanlarıyla kirlenmiş gürültüsü içinde bunalmışken gönlüme Torosların yücelerinden serin, tanıdık bir yel esti. Dostlar, yarenler, kavim, gardaş başıma toplandı. Turna katarları, ceylan sürüleri, çam kokusu ve su şırıltıları arasında dirildim, kendime geldim. Dan davulunun içime işleyen o gizemli o yanık nağmeleriyle coştum, ürperdim, sehere uyandım.

Ve tüm hikâyelerde kendimi uzun karanlık gecelerin hayal dünyası içinde ebemin dizleri dibinde kaygısız, mutlu, azade uyuklarken buldum.

Ne çok zahmetler çektiğini biliyorum.

Eline sağlık demek yetmez.

Bize bu kitabı kazındırdın ya

Varolasın, sağolasın kardeşim.

Emir Kalkan.”

* * *

TEKEDEN TELEME ÇALMAK

“En zor işlerden biri de sanırım belirli bir konuda araştırma yapabilmektir. Uzun uzun araştırmak, ince eleyip sık dokumak gerçekten cesaret ve sabır gerektirir. Bu nedenle uzun soluklu araştırmaların değerini ölçmek zor. Bu tür araştırmalar nice iller, ülkeler dolaşmayı; o kapı senin bu kapı benim, diyerek nice yüzyüze görüşmeyi de kapsar. İşte *‘Tekeden Teleme*

Çalmak’ adlı derleme çalışması için de Bekir İşlek böyle bir yolculuğa başlamış, bitirmiş. Osmaniye’nin Düziçi ilçesinin Pirsultanlı Köyü’nde ‘dan davulu’ ile başlayan düğünlere ek olarak, hısım akrabanın da yeri geldiğinde ağıtlar yakması Bekir İşlek için ilk esinlenme kıvılcımlarını çıkartmaya başlamış.

Gerçekte bin bir türlü sorunlarla yoğrularak büyüyenler için ülkemizde şair olmamak ne mümkün! Bir de Kars, Sivas, Adıyaman, Erzurum, Van, Urfa, Maraş, Konya gibi Osmaniye de ozanların, aşıkların yatağı olmuş yüzyıllarca. Osmanlı Devleti’nin kurmuş olduğu son kentlerden biri olarak Osmaniye’de bugün yüzlerce ozanı, aşığı bağrında barındırıyor içinde.

Öyle ki, Macarların kökenini müzik yönünden araştırmaya kalkışan Bela Bartok bile kendilerine en yakın tınıları ve söz dizimini 1936 yılında Osmaniye Çardaklı Ali Bekir ile Düziçili Kır İsmail’in çalgılarında, türkülerinde bulur.

Bu gerçeği ‘*Çukurova Türküleri*’ adlı eserinde, Bartok’tan yaklaşık elli yıl sonra değerli araştırmacımız Halil Atıl-gan da yazmıştır (‘*Çukurova Türküleri*’, TRT yayını 1987). Yakın tarihten çok daha önceleri ise bilindiği gibi halk hikâyeciliği yanında Karacaoğlan ile Dadaloğlu türküleridir.

Toplumsal etkileşimin çok yoğun olarak yaşandığı bu çalkantılı topraklarda ne ozanlık ne aşıklık, ne de halk hikâyeciliği, hepsi yok olup gider! Osmaniye İl Kültür Müdürlüğü’nün bir yayınına göre bugün yaşamakta olan Osmaniyeli şairler ve aşıkların sayısı yüz elli kişiye ulaşmaktadır (Veli Aba, ‘*Osmaniye Şair ve Aşıkları Antolojisi*’ 2006).

İşte böyle bir çevrede yetişen Bekir İşlek, Düziçi İlköğretmen Okulu’nda Türkçe öğretmeni İsmail Gökem’in araştırmacı tutumlarından çok etkilenir. Birkaç yıl öğretmenlikten

sonra Bekir İşlek, İstanbul'daki hukuk eğitimi yanında, bir yayınevinde çalışıyor olmasının da etkisiyle olsa gerek, Yavuz Bülent Bakiler, Kemal Tahir, Necip Fazıl Kısakürek, Cengiz Aytmatov, Arif Nihat Asya, Ruhi Su, Muharrem Ertaş ile Alev Alatlının etkileri yanında, Düziçili aşıklarından da etkilenmeye başlar. Çünkü Düziçili Kır İsmail, Aşık Mahmut, Aşık Köroğlu, Aşık (Mehmet Öztürk) Çöllo ile Kirik Ali öte dünyaya göçüp gitmiş olsalar da, anıları ile birlikte söyleyiş biçimleri Düziçili diğer aşıklarca yaşatılmakta, onların anlattıklarına yeni yeni katkılar yapmakta idiler.

Bekir İşlek bu etkiler konusunda gerçekçi açıklamalarda bulunuyor: *'Çocukluğum halk hikâyeleri ve Karacaoğlan türküleri dinleyerek geçmişti.'*

Ceyhanlı öğretmen İsmail Görkem'in bir akademisyen olarak, *'Düziçili Aşık Mustafa Köse'* ve *'Hikâye Repertuarı'*, *'Çukurova Ağıtları'*, *'Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu: Bütün Şiirleri'* adlı eserleri yayınlamış olması 1985'te Düziçi'nde avukatlık yapmakta olan Bekir İşlek'te araştırmacılık eğilimlerini depreştirir. Oysa bu önemli araştırmalar ne yazık ki, 'Düziçi'nde hak ettiği takdir ve yankıyı' bulamamış. Çünkü 'bizimkiler türküyü, ağıtı sadece Davut gibi âleme (= gök kubbeye) salıp bırakıyorlardı'.

'Yarbaşı (tren istasyonu)'ndan bir adım ötesini Yemen kadar gurbet sayan bir Düziçili olarak, Düziçi'nden 1.000 kilometre batıda (noter olarak) görev yapıyordum. Memleket hasreti bir bakıma türkülere, Düziçi aksanındaki tınılara, o güzelim davul ve zurna seslerine olan hasrete dönüşmekteydi. Aşık Ali Kirik'ten bir Aşık Halil Hikâyesi dinlemek için neler verilmezdi ki?

Hocam Prof. Dr. İsmail Gökrem'in söz konusu kitaplarını okuduktan sonra kendisini telefonla aradım ve kutladım. Bu konuda neler yapabileceğimi sordum. Kendileri de hiç vakit kaybetmeden işe başlamam gerektiğini, bana uzun uzun anlattı.

Neler yapabileceğimi düşünürken aklıma işi Düziçi düğünlerinde video kayıtçılığı olan bir yakınım geldi. Hiç olmazsa yaşayan aşıklar ile çekimler yapıp, söyledikleri herşeyi kaydedebilirdik. Her âşıkla ayrı ayrı görüşerek bu kayıtları yaptık. Yakınım Ali İşlek video çekimleri yapıp VCD ve mp3 olarak bana gönderiyordu.'

Adını 'zor bir işi yapabilmenin ne demek olduğunu' anlatan bir atasözümüzden alan 'Tekeden Teleme Çalmak' adlı derleme çalışmasının pek çok zorlukları da içerdiğini ancak bilenler bilir. 2005 yılında bu konudaki çabasını yakından gördüğüm, titizliğinden dolayı da gıpta ettiğim Bekir İşlek, gerçekten girişmiş olduğu derleme çalışmasını dar bir alanda tutmak yerine genişlettikçe genişletmiş! Düziçi'nin söz dağarcığının etkilerini, açılımlarını bulabilmek için dağlar tepeler aşmış, terlemiş, bunalmış, kapı kapı dolaşmış, en umulmadık yerlere ulaşmak, zaman zaman da yüzünün suyunu dökmek zorunda kalmış! Bazı gerçeklere ulaşırken, bazı uydurmaları da yalan yanlış yakıştırmaları da yakalamış.

İşte bu çerçevede Bekir İşlek'in başka neler yapmış olduğunu birlikte okuyalım:

'... Halil Atılgan Bey'in de Düziçi'nden bazı derlemelerinin ve kitap hazırlıklarının olduğunu biliyoruz. Bartok, Reinhard ve Eberhard'ın Düziçi'nden 100 (yüz) saati bulan sözlü derlemelerinin bir kısmına ulaştık, bir kısmının ise peşindeyiz. Bunların bir kısmı Teksas Tech. Üniversitesi'nde, bir kısmı

Berlin'de, bir kısmı İstanbul'da ve bir kısmı da bazı şahıslardadır.'

Bekir İşlek'in ulaşmış olduğu bu tür kaynaklar arasında Prof. Dr. Halet Çambel, Ruhi Su, Pertev Naili Boratav'ın bulunduğunu da belirteyim.

Düziçi'nden açılarak pek çok önemli alanlar ve kişilere ulaşmak zorunda kalan, günümüzün görsel ve ses kayıt imkânlarını da kullanan Bekir İşlek, *'Tekeden Teleme Çalmak'* adlı bu çalışmasına *'Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası'* olarak ikinci bir ad vermek zorunda kalmış haklı olarak. Derleme yaparken nerede, ne zaman, nasıl, niçin, ne ile, kimlerden, kimlerle ve hangi malzemeleri kullanarak çalışmış olduğunu çok çarpıcı yerel yaklaşımlarla anlatan Bekir İşlek, görüşlerini tanınmış bazı yazarlarımızın yaklaşımları ile de süslemeyi unutmamış.

Anne babasının da birer ağıtçı olduklarını öğrendiğimiz Bekir İşlek'in *'Tekeden Teleme Çalmak'* sürecinde Düziçi'nden kimi derlemeler de yapılmış.

Bekir İşlek, kayıt çalışmalarımız devam ediyor, diyor.

'Tekeden Teleme Çalmak' gibi gerçekten zorun da zoru bir işi kılı kırk yararak başarabilmiş Bekir İşlek. Ayrıca bu 'derleme macerası' içinde çok tutarlı, eğlenceli ve oynak bir anlatım yolu ile halk edebiyatımızın zenginliklerine ışık tutan az sayıdaki araştırmacılarımız arasına katılmış bulunuyor.

Onun bu derleme çalışması ile pek çok açmazlarımızdan birisine, belki de onlarcasına gönderme yapmış olduğunu anlıyorum. Ayrıca Kültür Bakanlığı'm, TRT kurumunu, üniversitelerimizi göreve çağırdığını; âşıkların düzenli bir gelirden de mahrum olduklarını belirttiğini; ümidim yok ya, belki birileri

'hak hukuk ve insanlık adına' yapılması gerekenleri yerine getirir diyerek, buraya yazmak zorundayım.

Osmaniyemizin tanıtımı için her birimiz elimizden geldiğince, karınca kararınca çalışmaktayız. En güzeli kişiliğimize, kökenimize söz getirtmemektir. Bunu hepimiz biliyoruz. Bu bilinçle yaşamakta olduğumuz açık. Ne yazık ki, çağımızın gereklerinden olan pek çok tanıtım imkânından ne Osmaniye Valiliğimiz, ne de belediyelerimiz gerektiği gibi yararlanamamaktadır. İl olduğumuzdan bu yana yapılmış olanların yeterli olduğunu kim söyleyebilir?

Ankara'daki derneğimizin ilgisizlikten dolayı içine düşmüş olduğu durum da ortada! Ne ki, yine de Osmaniyemiz için arada bir bazı güzel gelişmeler de olmuyor değil! Bunlardan biri de geçtiğimiz günlerde Düziçili Didim Noteri Bekir İşlek arkadaşımızın '*Tekeden Teleme Çalmak*' adlı derleme çalışmasının yayınlanmış olmasıdır. Bilinen o ki, Osmaniyemiz çağdaşlaşmanın yıkıcı etkilerine rağmen maddi ve manevi içerikli halk kültürü açısından pek çok zenginlikleri içinde barındırıyor.

Özellikle bugün Osmaniyeli 150'den fazla Halk Ozanı ve şairimiz var. Bu sayı başka illerde yok! Akıp giden zaman içerisinde, geçmişte kalan anılarımız gibi, çoğu değerlerimiz de unutulup gidiyor. İşte Bekir İşlek akıp giden zaman içindeki yok oluşu bir an için durdurmak istemiş! Yıllarca içinde büyüdüğü, zaman zaman da hasretlik çektiği Düziçi için değişik Halk Hikâyeleri ile birbirinden üstün pek çok ağıt ile onlarca 'yoz türkü' derlemiş. Adına da '*Tekeden Teleme Çalmak*' demiş! Bekir İşlek Bey'in akrabası Ali İşlek kardeşimizin de büyük katkılarının olduğu ses ve görüntü arşivi, başta Düziçi olmak üzere Osmaniyemiz için gelecekte önemli bir kaynak olacaktır.

Ayrıca bu değerli halk sanatçılarımızın ‘geçim koşullarının ne olduğu’ yanında ‘sosyal güvenlik sorunlarının var olup olmadığı’ konusunda elimizde hiçbir resmi belgenin olmadığı biliniyor. Bazı duyularımıza göre, tarımla uğraşan, kiracı olarak hayatını idame ettirmeye çalışan bu sanatçılarımızın elinden kim tutacak? “Hukuk devletiyiz canım,” demek ne kadar da kolay! Eğer uygulamalar böyle gidecek olur ise, Anayasa’nın uygun bir yerine yazılmış olan ‘TC bir hukuk devletidir’ lafzının ne anlamı kalır!

‘Eskidi artık atalım şunları’ diyenlere karşılık, akıp giden zamanı durdurmaya çaba gösteren; son yıllarda bu uğurda ilk çıkışları yapmış olan Prof. Dr. İsmail Görkem ile Bekir İşlek’i en içten duygularıyla kutlarım. Esen kalınız.

Ömer F. YILMAZ
Toplum Bilimci - Yönetmen.”

* * *

YES, I CAN, DİYEREK TEKEDEN TELEME ÇALAN NOTER

“Aslında ‘teleme’ bir çoban yemeğidir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu yörelerinde sürüleri otlatmaya giden çobanlar, acıktıklarında, bir kaba sürüdeki bir keçinin süt sağlar ve civarda bulduğu bir incir ağacının yemişinden çıkarttıkları bir gıdım incir sütünü de keçiden sağdıkları süte eklerler..

Biraz beklettikten sonra ortaya çıkan sağlıklı ve orijinal yemeğin adıdır ‘teleme’..

Bu yemekten hareketle oluşturulan deyim ise, azim ve ısrar göstererek, ‘gerçekleştirilmesi olanaksız gibi görünen bir işi başarma’ anlamında üretilmiştir..

Teleme yapma amacıyla, (keçinin erkeği olan) tekeden süt sağmaya çalışmak ne kadar anlamsız ve abes bir şey olsa da, başlangıçta yapılması imkânsız gibi görünen bir iş de azimle yaklaşıldığında başarılabilir..

Deyim de bu yörelerde tam olarak bunu anlatmak derdiyle kullanılmaktadır..

İmkânsız gibi görünen bir işi başaran, adeta ‘tekeden teleme çalmış’ gibi makbuldür..

Ve bu açıdan bakıldığında sevgili noterimiz Bekir İşlek’in kitabına neden bu ismi verdiğini daha iyi anlarsınız..

Hem doğduğunuz yörenin folkloruna canı gönülden bağlı olacaksınız ve buram buram onunla kavrulacaksınız, hem de memleketiniz Düziçi’nden yaklaşık 1.000 kilometre uzakta, Didim’de ve başından ayrılmanızın neredeyse imkânsız olduğunuz bir işle iştigal ederek yaşayacaksınız..

Üstelik içinizdeki folklorik ateşin hararetini bir nebze olsun gidermek için okuyup, kendinizi besleyeceğiniz kitap sayısı sınırlı içeriğe sahip olacak..

Durur musunuz?..

Hele de isminiz Bekir ise, hiç durmazsınız..

Kolları sıvayıp işe girişirsiniz..

İlk iş, yörenizden asırlardır fışkırıp duran ve aşıkler diliyle aktarılagelen ve türkülerin ‘kalıcı’ formatlarına ulaşmak olurdu..

Kitaplara aktarılanların yanı sıra, geçmişte bu uğraşa yıllarını vermiş Pertev Naili Boratav, Ruhi Su veya Halet Hanım gibi insanlara veya onlardan geriye kalan arşivlerine ulaşmak, gi-

rişilen zorlu işin yolunu kısaltma ihtimali olan denemeler olurdu..

Ancak bu deneme, yıllar önce bizzat yörede bulunularak kayda alınan ve sizin ‘hazine’ gözüyle baktığınız eserlere ait kasetlerinin adeta çarçur edildiğini öğrenmenizle sona ermişse ne yapardınız?..

Noterlikten arta kalan tüm mesainizden fedakârlıkta bulunarak, her fırsatta yörenize, Düziçi’ne gidersiniz..

Hayatta kalanlarının her biri ‘köşesine çekilmiş’ yaşlı ozanları bulup, onların her türlü nazını, çekerek, bin bir rica ile bir de size ‘okumalarını’ talep edersiniz..

Bu işlemler için cebinizden harcamak durumunda kalacağınız ‘maddi bedel’ ise cabası..

Fakat bu bedeli öderken (veya bu bedelin bizzat kaydı yapan tarafından ödendiğini düşününce) ister istemez, bu türden ‘arazi çalışmaları’ için devlet kasasından ‘ödenek’ alma imkânları olduğu halde yan gelip yatan akademisyenleri ve akademisyencilik oynayanları hatırlar, hayıflanırsınız..

Bu iş, onların ‘meslekleri’ olduğu halde neden yattıklarını, kendinizin ise ‘gönüllü’ olarak neden haddinden fazla koşturduğunuzu merak edersiniz..

Ve asıl önemli soru ise, niçin sizin gibi bir ‘gönüllüde’ sadece Düziçi’ne ait 200 cd’lik ‘türkü kaydı’ varken, bu işi meslek edinmiş ve bu uğurda vakıflar kurmuş kişilerde bunun yarısının bile olmadığıdır..

Ya da ellerindekileri çoğaltmaya neden ‘gerek duymadıkları’dır..

Onlar bu memleketin diplomalı ‘kültür adamı’ iken ve

yitip giden de 'bu memleketin kültürü' iken, bu vurdumduymazlık nedendir acaba?..

Ama en iyisi bu gibi soruları fazla eşelemeden olduğu yerde bırakmak ve 'bireysel icraata devam etmek'tir..

Öyle ya da böyle, yaşayan şair ve ozanlardan yöre hikâyelerinin kayıtları artık elinizdedir..

Ancak soyunduğunuz 'derlemecilik' bununla bitmez..

Öncelikle bu konuda çoktan da fazla bilgili olmanız ve basılan kayıtlarla elinizdekiler arasında sürekli karşılaştırma yapmanız elzemdir..

Farklı versiyonlar varsa, ki bunları yakalamak erbabına, arkeolojik bir kazıda Cengiz Han'ın Hazineleleri'ni bulmak gibi bir his vermektedir, bunları tespit etmek gerekecektir..

Alm size zorlu bir süreç daha..

Buyrun, kalkın altından..

Kalktınız mı?..

Tamam, şimdi sıra yenisinde..

Şimdi de iş, elde ettiğiniz ve ayıkladığınız, hale yola koyduğunuz tüm malzemenin sunumuna, yani kitaplaşma aşamasına geldi..

Bir diğer önemli sorun ise, 'az okuyan' memleketimizin nezh evlatlarına bu türden bir araştırma kitabı sunma 'gafletinde' veya 'cesaretinde' bulunacak bir yayınevi bulmaktır..

Farzımuhal buldunuz diyelim, eldeki kitabı 'edite' edebilecek yeterlilikte birini bulmanız da lazım olacak, ki Bekir Bey bu konuda çok şanslı biri..

Zira tanıdıklarının arasında, yaptığı çalışmaları hayranlıkla izleyen, saygı duyan ve elinden geldiğince destek olan Profesör Doktor İsmail Gökem var..

Üstat, eline gelen kaliteli, şimdiye dek yayımlanmamış unsurlar içeren ‘ham’ malzemeyi bir güzel irtibatlandırarak, redakte edip, edebi kareografi yapmış..

Ve ortaya Çatı Kitaplar Yayınevi logolu, Düziçi Folklor Kitapları'nın 2 numaralı eseri çıkmış:

‘Tekeden Teleme Çalmak - Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası’..

Kitap sevdalılarına ‘aranan kitaplar nasıl bulunur’ dersi vermek ne kadar abes kaçarsa, kitap okumaya hayatı boyunca zahmet etmeyenlere de lafazanlıkla burada fazladan satır okutmak o kadar abes geliyor bana..

Bundan dolayı, ‘bu kitabı nereden bulursunuz’ bahsini atlıyor ve ‘Tekeden Teleme Çalmak’ adlı çalışmada, yöreden fıskıran ‘halk hikâyeleri’nin yanı sıra, Bekir Bey’in kitabının sonuna girdiği iki ‘ağıt’ anmak istiyorum..

‘Ağıt yakma kültürü’nden gelmiyorsanız ve ağıtlara çok uzaksanız size bir şey ifade etmeyecek bu iki ağıt, bence kitabın en ‘dramatik’ yerleri..

Çünkü bu ağıtlardan ilki Bekir Bey'in babasının, karısına, yani Bekir Bey'in annesine yazdığı ağıt.. Diğeri ise bizzat Bekir Bey tarafından annesine yazılmış..

Kitabı okuduktan sonra şunu söyleyebilirim..

Bekir Beyciğim, hiç üşenmeyin ‘tekeden teleme çalmaya’ devam edin.. Bu konuda gayet başarılısınız.. Bu maksatla

bir okurunuz sıfatıyla sizden yeni ‘edebi telemeler’ beklediğimi ifade edeyim..

Ancak son olarak kitapla ilgili bir de minik eleştiri de yapmış olayım..

Bana kalırsa kitabın son kısmına girilen Bekir Bey’in Hac farızasının hikâyesi, eserin konseptinin oldukça dışında kalmış.. Bana sanki ‘yeri burası değilmiş’ hissi verdi..

Bana gücenmesin, ama Üstad Görkem’in bu tercihteki ‘editöryal’ değerlendirmesinin merakı içerisindeyim..

Fakat herşeye rağmen (daha önce de demiştik ya hani) şunu söyleyeyim:

‘Bunlar Düziçi’nin vefakâr evlatları’..

Keşke herkes kendi memleketlerinin kültürel özelliklerini ve güzelliklerini onlar kadar sahiplenebilse, başkalarına aktarabilse..

Hakan Alpin.”

* * *

DİDİM’DE BİR HARUNİYELİ

Kültür Kırtasiye’nin sıcak ve loş havasında nefesimi toplamaya çalışırken dostumuz Ali Çakar masa gerisindeki kağıtlar, kitaplar, faturalar arasından bir paket çekti çıkardı.

Bu dedi, “Gazetemiz Kınık’a gönderilmiş, al da bak hele, nedir?”

Şimdi hatırlamıyorum, PTT aracılığı ile mi gönderilmişti,

yoksa kargo ile mi, fakat paketin içinden iki tane kitap çıkmıştı.

Alışkanlık bu ya efendim, paketi henüz açmadan içindekinin kitap olduğunu anlamış, Kınık gazetesine gönderilmiş olması nedeniyle de heyecanlanmıştım. Ne yalan söyleyeyim, paketten çıkan iki kitaptan birinin Abdullah Gizlice'ye diğerinin de 'ortalığa' gönderilmesi içimde gizli bir sitem duygusunun fitilini ateşlemişti. Ama kitabın kapağını görüp de üzerindeki '*Tekeden Teleme Çalmak*' ibaresini okuyunca, bizim yörenin tabiri ile 'bir hoş' oldum, sitem sevince ve memnuniyete dönüştü. Sanki yıllardır hasret çektiğim tanıdık, dost bir yüzle karşılaşmanın hazzını yaşadım. Bizden biriydi, köyümü, köyümün sulak derelerini, çamlı tepelerini ve tabii ki çocukluğumu serdi gözlerimin önüne.

Bu duygular içinde bir şey dikkatimi çekti. Paket Aydın'ın Didim ilçesinden geliyordu. Ama Haruniye'yi ve Haruniyelilerin özgün, eski tabirle 'nev-i şahsına mahsus' Türkmen kültürünü ortaya koyuyordu. Derleyip toparlayan Haruniyeli saygıdeğer bir zat idi fakat kitaplar Didim'den geliyordu.

Sonra anladım ki, kitabın hazırlayıcısı ve yazarı, değerli insan Sayın Bekir İşlek, Aydın'ın Didim ilçesinde noterdir. Bu nedenle de Didim'den 'ün'lemektedir.

Yapılması ve yerine getirilmesi zaruri, mutlaka halledilmesi ve çözülmesi gereken bir problemin şartların uygun olmamasına rağmen akıl ve hayal sınırlarını zorlayan becerilerle çözülmesi ve halledilmesi halini anlatmak için söylediğimiz '*Tekeden Teleme Çalmak*' deyiimi neler hatırlatmadı, neler...

Teke lafını duyarım da, köyümün 'ev görüken kelisi' aklıma gelmez mi?

Hele de, Allah rahmet eylesin, ne zaman teke ve keçi lafı duysam keçi çobanlığında sembolüm haline gelmiş köylüm Ahmetali hatırıma gelir. Yine o merhum aklıma geldi. Ee, tabii ki, onunla birlikte çocukluğum, çocukluğumun geçtiği dere ve tepeler, devranın çarkları arasında kaybolup gitmiş büyüklerimizin yarenlikleri, Ahmetali Koca'nın keçi sürüleri arkasında bitip tükenmez zannettiğim 'hey hey'lemeleri, ev görünen tepenin sırtına sıvanmış kapkara keçi sürüsü gelip geçti.

Gelip geçenin bir devir, bir hayat tarzı, 'biz'e has inançlar, değerler, hasretler ve kahırlar olduğunu söylemeye gerek yok.

'*Düziçi Folklor Kitapları - 2*' üst başlığı ile hazırlanmış ön kapak, kendisini 'Bir Folklor Gönüllüsü' diye takdim eden Sayın Bekir İşlek'in adıyla devam ediyordu, ama asıl ilginç olan, Düldül dağının silüeti önünde uzanan 'Harnı Düzü'nün sarıfakı çiçekleri arasında bir elinde sazıyla atı üzerinde seyreden Karacoğlan'm resmedilmiş olmasıydı.

Arka kapak alt kısmında küçük yazılarla 'Bedel ile satılmaz, kültür hizmetidir' yazısıyla okuyucunun 'muştulandığı' bu kitap geçmişten geleceğe tutulmuş bir projektör ışığı idi.

Bendeniz böyle algıladım, böyle aldım.

Bütün Osmaniyelileri, bütün Haruniyelileri İçinde birçok kültürel zenginliği ve güzelliği barındıran bu kitabı okumaya ve okutmaya davet ediyorum.

Ama, öncelikle de Sayın Bekir İşlek Bey'i defalarca tebrik ediyorum.

Didim'de olmanın kıymetini bilmeli.

Zira Didim veya bir başka gurbet ilde iken, insan kendi memleketinin güzelliklerini ve bu g zelli klere duyduğu özlemi dile getirme ihtiya ını duyuyor.

      insan ancak onda hayat buluyor.

Hasret duygusuna hasret çeken insanlara Sayın Bekir   lek'i örnek göstermek gerekir.

Asım Erkoçak

Kınık gazetesi.”

BİR CERENE AV OLMAK

Bekir İŞLEK

Heyhât, cerenler, atalarımıza eskiden “bir peri sûret” gibi görünürlermiş, fakat sonradan bizler için onlar, âdeta “bir hayâl olmuş”lar!..

Ama köy, davullar hâlâ onları yaşatmaya, canlı kılmaya devam etmekte... Neydi bu davullar, kimdi abdallarımız, peki biz kimdik? Biz, Türkmenler ya da bütün Çukurovahlar.

Ahmet Cevdet Paşa’nın tarifi, bizi anlatabilir miydi acaba?

Belki “Çukurova’nın öz kuşu” olan turaç kuşlarının yıllar sonra yeniden duyulan yanık seslerindeydi, bu soruların cevabı! Belki unutulmuş bir türküde, ağıtta, atışmada, taşlamada, bozlakta; belki de ‘bir cerenin izinde’...

Bu izlerde, mutlaka bu soruların cevabı olmalıydı. Cevabın bedeli Bir Cerene Av Olmak da olsa, koştuk gittik peşinden!..

* * *

Tekeden Teleme Çalmak kitabında türkü çağırttırarak düşmüştük, bu izlerin peşine.

Bu kitapta ise davulları çaldırarak devam ediyoruz.